

REGIOPLAN

PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

BMC

RANDSTAD PROFESSIONAL

open
embassy

Uitkomsten 2023 - 2024

Onderzoek perspectief
inburgeraars

Onderzoek perspectief inburgeraars

Uitkomsten 2023 – 2024 (tweede rapportage)

Auteurs

Regioplan:

Niek van Ansem

Marina Lazeri

Job Velseboer

Miranda Witvliet

OpenEmbassy:

Fatih Aktaş

Renée Frissen

M.m.v.

Regioplan:

Canan Bozdas, Dionne van Lint

OpenEmbassy:

Naya Aljoudi, Jolien de Vries, Pepijn Tielens

BMC: Bert Peterse

Amsterdam, 4 oktober 2024

Publicatienr. 22143

© 2024 Regioplan en OpenEmbassy, in opdracht van het ministerie van SZW

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

Onderzoek perspectief	1
inburgeraars	1
Managementsamenvatting	6
1 Inleiding	14
1.1 Aanleiding.....	14
1.2 Ontwikkelingen in het inburgeringsbeleid	14
1.3 Vraagstelling.....	15
1.4 Methodologie	16
1.5 Leeswijzer.....	18
2 Beschrijving van de groep	20
2.1 Kenmerken respondenten kwantitatieve onderzoek	20
2.2 Kenmerken respondenten kwalitatieve onderzoek.....	25
2.3 Verdeling respons in relatie tot de populatie.....	26
3 Realisatie doelen	29
3.1 Het maatschappelijke doel	29
3.2 Beleidsdoelen.....	30
3.3 Verschillen tussen groepen inburgeraars.....	31
3.4 Reflectie vanuit het eerdere kwalitatieve onderzoek.....	34
3.5 Samenvatting.....	34
4 Beleidsmechanismen.....	36
4.1 Tijdige start.....	36
4.2 Snelheid.....	40
4.3 Maatwerk	43
4.4 Dualiteit	54
4.5 Kwaliteit.....	60
4.6 Wat maakt inburgeren moeilijk?	63
4.7 Samenvatting.....	67
5 Dienstverlening	72
5.1 Informatieverstrekking	72
5.2 Gemeentelijke financiële ondersteuning	79
5.3 Samenvatting.....	83

6	Inkoop en kosten van inburgeringstrajecten	86
6.1	<i>Vinden van een taalschool.....</i>	86
6.2	<i>Kosten van de taallessen.....</i>	91
6.3	<i>Samenvatting.....</i>	95
7	Conclusie	97
7.1	<i>Rode draden uit het onderzoek.....</i>	97
7.2	<i>Reflectie op de bevindingen.....</i>	103
	Bijlagen.....	105
	<i>B.1 Methodologische verantwoording vragenlijstonderzoek</i>	105
	<i>B.2 Aanvullende tabellen en grafieken hoofdstuk 3.....</i>	107
	<i>B.3 Aanvullende tabellen hoofdstuk 4.....</i>	114
	<i>B.4 Aanvullende tabellen hoofdstuk 5.....</i>	115
	<i>B.5 Aanvullende tabellen hoofdstuk 6.....</i>	116

A large, light blue, stylized letter 'S' is positioned in the background, spanning most of the width of the page. It has a thick, rounded stroke.

Management- samenvatting

Managementsamenvatting

Aanleiding van het onderzoek

Per 1 januari 2022 is de nieuwe Wet inburgering 2021 ingegaan (hierna: Wi2021) en geldt voor iedereen die vanaf 1 januari 2022 inburgeringsplichtig is. Deze wet vervangt de oude Wet inburgering 2013 (hierna: Wi2013). De nieuwe inburgeringswet is erop gericht, in samenhang met andere wetgeving, de Participatiewet in het bijzonder, bij te dragen aan het maatschappelijke doel van inburgering. Dit doel houdt in dat alle inburgeraars snel en volwaardig mee kunnen doen in de Nederlandse samenleving, bij voorkeur via betaald werk. De nadruk ligt op samenwerking met andere wetten binnen het sociaal domein om de maatschappelijke doelen van inburgering te bereiken. Het beleidsdoel bij deze nieuwe wet is dat de inburgeraars het hoogst haalbare taalniveau halen (liefst niveau B1), kennis opdoen over de Nederlandse maatschappij en tegelijkertijd al vanaf de start van het inburgeringstraject participeren naar vermogen. In tegenstelling tot de Wi2013 zijn bij de nieuwe wet uit 2021 de gemeenten verantwoordelijk voor de inburgering en is het mogelijk om meer maatwerk te bieden.

Om de werking van het nieuwe inburgeringsstelsel te volgen en uiteindelijk te evalueren, is het belangrijk om het perspectief van mensen die de inburgering doorlopen mee te nemen. Daarom heeft het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan Regioplan, OpenEmbassy en BMC gevraagd een meerjarig onderzoek uit te voeren naar het perspectief van inburgeraars op de inburgering. Dit rapport maakt deel uit van dat onderzoek en bevat resultaten van een vragenlijstonderzoek en kwalitatieve metingen uitgevoerd in 2023 en 2024.

Doel en opzet van het onderzoek

In dit onderzoek wordt gekeken in hoeverre de Wi2021 werkt vanuit het perspectief van de inburgeraars. Om een goed beeld te krijgen over de werking van de nieuwe inburgeringswet, wordt ook het perspectief van inburgeraars die onder Wi2013 vallen onderzocht. Hierbij wordt gekeken in hoeverre er voor deze inburgeraars voldoende geschikt aanbod beschikbaar blijft en daarnaast of zij ondersteuning van gemeenten krijgen, en zo ja, hoe zij deze ondersteuning ervaren. Er zijn twee hoofdvragen: in hoeverre werkt de Wi2021 zoals de wetgever heeft beoogd? En blijft er voldoende geschikt aanbod voor inburgeraars onder de Wi2013?

In dit onderzoek is een online vragenlijst afgenomen onder 4.077 inburgeraars. De volgende vier doelgroepen hebben de vragenlijst ingevuld: asielmigranten en gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 en asielmigranten en gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2013. Verder is er verdiepend kwalitatief onderzoek gedaan onder deze groepen. De vragenlijsten zijn in vijf verschillende talen uitgezet en gericht op verschillende groepen om een breed perspectief te verkrijgen.

Belangrijkste bevindingen

Wat inburgeraars vinden van de maatschappelijke doelen en beleidsdoelen

Het maatschappelijke doel van de Wi2021 betreft 'snel en volwaardig meedoen, het liefst via betaald werk'. Als beleidsdoelen zijn geformuleerd 'behalen van het hoogst haalbare taalniveau, het verwerven van voldoende kennis van de Nederlandse maatschappij en vanaf het begin participeren (in de maatschappij)'. De bevroagde inburgeraars oordelen over het algemeen positief over de bijdrage van inburgeren aan de beleidsdoelen. De bijdrage van inburgeren aan het maatschappelijke doel 'snel en volwaardig meedoen, het liefst via betaald werk' wordt ook redelijk positief beoordeeld, maar wel minder positief dan de bijdrage van de beleidsdoelen.

Wat betreft de waardering over de bijdrage van inburgeren aan het maatschappelijke doel en de beleidsdoelen komen verschillen naar voren tussen groepen inburgeraars. Gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021, met name vrouwen, zijn minder positief over de bijdrage van inburgeren aan de maatschappelijke en beleidsdoelen dan andere groepen. Uit de kwalitatieve onderzoeken komt ook naar voren dat gezinsmigranten zich minder vaak gehoord voelen tijdens de intakegesprekken, wat hun waardering negatief beïnvloedt. Daarnaast blijkt uit kwalitatief onderzoek dat 'volwaardig meedoen' voor sommigen verbonden kan zijn met de mogelijkheid te kunnen naturaliseren.

De subdoelen van de inburgeringswet volgens inburgeraars

Het nieuwe inburgeringsstelsel beoogt het maatschappelijke doel en de beleidsdoelen te bereiken door in het inburgeringstraject verbetering op vijf subdoelen te realiseren: tijdige start, snelheid, maatwerk, dualiteit en kwaliteit.

❖ *Tijdige start van asielmigranten in het azc: behoefte aan meer ondersteuning gericht op taal en informatie over de samenleving, inburgeren en werken*

De meest voorkomende stap die deelnemers aan het vragenlijstonderzoek zeggen in het azc al te hebben gezet op het gebied van inburgering is het volgen van Nederlandse taallessen (ongeveer vier op de tien). De asielmigranten zijn wisselend tevreden over de kwaliteit en het aanbod van de lessen, die volgens hen veelal incidenteel zijn. Zij zouden graag meer taalondersteuning ontvangen tijdens hun verblijf in het azc, hoewel de behoefte sterk afhankelijk is van de situatie waarin ze zich bevinden. Daarnaast hebben ze tijdens deze periode vooral behoefte aan informatie over het leren van Nederlands, de Nederlandse samenleving, inburgering en werk. Er is ook behoefte aan meer persoonlijk contact met gemeenten tijdens de azc-periode, vooral voor inburgering.

❖ *Snelheid: niet onnodig lang wachten met de start van de inburgeringscursus*

Mensen die nog niet begonnen zijn met de inburgeringscursus noemen als belangrijkste reden hiervoor dat ze nog geen aanbod hebben ontvangen. Ruim de helft van de asielmigranten onder Wi2021 geeft dit aan in de vragenlijst. De wachttijd tussen vestiging in de gemeente en het begin van de cursus varieert bij de deelnemers aan het kwalitatief onderzoek van zes tot achttien maanden. Meerdere inburgeraars vinden de wachttijd acceptabel, maar degenen die het als lang ervaren, kunnen motivatieverlies en een gevoel van tijdsverlies ervaren. Deze wachttijden kunnen leiden tot frustraties en verminderde motivatie om snel te integreren. Ten slotte zijn er gezinsmigranten die niet op de hoogte waren van het feit dat ze moesten inburgeren, met als gevolg dat ze stress ervaren of hun baan opzeggen.

❖ *Maatwerk: grote verschillen tussen instrumenten*

Om maatwerk te kunnen bieden in het inburgeringsproces worden verschillende instrumenten ingezet. Op een deel van deze instrumenten zijn inburgeraars overwegend positief. Bijna driekwart van de bevroagde inburgeraars vindt dat er tijdens de brede intake (instrument) goed naar ze is geluisterd. De term 'brede intake' zorgt soms echter voor verwarring bij de inburgeraars doordat niet helder is wat de term inhoudt. De inburgeraars vinden zich gehoord voelen belangrijk, omdat het vinden van aansluiting bij hun persoonlijke ambitie als belangrijker wordt ervaren dan de inburgeringsroute zelf. Om zich beter gehoord te voelen vinden zij het van belang dat er tolken tijdens de intakes aanwezig zijn. De rol van de tolk wordt door deelnemers aan het kwalitatief onderzoek gezien als essentieel voor duidelijkheid en vertrouwen in de intake-gesprekken.

Het instrument 'de leerbaarheidstoets' wordt door ruim zes op de tien inburgeraars als overwegend positief beoordeeld, hoewel de tevredenheid hier iets lager is dan de tevredenheid over de brede intake. Mannen zijn vaker positief over de toets dan vrouwen, en hetzelfde geldt voor asielmigranten vergeleken met gezinsmigranten. Gezinsmigranten uit in het kwalitatieve onderzoek vooral frustratie over de toets en wat het nut ervan is. Bovendien zijn er verschillen tussen gemeenten in hoe de toets wordt ingezet: soms is het enkel de toets, soms is het de toets met aanvullende instrumenten zoals een observatieperiode. Ten aanzien van het PIP vinden ongeveer zes op de tien inburgeraars dat dit (zeer) goed aansluit bij hun toekomstplannen.

❖ *Dualiteit: wisselende ervaringen over de combinatie van werken en inburgeren*

Van de bevroagde asielmigranten die inburgeren onder de Wi2021 zeggen ongeveer drie op de tien momenteel betaald werk of vrijwilligerswerk te doen. Ongeveer vijftien procent van de asielmigranten onder de Wi2021 heeft sinds het ontvangen van hun verblijfsvergunning betaald werk gedaan, wat minder is dan bij andere inburgeraars. Bij gezinsmigranten onder Wi2021 en Wi2013 is dit ongeveer de helft, en bij asielmigranten onder Wi2013 ongeveer een op de vijf. Vrijwilligerswerk en stageplekken worden vaak gezien als manieren om ervaring op te doen en actief te blijven, terwijl ze op zoek zijn naar meer mogelijkheden.

Deelnemers aan de Onderwijsroute werken gemiddeld gezien minder vaak dan mensen in de B1- en Z-route. In het kwalitatief onderzoek kwam naar voren dat verschillende mensen die de B1-route volgen, het taalniveau en de kwaliteit van het onderwijs soms als een belemmering ervaren in hun voorbereiding op de arbeidsmarkt. Daarnaast noemen ze in het kwalitatief onderzoek ook dat de lage intensiteit hun kansen op de arbeidsmarkt vertraagt. Mensen in de Z-route en de Onderwijsroute brengen tijdens het kwalitatief onderzoek daarentegen juist ook naar voren dat inburgering (te) intensief is om te combineren met werken. De Onderwijsroute is overigens ook gericht op de voorbereiding op het volgen van een mbo-, hbo- of wo-opleiding, en niet gericht op direct werken. Mensen in de Z-route die deelnamen aan het kwalitatief onderzoek willen vaak aan het werk, terwijl degenen in de B1-route zich goed willen voorbereiden op werk op niveau. Ongeveer zes op de tien werkende inburgeraars vinden (vrijwilligers)werk en Nederlands leren goed te combineren. Gezinsmigranten zijn hier gemiddeld gezien minder vaak positief over dan asielmigranten. Mensen die werken en inburgeren met elkaar combineren noemen de beperkte aansluiting tussen lessen en het werk als een belemmering, zeker wanneer

dit moet gebeuren in combinatie met het opvoeden van een gezin. Ook noemen mensen obstakels als mentale en fysieke gezondheid en een hogere leeftijd als het aankomt op het niet kunnen combineren van werken en inburgeren.

Inburgeraars willen graag de taal kunnen oefenen, naast het volgen van inburgeringslessen. Het grootste deel van de inburgeraars zegt dat ze de Nederlandse taal oefenen buiten de cursus. Ongeveer een derde van de inburgeraars oefent Nederlands met hun partner of kinderen. Ook stellen inburgeraars dat ze de taal oefenen met andere mensen die Nederlands spreken (drie op de tien noemen dit) en met taalmaatjes/taolvrijwilligers (ruim een kwart van de mensen). Het varieert sterk of deze mogelijkheid wordt gefaciliteerd door gemeenten. Als dit wel wordt gefaciliteerd, bijvoorbeeld in de vorm van taalmaatjes of een taalcafé, dan waarderen mensen dit zeer.

❖ *Kwaliteit: positief over een aantal aspecten, verschillen tussen inburgeraars*

Zowel de Wi2021-inburgeraars als de Wi2013-inburgeraars zijn in het vragenlijstonderzoek over het algemeen (voorzichtig) positief over hun inburgeringscursus. Asielmigranten onder de Wi2021 zijn in de vragenlijst het minst positief over de kwaliteit van de cursus; dit geldt voor de aspecten 'tempo' en 'reistijd'. Sommige mensen in het kwalitatief onderzoek zeggen dat ze moeite hebben om het tempo bij te houden, terwijl anderen (met name in de B1-route) het tempo juist als te langzaam ervaren. De samenstelling van klassen met grote verschillen in leeftijd of leervermogen wordt ook als een obstakel genoemd. Daarnaast zijn er voorbeelden van ontevredenheid over de kwaliteit van docenten, en het feit dat er lessen uitvallen omdat er niet genoeg docenten zijn, wat de kwaliteit ook niet ten goede komt.

❖ *Wat maakt inburgeren moeilijk?*

Aan mensen die nog niet zijn begonnen met inburgeren is gevraagd wat inburgeren moeilijk maakt. Mensen geven als belangrijkste reden hiervoor de snelheid en de combinatie met het zorgen voor een gezin. Volgens ruim een derde van de inburgeraars moet er te veel geleerd worden in een korte tijd. Ruim een kwart van de mensen noemt tijdgebrek vanwege het zorgen voor het gezin als een belemmering. Andere redenen die genoemd worden zijn: tijdsdruk door werk of leestijden die niet goed aansluiten op andere verplichtingen zoals werk of kinderopvang. Daarnaast wordt taal leren, vooral voor ouderen of laaggeletterden, als een uitdaging gezien.

De inburgering zelf wordt als moeilijk ervaren vanwege het leren van de taal, vooral voor mensen die ouder zijn, niet of laaggeletterd zijn of geen tweede taal spreken. Daarnaast noemen mensen het niet kunnen oefenen van de taal door gebrek aan ondersteunende faciliteiten zoals een taalcafé of te weinig contact met Nederlanders. Als het om (persoonlijke) omstandigheden of context gaat, noemen mensen een beperkte fysieke of mentale gezondheid, slechte omstandigheden in het azc, en vooroordelen die Nederlanders hebben over mensen die zijn gevlucht. Gezinsmigranten geven aan dat het combineren van zorg voor kinderen met inburgeren vaak extra druk oplevert, vooral voor vrouwen.

Ervaringen met de dienstverlening en informatieverstrekking door gemeenten

Wat betreft de Wi2021 ligt de regierol bij de gemeenten. Dat betekent dat gemeenten een taak hebben in het bieden van ondersteuning aan inburgeraars. Daarbij zijn verschillen te onderscheiden in ondersteuning aan asielmigranten en gezinsmigranten. Zo dienen de gezinsmigranten zelf hun inburgeringscursus te vinden en te betalen; dat geldt niet voor asielmigranten onder de Wi2021. Inburgeraars onder de Wi2013 ontvangen soms ook ondersteuning van gemeenten, bijvoorbeeld bij het vinden van een taalschool, maar vanuit de wettelijke taak is de ondersteuning aan deze groep minder omvangrijk. In het onderzoek zien we terugkomen dat verschillende typen inburgeraars ook verschillende ervaringen hebben met de informatieverstrekking en gemeentelijke ondersteuning. Er blijkt een grote behoefte aan meer betrouwbare informatie, vooral rond werk, belastingen, en het vinden van een betaalbare taalcursus. Dit geldt zowel voor asielmigranten als gezinsmigranten.

❖ *Asielmigranten Wi2021: overwegend tevreden met uitleg over inburgeren, maar graag meer informatie over het vinden van werk en studie*

Het merendeel van de asielmigranten die inburgeren onder de Wi2021 is tevreden met de uitleg van gemeenten over wat ze moeten doen om in te burgeren. Ruim zes op de tien inburgeraars beoordelen deze uitleg als goed of heel goed. Ongeveer een op de tien inburgeraars vindt deze uitleg echter (heel) slecht. De ervaringen met de informatieverstrekking kunnen erg verschillen per gemeente en afhankelijk zijn van specifieke contactpersonen binnen gemeenten. In vergelijking met de informatieverstrekking over wat mensen moeten doen om in te burgeren, zijn asielmigranten minder tevreden met de informatieverstrekking vanuit de gemeente over het vinden van werk en een studie. Ongeveer 35 procent van de asielmigranten is hier (heel) tevreden mee en ruim twee op de tien zijn negatief over deze uitleg. Er is een sterke behoefte aan concrete en praktische informatie over hoe werk en studie gevonden kunnen worden, iets dat in veel gemeenten onvoldoende wordt geboden.

❖ *Asielmigranten Wi2021 over financieel ontzorgen: veel tevredenheid, maar ook graag snel meer onafhankelijkheid*

Van ongeveer zes op de tien asielmigranten onder de Wi2021 worden de vaste lasten betaald vanuit hun bijstandsuitkering door de gemeente. Bijna driekwart van deze inburgeraars is hier tevreden mee, omdat het voor hen moeilijk is om dit zelf te betalen. Ongeveer 18 procent zegt echter dit liever zelf gedaan te hebben. Daarnaast wordt een deel van de inburgeraars ondersteund in het omgaan met geld, bijvoorbeeld via een cursus of een persoonlijk gesprek. Dit geldt voor ongeveer de helft van de asielmigranten en een op de tien gezinsmigranten. Drie kwart van zowel asiel- als gezinsmigranten noemt in de vragenlijst (zeer) tevreden te zijn met deze ondersteuning. Naast dat mensen in de vragenlijst veelal zeggen tevreden te zijn over de ondersteuning in het omgaan met geld, zeggen mensen ook behoefte te hebben aan onafhankelijkheid en te streven naar een situatie waarin deze hulp niet meer nodig is. De wens naar financiële onafhankelijkheid wordt vaak genoemd, samen met het verlangen naar duidelijkheid over belastingen en betalingen in Nederland.

❖ *Moeite met rondkomen*

Op de vraag of mensen kunnen rondkomen, antwoordt het merendeel van de mensen dat dit net wel of net niet lukt. Er zijn mensen die hier geen problemen mee hebben, bijvoorbeeld omdat ze in het land van herkomst in oorlogstijd al gewend zijn aan het rondkomen met weinig geld, maar er zijn vooral voorbeelden van mensen waaruit blijkt dat dit stressvol is. Mensen melden veel gebruik te (moeten) maken van voorzieningen als de voedselbank of kledingbank.

Ervaringen met de inkoop van inburgeringstrajecten

De Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 zijn zelf verantwoordelijk voor de inkoop van inburgeringstrajecten. Het onderzoek heeft zich gericht op de ervaringen met het vinden van een taalschool, met de informatieverstrekking over het vinden van een taalcursus en een taalschool en het belang van de kosten van de taallessen.

❖ *Het vinden van een taalschool*

Het grootste deel van de Wi2021-gezinsmigranten (47%) heeft de taallessen via de gemeente gevonden. Ook voor de inburgeraars onder de Wi2013 is de gemeente een belangrijke bron voor het vinden van taallessen. Van de asielmigranten onder de Wi2013 noemen ruim vier op de tien mensen dat ze taallessen via de gemeente hebben gevonden; van de Wi2013-gezinsmigranten geven bijna drie op de tien dit aan.

❖ *Informatie over taalcursus en taalschool*

Een deel van de gezinsmigranten onder Wi2021 (in het vragenlijstonderzoek vier op de tien) zou graag meer informatie willen over het vinden van een goedkope taalcursus. Veel informatie krijgen ze nu van de gemeente, maar in de praktijk gaat het vaak over een mix aan informatiebronnen. Inburgeraars onder Wi2013 zijn wisselend tevreden over de uitleg van de gemeente over het vinden van een goede taalschool. Ongeveer de helft van deze groep is tevreden, maar een deel (35% van de Wi2013-gezinsmigranten en 24% van de Wi2013-asielmigranten) vindt deze uitleg slecht. Deze wisselende ervaringen kunnen ermee te maken hebben dat de gemeente voor deze groep geen wettelijke taak heeft in het vinden van een taalschool en dat dus daardoor de regie bij de inburgeraars zelf ligt. Wel hebben gemeente extra middelen ontvangen ter ondersteuning van Wi2013 asielmigranten. De hoge kosten van taalcursussen zijn voor veel inburgeraars (zowel de gezinsmigranten onder de Wi2021 en de inburgeraars onder de Wi2013) een obstakel, en er is behoefte aan transparante informatie over goedkopere opties.

❖ *Belang van de kosten in de zoektocht naar een taalschool*

In de keuze voor een taalschool vinden gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 en inburgeraars onder de Wi2013 de kosten van de taallessen een belangrijke overweging. Ruim zeven op de tien inburgeraars die onder deze groepen vallen zeggen dat ze de kosten belangrijk of zelfs heel belangrijk vinden. Ongeveer een kwart van de gezinsmigranten (zowel onder de Wi2013 als de Wi2021) betaalt de taallessen met een lening van DUO. Van de asielmigranten onder de Wi2013 zeggen negen op de tien inburgeraars de taallessen via een lening van DUO te betalen. Andere financieringsbronnen die vooral door gezinsmigranten (zowel Wi2013 als Wi2021) worden genoemd zijn partners die de kosten betalen (door ongeveer een kwart van deze inburgeraars genoemd) of mensen die het zelf betalen via hun salaris, uitkering, of eigen spaargeld (ook genoemd door ongeveer een kwart van deze inburgeraars). Het willen vermijden van schulden is een vaak genoemde overweging, die mensen ertoe brengt hun opleiding zelf te financieren of goedkopere alternatieven te zoeken. Ongeveer vier op de tien gezinsmigranten leren Nederlands via een cursus bij een taalschool. Andere veelgevoerde manieren om Nederlands te leren zijn via zelfstudie en via online taallessen.

Rode draden uit het onderzoek

De inzichten beschreven in deze rapportage laten zien dat de ervaringen en percepties van inburgeraars heel divers zijn. Op alle onderdelen die in dit onderzoek aan bod komen, zien we zowel positieve punten als belemmerende elementen

naar voren komen vanuit het perspectief van de inburgeraars. Een aantal opvallende punten zetten we hieronder op een rij.

Wat gaat goed in de ogen van inburgeraars?

- ❖ Wanneer het azc waar mensen verblijven in dezelfde gemeente ligt als waar inburgeraars aan gekoppeld zijn, is de begeleiding door contactpersonen van de gemeente makkelijker en kunnen mensen sneller beginnen met inburgeren.
- ❖ Over het algemeen zijn mensen die inburgeren onder de Wi2021 tevreden met het maatwerk dat wordt geleverd. Zo waarderen ze hoe de brede intake wordt gedaan, zijn ze over het algemeen positief over de leerbaarheidstoets en vinden ze het PIP over het algemeen goed passen bij hun plannen voor de toekomst.
- ❖ Ook over het financieel ontzorgen dat vanuit gemeenten wordt aangeboden zijn asielmigranten onder de Wi2021 goed te spreken. Een groot deel van alle inburgeraars onder Wi2021 is tevens tevreden met hoe de gemeente hen ondersteunt om te leren omgaan met geld.
- ❖ Een groot deel van de inburgeraars vindt dat er goed naar ze is geluisterd tijdens de brede intake. Zich gehoord voelen hangt samen met individuele aandacht, empathie en persoonlijke begeleiding.
- ❖ Toegang tot tolken of een contactpersoon die dezelfde taal spreekt, helpt inburgeraars zich gehoord te voelen, wat cruciaal is voor hun positieve ervaring.
- ❖ Toegang tot aanbod om de Nederlandse taal te oefenen, zoals taalmaatjes of taalcafés, wordt gewaardeerd indien dit aanbod er is. Als deze oefenmogelijkheden door gemeenten worden gefaciliteerd, wordt dit zeer gewaardeerd door inburgeraars.

Wat kan beter in de ogen van inburgeraars?

- ❖ Hoewel er positieve geluiden naar voren komen over de informatieverstrekking vanuit gemeenten, hebben mensen in alle fases van de inburgering behoefte aan meer, betrouwbare en goed vindbare informatie. De informatiebehoefte gaat onder andere over werk, inburgering, financiën en belastingen. Bij gezinsmigranten gaat dit specifiek ook om informatie over (goedkoop) taalaanbod. Daarbij is het belangrijk dat de timing van informatie afhankelijk van de persoon is, dus flexibiliteit in het verspreiden en ontvangen van informatie is belangrijk. Ook werd door verschillende deelnemers het belang van informatie in hun eigen taal benadrukt.
- ❖ Veel van de inburgeraars die nog niet zijn gestart met de inburgering zijn van mening dat ze te veel moeten leren in een te korte tijd, wat inburgeren voor hen moeilijk maakt. Dit veroorzaakt stress, vooral bij gezinsmigranten die ook zorgen voor hun gezin.
- ❖ We zien dat een deel van de inburgeraars al in het azc stappen heeft gezet als het gaat om het leren van Nederlands. Wel zegt een meerderheid van de inburgeraars nog meer ondersteuning te hebben gewild in hun azc-tijd, vooral gericht op het taalaanbod.
- ❖ Twee op de drie inburgeraars die de vragenlijst hebben ingevuld vonden dat ze niet lang op een aanbod hoefden te wachten. Uit het kwalitatief onderzoek blijkt dat er ook een groep is die te maken heeft met (lang) wachten. Asielmigranten ervaren dit ook in het azc. Lang wachten op inburgering zorgt vaak voor verlies van motivatie en het gevoel dat kostbare tijd verloren gaat. Specifiek voor mensen onder Wi2021 geldt dat er veel afhankelijkheden zitten in het inburgeringssysteem. Pas na de brede intake kan er een PIP worden opgesteld, daarvoor is ook een leerbaarheidstoets nodig. Er kunnen beperkte instroommomenten per jaar zijn in het inburgeringsaanbod. Ook kunnen extra elementen worden toegevoegd, zoals een schakeltraject of een langere observatieperiode om de leerbaarheid vast te stellen. Hoe meer verschillende onderdelen, hoe groter de kans dat er (extra) wachttijd ontstaat tussen de verschillende onderdelen. Dit wachten kan gepaard gaan met een gevoel van verlies van de mogelijkheid om snel mee te doen, of van de ambitie om in te burgeren of mee te doen in de samenleving.
- ❖ De dienstverlening die inburgeraars ervaren is afhankelijk van de (kwaliteit van de) contactpersoon. Verloop, gebrek aan contact, gebrek aan tolken of gebrek aan inlevingsvermogen worden genoemd als verbeterpunten. De kwaliteit van de dienstverlening varieert sterk tussen gemeenten en is afhankelijk van specifieke contactpersonen, wat leidt tot zeer uiteenlopende ervaringen.
- ❖ Mensen die de Z-route afleggen en afronden met een certificaat kunnen daarmee niet naturaliseren. Voor naturalisatie is op dit moment minimaal een A2-diploma nodig (of een ontheffing daarvan).¹ Dit feit kwam voor de meeste deelnemers aan het kwalitatief onderzoek als een onaangename verrassing. Mensen begrijpen dat er verschillende routes zijn op basis van het vermogen de taal te leren of te participeren, maar dit gebrek aan naturalisatieopties creëert stress onder deelnemers in lagere taalroutes.
- ❖ Hoewel de leerbaarheidstoets door ongeveer zes op de tien inburgeraars als overwegend positief wordt ervaren, zijn er gezinsmigranten die de leerbaarheidstoets als frustrerend ervaren, vooral omdat er volgens gezinsmigranten uit

¹ <https://ind.nl/nl/nederlanderschap/nederlandse-woorden-door-naturalisatie>

verschillende gemeenten geen duidelijkheid is over hoe deze test samenhangt met hun inburgering. Dit heeft voor een deel te maken met de juiste verwachtingen en kennis over de toets.

- ❖ Mensen die willen werken zien het leren van de taal als een middel tot een baan. Die combinatie van werken en leren komt nog onvoldoende naar voren tijdens de inburgering, volgens de ervaringen van inburgeraars. Van deze groep zijn er mensen in de B1-route die zouden willen dat hun taalniveau meer aansluit op hun ambitie op de arbeidsmarkt die ze na de inburgering willen waarmaken. Ook zijn er mensen in de Z-route die de participatie-uren gericht willen gebruiken om te werken of zich daarop voor te bereiden.
- ❖ Gezinsmigranten stellen vaker zelf aanbod samen, waarbij ze meerdere lesbronnen combineren (cursus, taalmaatje, zelfstudie, taalapp). Dit werkt in hun ervaring positief. Daarentegen zeggen asielmigranten in de gesprekken voor dit onderzoek dat ze meer mogelijkheden zouden willen hebben om de taal te oefenen. Meer contact met Nederlanders zou daarin wenselijk zijn. Het gebrek aan mogelijkheden om de taal in de praktijk te oefenen wordt door veel inburgeraars als een gemis ervaren, vooral bij asielmigranten.
- ❖ Taal leren op latere leeftijd of wanneer iemand laag- of niet geletterd is, is moeilijk. Mensen vinden dat er lagere verwachtingen moeten zijn van wat er nog mogelijk is op zo'n moment. Voor oudere of laaggeletterde inburgeraars kan de taaleis als bijzonder zwaar worden ervaren.

Verschillen tussen groepen inburgeraars

De ervaringen van inburgeraars verschillen op meerdere vlakken, afhankelijk van hun achtergrond, inburgeringsroute en persoonlijke omstandigheden.

Verschillen in ervaringen tussen gezins- en asielmigranten:

Gezinsmigranten kunnen niet altijd eenvoudig om aanbod vinden dat passend en betaalbaar is. Ongeveer een op de drie gezinsmigranten onder de Wi2021 en de Wi2013 vindt het (heel) moeilijk om zelf een inburgeringscursus te vinden. Ter vergelijking: van de asielmigranten onder de Wi2013 noemt een op de vijf dit (heel) moeilijk. Dit komt mede doordat gezinsmigranten minder vaak gebruik kunnen maken van gemeentelijke ondersteuning en vaak zelf hun inburgeringscursus moeten vinden en betalen. Daarnaast ervaren asielmigranten langere wachttijden in azc's en minder autonomie in hun traject. Gezinsmigranten noemen vaak de hoge kosten van taalcursussen als een obstakel en de beperkte informatie hierover.

Verschillen in ervaringen tussen mannen en vrouwen:

Vrouwen, vooral gezinsmigranten en moeders, ervaren meer problemen in het combineren van zorgtaken met inburgering. Ze voelen zich minder vaak gehoord tijdens de intake en vinden het inburgeringsproces zwaarder dan mannen. Ook ervaren vrouwen meer moeite met het combineren van lessen met zorg voor kinderen en als het gaat om reistijd.

Verschillen in ervaringen tussen mensen in verschillende inburgeringsroutes:

- ❖ *Z-route:* De Z-route wordt als intensief ervaren door deelnemers, vooral vanwege de combinatie van taal- en participatie-uren. Veel deelnemers hebben moeite om dit te combineren met werk of zorg voor kinderen.
- ❖ *B1-route:* Deelnemers aan de B1-route wisselen van mening over de intensiteit. Sommigen vinden het te weinig gericht op de arbeidsmarkt, terwijl anderen juist moeite hebben met het niveau.
- ❖ *Onderwijsroute:* Deze route wordt positief gewaardeerd. In het kwalitatief onderzoek kwam naar voren dat dit samenhangt met kwalitatief goed taalaanbod. Ook waren de deelnemers aan de expertpool van mening dat dit ermee te maken heeft dat het taalonderwijs werd verzorgd door universiteiten. Al is het aanbod soms ook beperkt vanwege de startperiode van de Wi2021.

Verschillen in ervaringen tussen theoretisch en praktisch opgeleiden:

In het kwantitatieve onderzoek waren mensen met een praktische of geen opleiding ondervetegenwoordigd, daarom zijn acht diepte-interviews gehouden met deze groep. Uit de interviews komt een verschil naar voren tussen mensen die door omstandigheden hun opleiding niet hebben afgemaakt maar cognitief in staat zijn om verder te leren, en mensen voor wie een vervolgopleiding minder haalbaar is, voornamelijk ouderen. De laatste groep ervaart beperkte taalondersteuning, terwijl de eerste groep maatwerk en begeleiding nodig heeft om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.

De interviews laten zien dat mensen zonder of met weinig opleiding in het bijzonder moeite hebben met het leren van de Nederlandse taal, waarbij het tempo van de lessen als te snel kan worden ervaren en er onvoldoende aandacht kan zijn voor hun basisniveau. Vooral het digitale aspect van de lessen is lastig, aangezien er deelnemers zijn die niet vertrouwd zijn met technologie. De arbeidsmarktkansen zijn beperkt, vaak door de taalbarrière en het gebrek aan erkenning van hun vaardigheden, waardoor vrijwilligerswerk soms de enige optie is. Dit biedt echter geen financiële zekerheid.

Daarnaast hebben veel deelnemers met geen of een praktische opleiding moeite met het begrijpen van informatie van instanties, zelfs met tolken of vertaalapps, door de complexiteit van de inhoud. Jongere participanten wier schoolcarrière werd onderbroken, laten echter zien dat ze vastberaden zijn om hun onderwijsdoelen te bereiken en waardevolle vaardigheden hebben ontwikkeld in verschillende talen en interpersoonlijke vaardigheden, wat een voordeel is in hun integratieproces.

1. Inleiding

Aanleiding, vraagstelling en
methodologie

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Per 1 januari 2022 is de Wet inburgering 2021 in werking getreden (hierna: Wi2021) als opvolger van de Wet inburgering 2013 (hierna: Wi2013). De nieuwe inburgeringswet beoogt, nadrukkelijk samen met andere wetgeving binnen het sociaal domein, in het bijzonder de Participatiewet, een bijdrage te leveren aan het maatschappelijke doel van inburgering: alle inburgeringsplichtigen doen snel en volwaardig mee in de Nederlandse maatschappij, liefst via betaald werk. Dit doel vertaalt zich in een specifiek beleidsdoel voor het nieuwe inburgeringsstelsel: inburgeringsplichtigen bereiken het voor hen hoogst haalbare taalniveau (liefst niveau B1-route) en kennis van de Nederlandse maatschappij, in combinatie met gerichte inspanningen op participeren naar vermogen vanaf de start van het inburgeringstraject. De Wi2021 geldt voor asielmigranten, gezinsmigranten en overige migranten (zoals geestelijke bedienaren). In het kader van dit onderzoek wordt met de term asielmigranten specifiek bedoeld op asielstatushouders.

Om de werking van het nieuwe stelsel te volgen en uiteindelijk te evalueren is het van belang om het perspectief van mensen die de inburgering doorlopen mee te nemen, omdat de ervaring van nieuwkomers direct iets zegt over de realisatie van de doelen van de wet, werkzame mechanismen en de effectiviteit van inburgering in zijn geheel. Om bovenstaande redenen heeft het ministerie van SZW een onderzoek naar het perspectief van nieuwkomers op de inburgering uitgezet. Regioplan, OpenEmbassy en BMC zijn als consortium gekozen om dit meerjarige onderzoek uit te voeren. Regioplan is verantwoordelijk voor het kwantitatieve onderzoek. OpenEmbassy is verantwoordelijk voor het kwalitatieve onderzoek. BMC is verantwoordelijk voor het betrekken van gemeenten bij het onderzoek. Het totale onderzoek bestaat uit een kwantitatief en kwalitatief deel. Het kwantitatieve deel betreft online vragenlijsten onder mensen die inburgeren onder de Wi2021 en de Wi2013. Het kwalitatieve deel bestaat uit verdiepend kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van inburgeraars. Met deze onderzoeksofzet kunnen enerzijds de uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek gekwantificeerd worden met de vragenlijsten en anderzijds de uitkomsten van de vragenlijsten geduid worden met het kwalitatieve onderzoek. In totaal verschijnen er vier rapporten.

Het voorliggende rapport is de tweede rapportage en beschrijft de uitkomsten van de eerste meting van het kwantitatieve onderzoek (uitgevoerd in Q4 2023) en de tweede meting van het kwalitatieve onderzoek (uitgevoerd in Q1 en Q2 2024). Vervolgens wordt in 2025 en in 2027 wederom deze combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Dit resulteert in een derde en vierde rapportage die input leveren voor achtereenvolgens de tussenevaluatie (2025) en de wetsevaluatie (2027).

Het onderzoeksconsortium hanteert zo veel mogelijk de termen nieuwkomer en mensen die inburgeren wanneer het gaat om inburgeringsplichtige asiel- en/of gezinsmigranten. Uit ervaring is dit taal die vanuit het perspectief van nieuwkomers als meest omvattend en prettig wordt ervaren. Indien nodig wordt er gespecificeerd of mensen asielmigrant of gezinsmigrant zijn en onder welke wet iemand valt.

1.2 Ontwikkelingen in het inburgeringsbeleid

In 1998 trad de Wet inburgering nieuwkomers in werking. Op grond van deze wet waren nieuwkomers verplicht deel te nemen aan een door de gemeente vast te stellen inburgeringsprogramma. De regering constateerde in de jaren daarna dat de gewenste resultaten van het inburgeringsbeleid achterbleven. In 2007 werd daarom een meer verplichtend en resultaatgericht stelsel ingevoerd, de Wi2007. Wel kwam er met het Deltaplan inburgering meer ruimte voor gemeenten om hun regierol op de inburgeringsplicht te kunnen invullen.

In 2013 volgde een nieuw wettelijk kader voor de inburgering, de Wi2013. In dit stelsel staat de eigen verantwoordelijkheid van inburgeringsplichtigen op de voorgrond. Door de invulling van het stelsel hadden gemeenten geen formele rol meer in het inburgeringsstelsel, behalve dat ze verantwoordelijk waren voor het organiseren van maatschappelijke begeleiding aan asielmigranten. Uit de wetsevaluatie van de Wi2013, uitgevoerd door Significant in 2018², blijkt onder meer dat het stelsel de aansluiting met participatie en onderwijs miste en te veel op zichzelf stond. Ook bleek een deel van de inburgeringsplichtigen minder goed in staat om zelfstandig invulling te geven aan hun inburgering en werden ze onvoldoende gestimuleerd om op een zo hoog mogelijk taalniveau examen te doen.

Vanaf 1 januari 2022 kent Nederland een nieuw inburgeringsstelsel, de Wi2021. Hiermee hebben gemeenten de regierol op de inburgering teruggekregen. De nieuwe wet uit 2021 maakt het mogelijk meer maatwerk te bieden, onder meer

² Blom et al. (2018). Inburgering: systeemwereld versus leefwereld. Evaluatie Wet inburgering 2013. Barneveld: Significant.

doordat er verschillende leerroutes geïntroduceerd zijn vanuit het idee dat diversiteit in aanbod beter aansluit bij de wensen en de mogelijkheden van verschillende groepen nieuwkomers.

De belangrijkste verschillen tussen de Wi2013 en Wi2021 zetten we hieronder op een rij:

Tabel 1.1 Onderdelen van de Wi2013 en de Wi2021

Kenmerken	Wi2013	Wi2021
Maatschappelijk doel	Versterken eigen verantwoordelijkheid van inburgeringsplichtigen voor de inburgering	Iedereen doet mee, het liefst via betaald werk
Werkzame mechanismen	- Individuele verantwoordelijkheid inburgeraars - Minimaal A2-niveau (minimale zelfredzaamheid)	- Regierol gemeenten en eigen verantwoordelijkheid inburgeraars - Aandacht voor tijdigheid, snelheid, maatwerk, dualiteit en kwaliteit - Verhoging taalniveau (B1-route) t.b.v. maatschappelijke participatie
Beoogd eindniveau Nederlandse taal	Minimaal taalniveau (A2), met mogelijkheden voor hogere niveaus	Verhoging taalniveau (B1-route), met mogelijkheden voor lagere en hogere niveaus
Verplichte onderdelen inburgeringsaanbod	- Taalcursus (op minimaal A2-niveau) - Kennis Nederlandse Maatschappij (KNM) - Oriëntatie op de Nederlandse Arbeidsmarkt (ONA; vanaf 2015) - Participatieverklaring (PVT; vanaf 2017)	- 1 van de 3 leerroutes (B1-, Onderwijs-, Z-route) - KNM - Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP_) - PVT
Ingezette instrumenten gemeenten	- Maatschappelijke begeleiding statushouders - Aanbieden PVT (vanaf 2017)	Asielmigranten: - Opleggen bestuurlijke boetes - Maatschappelijke begeleiding statushouders - Brede intake - Vaststellen PIP - Inburgeringsaanbod statushouders (leerroute) inclusief PVT en MAP - Voortgangsgesprekken - Financieel ontzorgen statushouders Gezins- en overige migranten: - Brede intake, PIP, voortgangsgesprekken, aanbod MAP en PVT en opleggen bestuurlijke boete
Doelgroep	Vreemdelingen van buiten de EU/EER die zich na 1 januari 2013 duurzaam willen vestigen in Nederland	Vreemdelingen van buiten de EU/EER die zich na 1 januari 2022 duurzaam willen vestigen in Nederland
Verantwoordelijk voor keuze en financiering cursus	- Eigen verantwoordelijkheid bij keuze en bekostiging taalcursussen en KNM. - Leenfaciliteit van DUO, waarbij de schuld van asielmigranten bij het voldoen aan de inburgeringsplicht binnen de gestelde termijn wordt kwijtgescholden	- Gemeente als regisseur en uitvoerder van onder meer de brede intake, PIP en voortgangsgesprekken. Gemeente verzorgt aanbod taalcursussen voor asielmigranten - Gezinsmigranten hebben eigen verantwoordelijkheid in keuze en bekostiging van taalcursussen, met leenfaciliteit van DUO
Organisatieprincipe	Consumentenmarkt: een inburgeraar koopt zelf in. Keurmerk Blik Op Werk moet garantie op kwaliteit en transparantie waarborgen	- Institutionele markt: inkoop gemeenten t.b.v. statushouders - Gezins- en overige migranten regelen hun cursus zelf
Type verplichting	- Resultaatverplichting met ontheffingsmogelijkheid - Sancties bij termijnoverschrijding	- Resultaatverplichting voor inburgeraars in de B1-route en in de onderwijsroute - Inspanningsverplichting voor inburgeraars in de Z-route, met sancties - Sancties bij onvoldoende inspanningen en bij termijnoverschrijding

1.3 Vraagstelling

De hoofdvragen die in het onderzoek centraal staan zijn:

- Hoofdvraag 1: in hoeverre werkt de Wi2021 vanuit het perspectief van de inburgeraars zoals de wetgever heeft beoogd?

- Hoofdvraag 2: in hoeverre blijft er voor de inburgeraars die onder de Wi2013 vallen voldoende geschikt aanbod beschikbaar, krijgen ze ondersteuning van gemeenten bij inburgering, en zo ja, hoe ervaren ze die ondersteuning?

De structuur van dit rapport volgt de opzet van de deelvragen zoals voor het onderzoek is opgesteld, te weten:

Algemeen

- 1 *Realisatie maatschappelijk doel*: in hoeverre ervaren inburgeraars dat de wet bijdraagt aan snel en volwaardig meedoen, het liefst via betaald werk?
- 2 *Realisatie beleidsdoelen*: in hoeverre ervaren inburgeraars dat de wet bijdraagt aan het behalen van het hoogst haalbare taalniveau, het verwerven van voldoende kennis van de Nederlandse maatschappij en vanaf het begin participeren (in de maatschappij)?
- 3 *Tijdige start*: hoe ervaren inburgeraars de fase voorafgaand aan de start van de inburgering? In hoeverre duurt deze fase te lang of gaat het juist te snel vanuit het perspectief van (bepaalde groepen van) inburgeraars?
- 4 *Snelheid*: hoe ervaren inburgeraars het tempo en de intensiteit van de cursussen en eventuele wachttijden?
- 5 *Maatwerk*: in hoeverre wordt er met het aanbod en de begeleiding aangesloten bij de individuele behoeften en mogelijkheden van inburgeraars?
- 6 *Kwaliteit*: hoe ervaren inburgeraars de kwaliteit van het inburgeringsaanbod (taal, participatie, KNM, PVT, MAP) en de kwaliteit van de begeleiding door de gemeente?
- 7 *Dualiteit*: hoe en wanneer worden in de inburgeringstrajecten de taalcursussen gecombineerd met participatieonderdelen of activiteiten gericht op meedoen in de maatschappij? In hoeverre sluit dit aan bij de behoeften van de inburgeraars?
- 8 *Dienstverlening*: in hoeverre zijn inburgeraars tevreden met de dienstverlening, bejegening, informatievoorziening door gemeenten, DUO, COA, IND en aanbieders van inburgeringstrajecten? In hoeverre zijn ze tevreden met de rol van gemeenten? Hoeveel eigen inbreng hebben ze?

Specifieke onderdelen van de wetten

- 9 Welke ervaringen doen inburgeraars op met de verschillende onderdelen van de Wi2021? Werken die onderdelen zoals de wetgever dat heeft beoogd?
- 10 Welke ervaringen doen de verschillende groepen inburgeraars (asiel- en gezinsmigranten Wi2013 en gezinsmigranten Wi2021) op met het inkopen van inburgeringstrajecten? Hoe vergaren ze informatie? Hoe kiezen ze een aanbieder? Blijft er voldoende passend aanbod voor hen beschikbaar? Welke rol spelen gemeenten hierbij en hoe ervaren inburgeraars die rol?

De laatste deelvraag behandelen we niet in een apart hoofdstuk in het rapport, maar waar relevant maken we bij het behandelen van de voorgaande deelvragen vergelijkingen tussen *verschillende groepen*.

- 11 Welke verschillen zijn er in de ervaringen tussen verschillende groepen inburgeraars? Tussen inburgeraars Wi2013 en Wi2021, tussen asielmigranten en gezinsmigranten, tussen mannen en vrouwen, tussen verschillende leeftijdsgroepen en binnen de groep inburgeraars Wi2021 tussen de deelnemers aan de drie leerroutes (B1-Route, Z-Route en Onderwijsroute)?

1.4 Methodologie

In dit onderzoek worden zowel kwantitatieve als kwalitatieve methoden ingezet. De kwalitatieve inzichten volgen als verdieping op de kwantitatieve resultaten. Het rapport is zo opgezet dat de kwalitatieve inzichten worden gebruikt ter verdere duiding van de kwantitatieve inzichten. De opzet van zowel het kwantitatieve als kwalitatieve onderzoek lichten we hieronder nader toe.

Kwantitatieve onderzoek

Sample

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn er in de periode november – december 2023 drie online vragenlijsten uitgezet onder mensen tussen de 18 jaar en de pensioengerechtigde leeftijd, die bezig zijn met hun inburgering en, waar het gaat over de Wi2021-groep, waarbij ten minste het PIP (Plan Inburgering en Participatie) is opgesteld.³ Voor drie groepen inburgeraars (asielmigranten die inburgeren onder de Wi2021, gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 en mensen die inburgeren onder de Wi2013) hebben we vragenlijsten uitgezet die deels dezelfde vragen kenden, maar ook naar specifieke aspecten van de wetten vroegen.

³ Er is voor gekozen om inburgeraars die hun PIP nog niet hebben ondertekend niet in het enquêteonderzoek mee te nemen, omdat deze mensen nog weinig kunnen vertellen over hun ervaringen met het inburgeringsproces.

In totaal hebben 4.077 inburgeraars de online vragenlijsten ingevuld. Van deze groep identificeert 47 procent zich als man en 50 procent als vrouw. De leeftijden variëren van 18 tot en met 66 met een gemiddelde van 35 jaar. Ruim 40 procent van de totale groep is tussen de 26 en 36 jaar oud. In hoofdstuk 2 volgt een beschrijving van de kenmerken van de onderzoekspopulatie, uitgesplitst naar de verschillende groepen inburgeraars.

Totstandkoming vragenlijst

De vragen in de online vragenlijsten hebben we nauwkeurig geoperationaliseerd als indicatoren van de deelvragen die in paragraaf 1.3 opgesomd zijn. We hebben er bij het maken van de vragenlijsten voor gezorgd dat de vragen niet te technisch en te beleidsmatig waren, en hebben ingezet op een toegankelijke vraagstelling. De vragenlijsten hebben we in vijf verschillende talen opgesteld en geprogrammeerd (Nederlands, Engels, Arabisch, Turks en Tigrinya). Ook hebben we meermaals inhoudelijke afstemming gehad met de begeleidingscommissie en het expertpanel van inburgeraars dat bij dit onderzoek betrokken is. Daarnaast zijn de vragenlijsten op inhoud en taal getest door mensen uit verschillende groepen inburgeraars. We hebben de formulering van de vragen aangescherpt op basis van de adviezen van de inburgeraars zelf. Alsnog kan het voorkomen dat de formulering van de vragen niet door iedere respondent even goed wordt begrepen. Het is aannemelijk dat dit vooral te maken heeft met de specifieke beleidstermen die worden gebruikt en sommige inburgeraars deze termen niet meteen herkennen. Denk aan termen zoals MAP (Module Arbeidsmarkt en Participatie). Wel is bij alle beleidstermen in de vragenlijst een korte toelichting opgenomen.

Werving

De respondenten zijn via twee routes geworven. Ten eerste zijn alle inburgeraars aangeschreven door DUO ([de DUO-route](#)). Dit gebeurde middels een uitnodiging die door DUO per post verstuurd werd en met een notificatie in de persoonlijke portal 'MijnInburgering' naar de uitnodiging.

Vervolgens hebben we met de [gemeenteroute](#) gericht inburgeraars benaderd om de vragenlijsten in te vullen. Dit deden we met een 'warme benadering', waarbij we gemeenten, taalscholen en andere actoren die contact hebben met inburgeraars hebben verzocht om flyers te verspreiden met informatie over de vragenlijsten en mensen te attenderen op het onderzoek. Op deze manier konden we gericht op zoek naar groepen inburgeraars van wie de respons op de vragenlijsten wat achterbleef. Zo hebben we bijvoorbeeld taalscholen bezocht om mensen in de Z-route tijdens hun taalles uit te nodigen om de vragenlijst ter plekke in te vullen. Naast deze twee routes hebben we actief gebruikgemaakt van ons eigen netwerk en (sociale) mediakanalen om inburgeraars op te roepen de vragenlijsten in te vullen. In totaal zijn 45.506 inburgeraars door DUO aangeschreven. Van deze totale groep inburgeraars heeft 9 procent deelgenomen aan het onderzoek, hetzij via de brief verstuurd door DUO, hetzij via de andere benaderingswijzen.

In de uitnodigingen van DUO en de breed gedeelde flyers stonden een link en QR-code naar de landingspagina op de RegioPlanwebsite. Op deze landingspagina stond een beschrijving van het onderzoek, een uitleg van de vragenlijsten (met specifieke 'filtervragen' zodat men de juiste vragenlijst kon vinden) en de links naar de vragenlijsten. Net als de vragenlijsten was de informatie op de landingspagina en de flyers opgesteld in vijf talen. Op de landingspagina en de flyer stond ook een e-mailadres waar respondenten en andere geïnteresseerden vragen konden stellen over de vragenlijsten of het onderzoek, of ervaringen konden delen die ze niet kwijt konden in de vragenlijst.

Analyse

De respons op de online vragenlijsten is tijdens het openstaan van de vragenlijsten gemonitord, zodat ingeschat kon worden waar eventueel aanvullende acties nodig waren om de respons (voor bepaalde subgroepen) te verhogen. Nadat er een check is uitgevoerd op de kwaliteit van de data (zoals een analyse van *missing data* en van de routing van de vragenlijsten) zijn beschrijvende analyses uitgevoerd. Hiervoor is een analyse gemaakt van de frequenties en gemiddelden op de antwoorden. Indien relevant is daarbij een uitsplitsing gemaakt naar groepskenmerken zoals de specifieke inburgeringsstelsels, de leerroutes en persoonlijke kenmerken zoals geslacht. Verder zijn er verdiepende, toetsende analyses toegepast om statistische verschillen tussen de groepen te toetsen.

In bijlage 1 is de methodologische verantwoording te vinden met een uitgebreide beschrijving van de analysemethoden en de keuzes die hierin zijn gemaakt.

Kwalitatieve onderzoek

Het kwalitatieve onderzoek biedt verdiepende aanvullingen op de uitkomsten van de kwantitatieve meting. Deze uitkomsten van het vragenlijstonderzoek zijn het vertrekpunt geweest voor de focus van het kwalitatieve onderzoek. In deze rapportage staat de tweede kwalitatieve meting van dit onderzoekstraject centraal.

Methode

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden hebben we twee kwalitatieve onderzoeksmethoden ingezet:

- **Drie expertpools:** De expertpool is een door OpenEmbassy ontwikkelde methodiek die wordt ingezet om nieuwkomers in staat te stellen om hun ervaring te delen en ervaringen van anderen te duiden. Nieuwkomers worden in deze setting experts genoemd. De expertpools die voor dit onderzoek zijn ingezet bestonden uit inburgeraars onder de Wi2021, met verschillende achtergronden. De eerste expertpool bestond uit 19 experts die de Onderwijsroute of B1-route volgen. Deze experts deden ook mee aan de eerste kwalitatieve meting. De tweede expertpool bestond uit 25 experts uit de Z-route. De derde groep bestond uit 18 experts die gezinsmigrant zijn onder de Wi2021. Voor mensen uit de Z-route en voor gezinsmigranten zijn aparte expertpools georganiseerd, omdat er behoefte was aan meer duiding van de kwantitatieve resultaten onder deze groepen. De expertpool voor gezinsmigranten en mensen uit de B1- en Onderwijs route bestond uit één bijeenkomst, waarin onderzoekers met verschillende inclusieve werkvormen de ervaringen van nieuwkomers ophaalden en waar nieuwkomers hun opgehaalde ervaringen gezamenlijk duiden. De expertpool met mensen uit de Z-route bestond uit twee bijeenkomsten.
- **Peer-to-peer interviews.** Ter voorbereiding van de tweede bijeenkomst van de Z-route expertpool, heeft een deel van de experts twee tot drie mensen uit hun eigen omgeving geïnterviewd die nu aan het inburgeren zijn in de Z-route, om zo van een bredere groep nieuwkomers de ervaringen te kunnen delen. De experts hebben tijdens de bijeenkomst de ervaringen van hun 'peers' gedeeld tijdens kleinere groepsgesprekken. Er zijn geen verslagen gemaakt van de interviews door de experts. Wel hebben ze de persoonskenmerken van de gesprekspartners met de onderzoekers gedeeld.
- **Acht diepte-interviews:** Een diepte-interview is een gesprek, in het geval van dit onderzoek met één individu, waarin de mogelijkheid ontstaat om langer door te spreken over een of meerdere onderwerpen, aan de hand van een (al dan niet gestructureerde) vragenlijst. De interviews zijn gehouden met mensen die niet of praktisch geschoold zijn. Deze groep blijkt namelijk ondervertegenwoordigd te zijn in het kwantitatieve onderzoek (zie hoofdstuk 2 voor een beschrijving van de respondenten van dit onderzoek).

Onderzoeksgroep

Aan het kwalitatieve onderzoek hebben in totaal 92 mensen deelgenomen die inburgeren onder de Wi2021. In tegenstelling tot de eerste kwalitatieve meting (zie Frissen e.a., 2023⁴) zijn in deze tweede kwalitatieve meting geen inburgeraars onder de Wi2013 bevraagd. De ervaringen van de mensen die inburgeren onder de Wi2021 stonden daarom in het kwalitatieve onderzoek centraal. In hoofdstuk 2 volgen uitgebreidere details over de kwalitatieve onderzoeksgroep.

Gegevensverzameling en analyse

Alle contacten, inclusief interviews en sessies met de expertpool, werden met toestemming van de deelnemers opgenomen voor nauwkeurige transcriptie en analyse. Gegevens werden veilig bewaard en systematisch geanalyseerd om ervoor te zorgen dat we een uitgebreid beeld hadden van de ervaringen van nieuwkomers.

1.5 Leeswijzer

In dit rapport beschrijven we de uitkomsten van het kwantitatieve onderzoek en het kwalitatieve onderzoek in samenhang. In [hoofdstuk 2](#) beschrijven we de omvang en de kenmerken van de (groepen) inburgeraars die de vragenlijsten hebben ingevuld en hebben deelgenomen aan de verschillende kwalitatieve onderzoeksactiviteiten. In [hoofdstuk 3](#) presenteren we vervolgens de ervaringen van inburgeraars met de maatschappelijke en beleidsdoelen van de inburgeringswetten en de verschillen hierin tussen groepen inburgeraars (onderzoeksvragen 1 en 2). Vervolgens zetten we in [hoofdstuk 4](#) de ervaringen van inburgeraars uiteen met de verschillende beleidsmechanismen van de inburgeringswetten (onderzoeksvragen 3 t/m 7, 9). Het gaat om de volgende beleidsmechanismen: tijdige start, snelheid, maatwerk, dualiteit en kwaliteit. Bij het onderdeel maatwerk komen onder meer de ervaringen aan bod met de intake, de leerbaarheidstoets, het PIP en de keuze van de leerroute. Bij het onderdeel kwaliteit komen de ervaringen met de taalcursussen aan bod. In [hoofdstuk 5](#) vervolgen we het rapport met een reflectie op de opvattingen van inburgeraars over de dienstverlening en informatieverstrekking door gemeenten, instanties en organisaties (onderzoeksvraag 8). In dit hoofdstuk komen ook de ervaringen met de financiële ontzorging en de ondersteuning bij het omgaan met geld aan bod. Vervolgens gaan we in [hoofdstuk 6](#) in op de ervaringen van inburgeraars onder de Wi2013 en gezinsmigranten onder de Wi2021 met de inkoop van inburgeringstrajecten (onderzoeksvraag 10). In dit hoofdstuk komen ook de kosten en betaalbaarheid van de taalcursussen aan bod. Tot slot sluiten we het rapport in [hoofdstuk 7](#) af met een conclusie en reflectie op de belangrijkste inzichten en de onderzoeksvragen.

⁴ Frissen e.a. (2023). *Inburgeren door de ogen van nieuwkomers. Onderzoek naar het perspectief van inburgeraars voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*, Amsterdam: OpenEmbassy

2

2. Beschrijving van de groep

Omvang en kenmerken

Voor het belichten van het perspectief van inburgeraars op inburgering is het eerst van belang om een helder beeld te krijgen van de inburgeraars die de vragenlijst hebben ingevuld en die hebben deelgenomen aan de verschillende kwalitatieve onderzoeksactiviteiten. Wat is de omvang van de groep en wat zijn hun kenmerken? In dit hoofdstuk worden deze vragen beantwoord.

2 Beschrijving van de groep

Bij het beschrijven van de onderzoekspopulatie maken we zo veel mogelijk onderscheid tussen de asiel- en gezinsmigranten die onder de Wi2021 vallen, omdat hier ook beleidsmatig en in de onderzoeksvragen onderscheid in wordt gemaakt. Voor de inburgeraars onder de Wi2013 geldt dat er beleidsmatig geen onderscheid wordt gemaakt tussen asiel- en gezinsmigranten, maar dit is voor het interpreteren van de respondentengroep wel relevant. Ook voor deze groep rapporteren we in dit hoofdstuk daarom tevens de kenmerken van asiel- en gezinsmigranten.

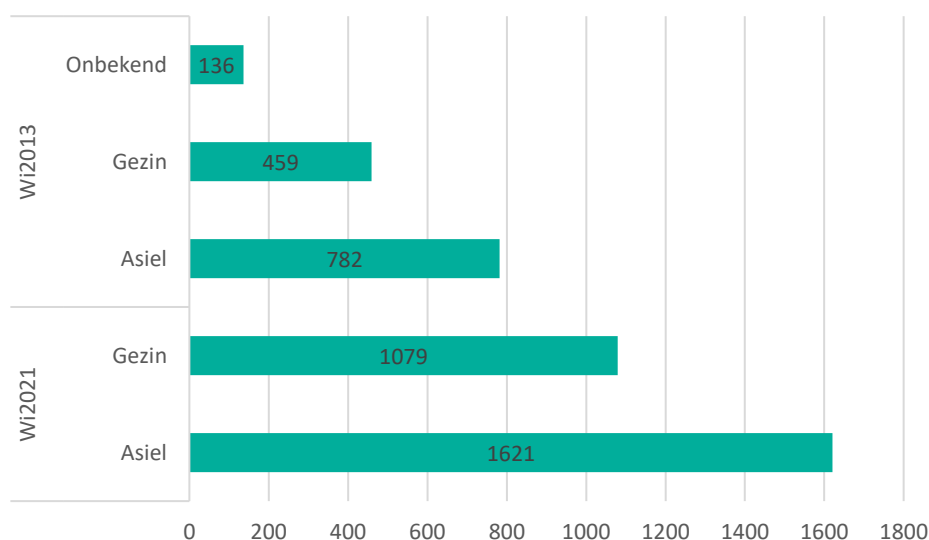
2.1 Kenmerken respondenten kwantitatieve onderzoek

Omvang, leeftijd en geslacht

Groepsgrootte

In figuur 2.1 is te zien dat de online vragenlijsten in totaal zijn ingevuld door 4.077 inburgeraars, waarvan in totaal door 2.700 inburgeraars onder de Wi2021 en 1.377 inburgeraars onder de Wi2013.⁵

Figuur 2.1 Omvang respondentengroepen

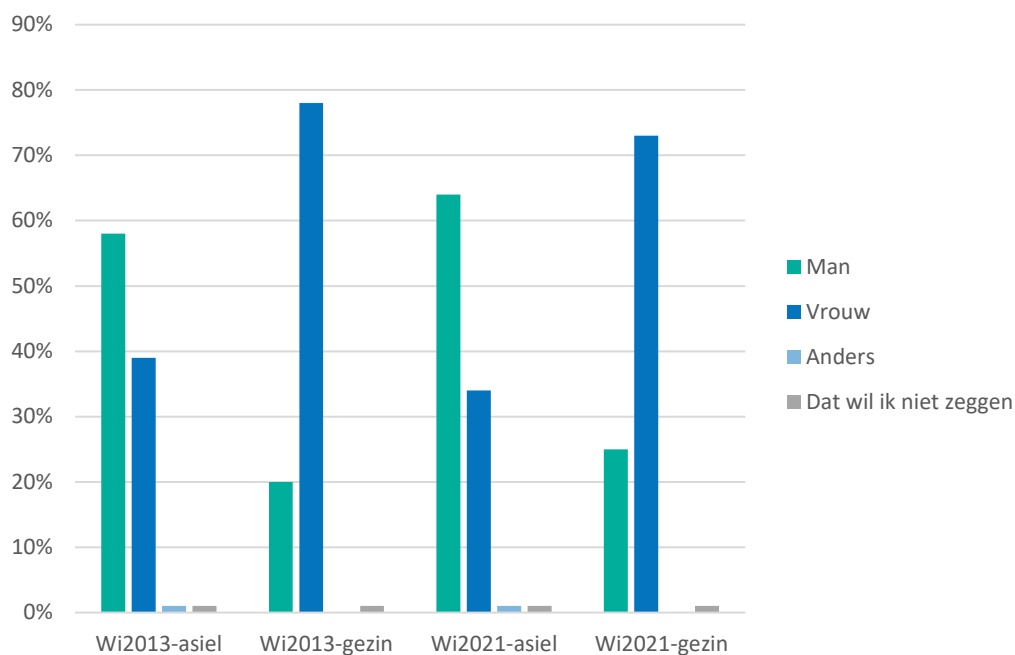
Geslacht

In totaal identificeren 1.912 (47%) respondenten zich als man en 2.033 (50%) als vrouw. Ook identificeren 33 inburgeraars zich als 'anders', hoewel zij bij de open antwoorden niet altijd een relevant antwoord geven (zo wordt ook andere informatie, zoals het woonadres, hier genoemd). Verder zijn er 37 respondenten die hier geen antwoord op willen geven.

In figuur 2.2 worden deze kenmerken uitgesplitst per groep inburgeraars. Te zien is dat onder de Wi2021-asielmigranten 64 procent zich identificeert als man en 34 procent zich identificeert als vrouw. Voor de Wi2021-gezinsmigranten is deze verdeling anders. Van hen identificeert 73 procent zich als vrouw en 25 procent als man. Voor de inburgeraars onder de Wi2013 is de relatieve oververtegenwoordiging van mannen onder asielmigranten en vrouwen onder gezinsmigranten ook te zien. Hoewel dit een ongelijke verdeling is, is dit wel in lijn met groep-specifieke populatiegegevens (zie paragraaf 2.3). Slechts een klein percentage van de groepen identificeert zich als 'anders' of wil hier geen antwoord op geven.

⁵ Van de Wi2013-inburgeraars hebben er 136 personen niet aangegeven welke verblijfsvergunning ze hebben, of ze hebben 'anders, namelijk...' geselecteerd wanneer ze de keuze kregen om het type verblijfsvergunning te selecteren. De antwoorden van deze laatste groep zijn beschreven als open tekst. Hieruit blijkt dat deze mensen veelal wel een asiel- of gezinsvergunning hebben.

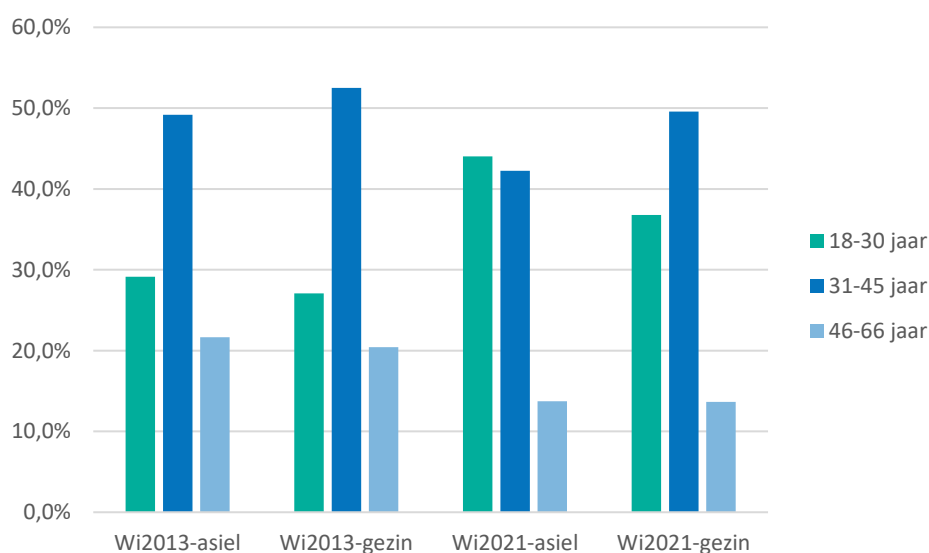
Figuur 2.2 Verdeling geslacht per groep (N = 3.885)

Leeftijd

Voor de totale groep respondenten ligt de leeftijd tussen de 18 en 66 jaar. De gemiddelde leeftijd is 35 jaar. Figuur 2.3 laat zien dat er tussen de verschillende groepen inburgeraars wel verschillen zijn in de gemiddelde leeftijd. Zo zijn asielmigranten onder de Wi2021 gemiddeld iets jonger (33,4 jaar; 44% is tussen de 18-30 jaar) dan gezinsmigranten onder de Wi2021 (35 jaar; 37% is tussen de 18-30 jaar). Ook voor de Wi2013 geldt dat asielmigranten gemiddeld iets jonger zijn (37 jaar; 29% is tussen de 18-30 jaar) dan gezinsmigranten (37,5 jaar; 27% is tussen de 18-30 jaar). Het is niet onverwacht dat inburgeraars onder de Wi2013 gemiddeld ouder zijn dan inburgeraars onder de Wi2021, aangezien Wi2013-inburgeraars al langer in Nederland zijn. De onderstaande leeftijdsverschillen zijn veelal significant, behalve de leeftijdsverschillen tussen Wi2013-asielmigranten en Wi2013-gezinsmigranten.⁶

Figuur 2.3 Verdeling leeftijd per groep (N = 3.698)

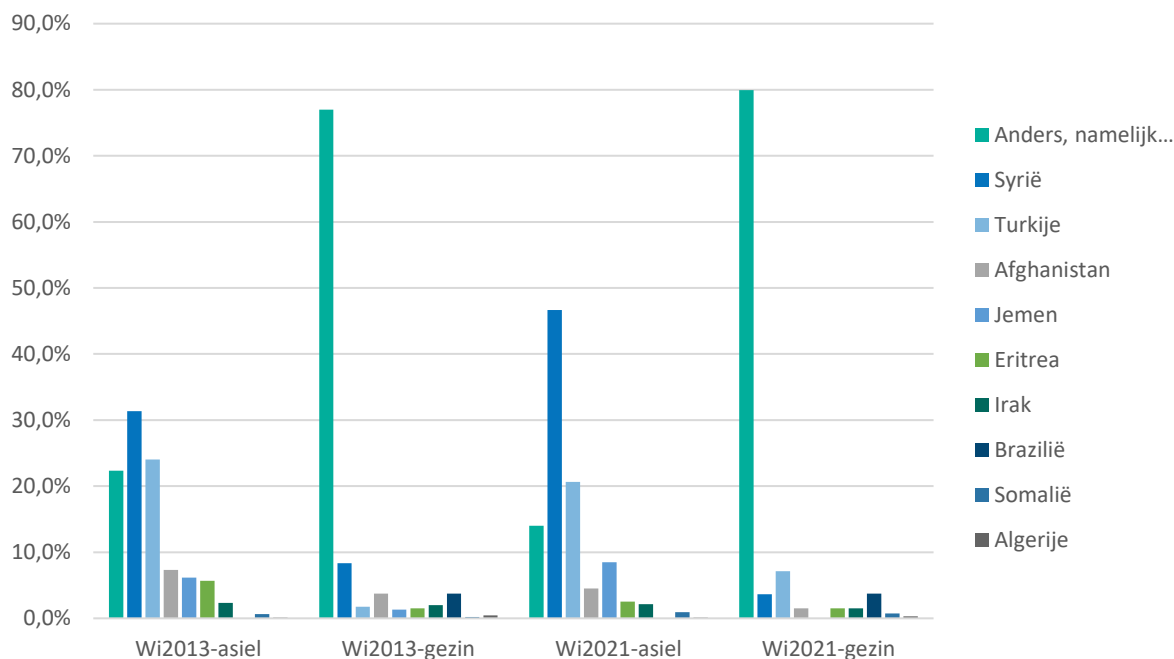
⁶ De ANOVA-toets laat een statistisch significant verschil zien tussen de groepsgemiddelden in leeftijd ($F(3) = 33,45, p < .000$).

Andere kenmerken

Land van herkomst

In de vragenlijst is ook naar het land van herkomst van de inburgeraars gevraagd. Deze vraag bestond uit een meerkeuzevraag bestaande uit een aantal antwoordcategorieën, met daarnaast de optie om in een open veld een antwoord te geven. Een groot deel van de totale respondentengroep (41%) heeft een open antwoord gegeven op deze vraag. Figuur 2.4 laat zien dat dit voornamelijk onder gezinsmigranten het geval is. Dit is niet verwonderlijk, omdat asielmigranten vaak uit dezelfde regio's komen, terwijl gezinsmigranten uit een grotere variatie aan landen naar Nederland komen. De figuur laat zien dat asielmigranten onder de Wi2021 en Wi2013 voornamelijk uit Syrië komen, gevolgd door Turkije en Afghanistan. Bij de categorie 'anders, namelijk...' zijn er een aantal landen die aanzienlijk vaker worden genoemd dan andere, waaronder Iran (105), Marokko (105), de Filippijnen (96) en Rusland (80).

Figuur 2.4 Verdeling land van herkomst van totale sample (N = 3.895)

Woonsituatie

Het grootste deel van de totale respondentengroep (69%) woont samen met een partner, waarvan ongeveer de helft met kinderen. Verder woont een relatief groot percentage alleen (17,3%). In tabel 2.1 is de verdeling per groep te zien.

Tabel 2.1 Verdeling woonsituatie per groep (N = 3.884)

	Wi2021-asiel		Wi2021-gezin		Wi2013-asiel		Wi2013-gezin	
	Aantal	Percentages	Aantal	Percentages	Aantal	Percentages	Aantal	Percentages
Ik woon alleen	440	28%	15	1%	206	27%	11	2%
Ik woon met mijn partner/mijn man/mijn vrouw	194	12%	773	72%	104	13%	262	57%
Ik woon alleen met mijn kinderen	42	3%	11	1%	41	5%	6	1%
Ik woon met mijn partner en kinderen	626	39%	212	20%	348	45%	170	37%
Ik woon met mijn ouders	180	11%	28	3%	53	7%	2	<1%
Ik woon met andere familie (bv. grootouders, oom, tante)	9	1%	3	<1%	1	<1%	1	<1%
Anders	96	6%	23	2%	21	3%	6	1%
Totaal	1587	100%	1065	100%	774	100%	458	100%

Wat de woonplaats van asielmigranten betreft (totale N = 2.403) zegt 91 procent van Wi2021-asielmigranten en 90 procent van Wi2013-asielmigranten woonachtig te zijn in een gemeente. Een heel klein deel van beide groepen inburgeraars logeert in een gastgezin (ongeveer 1%). Van de respondenten die geen van deze opties hebben geselecteerd (5% van Wi2021-asielmigranten en 9% van Wi2013-asielmigranten), is er voor een deel van hen sprake van een andersoortige woonplek. Een deel geeft bij deze open vraag echter alsnog de naam van een gemeente op en kan dus worden beschouwd als woonachtig in een gemeente.

Uitkering

Van de asielmigranten onder de Wi2021 heeft 81 procent een uitkering, onder de andere groepen inburgeraars is dit lager; 9 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2021 geeft aan een uitkering te hebben, 66 procent van de asielmigranten onder de Wi2013 en 13 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2013. Een klein deel van de inburgeraars ontvangt studiefinanciering en sommige mensen weten niet zeker of ze wel of geen uitkering hebben. In tabel 2.2 is te zien hoeveel procent van de asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 en de Wi2013 een uitkering krijgen.

Tabel 2.2 Verdeling uitkering per groep (N = 3.845)

	Wi2021-asiel		Wi2021-gezin		Wi2013-asiel		Wi2013-gezin	
	Aantal	Percentages	Aantal	Percentages	Aantal	Percentages	Aantal	Percentages
Ja	1272	81%	85	9%	513	67%	61	14%
Nee, maar ik krijg wel studiefinanciering	50	3%	22	2%	39	5%	14	3%
Nee	194	12%	891	85%	198	26%	361	80%
Dat weet ik niet	53	3%	46	4%	20	3%	16	6%
Totaal	1569	100%	1054	100%	770	100%	452	100%

Opleiding

In tabel 2.3 is het opleidingsniveau te zien van de inburgeraars die de vragenlijst hebben ingevuld. Van de totale respondentengroep heeft de helft van de inburgeraars (51%) hoger onderwijs (hbo of wo) gevolgd. In de onderstaande tabel is te zien dat de vertegenwoordiging van inburgeraars die naar eigen zeggen relatief veel opleiding genoten hebben in alle groepen aanwezig is. Vooral binnen de groep gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 is er een grote aandeel mensen dat volgens eigen zeggen hoog opgeleid is (62%), terwijl dit aandeel wat minder groot is onder asielmigranten Wi2021 (46%). Van de gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2013 heeft 50 procent naar eigen zeggen hoger onderwijs gevolgd, dit geldt voor 47 procent van de asielmigranten onder de Wi2013.

Tabel 2.3 Verdeling opleidingsniveau per groep (N = 3.868)

	Wi2021-asiel		Wi2021-gezin		Wi2013-asiel		Wi2013-gezin	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ik heb geen opleiding afgemaakt	124	8%	43	4%	78	10%	37	8%
Basisschool	197	12%	52	5%	91	12%	41	9%
Middelbare school	361	23%	164	16%	130	17%	77	17%
Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)	112	7%	101	10%	79	10%	47	10%
Hoger beroepsonderwijs (hbo)	124	8%	114	11%	58	8%	34	8%
Associate Degree	75	5%	35	3%	20	3%	21	5%
Bachelor opleiding aan een universiteit	386	24%	320	30%	185	24%	115	25%
Master opleiding aan een universiteit	120	8%	168	16%	84	11%	50	11%
PhD universiteit	31	2%	20	2%	16	2%	10	2%
Ik heb een andere opleiding gevolgd, namelijk...	54	3%	40	4%	30	4%	24	5%
Totaal	1584	100%	1057	100%	771	100%	456	100%

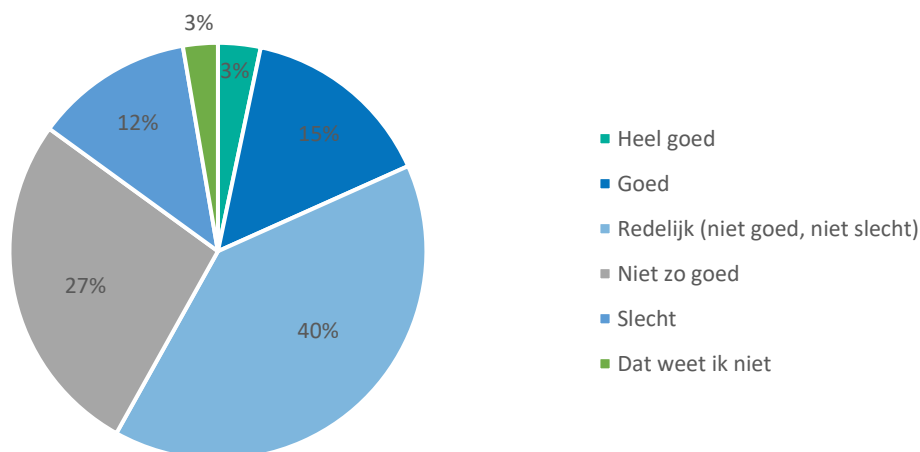
Taalniveau

Figuur 2.5 laat zien dat bijna 40 procent van de totale respondentengroep hun taalniveau redelijk vindt. Ook bijna 40 procent vindt echter dat hun taalniveau niet zo goed tot slecht is. 18 procent bestempelt het eigen taalniveau als goed of heel goed. Het gemiddelde taalniveau van alle respondenten is dan ook, op een schaal van 1 tot 5, een 2,7. Dit is onder het middelpunt van de schaal. In tabel 2.4 is het zelf-gerapporteerde taalniveau te zien per groep inburgeraar.

Uit een verdiepende analyse van de groepsverschillen blijkt dat het zelf-gerapporteerde taalniveau van inburgeraars onder de Wi2013 (N = 1325, M = 2,8) significant hoger is dan het taalniveau van Wi2021-asielmigranten (N = 1523, M = 2,7) en

Wi2021-gezinsmigranten (N = 1038, M = 2,6).⁷ Tussen de twee groepen inburgeraars onder de Wi2021 is er geen statistisch verschil in het ervaren taalniveau. Het feit dat het taalniveau van inburgeraars onder de Wi2013 naar eigen zeggen het hoogst is, zou verklaard kunnen worden door het feit dat deze groep al langere tijd in Nederland is en ook al langer bezig is met Nederlands leren. Binnen de groep inburgeraars onder de Wi2013 zien we een significant verschil tussen asiel- en gezinsmigranten: asielmigranten (N = 760, M = 2,9) zeggen de taal beter machtig te zijn dan gezinsmigranten (N = 447, M = 2,7).⁸

Figuur 2.5 Verdeling zelf-gerapporteerde taalniveau van totale steekproef (N = 3.995)

Tabel 2.4 Verdeling zelf-gerapporteerde taalniveau per groep inburgeraar (N = 3.875)

	Wi2021-asiel		Wi2021-gezin		Wi2013-asiel		Wi2013-gezin	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Heel goed	38	2%	38	4%	32	4%	19	4%
Goed	244	15%	118	11%	160	21%	56	12%
Redelijk (niet goed, niet slecht)	625	40%	387	37%	331	43%	203	44%
Niet zo goed	387	24%	370	35%	162	21%	120	26%
Slecht	229	15%	125	12%	75	10%	49	11%
Dat weet ik niet	60	4%	23	2%	14	2%	10	2%
Totaal	1583	100%	1061	100%	774	100%	457	100%

Leerroute

Alleen voor de respondenten die onder de Wi2021 inburgeren geldt dat er sprake is van een onderscheid in leerroutes. Onder de Wi2013 bestaan deze leerroutes niet. Van de totale groep inburgeraars onder de Wi2021 is 71 procent ingedeeld in de B1-route. Verder volgt 11 procent de Onderwijsroute en 6 procent volgt de Z-route. Daarnaast weet bijna 6 procent van de totale groep Wi2021-inburgeraars niet welke leerroute ze volgen en is 6 procent nog niet begonnen. Tabel 2.5 laat de verdeling van respondenten over de leerroutes zien. Enkel de inburgeraars die zeggen één van de drie leerroutes te volgen zijn weergegeven. Onder de gezinsmigranten volgt 87 procent de B1-route en onder de asielmigranten is dit percentage 76 procent. Verder volgt 19 procent van de asielmigranten de Onderwijsroute, terwijl dit voor gezinsmigranten slechts rond 4 procent is. Tot slot volgt iets meer dan 5 procent van de asielmigranten de Z-route, terwijl dit voor gezinsmigranten iets over 9 procent is.

Tabel 2.5 Verdeling leerroutes per groep (N = 1.386)

	Wi2021-asiel		Wi2021-gezin	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
B1-Route of hoger	1048	76%	815	87%
Onderwijsroute	265	19%	34	4%
Zelfredzaamheidsroute	73	5%	88	9%
Totaal	1386	100%	937	100%

⁷ De ANOVA-toets laat een statistisch significant verschil zien tussen de groepsgemiddelden in het zelf-gerapporteerde taalniveau ($F(2) = 17,4$, $p < .001$). Een Bonferroni post-hoc-toets toont dat het ervaren taalniveau van inburgeraars onder de Wi2013 ($M = 2,8$) significant hoger is dan het ervaren taalniveau van asielmigranten onder de Wi2021 ($M = 2,7$, $p = .04$) en het ervaren taalniveau van gezinsmigranten onder de Wi2021 ($M = 2,6$, $p = .04$).

⁸ De t-toets laat een statistisch significant verschil zien tussen de groepsgemiddelden in het zelf-gerapporteerde taalniveau ($t(1205) = 2,8$, $p < .005$).

2.2 Kenmerken respondenten kwalitatieve onderzoek

Aan het kwalitatieve onderzoek hebben in totaal 92 mensen deelgenomen. Van de totale groep hebben 62 mensen aan de expertpools deelgenomen. Bij de overige deelnemers is een diepte-interviews gehouden (8 deelnemers) of een peer-to-peer-interview (22 deelnemers). De kenmerken van de deelnemers aan de expertpools en interviews geven we hieronder in tabel 2.6 weer.

Tabel 2.6.1 Kenmerken deelnemers expertpools (N = 62)

	Wi2021		
	Expertpool Onderwijsroute/B1-route	Expertpool Z-route	Expertpool gezinsmigranten
Type inburgeraar			
Asielmigrant	19 (100%)	25 (100%)	-
Gezinsmigrant	-	-	18 (100%)
Geslacht			
Man	11 (58%)	18 (72%)	10 (56%)
Vrouw	8 (42%)	7 (18%)	8 (44%)
Leeftijd			
18 – 30 jaar	7 (37%)	12 (48%)	9 (50%)
31 – 45 jaar	9 (47%)	5 (20%)	6 (33%)
46 – 66 jaar	3 (16%)	8 (32%)	3 (17%)
Totaal	19	25	18

Tabel 2.6.2 Kenmerken deelnemers diepte-interviews (N = 8) en peer-to-peer interviews (N=22)

	Deelnemers diepte-interviews	Peer-to-peer interviews
Geslacht		
Man	4 (50%)	16 (73%)
Vrouw	4 (50%)	6 (17%)
Leeftijd		
17 jaar	-	1 (4%)
18 – 30 jaar	4 (50%)	6 (28%)
31 – 45 jaar	-	10 (45%)
46 – 66 jaar	4 (50%)	5 (23%)
Route		
B1	4 (50%)	
Z-route	4 (50%)	22 (100%)
Totaal	8	22

De deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek burgeren in 41 verschillende gemeenten in en zijn afkomstig uit 21 verschillende landen. De belangrijkste herkomstlanden zijn Syrië, Turkije, Iran en Afghanistan.

Bijzondere doelgroepen

Onder de respondenten zijn twee doelgroepen met speciale kenmerken:

1. **Mensen die middels hervestiging naar Nederland zijn gekomen.** Bij hervestiging selecteren overheden mensen die zijn gevlucht om op uitnodiging naar hun land te komen. Dit doen ze vaak met mensen die worden gezien als de kwetsbaarste mensen. Nederland heeft op dit moment een quotum van 500 mensen per jaar die zich in Nederland kunnen hervestigen. Ter illustratie, volgens het COA hervestigde Nederland tussen 2016 en 2022 4.800 Syriërs. Mensen die op uitnodiging komen, verblijven ongeveer twee dagen bij het COA in de buurt van Schiphol. Er worden dan allerlei administratieve zaken geregeld. Daarna brengt COA ze na de gemeente waaraan ze gekoppeld zijn en kunnen ze hun woning in. Vaak hebben gemeenten speciale programma's voor hervestigers om ze te ontvangen en ondersteunen. Mensen kunnen direct beginnen met inburgeren. Daarnaast hebben ze in het land van vertrek drie 'culturele oriëntatietrainingen' gehad die elk vier dagen duren. Ook krijgen ze Nederlandse les. Dit betekent dat mensen die onder deze categorie vallen, een zeer andere ervaring hebben dan mensen die zelf naar Nederland vluchten. In ons onderzoek zijn er twee mensen die onder de categorie hervestiger vallen. Wanneer relevant, geven we in de bevindingenhoofdstukken aan dat het gaat om mensen die gehervestigd zijn.
2. **Afghaanse oud-medewerkers van de Nederlandse ambassade in Kabul en hun familie.** Er zijn 206 Afghanen (37 oud-medewerkers en hun gezinnen) naar Nederland geëvacueerd door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Zij hebben weliswaar in azc's gezeten, maar kregen een speciaal begeleidingsprogramma waar ook direct werd ingezet op het vinden van werk. Dit werd uitgevoerd door de organisatie INGO SPARK onder de noemer 'KabCare'. Ook deze mensen

hebben dus een andere ervaring dan mensen die zelf naar Nederland zijn gevlucht. In ons onderzoek zijn er twee mensen die familie zijn van oud-medewerkers. Wanneer relevant, geven we in de bevindingenhoofdstukken aan dat het gaat om deze mensen.

Deze twee doelgroepen maken een zeer klein deel uit van het totaal aantal mensen dat moet inburgeren in Nederland. Hun ervaringen zijn vooral meegenomen wanneer het vergelijkbare situaties betrof met reguliere asielmigranten. Tegelijkertijd gaven hun afwijkende ervaringen inzicht in hoe het opvangen en begeleiden van mensen ook anders kan gaan. Wanneer relevant hebben we daar aandacht aan besteed in de bevindingenhoofdstukken.

Kenmerken respondenten in vogelvlucht

- Van de totale groep respondenten van het vragenlijstonderzoek is de verdeling tussen mannen en vrouwen zo goed als gelijk. Onder de Wi2021-asielmigranten is twee derde van de groep man, terwijl onder de Wi2021-gezinsmigranten juist driekwart van de inburgeraars vrouw is. In het kwalitatieve onderzoek is twee derde man en een derde vrouw.
- In het vragenlijstonderzoek is de gemiddelde leeftijd van de gezins- en asielmigranten onder de Wi2013 het hoogst, gevolgd door de gezinsmigranten onder de Wi2021. Asielmigranten onder de Wi2021 zijn relatief het jongst. In het kwalitatieve onderzoek zijn ruim vier op de tien deelnemers onder de 30 jaar en ongeveer twee op de tien deelnemers boven de 46 jaar. De overige deelnemers vallen in de leeftijdsgroep 31 – 45 jaar.
- Zowel in het kwalitatieve als kwantitatieve onderzoek komen de asielmigranten voornamelijk uit Syrië, gevolgd door Turkije, Iran en Afghanistan. Gezinsmigranten komen uit een grotere variatie aan landen naar Nederland.
- Het grootste deel van de inburgeraars woont met een partner, waarvan ongeveer de helft met kinderen. Veruit het grootste deel van de inburgeraars woont in een gemeente.
- De helft van de respondenten van het vragenlijstonderzoek heeft hoger onderwijs (hbo of wo) gevolgd. In het kwalitatieve onderzoek zijn de acht diepte-interviews gehouden met mensen met geen of een praktische opleiding.
- Ongeveer 20 procent van de respondenten vindt hun Nederlandse taalniveau (zeer) goed. Inburgeraars onder de Wi2013 vinden hun taalniveau significant beter dan inburgeraars onder de Wi2021.
- Veruit het grootste deel van de Wi2021-inburgeraars in het vragenlijstonderzoek volgt de B1-leerroute. Onder de asielmigranten die deelnemen aan het vragenlijstonderzoek volgen meer inburgeraars de Onderwijsroute dan de Z-route, terwijl dit voor gezinsmigranten andersom is. In het kwalitatieve onderzoek volgen vier op de tien deelnemers de Z-route.

2.3 Verdeling respons in relatie tot de populatie

Over een aantal kenmerken van de respondentengroep kunnen we op basis van DUO-gegevens vergelijkingen maken tussen de respondentengroep met de totale populatie van inburgeraars, oftewel, de totale groep mensen die inburgeringsplichtig is en zodoende een uitnodiging heeft ontvangen om deel te nemen aan de online vragenlijst. Dit gaat om de omvang van de groepen inburgeraars, de verdeling van respondenten naar geslacht en naar leerroute.

Tabel 2.7 en tabel 2.8 laten zien dat de kenmerken van de verschillende groepen inburgeraars in de populatie op diverse aspecten overeenkomt met de verdeling in de sample van het vragenlijstonderzoek. Op andere aspecten zien we een aantal verschillen tussen de totale populatie en de sample. Zo is het percentage Wi2021-gezinsmigranten wat hoger in de sample dan in de populatie, terwijl dit voor de inburgeraars onder de Wi2013 andersom is (zie tabel 2.7). De verschillen zijn echter niet groot.

In tabel 2.8 is de verdeling wat betreft geslacht en leerroute te zien. Zoals in paragraaf 2.2 beschreven is, zijn er onder Wi2021- en Wi2013-asielmigranten meer mannen dan vrouwen in de sample, terwijl er onder gezinsmigranten onder beide stelsels juist meer vrouwen dan mannen op de vragenlijst hebben gereageerd. In de totale populatie is deze ongelijke verdeling ook te zien, hoewel de verdeling tussen mannen en vrouwen onder de Wi2021-asielmigranten in de populatie ietwat gelijk is dan in de sample van het vragenlijstonderzoek. Wat betreft de asielmigranten die inburgeren onder de Wi2013 is de verhouding tussen mannen en vrouwen in de sample zo goed als gelijk aan de verdeling in de populatie.

Voor Wi2013-gezinsmigranten zien we dat het percentage mannen iets kleiner is in de steekproef van het vragenlijstonderzoek dan in de populatie, maar dit verschil is niet erg groot.

Tot slot zien we in tabel 2.8 wat betreft de leerroutes met name onder de Wi2021-asielmigranten een wat scheve verdeling in de vergelijking tussen de sample en populatie. Inburgeraars die de B1-route volgen zijn oververtegenwoordigd in de steekproef van het vragenlijstonderzoek, terwijl inburgeraars die de Z-route volgen ondervertegenwoordigd zijn.

Onder de Wi2021-gezinsmigranten is de verdeling wel vergelijkbaar tussen de steekproef en de populatie. In het kwalitatieve onderzoek is er bewust voor gekozen om mensen die de Z-route volgen in een aparte expertpool te betrekken. Ruim 55 procent van de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek neemt deel aan de Z-route. Het nadrukkelijk betrekken van deze groep in het kwalitatieve onderzoek biedt de mogelijkheid om de ervaringen van mensen in de Z-route goed voor het voetlicht te brengen.

Hoewel we geen verdeling van de populatie weten wat betreft opleidingsniveau, vermoeden we wel dat we een oververtegenwoordiging hebben van hoger opgeleide inburgeraars in het kwantitatieve onderzoek. Om het perspectief van niet of praktisch geschoolde inburgeraars wel naar voren te laten komen, zijn de diepte-interviews in het kwalitatieve onderzoek gehouden met mensen zonder of een praktische opleiding. Waar van toepassing zullen we in de volgende hoofdstukken reflecteren op verschillen in uitkomsten tussen de leerroutes en tussen opleidingsniveaus. Ook zullen waar van toepassing de uitkomsten voor mensen in de Z-route en/of geen/praktische opleiding worden uitgelicht en worden de uitkomsten van de mensen in de Z-route vergeleken met inburgeraars in de overige leerroutes.

Tabel 2.7 Verdeling respons vragenlijstonderzoek in relatie tot populatiegegevens: groepsomvang

	Totaal populatie	Percentage van groep	Totaal sample	Percentage van groep
Wi2021-asiel	17820	39%	1621	41%
Wi2021-gezin	9418	21%	1079	27%
Wi2013-asiel	12017	26%	782	20%
Wi2013-gezin	6251	14%	459	12%
Totaal	45506	100,0%	3941	100,0%

Tabel 2.8 Verdeling respons vragenlijstonderzoek in relatie tot populatiegegevens: geslacht en leerroute

		Totaal populatie	Percentage van groep	Totaal sample	Percentage van groep
Wi2021-asiel	Mannen	9984	56%	1023	64%
	Vrouwen	7836	44%	548	34%
	B1-route	10203	57%	1048	76%
	O-route	2583	14%	265	19%
	Z-route	5032	28%	73	5%
Wi2021-gezin	Mannen	2726	29%	270	25%
	Vrouwen	6692	71%	772	73%
	B1-route	8564	91%	815	87%
	O-route	76	1%	34	4%
	Z-route	778	8%	88	9%
Wi2013-asiel	Mannen	6841	57%	453	58%
	Vrouwen	5176	43%	303	39%
Wi2013-gezin	Mannen	1806	29%	93	20%
	Vrouwen	4445	71%	355	78%

3

3. Realisatie doelen

Maatschappelijke doelen en beleidsdoelen
inburgering

Beantwoording van onderzoeksvragen 1 en 2

Voordat we de ervaringen van inburgeraars met de specifieke beleidsmechanismen in kaart brengen (onderzoeksvragen 3 t/m 7, 9), beschrijven we het perspectief van inburgeraars op de overkoepelende maatschappelijke en beleidsdoelen (onderzoeksvragen 1 en 2). Hierbij beschrijven we eerst de waardering van de doelen door inburgeraars, waarna vergelijkende analyses tussen respondentengroepen volgen.

3 Realisatie doelen

De ervaringen van inburgeraars met de doelen van het inburgeringsstelsel zijn in het kwantitatieve onderzoek bevestigd met een aantal stellingen in de vragenlijst. De respondenten die begonnen zijn met de taal cursus binnen hun inburgering hebben hier vragen over gekregen bij het invullen. Deze vraag is daardoor gesteld aan 66 procent van de Wi2021 asielmigranten, 52 procent van de Wi2021 gezinsmigranten, 80 procent van de Wi2013 asielmigranten en 42 procent van de Wi2013 gezinsmigranten. We zien dat alsnog 10 tot 12 procent van de respondenten aan wie deze vraag is gesteld, de vraag niet hebben beantwoord. Mogelijk komt dit door de aard van de vragen (gericht op 'ervaringen' in plaats van 'feitelijkheden'), of omdat deze vragen aan het einde van de vragenlijst werden gesteld en respondenten deze vragen daarom hebben overgeslagen. Het is ook mogelijk dat een deel van de respondenten nog niet genoeg ervaring heeft met het inburgeringstraject en hierdoor nog niets kan zeggen over de 'opbrengst' van de inburgering.

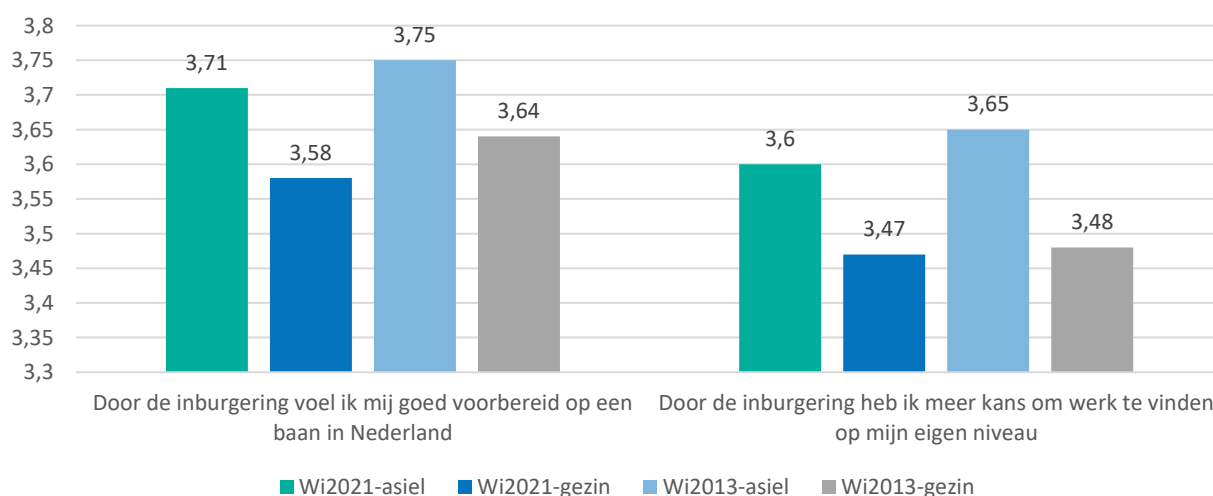
We maken in dit hoofdstuk geen vergelijking tussen de inburgeraars in verschillende leer routes, vanwege onvoldoende respons van inburgeraars in de Z-route op deze vragen. Belangrijk is wel dat voldoende respondenten het blok met stellingen hebben ingevuld om betekenisvolle vergelijkingen te kunnen maken tussen de inburgeringsstelsels en achtergrondkenmerken zoals geslacht.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op de uitkomsten van het vragenlijstonderzoek. In het eerste kwalitatieve deelonderzoek dat in de periode mei 2023 - november 2023 is uitgevoerd is namelijk al vanuit het kwalitatieve onderzoek gerapporteerd over hoe mensen aankijken tegen de doelen van inburgeren.⁹ In paragraaf 3.4 geven we een korte samenvatting van deze eerder opgehaalde bevindingen.

3.1 Het maatschappelijke doel

Het maatschappelijke doel van de inburgeringswet betreft 'snel en volwaardig meedoen, het liefst via betaald werk'. De mate waarin de inburgering aan dit doel bijdraagt is bevestigd door middel van twee stellingen op een 5-puntsschaal waarbij 1 staat voor 'helemaal niet mee eens' en 5 voor 'helemaal mee eens'. Figuur 3.1 laat de gemiddelde scores zien op deze stellingen van de groepen inburgeraars Wi2021-asiel, Wi2021-gezin, Wi2013-asiel en Wi2013-gezin. Deze scores wijzen op een voorzichtig positieve waardering van het maatschappelijke doel van de inburgeringswet door de drie groepen inburgeraars: de scores zijn boven het gemiddelde van de schaal.

Figuur 3.1 Gemiddelde waardering van het maatschappelijke doel (gemiddelde N = 2.325)

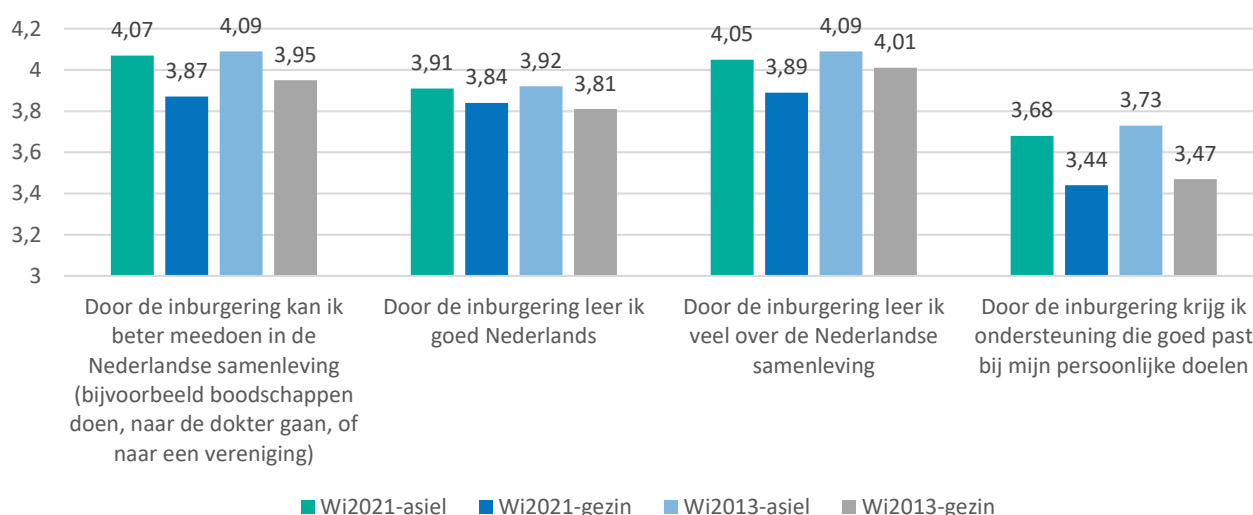
⁹ Frissen e.a. (2023). *Inburgeren door de ogen van nieuwkomers. Onderzoek naar het perspectief van inburgeraars voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*, Amsterdam: OpenEmbassy

De cirkeldiagrammen in de bijlage (bijlage 2) laten zien hoe de antwoorden van inburgeraars over het maatschappelijke doel zijn verdeeld over de verschillende antwoordcategorieën. Daarbij is te zien dat (ruim) de helft van de inburgeraars de stellingen positief beoordeelt (antwoordcategorieën ‘heel veel’ en ‘veel’). De inburgeraars geven minder vaak een negatieve beoordeling van de stellingen (antwoordcategorieën ‘niet veel’ en ‘helemaal niet’); dit geldt voor 12 procent van de inburgeraars voor de stelling ‘door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland’ en voor 17 procent van de inburgeraars voor de stelling ‘door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau’.

3.2 Beleidsdoelen

De beleidsdoelen van de inburgeringswet betreffen het ‘behalen van het hoogst haalbare taalniveau, het verwerven van voldoende kennis van de Nederlandse maatschappij en vanaf het begin participeren (in de maatschappij)’. De mate waarin de inburgering aan deze doelen bijdraagt is in de online vragenlijst bevraagd met vier stellingen op een 5-puntsschaal, waarbij 1 staat voor ‘helemaal niet mee eens’ en 5 voor ‘helemaal mee eens’. Figuur 3.2 laat zien dat de inburgeraars de stellingen over de beleidsdoelen positief waarderen. Ze scoren op alle stellingen boven, of ruim boven het gemiddelde van de schaal. De mate waarin de inburgering ondersteuning biedt die past bij de persoonlijke doelen van de inburgering wordt relatief het minst gewaardeerd, maar ook hier is er sprake van positieve scores.

Figuur 3.1 Gemiddelde waardering van de beleidsdoelen (gemiddelde N = 2.363)

In bijlage 2 zijn de antwoorden van inburgeraars te vinden, verdeeld over de verschillende antwoordcategorieën bij de verschillende stellingen. De tabellen in de bijlage laten de verdeling in antwoorden zien, uitgesplitst voor de asielmigranten onder de Wi2021, gezinsmigranten onder de Wi2021, asielmigranten onder de Wi2013 en gezinsmigranten onder de Wi2013. Daarbij is te zien dat het merendeel van de respondenten de stellingen positief beoordeelt (antwoordcategorieën ‘Heel veel’ en ‘veel’). Bij de eerste drie stellingen over de beleidsdoelen (beter meedoen in de samenleving, goed Nederlands leren en veel over de Nederlandse samenleving leren) gaat het bij iedere groep om ongeveer twee derde van de inburgeraars die de stelling positief beoordelen. Bij de stelling ‘Door de inburgering krijg ik ondersteuning die past bij mijn persoonlijke doelen’ ligt dit percentage voor alle groepen wat lager en beoordeelt gemiddeld iets meer dan de helft dit positief (55,5%). Voor alle stellingen is bij alle groepen daarna ‘neutraal’ de meest gekozen antwoordcategorie: deze is bij de vier stellingen door gemiddeld 17,5 procent van de inburgeraars als antwoord ingevuld. Bij de stelling ‘Door de inburgering krijg ik ondersteuning die past bij mijn persoonlijke doelen’ is het percentage inburgeraars dat ‘neutraal’ heeft ingevuld het hoogst (21,7%), wat in lijn is met het relatief lagere gemiddelde bij deze stelling.

Daarnaast is te zien dat het aandeel van de inburgeraars dat de stellingen over de beleidsdoelen positief beoordeelt hier overwegend hoger is dan bij de stellingen over het maatschappelijke doel het geval is. Dit is ook in lijn met de relatief hogere gemiddelden zoals gepresenteerd in figuur 3.2. De bijdrage van de inburgeringswet aan de beleidsdoelen wordt door inburgeraars dus overwegend hoger gewaardeerd dan de bijdrage aan het maatschappelijke doel.

3.3 Verschillen tussen groepen inburgeraars

De inburgeraars die de vragenlijst hebben ingevuld zijn dus eind 2023 relatief positief over de 'opbrengst' van de inburgeringswet, wat betreft de beleidsdoelen. Daar waar het gaat om het maatschappelijke doel valt op dat deze stellingen gemiddeld minder positief worden gewaardeerd dan de beleidsdoelen. Ook geldt dat er verschillen te zien zijn tussen de groepen inburgeraars. Zo is de gemiddelde score voor de groep Wi2021-gezinsmigranten bij elke stelling lager dan de score van de andere groepen.

Verschillen tussen inburgeraars onder de Wi2021 en Wi2013

Een eerste vergelijking tussen de inburgeraars onder de Wi2021 en de inburgeraars onder de Wi2013 laat geen significante verschillen zien tussen de groepen in de waardering voor de doelen van de inburgeringswet (zie tabel 3.1 t/m 3.4). Dit betekent dat wanneer de ervaringen van inburgeraars onder de twee verschillende inburgeringsstelsels vergeleken worden, er geen statistisch verschil te zien is in de manier waarop ze de doelen van de inburgeringswetten waarderen, al zijn de inburgeraars onder de Wi2013 al een tijd in Nederland en bezig met inburgering, terwijl de inburgeraars onder Wi2021 net begonnen zijn.

Tabel 3.1 Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (N = 2385)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel veel	36,9%	32,8%	38,4%	32,6%
Veel	39,7%	34,4%	38,4%	36,8%
Neutraal	13,5%	14,6%	13,7%	16,1%
Niet veel	4,6%	7,6%	4,6%	5,2%
Helemaal niet	2,5%	5,0%	2,2%	3,6%
Dat weet ik niet	2,9%	5,6%	2,6%	5,7%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 3.2 Door de inburgering leer ik goed Nederlands (N = 2398)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel veel	31,6%	30,0%	33,0%	29,6%
Veel	37,8%	35,3%	35,1%	35,5%
Neutraal	18,1%	18,1%	20,5%	16,1%
Niet veel	5,2%	6,6%	4,9%	6,5%
Helemaal niet	3,8%	4,6%	3,4%	5,9%
Dat weet ik niet	3,5%	5,5%	3,2%	6,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 3.3 Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving (N = 2392)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel veel	32,6%	31,1%	38,3%	34,6%
Veel	43,7%	37,5%	37,3%	37,2%
Neutraal	14,7%	16,5%	15,5%	16,2%
Niet veel	4,0%	6,3%	3,8%	5,2%
Helemaal niet	1,6%	4,0%	2,0%	2,1%
Dat weet ik niet	3,3%	4,6%	3,1%	4,7%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 3.4 Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen (N = 2409)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel veel	25,0%	20,0%	25,9%	20,7%
Veel	34,9%	29,3%	34,3%	32,1%
Neutraal	20,9%	25,0%	21,7%	19,0%
Niet veel	7,8%	9,1%	8,9%	10,9%
Helemaal niet	6,1%	9,3%	3,9%	9,2%
Dat weet ik niet	5,3%	7,3%	5,3%	8,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Verschillen tussen de groepen Wi2021-asiel, Wi2021-gezin en Wi2013-asiel en Wi2013-gezin

Gezien het feit dat de Wi2021-gezinsmigranten de bovengenoemde stellingen wel consistent lager waarderen dan de andere drie groepen inburgeraars, hebben we vervolgens geanalyseerd of er verschillen te zien zijn wanneer de Wi2021-groep en de Wi2013-groep worden opgesplitst. Dit betekent dat we een vergelijking maken tussen de manier waarop de groepen Wi2021-asielmigranten, Wi2021-gezinsmigranten, Wi2013-asielmigranten en Wi2013-gezinsmigranten de doelen van de inburgeringsstelsels waarderen. Hierbij komen we tot significante verschillen tussen de groepen (zie bijlage 2). Te zien is dat er voor de maatschappelijke en beleidsdoelen verschillen te zien zijn tussen de vier groepen in hun waardering van vier van de zes stellingen.¹⁰

De verdiepende groepsvergelijkingen (zie bijlage 2) tonen aan dat wanneer de groep inburgeraars onder de Wi2021 wordt uitgesplitst naar asiel- en gezinsmigranten, Wi2021-gezinsmigranten enkele doelen significant minder positief waarderen dan Wi2021-asielmigranten, Wi2013-asielmigranten en Wi2013-gezinsmigranten. De stellingen 'Door de inburgering leer ik goed Nederlands' en 'Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau' worden niet verschillend gewaardeerd door de verschillende groepen inburgeraars. Op de stelling 'Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland' reageren Wi2021-gezinsmigranten significant minder positief dan Wi2013-inburgeraars (zowel gezins- als asielmigranten), maar tussen Wi2021-gezinsmigranten en Wi2021-asielmigranten is er geen significant verschil. De resterende drie stellingen¹¹ worden significant minder positief gewaardeerd door de Wi2021-gezinsmigranten vergeleken met zowel de Wi2021-asielmigranten als de inburgeraars onder de Wi2013 (asiel- en gezinsmigranten). Dit betekent dat voor het merendeel van de maatschappelijke en beleidsdoelen van de inburgeringswet gezinsmigranten minder positief zijn dan asielmigranten. Belangrijk is wel om te benadrukken dat, zoals te zien in figuren 3.1 en 3.2, de gemiddelde reacties op de stellingen wel positief zijn.

Verschillen tussen mannen en vrouwen

Een relevante vergelijking om vervolgens te maken is ten aanzien van de waardering van maatschappelijke en beleidsdoelen tussen mannen en vrouwen. In tabel 3.5 zijn de ervaringen van mannen en vrouwen met de verschillende maatschappelijke en beleidsdoelen van de inburgeringswet te zien. De tabellen in bijlage 2 geven weer hoe de antwoorden zijn verdeeld tussen mannen en vrouwen over de verschillende antwoordcategorieën. Daarbij is te zien dat het merendeel van de respondenten – bij zowel mannen als vrouwen – de stellingen positief beoordeelt (antwoordcategorieën 'Heel veel' en 'veel'). Dit geldt voor het totale aantal mannen en vrouwen, zonder verdere uitsplitsing per inburgeringsstelsel.

¹⁰ De stellingen 'Door de inburgering leer ik goed Nederlands' en 'Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau' worden niet verschillend gewaardeerd door de drie groepen inburgeraars.

¹¹ Dit zijn de stellingen 'Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)', 'Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving' en 'Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen'.

Tabel 3.5 Gemiddelde waardering van beleidsdoelen naar geslacht (gemiddelde N = 2.278)

		Aantal		Gemiddelde	
		Vrouw	Man	Vrouw	Man
Maatschappelijke doel	Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland	1099	1211	3,58	3,80
	Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau	1037	1161	3,50	3,67
Beleidsdoelen	Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)	1115	1183	3,95	4,10
	Door de inburgering leer ik goed Nederlands	1107	1191	3,83	3,94
	Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving	1114	1187	3,98	4,08
	Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen	1081	1179	3,54	3,71

In tabel 3.5 is te zien dat vrouwen op alle stellingen gemiddeld lager scoren dan mannen, hoewel de gemiddelde scores van beide groepen op de stellingen (ruim) boven het middelpunt van de schaal liggen. Als we de verschillen tussen deze twee groepen verder analyseren (zie bijlage 2) is te zien dat de groeps-gemiddelden tussen mannen en vrouwen significant verschillen voor elk doel van de inburgeringswet. Dit betekent dat vrouwen alle doelen van de inburgeringswet gemiddeld lager waarderen dan mannen. Als we kijken naar verschillen tussen mannen en vrouwen in de verschillende groepen van inburgeraars, valt op dat de vrouwelijke gezinsmigranten onder de Wi2021 de doelen gemiddeld het minst positief waarderen. Belangrijk is wel om hierbij te benadrukken dat de gemiddelde waarderingen boven het middelpunt van de schaal liggen.

Verskil in ervaringen tussen de leerroutes

Mensen die de Z-route afleggen en afronden met een certificaat kunnen daarmee niet naturaliseren. Voor naturalisatie is op dit moment minimaal een A2-diploma nodig (of een ontheffing daarvan).¹² Dit feit kwam voor de meeste deelnemers aan het kwalitatief onderzoek als een onaangename verrassing. Deze man begrijpt het niet, omdat in zijn ogen de Z-route juist een route is waarbij je veel bijdraagt aan de Nederlandse samenleving: *“Er is sprake van oneerlijkheid omdat wij in de Z-route gemeenschap vrijwilligersuren doen en de deelnemers aan de B1-route dat niet doen, dus we doen meer moeite en krijgen meer ervaring in het veld en de Nederlandse samenleving, dus wij zijn er klaar voor en bouwen directe relaties op met het Nederlandse volk.”* (man, 41, Syrië, Z-route) Dezelfde man is bovendien bereid door te leren voor zijn naturalisatie, ook omdat hij ziet dat het zijn positie in Nederland zal versterken: *“Naar mijn mening is dit een groot onrecht, en ik ben bereid om B1 te leren als er goede omstandigheden zijn om mij daarbij te helpen, ook omdat het mij betere kansen biedt op de arbeidsmarkt.”* Het gevoel van onrecht wordt versterkt door het idee dat mensen er geen invloed op hebben wat ze cognitief aankunnen: *“Naar mijn mening hangt het af van de persoon en het mentale vermogen. Als een persoon de B1 niet kan krijgen, is het normaal en moet hij het staatsburgerschap direct en zonder obstakels krijgen.”* (man, 54, Syrië, Z-route)

De impact hiervan op mensen is groot. Zoals deze man uitlegt: *“Dit nieuws vernietigt de mensen en hun dromen. Hoe is het mogelijk dat we na al dat werk dat we in het integratieproces hebben gestoken, niet eens een staatsburger kunnen worden? Ik ben 42 jaar oud, hoe kan ik op deze leeftijd dat niveau [B1] leren? We hebben geheugenproblemen, we kunnen ons niet herinneren wat we vijf minuten geleden hebben geleerd.”* (man, 42, Syrië, Z-route) Hoe tragisch dit kan zijn, drukt deze man uit die door geopolitieke redenen nog nooit toegang tot een paspoort had: *“Ze vertelde me dat ik de Z-route moest volgen. Toen ik hoorde dat dit betekende dat ik de nationaliteit niet zou krijgen, was ik geschokt. Het is mijn droom om een nationaliteit te hebben, ik ben staatloos. Al 60 jaar droom ik van een nationaliteit. Zelfs in Syrië lukte het me niet om de nationaliteit te krijgen, en nu hier weer niet.”* (man, 59 jaar, Palestina, Z-route) Het demotiveert mensen volgens deze deelnemer aan de Z-route-expertpool: *“De meeste Z-route-deelnemers gingen niet werken omdat ze zich onbekwaam voelden vanwege hun staatsburgerschap. Ik kan bevestigen dat dit een psychische handicap is.”* (man, 60, Syrië, Z-route)

¹² <https://ind.nl/nl/nederlanderschap/nederlander-worden-door-naturalisatie>

3.4 Reflectie vanuit het eerdere kwalitatieve onderzoek

Uit het eerste kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat de verwachtingen ten aanzien van de inburgering zelf voor de inburgeraars voornamelijk gericht waren op taal, en in mindere mate ook op werk en onderwijs. Deelnemers aan het onderzoek hadden nog een gelimiteerd beeld van de inburgering. Veel mensen waren net begonnen of moesten nog beginnen, en hadden vooral zicht op de brede intake, het PIP, financieel ontzorgen en indien van toepassing de leerroute. De inburgering zagen ze voornamelijk als taalonderwijs. De onderdelen als MAP of het participatieverklaringstraject (PVT) waren niet bekend bij iedereen. Niet elke deelnemer aan het onderzoek had van haar of zijn gemeente alle informatie gekregen over het volledige inburgeringstraject. Mensen hadden nog nauwelijks of geen ervaring met alle onderdelen uit de Wet inburgering. De verwachting of de onderdelen waar ze wel ervaring mee hadden bijdragen aan volwaardig meedoen in Nederland, hangt af van de mate waarin nieuwkomers hun doelstellingen, voornamelijk met betrekking tot de taal, konden halen.

We concludeerden dat de doelstellingen van de meeste nieuwkomers in het onderzoek overeenkomen met doelstellingen zoals de wetgever deze beoogd heeft, namelijk meedoen via (betaald) werk. Mensen wilden zo snel mogelijk aan het werk, of beginnen met een opleiding zodat ze daarna kunnen werken. Werk was voor hen meer dan een middel voor bestaanszekerheid. Werk is ook een identiteitskwestie: het geeft zelfvertrouwen en autonomie. De focus lag op het leren van de taal, met als doel snel mee te kunnen doen. Om die doelstellingen te kunnen bereiken waren veiligheid en rechtszekerheid voor inburgeraars destijds van belang.

Verder zagen we dat nieuwkomers die er op de eerste plaats voor hun gezin willen zijn, in de knel kunnen komen door de combinatie van zorg voor het gezin en het deelnemen aan de inburgering. Binnen het bestaande aanbod aan taallessen is er dan beperkte flexibiliteit in uren zodat er minder tijd op een dag is om er ook voor het gezin te zijn.

3.5 Samenvatting

Het maatschappelijke doel van de Wi2021 betreft 'snel en volwaardig meedoen, het liefst via betaald werk'. Als beleidsdoelen zijn geformuleerd 'behalen van het hoogst haalbare taalniveau, het verwerven van voldoende kennis van de Nederlandse maatschappij en vanaf het begin participeren (in de maatschappij)'.

Zoals we in dit hoofdstuk beschrijven, oordelen de inburgeraars over het algemeen positief over de stellingen die gaan over de beleidsdoelen, met name als het gaat over de bijdrage die inburgering levert aan het beter meedoen in de samenleving, goed Nederlands leren en veel over de Nederlandse samenleving leren. Slechts een klein deel van de deelnemers aan het vragenlijstonderzoek waardeert deze stellingen niet of niet veel. De stelling dat men door inburgering ondersteuning krijgt die goed past bij de persoonlijke doelen wordt wat minder positief beoordeeld; ruim een derde van de respondenten waardeert dit neutraal tot helemaal niet, de overige respondenten zijn hier (heel) positief over. Ook voor de waardering van de maatschappelijke doelen geldt dat inburgeraars de stellingen over deze doelen redelijk positief beoordelen, maar wel in mindere mate dan geldt voor de beleidsdoelen. Ruim de helft van de deelnemers aan het vragenlijstonderzoek die deze vragen hebben beantwoord is het er (helemaal) mee eens dat ze zich door de inburgering goed voorbereid voelen op een baan in Nederland en meer kans hebben op het vinden van werk op eigen niveau. De overige respondenten zijn het hier niet (of helemaal niet) mee eens of zeggen dit niet te weten.

Wat betreft de waardering van de stellingen over de doelen komen verschillen naar voren tussen groepen inburgeraars. Zo wordt het merendeel van de maatschappelijke en beleidsdoelen minder positief beoordeeld door gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 dan door de overige groepen inburgeraars (asielmigranten onder de Wi2021 en asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2013). Met name vrouwelijke gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 zijn minder positief over de doelen van de inburgeringswet.

4

4. Beleidsmechanismen

Ervaringen met instrumenten en kwaliteit

Beantwoording van onderzoeksvragen 3 t/m 7, 9

Het nieuwe inburgeringsstelsel beoogt het maatschappelijke doel en de beleidsdoelen te bereiken door in het inburgeringstraject verbetering op vijf subdoelen te realiseren. Deze subdoelen worden in dit hoofdstuk als de beleidsmechanismen aangeduid, omdat ze de werking van het nieuwe inburgeringsstelsel omvatten en zodoende specificeren op welke wijze het nieuwe inburgeringsstelsel tot het bereiken van de hoofddoelen zou moeten leiden. In dit hoofdstuk staan ervaringen van inburgeraars met de verschillende onderdelen van de Wi2021 centraal (onderzoeksvraag 9). De mechanismen die in dit hoofdstuk worden besproken zijn *tijdige start* (onderzoeksvraag 3), *snelheid* (onderzoeksvraag 4), *maatwerk* (onderzoeksvraag 5), *dualiteit* (onderzoeksvraag 7) en *kwaliteit* (onderzoeksvraag 6). Daarnaast komt aan bod wat inburgeren moeilijk maakt.

4 Beleidsmechanismen

4.1 Tijdige start

De tijdige start die het nieuwe inburgeringsstelsel moet bieden, moet worden gerealiseerd met betere ondersteuning in de azc's (voor asielmigranten), een snelle brede intake en vaststelling van het PIP (Plan Inburgering en Participatie) door de gemeente, en maatschappelijke begeleiding en financiële ontzorging vanuit de gemeente. De begeleiding en financiële ontzorging vanuit de gemeente worden in het volgende hoofdstuk behandeld, in het kader van dienstverlening. In deze paragraaf gaan we in op de ervaringen en de behoeften van nieuwkomers ten aanzien van de ondersteuning in het azc.

Stappen gezet in het azc

Aan Wi2021-asielmigranten (N = 1621) is in het vragenlijstonderzoek gevraagd naar de stappen die ze hebben gezet toen ze in het azc woonden, waarvan wordt verwacht dat ze een goede basis bieden voor de verdere inburgering. Dit is uitgevraagd voor verschillende activiteiten, zoals te zien is in tabel 4.1. De meest voorkomende stap is het volgen van Nederlandse taallessen die in azc's worden gegeven. Ongeveer vier op de tien asielmigranten (41,2%) hebben in hun tijd op het azc naar eigen zeggen Nederlandse taallessen gehad. Ook de training Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM) wordt relatief vaak genoemd: ongeveer een op de vijf asielmigranten (22,3%) heeft deze training gevolgd tijdens het verblijf in het azc.

Tabel 4.1 Toen u nog in het azc woonde, heeft u toen... (N = 1.621)

	Aantal	Percentage
Nederlandse taallessen gevolgd	668	41,2%
Training Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM) gevolgd	361	22,3%
Lessen intro MAP gevolgd	137	8,5%
Betaald werk gedaan	85	5,2%
Vrijwilligerswerk gedaan	397	24,5%
Gesprekken gehad met de gemeente	263	16,2%
Al een start gemaakt met de inburgering van de gemeente	333	20,5%
Ik kreeg geen ondersteuning	383	23,6%

Naast deze voorbereidende cursussen die een basis moeten bieden voor de inburgering zijn er ook andere concrete stappen die asielmigranten in hun tijd in het azc kunnen zetten. Zo heeft 16,2 procent van de asielmigranten in hun tijd in het azc al verkennende gesprekken gehad met iemand van de gemeente. Ongeveer een op de vijf asielmigranten (20,5%) zegt bovendien in het azc al te zijn gestart met de inburgering vanuit de gemeente. Dit aandeel is opvallend hoog in vergelijking met gegevens die bekend zijn over de start van de inburgering in het azc. In het kwalitatieve onderzoek is daarom dieper ingegaan op ervaringen met activiteiten in het azc en het contact met de gemeente in deze periode (zie hieronder voor de uitkomsten). Stappen die relatief weinig worden genoemd zijn de introlessen voor de MAP (Module Arbeidsmarkt en Participatie; 8,5%) en het verrichten van betaald werk (5,2%). Met betrekking tot dit laatste: alhoewel relatief weinig asielmigranten zeggen betaald werk te hebben gedaan, ligt dit percentage bij vrijwilligerswerk aanzienlijk hoger. Ongeveer een kwart van de asielmigranten (24,5%) zegt in hun tijd op het azc vrijwilligerswerk te hebben gedaan.

Ervaringen met de start inburgering in het azc

Ook in het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat mensen die op het azc al zijn begonnen met inburgeren dat vooral deden met Nederlandse les. Het formele aanbod op azc's verschilde sterk. Een enkele keer was er sprake van langdurig

aanbod, maar de meeste voorbeelden kwamen van mensen die een korte periode (vaak twee tot enkele weken) een paar uur per week Nederlandse taalles konden volgen. *“In de laatste 3 maanden voordat ik het kamp verliet, hebben ze me naar de school gestuurd. In totaal heb ik 1 jaar en 3 maanden in het kamp verbleven.”* (man, 52, Syrië, Z-route)

❖ *Kwaliteit van het aanbod*

Met de kwaliteit van het aanbod hebben inburgeraars wisselende ervaringen. Zo deelt deze man: *“In het begin ontving ik geen informatie totdat ik de status van vluchteling verkreeg. Daarna kreeg ik, zodra ik mijn status ontving, 10 dagen van 4 uur per dag aan voorbereidende training voordat ik het azc verliet. Ze gaven me algemene informatie over wat ik kon verwachten in het leven in de samenleving.”* (man, 30, Egypte, Z-route) Uit meerdere voorbeelden maken we op dat de duur van het aanbod in vergelijking met de wachttijd in het azc beperkt is.

Mensen die direct vanuit het land waar ze verblijven worden gevestigd in Nederland (via hervestiging) krijgen aanbod in het land van vertrek en hebben een andere ervaring. Het aanbod bevalt goed geeft deze man aan: *“We kregen een uitleg over hervestiging, en ze gaven ons een culturele cursus in Libanon over Nederland, de integratiewet en de aard van het land. Vijf dagen per maand gedurende vier maanden. Het was zeer nuttig en we hebben er veel baat bij gehad.”* (man, 54, Syrië, Z-route) Deze groep mensen is zoals we al beschreven in hoofdstuk 2 erg klein. Wanneer we reflecteren op deze specifieke ervaringen, is het wel denkbaar dat wanneer de duur van het aanbod samenvalt met de lengte van verblijf in het azc, het aanbod beter gewaardeerd wordt.

❖ *Aanbod azc versus zelfstudie*

We horen ook enkele voorbeelden van mensen die zelf oefenen, bijvoorbeeld via online aanbod. *“Ik was vanaf de eerste maand gemotiveerd om met de inburgering te beginnen. Maar toen ik zag dat dit proces wat tijd zou kosten, besloot ik zelf voor te bereiden. Ik wilde eerder beginnen, maar dat was niet mogelijk, vooral vanwege de capaciteit van de scholen, wachtlijsten en ook de starttijd van deze cursussen. (...) Als ik de Engelse taal had beheerst, had ik ook al met werken kunnen beginnen, maar ik kon niets anders doen dan wachten. Dus in plaats van te wachten tot de school zou beginnen, begon ik met zelfstudie. Zelfs als ik met vrijwilligerswerk had willen beginnen, zou het moeilijk zijn geweest zonder de basis van de taal.”* (man, 27, Syrië, B1-route) Deze man herkent dat hij vooral op zichzelf was aangewezen: *“Het was vooral zelfstudie. Ik keek naar de cultuur en verkende het meer zelf.”* (man, 60, Syrië, Z-route)

❖ *Begeleiding van de gemeente*

Met de begeleiding van de gemeente, en de vraag of mensen al konden beginnen met inburgeren, zijn er wisselende ervaringen. Het contact dat inburgeraars hebben met de gemeente waaraan ze gekoppeld zijn, is overwegend kort en vooral gericht op het delen van informatie. Mensen herinneren zich vooral een brief of telefoontje bij koppeling aan de gemeente, of bij de toewijzing van een huis, minder in relatie tot inburgering: *“We ontvingen alleen per post informatie over het huis en de school in het kamp over integratie.”* (vrouw, 21, Irak, Z-route) Dit contact verloopt soms direct, maar vaker via het COA of in een enkel geval via een maatschappelijke organisatie. Soms is dit zo omdat de gemeente dit zo heeft georganiseerd: *“Het eerste contact was met (...) een maatschappelijke begeleider, (...). Zij is de verbindende lijn tussen de gemeente en de asielzoekers die huizen ontvangen. Ze vertelde me dat ik een huis zou krijgen en dat ik binnenkort van haar zou horen.”* (man, 34, Syrië, B1-route) Vaker loopt dit contact via andere organisaties, omdat mensen hulp nodig hebben bij het vertalen en duiden van de (schriftelijke) informatie. Die wordt bijna altijd in het Nederlands aangeboden. Families die samen in het azc verblijven, worden meestal als geheel benaderd in de communicatie, met vaak de man als vertegenwoordiger, en soms kinderen als tolken: *“Ze spraken met ons als gezin, ik had nog geen telefoonnummer, ze spraken met de vader van de kinderen (via een telefoongesprek) en gaven ons een algemeen idee over de inburgering. Ze vertelden ons dat we 800 uur moesten voltooien. We hadden hier nog geen idee van. We zeiden, oké, wanneer we een huis krijgen, zullen we het uitzoeken.”* (vrouw, 56, Syrië, Z-route)

❖ *Intensievere begeleiding*

Hoewel we het vaakst hoorden over kort contact met de gemeente, vertellen enkele mensen ook over gemeenten die actief inzetten op zo vroeg mogelijk contact, en dan vaak ook fysiek. Dit gaat in alle gevallen uit het kwalitatieve onderzoek gepaard met het feit dat het azc ligt in de gemeente waaraan mensen gekoppeld zijn. Dit contact is ook gericht op inburgeren: *“Toen ik in het kamp was, kwam de contactpersoon naar ons kamp, we hadden een afspraak, ze probeerde te zien of ik met de inburgering wilde beginnen of niet. Ik vertelde haar dat het erg moeilijk zou zijn in het kamp en ook omdat ik een klein kind had. Ze zei oké, we wachten totdat je het huis krijgt.”* (vrouw, 27, Syrië, B1-route)

❖ *Uitzondering: mensen uit Afghanistan*

Een opvallend verschil zien we met betrekking tot mensen uit Afghanistan die in een asielprocedure zitten, maar vanwege de werkrelatie van familieleden met de Nederlandse overheid een andere behandeling krijgen. De twee deelnemers aan

het kwalitatieve onderzoek verbleven in een hotel, en werden actief begeleid en ondersteund: “[wij kregen begeleiding] van het hotel. Ze hebben onze ID-kaarten geregeld. Onze bankpas geregeld. (...) Veel werd geregeld. Er kwamen mensen langs. Die praatten met ons. (...) Ze hebben zelfs onze asielzaak verder geholpen. (...) We zeiden we willen vlakbij onze kinderen wonen. En we hadden veel geluk, we kregen een huis twee deuren naast onze kinderen.” (man, 61, Afghanistan, Z-route)

❖ Verschillen tussen azc's

Naast dat er verschillen zijn tussen gemeenten, zijn er ook verschillen tussen azc's in hoe actief hun rol is in begeleiding; van helemaal geen rol of begeleiding tot aan heel intensief betrokken. Het eerste hoorden we vaker dan het laatste. Zo vertelt een man: “Het azc verstrekke nooit voldoende informatie. Het kamp was erg slecht. De leefomstandigheden waren zeer slecht (...). De communicatie met het COA was beperkt tot logistiek, terwijl er zeer weinig aandacht was voor integratie.” (man, 34, Syrië, Z-route) De gespreksgenoot van deze man die aan dezelfde gemeente is gekoppeld, heeft een andere ervaring: “Ik heb een andere mening. Ik verbleef in een hotel. Het COA was erg goed in het verstrekken van informatie over integratie. Ze gaven ons een brochure. En we hadden workshops Nederlands leren.” (man, 60, Syrië, Z-route) Ook het soort opvang lijkt uit te maken: “Ik woonde in een noodopvang, er was niet veel maar ze boden wel taallessen aan.” (man, 25, Syrië, Z-route) Tenslotte omschrijft een deelnemer hoe frustrerend het voor hem is om te beginnen met inburgeren in een azc. Hij heeft twee jaar gewacht met daarin weinig mogelijkheden om de taal te leren. Nu hij eindelijk mag beginnen na het verkrijgen van zijn status merkt hij de beperkingen van een azc: “Ik ga heel graag naar school, want je doet dit voor jezelf en ook voor het land waarin je woont. Maar op school vragen ze ons om te vertellen over onze burens... Ik heb geen burens, ik heb [negatief woord voor zijn kamergenoten], ze vragen ons om te vertellen over ons huis, ik heb geen huis. Vertel ons over je buurt, ik heb geen buurt... Vertel ons hoe je omgaat met je woningcorporatie... hoe kan ik je voorbeelden geven als ik nog niets heb.” (man, 28 jaar, Syrië, B1-route)

Behoeftte aan meer ondersteuning in het azc

Voor het in kaart brengen van de ervaringen van inburgeraars met de tijdige start van hun inburgering is ook van belang of Wi2021-asielmigranten in voldoende mate werden ondersteund toen ze nog in het azc zaten. Zoals tabel 4.1 al liet zien stelt in de vragenlijst ongeveer een kwart van de Wi2021-asielmigranten geen ondersteuning te hebben gehad. Aan alle Wi2021-asielmigranten is bovendien gevraagd op welke terreinen ze graag meer ondersteuning hadden gehad, ook als ze wel ondersteuning hebben gekregen. De antwoorden op deze vraag zijn weergegeven in tabel 4.2.

Tabel 4.2 Waar had u meer ondersteuning bij willen hebben toen u nog in het azc woonde? (N = 1.621)

	Aantal	Percentage
Nederlands leren	1066	65,8%
Werk zoeken	258	15,9%
Vrijwilligerswerk zoeken	258	15,9%
Leren over de Nederlandse taal en cultuur	586	36,2%
Leren over werken in Nederland	442	27,3%
Anders, namelijk...	129	8,0%
Ik heb genoeg ondersteuning gekregen	162	10,0%

Het COA biedt, in opdracht van het Ministerie van SZW, het programma Voorbereiding op inburgering aan. Statushouders die inburgeringsplichtig zijn kunnen dit programma vrijwillig volgen. Het programma bereidt hen voor op het leven, wonen en werken in de gemeente en de inburgeringsplicht. Het terrein waarop verreweg het grootste deel van de Wi2021-asielmigranten in het azc meer ondersteuning had willen krijgen, is het leren van de Nederlandse taal: ongeveer twee derde van de asielmigranten (65,8%) zegt dat ze hier meer ondersteuning in hadden willen krijgen. Na het leren van de Nederlandse taal wordt het leren over de Nederlandse taal en cultuur door ruim een derde van de Wi2021-asielmigranten het vaakst genoemd als een terrein waar meer ondersteuning wenselijk was geweest (36,2%), gevolgd door leren over het werken in Nederland (27,3%). Een op de tien asielmigranten (10%) is tevreden met de mate van ondersteuning die ze in hun tijd in het azc hebben gekregen.

Verschillende behoeften aan ondersteuning in het azc

Waar mensen behoefte aan hebben in het azc, is erg afhankelijk van de situatie waar ze in zitten. Uit het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat er mensen zijn die hun tijd niet willen verspillen met wachten en die ambitieus zijn. Met als keerzijde dat er mensen zijn die hun ambitie verliezen als het wachten te lang duurt. Er zijn ook mensen die iets willen doen om de verveling tegen te gaan. Er zijn mensen die helemaal geen ruimte hebben om actief aan de slag te gaan, en die vooral ondersteuning willen bij zaken als gezinshereniging of het zo snel mogelijk krijgen van een huis. Ook zijn er mensen die geen ruimte hebben omdat ze kinderen hebben en daar mee bezig zijn.

❖ Belang van timing

De timing van het aanbod speelt bovendien een rol. Het maakt uit wat de persoonlijke situatie van iemand is, of die persoon ontvankelijk is voor inburgering. *“Het hangt af van de persoon, of ze gemotiveerd zijn of niet, om vroeg te beginnen, want de mogelijkheden zijn er. Voor mij had ik geen tijd om dat te doen, ik heb vier kinderen. Ik had van tevoren het idee dat ik de taal niet zou kunnen leren of me zou kunnen integreren met de mensen, de Nederlandse samenleving. Dit demotiveerde me in het kamp, dus toen ik dit perspectief had, wilde ik me alleen concentreren op mezelf en mijn familie. Ze boden me in het kamp aan om te beginnen met studeren, de taal te leren, de inburgering te doen. Ik zei nee, dat wil ik niet. Maar nu, tot op dit moment, denk ik bij mezelf dat als ze me een beetje meer onder druk hadden gezet om met de inburgering in het kamp te beginnen, ik daar echt baat bij zou hebben gehad. (...) Ze boden mijn kinderen ook aan om naar school te gaan, maar de school was ver weg en ik wist nog niets van het systeem of de bussen of iets dergelijks, dus het leek me moeilijk.”* (vrouw, 28, Syrië, B1-route)

❖ Tijdige start is afhankelijk van verschillende actoren

Er zijn daarnaast veel partijen betrokken bij het laten slagen van een tijdige start: de inburgeraars zelf, de medewerkers op het azc, aanbieders, en de gekoppelde gemeente. Alleen als die partijen goed op elkaar zijn afgestemd kan de tijdige start soepel plaatsvinden. Wachttijden spelen een goed op elkaar aansluitend aanbod parten: *“Een vriend van mij had een ontmoeting met de gemeente toen hij in het kamp was en ondertekende een PIP. Maar de taal cursus begon 7 maanden later. Deze tijd gaat verloren in de integratieperiode.”* (man, 44, Turkije, geswitcht v. O-route naar B1 vorig jaar) Het belang van een goede aansluiting geldt ook voor de relevantie van wat er is geleerd voor de volgende stappen. Mensen zeiden dat ze wel lessen volgden, maar dat die vervolgens niet meetelden bij hun start met inburgering. *“De certificaten die we in het kamp kregen waren niet geverifieerd, zoals KNM en culturele zaken. Niemand heeft het diploma dat ik in het kamp heb behaald later in aanmerking genomen.”* (man, 46, Syrië, Z-route)

Informatieverstrekking in het azc

Naast ondersteuning is aan de asielmigranten onder de Wi2021 in de vragenlijst ook gevraagd waarover ze meer informatie hadden willen krijgen gedurende hun tijd in het azc. De antwoorden op deze vraag zijn weergegeven in tabel 4.3. De meeste asielmigranten hadden graag meer informatie willen krijgen over de Nederlandse samenleving en over inburgeren; dit betreft voor beide terreinen ongeveer de helft van de asielmigranten (respectievelijk 49% en 47,6%). Daarnaast zeggen ongeveer vier op de tien asielmigranten dat ze graag meer informatie hadden gekregen over werken in Nederland (39%). Net als bij de ondersteuningsbehoeften heeft ongeveer een op de tien asielmigranten naar hun idee genoeg informatie gekregen in hun tijd in het azc (11%).

Tabel 4.3 Toen u nog in het azc woonde, heeft u toen informatie gekregen... (N = 1.621)

	Aantal	Percentage
Over de Nederlandse samenleving	794	49,0%
Over inburgeren	771	47,6%
Over omgaan met geld	286	17,6%
Over werken in Nederland	633	39,0%
Anders, namelijk...	107	6,6%
Ik heb genoeg informatie gekregen	179	11,0%

Ervaringen met de informatieverstrekking in het azc

Omdat de verschillen tussen de azc's groot zijn, verschillen de ervaringen van mensen met de informatie die ze kregen of hadden willen hebben. Uit het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat er mensen zijn die helemaal geen informatie ontvingen, of verkeerde informatie: *“Mijn ervaring met het COA en de informatie over integratie was nooit voldoende, er is veel verkeerde informatie die ik van mensen heb gekregen vanwege het gebrek aan informatie van het COA, en dit heeft mijn integratie in de gemeente en mijn hele leven in Nederland sterk beïnvloed omdat ik niet weet hoe ik op de juiste manier informatie kan krijgen en volledig kan integreren.”* (man, 24, Syrië, Z-route) Of mensen die juist heel uitgebreide informatieverstrekking en ondersteuning hebben ervaren, zoals deze man vertelt in een diepte-interview: *“Mijn begeleider bij de VWN hielp me. De communicatie tussen ons verliep goed. Ze heeft me geholpen met de vertaling, met documenten, met het opbouwen van mijn cv, mijn DigiD, mijn zorgverzekering, ze heeft me met veel dingen geholpen om mijn toekomst hier op te zetten.”* (man, 27, Syrië, B1-route)

Er is behoefte aan informatie, en zoals hierboven verwoord, gaan mensen die behoefte aan informatie hebben hoe dan ook zelf op zoek. Tegelijkertijd maakt de timing van informatie uit, zoals we ook hierboven lazen: *“In mijn gedachten dacht ik: oké, ik heb eindelijk een veilig land bereikt, alle informatie over inburgering en dergelijke kwam niet echt bij me op of bleef hangen. Mijn gedachten waren bezig met dingen als 'wanneer kan ik naar school gaan', 'hoe neem ik de trein', wat*

betekenen deze woorden voor me, maar ik was niet per se bezig met de kwaliteit van de informatievoorziening.” (man, 59, Palestina, Z-route)

4.2 Snelheid

Een van de beoogde beleidsmechanismen van de nieuwe inburgeringswet betreft de snelheid van het inburgeringstraject die beter moet worden geborgd. Voor deze eerste meting van het kwantitatieve onderzoek staat met betrekking tot dit beleidsmechanisme centraal dat inburgeringsplichtige asielmigranten of gezinsmigranten niet onnodig lang moeten wachten om met de inburgeringscursus te beginnen. Voor degenen die onder de Wi2021 moeten inburgeren, geldt immers dat ze over het algemeen nog niet lang bezig zijn met de inburgeringscursus. Bevindingen over de voortgang en het slagingspercentage van inburgeraars krijgen om deze reden in de volgende metingen meer aandacht.

Start met de taalcursus en KNM (asielmigranten onder de Wi2021)

Aan Wi2021-asielmigranten is in de vragenlijst gevraagd of ze reeds begonnen zijn met de taalcursus en KNM (Kennis van de Nederlandse maatschappij). Tabel 4.4 geeft de antwoorden weer van de Wi2021-asielmigranten aan wie deze vraag is gesteld. Zoals in de figuur te zien is, zegt ongeveer twee derde van de Wi2021-asielmigranten dat ze al begonnen zijn met de taalcursus en KNM (67,8%). Een kwart van de asielmigranten meldt nog niet begonnen te zijn (25%), terwijl 7,2 procent dit niet weet.

Tabel 4.4 Bent u al begonnen met de taalcursus en KNM? (N = 1.596)

	Aantal	Percentage
Ja	1082	67,8%
Nee	399	25,0%
Dat weet ik niet	115	7,2%
Totaal	1596	100%

Het inburgeringsaanbod bestaat uit verschillende onderdelen, en niet iedereen begint met taal, blijkt uit het kwalitatief onderzoek. In de Z-route kan het ook zo zijn dat mensen beginnen met hun participatie-uren: “Voor 700 uur voor de activiteiten moet ik naar verschillende plekken. Dat was in het begin wel even uitvogelen. Maar nu dat ik alles doorheb gaat het wel makkelijker. Mijn taalles is nog niet begonnen” (vrouw, 37, Pakistan, Z-route)

Aan de Wi2021-asielmigranten die zeiden nog *niet* te zijn begonnen, is vervolgens in de vragenlijst gevraagd waarom ze nog niet begonnen zijn. Tabel 4.5 laat zien dat ruim de helft van deze asielmigranten (56,1%) als reden hiervoor noemt dat ze nog geen inburgeringsaanbod hebben ontvangen. De andere redenen worden aanzienlijk minder genoemd. 16 procent van de asielmigranten zegt niet te weten waarom ze nog niet begonnen zijn met de inburgeringscursus.

Tabel 4.5 Waarom bent u nog niet begonnen met de taalcursus en KNM? (N = 1.596)

	Aantal	Percentage
Nog geen aanbod ontvangen van gemeente	224	56,1%
Ik moest lang wachten tot er plek was	67	16,8%
Ik wacht nog op een medische keuring	4	1,0%
Ik wacht op de uitslag van mijn diplomawaardering	12	3,0%
Anders, namelijk...	45	11,3%
Dat weet ik niet	64	16,0%
Totaal	399	100%

Aan de asielmigranten die *wel* al met de inburgeringscursus zijn begonnen, is de vraag gesteld of ze vonden dat ze lang moesten wachten voordat ze aan de cursus konden beginnen. In tabel 4.6 is te zien dat ongeveer twee derde van de asielmigranten (65,8%) niet van mening is dat ze hier lang op moesten wachten. Een kwart van de asielmigranten (25,3%) vindt wel dat ze lang moesten wachten om te beginnen met de inburgeringscursus, terwijl 9 procent zegt dit niet te weten.

Tabel 4.6 Vindt u dat u lang moest wachten om aan de cursus te kunnen beginnen? (N = 1.069)

	Absoluut	Percentage
Ja	270	25,3%
Nee	703	65,8%
Dat weet ik niet	96	9,0%
Totaal	1069	100%

De Wi2021-asielmigranten die melden dat ze lang moesten wachten, is vervolgens gevraagd aan te geven om welke reden(en) dat volgens hen het geval was. Tabel 4.7 laat zien dat voor deze vraag wederom vaak als reden wordt gegeven dat men nog geen inburgeringsaanbod had ontvangen: bijna de helft van de asielmigranten (46,7%) stelt dat dit volgens hen de reden was dat ze lang moesten wachten. Voor deze groep wordt ook de lange wachttijd voor een cursusplek door een aanzienlijk deel (43%) als reden genoemd voor het lange wachten. De andere redenen worden aanzienlijk minder vaak genoemd. Ongeveer een op de tien asielmigranten (9,6%) zegt niet te weten waarom het naar hun idee lang duurde voor ze met de inburgeringscursus konden beginnen.

Tabel 4.7 Waarom moest u lang wachten om aan de cursus te kunnen beginnen? (N = 270)

	Aantal	Percentage
Nog geen aanbod ontvangen van gemeente	126	46,7%
Ik moest lang wachten tot er plek was	116	43,0%
Ik wacht nog op een medische keuring	0	0,0%
Ik wacht op de uitslag van mijn diplomawaardering	10	3,7%
Anders, namelijk...	26	9,6%
Dat weet ik niet	26	9,6%
Totaal	270	100%

Ervaringen met wachttijden

De meeste mensen die hun ervaringen in het kwalitatief onderzoek deelden hebben een wachttijd van rond de zes tot negen maanden voor ze zijn begonnen met inburgering na vestiging in de gemeente, met uitschieters naar anderhalf jaar.

❖ Positieve ervaringen

Er zijn mensen die tevreden zijn met het tempo: *“Nadat ik was aangekomen en mijn naam had geregistreerd, namen ze binnen een maand contact met me op. De interviews waren zeer georganiseerd en snel, en alles was goed. Ik kon dingen gemakkelijk beschrijven en de contactpersoon begreep me.”* (vrouw, 30, Syrië, B1-route) Het tempo kan ook als prettig worden ervaren omdat het wordt vergeleken met anderen: *“Ik hoor dat dingen overal erg langzaam gaan, maar ik moet zeggen dat het in mijn geval vrij snel ging, want in het eerste kwartaal was ik al vastgesteld en klaar om mijn integratiecursus te beginnen. Vanwege de angst die ik had vanwege alles wat je hoort over hoe traag dingen gaan bij gemeenten, kon ik alleen maar erg tevreden zijn.”* (man, 30, Egypte, Z-route) Een vrouw die moest wachten vertelt dat ze desondanks tevreden is over het tempo, omdat er rekening werd gehouden met haar persoonlijke situatie: *“Alles verliep heel soepel en in een goed tempo. Ik vertelde mijn contactpersoon over mijn situatie en zij zei oké. Na de bevalling zei ze 'kom naar me toe' om te zien wat ik wel en niet aankon. Ik ging naar haar toe en we praatten wat. Ze vroeg me of ik me niet verveelde thuis en of ik niet wilde beginnen. Ik zei ja, dat wil ik, maar mijn dochter is nog zo jong. Ze zei oké, maar we kunnen proberen haar aan te melden voor de kinderopvang. Dus ze legde keuzes voor me uit. Een paar maanden na onze ontmoeting, 1,5 maand/2 maanden later, begon ik naar school te gaan en schreef ik mijn dochter ook in voor de kinderopvang.”* (vrouw, 27, Syrië, B1-route)

❖ Ontevredenheid met het tempo

Als mensen vinden dat ze lang moesten wachten, gaat dit vaak hand in hand met een gevoel van verlies: *“Ik ben niet tevreden met het tempo, het is erg traag. Ik had veel dingen kunnen doen in deze 8 maanden die ik verloren heb.”* (vrouw, 24, Syrië, Z-route) Binnen gezinnen kunnen mensen verschillende wachttijden ervaren: *“Ik arriveerde in augustus 2022 en begon in maart 2023 met de inburgering. Ik begon niet meteen. Mijn zoon begon wel meteen vanwege de onderwijsroute.”* (man, 51, Eritrea, B1-route) Dit verschil kan ook tot frustratie leiden. Een man zei dat zijn vrouw veel later kon starten en zich daardoor geïsoleerd voelde ten opzichte van hem.

❖ Verlies van motivatie

Een jonge vrouw mocht niet beginnen omdat ze nog geen 18 was, maar mocht ook niet naar het ISK, terwijl haar jongere broers dit wel mochten. Voor haar leidde dit tot een verlies van motivatie: *“Ik arriveerde in mei en ik begon 1 jaar en 5 maanden later. Toen ik met school begon, leek het alsof ik geen motivatie had, maar het was gewoon dat ik mijn motivatie had verloren omdat het zoveel tijd kostte. Maar ik had echt motivatie.”* (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute) De afname van motivatie om te starten met inburgeren, of breder, deelnemen aan de Nederlandse samenleving, ervaren meer mensen in het kwalitatieve onderzoek. Andersom geldt ook: als mensen eenmaal bezig zijn kunnen ze nog meer voelen hoe graag ze eerder waren begonnen, omdat ze de impact ervaren van de lessen die ze volgen. *“Ik wou gewoon dat ik eerder was begonnen, want ik zie nu hoeveel ik profiteer van studeren en leren.”* (vrouw, 28, Syrië, B1-route) Een man vertelt wat het snel kunnen beginnen, betekent voor zijn motivatie: *“We konden snel contact opnemen met de gemeente, en hun onbaatzuchtige toewijding heeft onze integratie-inspanningen enorm gemotiveerd. Ze doen grote inspanningen om onze*

snelle integratie te ondersteunen door middelen in dit proces te investeren. Al deze kosten, inclusief het salaris van het contactpersoneel, worden gedekt door de belastingen die door Nederlandse burgers worden betaald. Omdat ik me hiervan bewust ben, ben ik van plan alles in mijn macht te doen om in de samenleving te integreren en zo snel mogelijk te beginnen met werken.” (man, 46, Turkije, B1-route)

❖ *Gezinshereniging*

Er lijkt een verschil te zijn tussen mensen die vanuit gezinshereniging komen en mensen voor wie dit niet geldt. De eerste groep slaat het lange wachten in het azc over en dat lijkt hun ten goede te komen. Het lijkt in het kwalitatieve onderzoek ook of deze mensen sneller contact hebben met de gemeente. Omdat zij zichzelf melden, zou het kunnen zijn dat dit een ander systeem in werking zet dan wanneer mensen via de azc-route komen. Daarna zijn ze net als asielmigranten afhankelijk van hoe snel het in gemeenten is geregeld qua starten met inburgeringslessen.

❖ *Overbruggingsperiode*

We horen meerdere verhalen van mensen die bij aankomst in de gemeente een vrijwilliger of professional gekoppeld krijgen, die helpt met de basics. Het is niet altijd duidelijk of dit maatschappelijke begeleiding is, of een ander aanbod. Dat helpt om het wachten te overbruggen en toch alvast een start te maken, ook al duurt het langer om met de inburgering te beginnen.

❖ *Vertraging in de keten door afhankelijkheid*

Om te kunnen beginnen met inburgeren, zijn mensen afhankelijk van verschillende stappen die moeten worden gezet, en verschillende organisaties die daarvoor nodig zijn. Bij elke stap kan er vertraging ontstaan, waardoor we zien dat de totale wachttijd kan oplopen. Dit lijkt vaker het geval bij gemeenten die een uitgebreider aanbod hebben, met meerdere onderdelen, zoals een brugklas of een schakeltraject, waardoor er meerdere mogelijke momenten zijn waarop mensen moeten wachten tot een vervolgspraak of stap. Zoals deze jonge vrouw vertelt: *“Ik moest wachten tot november en ging toen naar de brugklas. Ik ben daar een maand geweest: drie dagen in de week en ze testten mijn vaardigheden voor de B1- of Onderwijsroute. Hierdoor kon ik in februari niet beginnen met mijn school. Ik wilde in februari met school beginnen, mijn vrienden begonnen in februari (...) Ik moest wachten op de intake, ze moesten me beoordelen, dus ik kon niet gaan. Ik (...) ben afgelopen september pas begonnen met school. Ik ben aangekomen in mei en ik begon 1 jaar en 5 maanden later.”* (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute) De eerste wachttijd kan ontstaan bij de uitnodiging door de gemeente om op gesprek te komen. Er zijn verschillende mensen die aangeven dat deze uitnodiging pas na een paar maanden komt: *“Er werd niet eens contact met me opgenomen. Ze belden me 7 maanden nadat ik naar huis was gegaan. Deze periode heb ik dus in grote onzekerheid doorgebracht. Als er onzekerheid is, kun je geen plan maken: wanneer de cursus zal beginnen”* (man, 27, Turkije, Onderwijsroute)

De leerbaarheidstoets is de volgende stap. Dit kan een uitnodiging tot een toets zijn, maar ook een observatieperiode met beperkte instroommogelijkheden per jaar. Vervolgens wordt het PIP opgesteld waar ook weer een afspraak voor nodig is om dit te bespreken. Tenslotte zijn mensen afhankelijk van wanneer ze kunnen beginnen met het inburgeringsaanbod. Soms duurt dit langer omdat er beperkte instroommomenten zijn. *“Vanaf de eerste maand was ik klaar om met de inburgering te beginnen, qua motivatie. Maar omdat ik zag dat dit proces enige tijd zou duren, besloot ik zelf te beginnen met voorbereiden. Ik wenste dat ik eerder kon beginnen, maar dat was niet mogelijk, vooral vanwege de capaciteit van scholen, wachtlijsten en ook de tijd waarin deze cursussen starten.”* (man, 27, Syrië, B1-route) Ook kan het zijn dat een klas niet vol genoeg is, of dat er geen docenten zijn. *“Ons probleem was dat de school van de kinderen vol zat en mijn vrouw een tijdje niet naar de cursus kon gaan. Omdat er maar één taalcursus is en op hetzelfde moment.”* (man, 44, Turkije, geswitcht van O-route naar B1-route) Toen de Wet pas net was ingegaan, kon het zo zijn dat de gemeente en de aanbieders nog niet klaar waren om het aanbod goed te stroomlijnen, waardoor er wachttijden ontstonden.

❖ *Invloed van taalbarrière*

Ten slotte wordt de invloed van al dan niet kunnen spreken in de moedertaal genoemd als reden voor wachten: *“Er zijn nauwelijks vertalers, dus het proces verliep super traag.”* (man, 60, Syrië, Z-route) En ook: *“Ik heb negen maanden gewacht voordat ik met de inburgering begon, en ik heb de gemeente slechts twee keer bezocht tijdens mijn verblijf in de gemeente voor een jaar. Het eerste contact was slecht. Er was geen vertaler. We probeerden daarna via Google Translate met haar te communiceren, en in feite heb ik door de slechte communicatie niets aan dat gesprek gehad.”* (man, 41, Syrië, Z-route)

Start met Nederlands leren (Gezinsmigranten onder de Wi2021 en Wi2013-inburgeraars)

Aan de Wi2013-inburgeraars en alle Wi2021-gezinsmigranten is in de vragenlijst gevraagd of ze al begonnen zijn met het leren van Nederlands. Tabel 4.8 geeft de antwoorden weer op deze vraag voor de gezinsmigranten onder de Wi2021.¹³ Negen op de tien gezinsmigranten geeft aan dat ze reeds begonnen zijn met Nederlands leren. 9,1 procent van de Wi2021-gezinsmigranten zegt nog niet begonnen te zijn met Nederlands leren en 0,8 procent zegt dit niet te weten.

Tabel 4.8 Bent u al begonnen met Nederlands leren? (Wi2021-gezin; N = 1.073)

	Aantal	Percentage
Ja	966	90,0%
Nee	98	9,1%
Dat weet ik niet	9	0,8%
Totaal	1073	100%

Ervaringen met de start van het Nederlands leren

Wanneer gezinsmigranten tijdens de expertpool wordt gevraagd naar het leren van de Nederlandse taal, delen ze dat ze niet wisten dat ze moesten inburgeren voor ze naar Nederland kwamen. In sommige gevallen (mensen uit Canada, VK en Nieuw-Zeeland) was hun expliciet verteld dat dit niet hoefde. Zo ook bij een vrouw uit Canada. Haar is verteld dat ze niet hoefde in te burgeren. Toen ze in Nederland kwam, was ze in shock. *“Dit had ik niet verwacht.”* (vrouw, 54, Canada, B1-route) Deze persoon is eerder gestopt met haar baan in Nederland om fulltime aan de slag gegaan met inburgeren. Een vrouw uit het VK had eenzelfde ervaring: *“Ik raakte erg in paniek en nam ontslag. Ik denk dat het gemakkelijker zou zijn geweest als ik van tevoren dingen had geweten. Ik dacht: ik kan me concentreren op het opzetten van mijn leven, maar toen kreeg ik de inburgeringsbrief en raakte ik in paniek. Ik was een tijdje behoorlijk ziek.”* (vrouw, 30, Verenigd Koninkrijk (VK), B1-route)

❖ Inburgeringstermijn geeft zorgen

Gezinsmigranten zeggen tijdens de expertpool zorgen te hebben over de inburgeringstermijn van drie jaar. Met name omdat het lang kan duren voor je kunt beginnen met de route, terwijl de termijn van drie jaar al begint voordat je met de cursus begint. *“Ik denk dat mijn PIP in orde is, ik maak me alleen zorgen over de deadline.”* (vrouw, 33, VS, B1-route) Of zoals deze man het verwoordt: *“Het feit dat ze je een deadline geven en dat het duur is, draagt bij aan de stress.”* (man, 44, Mexico, B1-route)

❖ Wachttijden

Ook bij gezinsmigranten zien we verschillen in het tempo en het wachten. Er zijn lange wachttijden, bijvoorbeeld omdat het eerste gesprek met de gemeente lang duurt: *“Mijn eerste afspraak was in mei, en ik kwam in oktober 2022. Na mijn afspraak in mei werd ik eerst uitgenodigd voor een andere sessie om een test te doen voor de route. Een week na mijn eerste afspraak kreeg ik de test. Daarna was het zo dat mijn eerste inburgeringssessie in juni plaatsvond.”* (man, 31, Pakistan, B1-route) Een man uit Mexico heeft dezelfde ervaring: *“Ik begreep het niet: ik hoorde over inburgering in Mexico, maar wist niet wat het was. Ik wilde het zo snel mogelijk afronden. Het geeft me angst. Ik vond het ongelooflijk dat mijn afspraak bij de gemeente vier keer werd geannuleerd. Ik ben enthousiast en gemotiveerd en wil het zo snel mogelijk afronden.”* (man, 44, Mexico, B1-route) Een vrouw uit de USA begint daarom zelf alvast: *“Mijn eerste contact was ongeveer een jaar nadat ik verhuisd was en in die tijd, tussendoor, deed ik zelf dingen. Ik leerde Nederlands op babbel.com en ik kreeg mijn eerste baan als bijbaan om wat extra geld te verdienen als schoonmaakster.”* (vrouw, 22, USA, B1-route) Niet iedereen ervaart deze wachttijd: *“Ik was enthousiast en wilde het zo snel mogelijk afronden. Mijn eerste indruk: verbaasd over hoe gemakkelijk het was om afspraken te maken. Dat hielp echt. Ik studeer nu, dus het voelt alsof ik het wil afronden.”* (vrouw, 27, Zimbabwe, B1-route) En ook: *“Het duurde 3 maanden en ik kreeg een brief met een datum om de contactpersoon te ontmoeten. Ik ging daar voor de eerste keer naartoe. De tweede keer was voor de brede intake. Daarna heb ik haar verschillende keren ontmoet tijdens het PIP - het was goed.”* (man, 35, Ghana, B1-route, expertpool gezinsmigranten)

4.3 Maatwerk

Voor het toepassen van maatwerk in de inburgering zijn de instrumenten van belang die ervoor moeten zorgen dat inburgeraars een inburgeringstraject volgen dat stimuleert dat ze participeren naar hun eigen vermogen en mogelijkheden. Om in kaart te brengen in hoeverre de nieuwe inburgeringswet nu leidt tot maatwerk, zijn in de vragenlijst Wi2021-inburgeraars bevraagd over hun ervaringen met instrumenten als de brede intake, het PIP en de leerbaarheidstoets.

¹³ Voor de inburgeraars onder de Wi2013 geldt dat 94 procent van de deelnemers zegt al begonnen te zijn met Nederlands leren.

4.3.1 Brede intake

Aan alle Wi2021-inburgeraars in de vragenlijst gevraagd of ze al één of meerdere gesprekken hebben gehad met iemand van de gemeente in het kader van de brede intake. Het merendeel – ruim acht op de tien inburgeraars (81,6%) - zegt dat dit het geval is (zie tabel 4.9). Een op de tien inburgeraars (11,5%) antwoordt bij deze vraag nog geen brede intake te hebben gehad. 6,9 procent van de Wi2021-inburgeraars zegt niet te weten of ze gesprekken hebben gehad in het kader van de brede intake. In werkelijkheid heeft de gehele onderzoekspopulatie die deze online vragenlijst heeft ingevuld een intake gehad. Deze cijfers wijzen er dan mogelijk op dat niet alle inburgeraars de intake als zodanig herkent.

Tabel 4.9 Heeft u één of meerdere gesprekken (brede intake) gehad met iemand van de gemeente over inburgeren? (N = 2.622)

	Aantal	Percentage
Ja	2139	81,6%
Nee	302	11,5%
Dat weet ik niet	181	6,9%
Totaal	2622	100%

Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek waren lang niet altijd bekend met de term 'brede intake'. Deze ervaring genoemd in een expertpool illustreert dit: *"Is dat [brede intake] een organisatie? Nee, nee, ik weet het niet. PIP ja, is dat niet voor verblijfsvergunningen?"* (vrouw, 55, Syrië, Z-route)

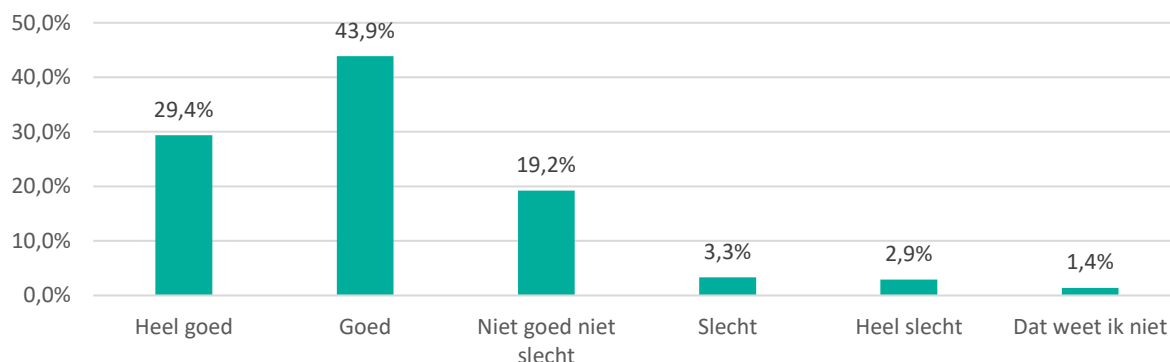
In tabel 4.10 zijn de antwoorden of de brede intake uitgesplitst voor de Wi2021-asielmigranten en de Wi2021-gezinsmigranten. Hierbij valt op dat het percentage Wi2021-gezinsmigranten dat naar eigen zeggen de brede intake heeft gehad (91,6%) hoger is dan het percentage Wi2021-asielmigranten voor wie dit het geval is (74,7%).

Tabel 4.10 Heeft u één of meerdere gesprekken (brede intake) gehad met iemand van de gemeente over inburgeren? (N = 2.622)

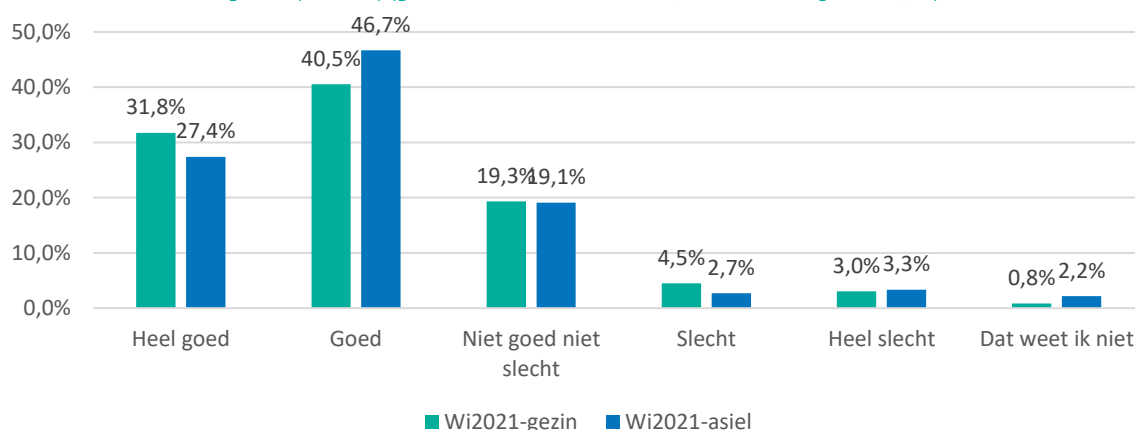
	Wi2021-asiel		Wi2021-gezin	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Ja	1166	74,7%	973	91,6%
Nee	240	15,4%	62	5,8%
Dat weet ik niet	154	9,9%	27	2,5%
Totaal	1560	100%	1062	100%

Vervolgens is aan de Wi2021-inburgeraars die aangeven de brede intake te hebben gehad, in de vragenlijst de vraag gesteld of ze vonden dat er in deze gesprekken goed naar hun verhaal werd geluisterd. Dit is uitgevraagd met een 5-puntschaal (1 = heel slecht, 5 = heel goed). Figuur 4.1 geeft de verdeling van de antwoorden over de verschillende antwoordcategorieën van deze 5-puntsschaal weer. Zoals de bijbehorende gemiddelde score van 3,95 al laat zien, zijn Wi2021-inburgeraars over het algemeen positief over hoe er tijdens de brede intake naar hun verhaal werd geluisterd. De frequenties van de gegeven antwoorden zijn in lijn met die positieve gemiddelden: bijna driekwart van de inburgeraars (73,3%) geeft aan dat zij vinden dat er goed (43,9%) of zelfs heel goed (29,4%) naar hun verhaal is geluisterd. Van de inburgeraars die de brede intake niet uitgesproken positief hebben beoordeeld, valt het grootste deel in de neutrale antwoordcategorie: dit betreft ongeveer een op de vijf inburgeraars (19,2%). Slechts een zeer gering aantal is uitgesproken negatief. Zoals figuur 4.2 laat zien, zijn er geen noemenswaardige verschillen tussen Wi2021-asielmigranten en Wi2021-gezinsmigranten, ten opzichte van dit algemene beeld.

Figuur 4.1 Vindt u dat er tijdens de brede intake goed naar uw verhaal is geluisterd? (N = 2110; gemiddelde = 3,95)

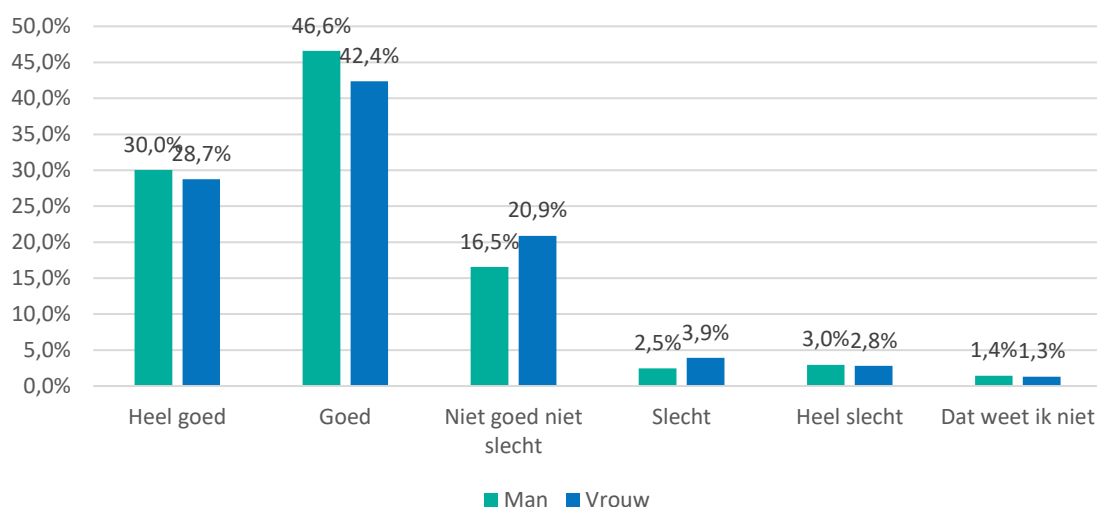

Figuur 4.2 Vindt u dat er tijdens de brede intake goed naar uw verhaal is geluisterd, uitgesplitst voor Wi2021-asiel (N = 1153) en Wi2021-gezin? (N = 957) (gemiddelde Wi2021-asiel = 3,95 en Wi2021gezin = 3,94)

Mannen en vrouwen verschillen in hun antwoorden op de vraag of in de brede intake goed naar hun verhaal is geluisterd: 76,6% van de mannen heeft op deze vraag ‘Heel goed’ of ‘goed’ geantwoord; voor de vrouwen is dit een percentage van 71,1%. Tussen mannen en vrouwen onder de Wi2021 was dan ook klein maar statistisch significant verschil te vinden wat betreft hun mate van tevredenheid (zie bijlage 3). Dit betekent dat vrouwen gemiddeld significant minder positief zijn over hoe er tijdens de brede intake naar hun verhaal werd geluisterd dan mannen. Ook bij deze verdeling is te zien dat de neutrale antwoordcategorie na de positieve antwoordcategorieën het meeste gekozen is (door 16,5 % van de mannen en 20,9 % van de vrouwen).

Figuur 4.3 Vindt u dat er tijdens de brede intake goed naar uw verhaal is geluisterd? Uitgesplitst voor mannen (N = 979) en vrouwen (N = 1072) (gemiddelde Mannen = 3,99 en gemiddelde Vrouwen = 3,91)

Ervaringen met de brede intake

De manier waarop mensen de brede intake hebben ervaren verschilt, zo komt naar voren in het kwalitatief onderzoek. Dat ligt onder andere aan de inrichting van de brede intake in gemeenten. Zo kan het om één gesprek gaan, of om een serie gesprekken, en soms is het onderdeel van een traject waar de leerbaarheidstoets ook deel van uitmaakt. In deze gemeente bestaat de brede intake uit een langer traject: “Zij [een contractpartner van de gemeente] doen de brede intake. Dat is de eerste workshop, die 10 weken duurt. (...) Je krijgt verschillende informatie, van gezondheid tot financiën. Tijdens deze workshop kunnen ze je ook leren kennen en kijken of je andere talen spreekt of niet. Kijken of je een diploma hebt of niet. Op basis daarvan maken ze de PIP, daarin schrijven ze ook je eigen doelen.” (man, 34, Syrië, B1-route) Het is veel, zegt deze man, maar hij is er tevreden mee: “Al deze dingen zijn misschien desoriënterend, omdat ze allemaal nieuw zijn, maar het is veel beter dan nietsdoen.”

❖ *Gehoord voelen is belangrijker dan de uitkomst van de brede intake*

De brede intake kreeg positieve scores in het vragenlijstonderzoek (zie figuur 4.1). In het kwalitatieve onderzoek vonden we meerdere voorbeelden van eenzelfde ervaring. De positieve feedback uit het kwalitatieve onderzoek weerspiegelt vooral hoe goed mensen zich tijdens het traject gehoord voelden, en niet zozeer de uitkomsten van de brede intake. Zoals een deelnemer vertelt: *"In ons land zijn we er niet aan gewend dat onze dromen serieus worden genomen."* (vrouw, 28, Syrië, B1-route) Een gezinsmigrant bevestigt dit gevoel: *"Ik kom uit een land waar ze niet eens een interview hebben. Hier voel je je gemotiveerd om door te gaan."* (man, 27, Marokko, expertpool gezinsmigranten)

❖ *Gehoord voelen hangt samen met individuele aandacht en begeleiding, met empathie*

Tijdens de expertpools vonden we verschillende voorbeelden van het belang van individuele aandacht en begeleiding. De mate in hoeverre contactpersonen in staat zijn om te helpen speelt een belangrijke rol in de positieve ervaringen van de deelnemers, evenals hun capaciteit om empathisch te zijn. Wanneer contactpersonen empathisch en flexibel zijn, kunnen deelnemers hun persoonlijke verplichtingen, zoals zorgen voor een gezin, nakomen zonder hun inburgeringsdoelen in gevaar te brengen. Dit geldt in het bijzonder voor nieuwe moeders en mensen met gezondheidsproblemen. Een vrouw deelt hoe prettig het begrip van haar contactpersoon was: *"Mijn man had een schouderblessure waardoor ik de meeste huishoudelijke taken moest doen. Dit betekende dat ik niet naar de lessen kon gaan omdat hij niet voor onze dochter kon zorgen, aangezien zij op dat moment nog niet naar school ging. Ik vertelde dit aan mijn contactpersoon en zij begreep het. Ze zei: 'Oké, doe wat je moet doen, houd het idee van de lessen in je achterhoofd, maar doe nu wat je moet doen.' Dus ja, ze was erg empathisch en begripvol en ze plaatste mijn problemen in de juiste context."* (vrouw, 28, Syrië, B1-route) Dat dit begrip erg afhankelijk is van de contactpersoon in kwestie wordt duidelijk uit de ervaring van een deelnemer die woonachtig is in dezelfde gemeente: *"Een situatie was direct na de geboorte, ze vertelden me om meteen met de inburgering te beginnen. Ik vertelde hen dat ik een kleine baby heb en dit niet echt goed kan doen. Ik had het gevoel dat ze geen begrip hadden voor mijn situatie als moeder die haar kind niet kan achterlaten. Ze zeiden dat we mijn dochter in een kinderopvang kunnen plaatsen, en op die manier zou ik ook de kans krijgen om wat vrienden te maken, aangezien ik er geen heb. Aan de ene kant maakten ze het me op die manier makkelijker. Aan de andere kant was er geen empathie voor mijn situatie."* (vrouw, 27, Syrië, B1-route) Het voorgaande citaat is een voorbeeld van een vrouw die zich niet gehoord voelt wat betreft haar persoonlijke omstandigheden. Iets wat volgens het vragenlijstonderzoek (zie figuur 4.3) vaker voorkomt dan bij mannen.

❖ *Persoonlijke obstakels*

Persoonlijke factoren, zoals recente trauma's, eerdere scholing en ouderlijke verantwoordelijkheden, hebben invloed op de ervaringen van de deelnemers. Een vader deelt: *"Er moet rekening gehouden worden met gezinnen met kinderen. Zij kunnen alleen studeren als de kinderen slapen."* (man, 46, Turkije, B1-route) Een andere man verwijst naar zijn traumatische ervaringen: *"De dingen die ik in Turkije heb meegemaakt, maakten het voor mij heel moeilijk om te beginnen."* (man, 27, Syrië, B1-route)

❖ *Gehoord voelen en taalbarrière*

Of mensen zich gehoord voelen is ook afhankelijk van hoe goed ze zichzelf kunnen uitdrukken. De aanwezigheid van een tolk tijdens de intake(s), is van belang om de eisen beter te begrijpen en de deelnemers zich op hun gemak te laten voelen als mensen de taal niet machtig genoeg zijn: *"Ik snapte 50% van wat ze zeiden. Er was geen tolk aanwezig."* (vrouw, 47, Iran, B1-route) Als de persoon die de brede intake afneemt dezelfde taal spreekt als de deelnemer, heeft dat nog meer voordelen volgens deze deelnemer: *"De persoon die de leiding over mij had, sprak dezelfde taal als ik. Als ik deze dingen tegen andere mensen zeg, zeggen ze: oh, wat een geluk. Zelfs als er een tolk is, kunnen ze een ander accent/dialect hebben dan jij, wat het moeilijker maakt. Ik heb twee interviews gehad, en zo lang duurde het voordat ik deze termen als brede intake en PIP begon te begrijpen."* (vrouw, 30, Syrië, B1-route)

4.3.2 Leerbaarheidstoets

Inburgeraars onder de Wi2021 is ook gevraagd naar de leerbaarheidstoets. Allereerst is in de vragenlijst gevraagd of ze al een leerbaarheidstoets hebben gemaakt. De antwoorden zijn weergegeven in tabel 4.11. Voor ruim acht op de tien inburgeraars (84,7%) geldt dat ze de leerbaarheidstoets al hebben gemaakt. Ongeveer een op de tien inburgeraars zegt dit nog niet te hebben gedaan (9,7%) en 5,6 procent weet dit niet. Ook voor de leerbaarheidstoets geldt dat in principe alle inburgeraars die deze vragenlijst hebben ontvangen die hebben gemaakt. Dit kan een aanwijzing zijn dat inburgeraars de term leerbaarheidstoets niet altijd goed herkennen.

Tabel 4.11a Heeft u al een leerbaarheidstoets gemaakt? (N = 2.621)

	Aantal	Percentage
Ja	2220	84,7%
Nee	254	9,7%
Dat weet ik niet	147	5,6%
Totaal	2621	100%

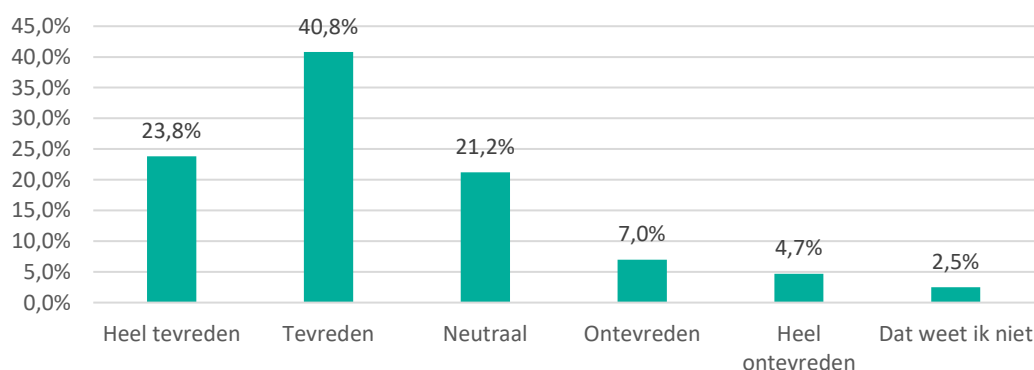
Wanneer deze antwoorden worden uitgesplitst voor de asiel- en gezinsmigranten onder Wi2021, blijven deze percentages min of meer hetzelfde (84,5% van de asielmigranten en 85,1% van de gezinsmigranten zegt de leerbaarheidstoets al te hebben gemaakt).

Tabel 4.11b Heeft u al een leerbaarheidstoets gemaakt? (N = 2.621)

	Wi2021-asiel		Wi2021-gezin	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Ja	1321	84,5%	899	85,1%
Nee	148	9,5%	106	10,0%
Dat weet ik niet	95	6,1%	52	4,9%
Totaal	1564	100%	1057	100%

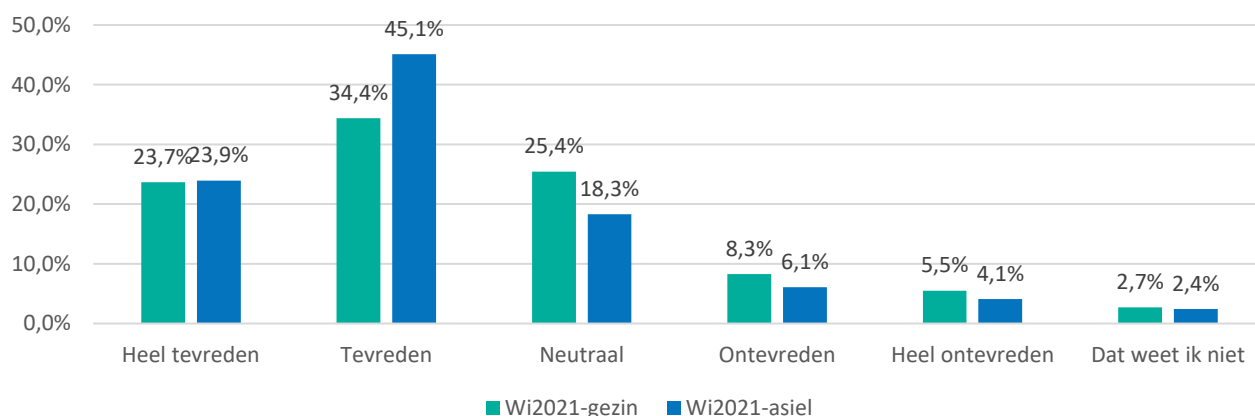
Aan de inburgeraars die hebben geantwoord dat ze de leerbaarheidstoets hebben gemaakt, is vervolgens in de vragenlijst gevraagd hoe tevreden ze waren met de leerbaarheidstoets. Dit is uitgevraagd met een 5-puntsschaal (1 = helemaal niet tevreden, 5 = heel tevreden). Figuur 4.4 geeft de verdeling van de antwoorden over de verschillende antwoordcategorieën van deze 5-puntsschaal weer. Zoals de bijbehorende gemiddelde score (3,70) ook laat zien, is het merendeel van de Wi2021-inburgeraars positief over de leerbaarheidstoets. Ruim zes op de tien inburgeraars (64,6%) geeft aan tevreden (40,8%) of heel tevreden (23,8%) te zijn over de leerbaarheidstoets; ongeveer een op de vijf inburgeraars (21,2%) heeft de neutrale antwoordoptie gekozen. Alhoewel de meerderheid daarmee positief is over de leerbaarheidstoets, zijn deze percentages aanmerkelijk lager dan bij de vraag over hoe goed mensen vinden dat er tijdens de brede intake naar hen is geluisterd, wat ook in lijn is met het lagere gemiddelde. Inburgeraars zijn dus overwegend positiever over hoe er tijdens de brede intake naar hen wordt geluisterd dan over de leerbaarheidstoets.

Figuur 4.4 Hoe tevreden bent u over de leerbaarheidstoets? (N = 2208, gemiddelde = 3,70)

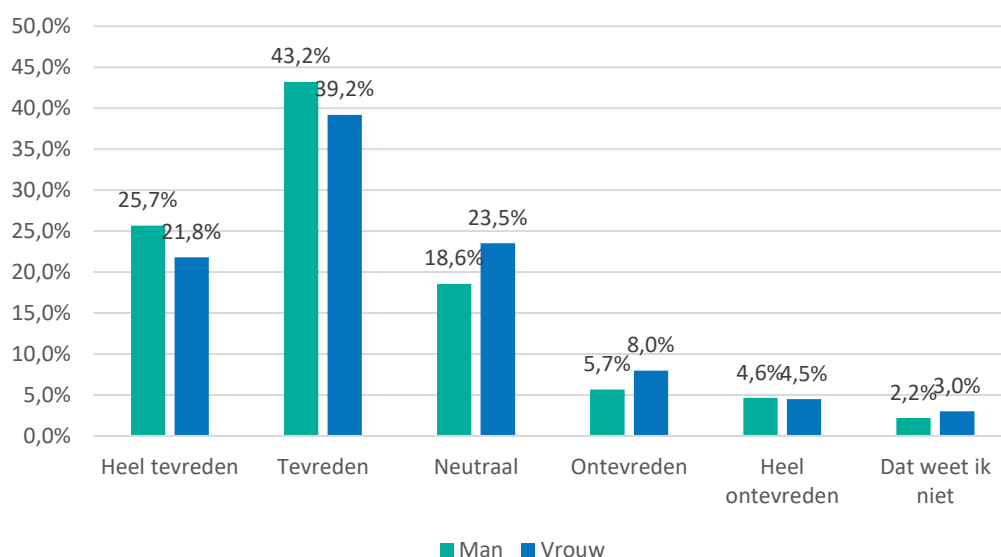

Tussen Wi2021-asielmigranten en Wi2021-gezinsmigranten is er sprake van een verschil in hoe zij de leerbaarheidstoets beoordelen. Dit is te zien in figuur 4.5: 69 procent van de asielmigranten is positief over de leerbaarheidstoets, vergeleken met 58,1 procent van de gezinsmigranten. Verdiepende groepsvergelijkingen laten zien dat Wi2021-asielmigranten statistisch significant positiever zijn over de leerbaarheidstoets dan Wi2021-gezinsmigranten (zie bijlage 3). Ook de verdeling over antwoordcategorieën tussen mannen en vrouwen, zoals is weergegeven in figuur 4.6, laat een zeker verschil zien tussen hoe mannen en vrouwen de leerbaarheidstoets beoordelen: 68,9 procent van de mannen is positief vergeleken met 61 procent van de vrouwen. De bijbehorende verdiepende groepsvergelijking laat zien dat mannen statistisch significant positiever zijn over de leerbaarheidstoets dan vrouwen (zie bijlage 3).

Figuur 4.5 Hoe tevreden bent u over de leerbaarheidstoets, uitgesplitst voor Wi2021-asiel (N = 1316) en Wi2021-gezin (N = 892)? (gemiddelde Wi2021-asiel = 3,8; gemiddelde Wi2021-gezin = 3,64)

Figuur 4.6 Hoe tevreden bent u over de leerbaarheidstoets, uitgesplitst voor Mannen (N = 1055) en Vrouwen (N = 1092)? (gemiddelde Mannen = 3,81; gemiddelde Vrouwen = 3,67)

Over de leerbaarheidstoets is aan Wi2021-inburgeraars gevraagd in hoeverre het duidelijk voor hen was waar de leerbaarheidstoets voor bedoeld was. Dit is uitgevraagd met een 5-puntsschaal (1 = helemaal niet duidelijk, 5 = heel duidelijk). Tabel 4.12 laat zien dat driekwart van de inburgeraars zegt dat dit voor hen duidelijk (45,5%) of heel duidelijk (29,6%) was. Ongeveer een op de tien inburgeraars zegt dat dit voor hen onduidelijk (7,2%) of heel onduidelijk (3,7%) was. 12,3 procent geeft aan hier neutraal over te zijn en 1,7 procent weet dit niet.

Tabel 4.12 Was het voor u duidelijk waar de leerbaarheidstoets voor was bedoeld? (N = 2.192)

	Aantal	Percentage
Heel duidelijk	649	29,6%
Duidelijk	997	45,5%
Neutraal	270	12,3%
Onduidelijk	157	7,2%
Heel onduidelijk	81	3,7%
Dat weet ik niet	38	1,7%
Totaal	2192	100%

Wanneer naar de gemiddelde scores wordt gekeken omtrent de duidelijkheid van de leerbaarheidstoets, is te zien dat inburgeraars overwegend positief zijn over hoe duidelijk voor hen was waar de toets voor was bedoeld. Asiel- en gezinsmigranten verschillen hierin niet bijzonder in hun waardering, zo laat tabel 4.13 zien. Dit verschil is tevens niet statistisch significant.

Tabel 4.13 Was het voor u duidelijk waar de leerbaarheidstoets voor was bedoeld? (N = 2.154)¹⁴

	Aantal	Gemiddelde
Wi2021-asiel	1273	3,91
Wi2021-gezin	881	3,92
Totaal	2154	3,90

Ervaringen met de leerbaarheidstoets

❖ Gezinsmigranten over de leerbaarheidstoets

Waar in het vragenlijstonderzoek gezinsmigranten overwegend tevreden zijn over de leerbaarheidstoets, vonden we tijdens de expertpool vooral voorbeelden van ontevredenheid. In die voorbeelden uitten gezinsmigranten vooral frustratie. Zo ervoeren mensen het als een IQ test (of dit ook daadwerkelijk zo was weten we niet zeker) terwijl dit niet zo met hen is gecommuniceerd. Het is niet dat ze het erg vonden om een IQ test te doen, maar vooral dat ze hier niet op voorbereid waren: *"Ze vertelden me dat ze mijn Nederlands niveau moesten bepalen. Ik dacht dat ik vragen over de taal zou krijgen. Maar het leek op een IQ-test. En het voelde heel anders dan ik had verwacht. Ik vind dat ze niet kunnen zeggen dat het een taaltest voor je niveau is. Het is belachelijk."* (vrouw, 22, VS, B1, expertpool gezinsmigranten) Deze vrouw heeft dezelfde ervaring: *"Bij de afspraak met de gemeente dacht ik eerst dat over mijn verleden vragen gesteld zouden worden, maar dat was niet zo. De toets die ik kreeg was een soort Intelligentietoets. Toen ik het maakte vroeg ik aan de begeleider of de tekens en symbolen Nederlands waren. Maar ze zeiden dat het alleen symbolen zijn en geen betekenis hebben in Nederlands."* (vrouw, 37, Pakistan, Z-route)

Daarnaast gaat de frustratie over de vraag waarom een leerbaarheidstoets nodig is als mensen zelf duidelijke documenten kunnen aanleveren waaruit hun opleidingsniveau blijkt. Documenten als diploma's, hun werkervaring, en eventueel toetsen van school. Tenslotte vraagt een deelnemer zich af wat überhaupt het nut is van de toets: *"Ik heb nog steeds geen idee waar de test me op testte of wat het resultaat of mijn score was. Er waren geen instructies voor de test en veel ervan was giswerk. Het enige wat ik uit deze test haalde, is dat het testte of ik een mens was en geen computer, want het had geen zin en had geen verband met verhuizen naar Nederland of wat er nodig is om je in Nederland te vestigen of enige invloed op mijn kennis van de Nederlandse taal."* (vrouw, 40, VK, expertpool gezinsmigranten)

❖ Asielmigranten over de leerbaarheidstoets

Tijdens de expertpools spraken asielmigranten niet heel uitgesproken over de leerbaarheidstoets. Het is volgens deze vrouw wel belangrijk om te begrijpen wat er wordt bedoeld met de toets: *"Begrippen zoals leerbaarheidstoets kunnen je ontmoedigen als ze niet goed worden uitgelegd."* (vrouw, 30, Syrië, B1-route)

Voor deze man had zijn fysieke gezondheid impact op de uitslag van zijn leerbaarheidstoets. Hij is ontevreden over zijn inburgeringsroute: *"Ik wil de schuld geven aan de leerbaarheidstoets. Ik had toen een slechte situatie; ik had geen bril en heb regressieve bijziendheid, min 3 in het ene oog en min 4 in het andere oog. De test was op een scherm en het niet goed kunnen zien beïnvloedde mijn resultaten."* (man, 25, Syrië, Z-route)

❖ Verschillen tussen gemeenten

Verder is het opvallend dat de leerbaarheidstoets verschillend wordt ingezet in verschillende gemeenten. Asielmigranten deelden ervaringen over leerbaarheidstoetsen die bestonden uit één examen, maar ook uit een observatieperiode of een reeks van toetsen. Zo was het voor deze man een toets waar hij pas op de dag zelf over hoorde: *"De eerste bijeenkomst duurde een uur waarin we bespraken wat ik deed in het kamp en mijn werkachtergrond. Ik schreef me al snel in om mijn rijbewijs te halen. Ze openden een computer om een test (LBT) te doen. Ze zeiden dat de school na een tijdje contact met me zou opnemen en dat gebeurde eigenlijk vrij snel daarna voor de integratie."* (man, 42, Syrië, Z-route) Uit een aantal voorbeelden blijkt zowel de gemeente als de taalschool een toets doet: *"Ik deed de LBT bij de gemeente en daarna opnieuw een niveaustoets bij de school."* (vrouw, 20, Syrië, Z-route)

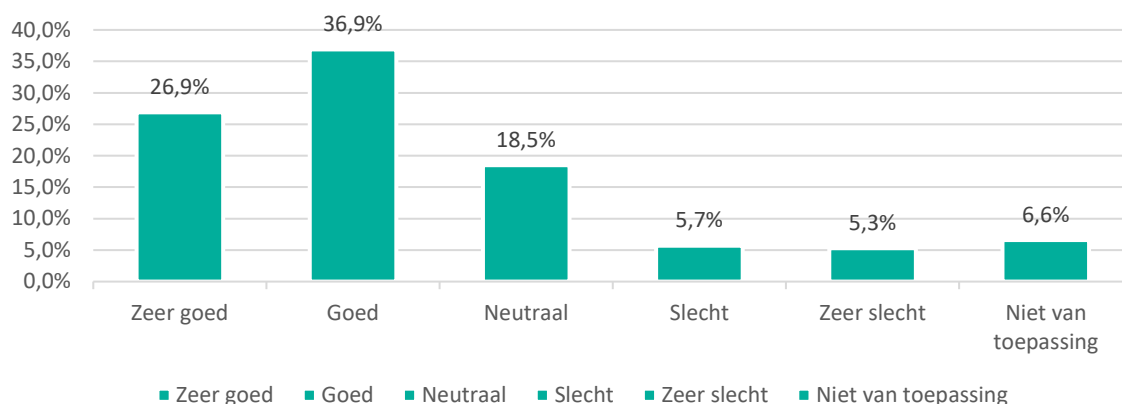
4.3.3 Ervaringen met het PIP

Ten aanzien van het PIP is aan de inburgeraars in het vragenlijstonderzoek gevraagd of ze vinden dat het PIP past bij hun plannen voor een toekomst in Nederland. Dit is uitgevraagd als een meerkeuzevraag met een 5-puntsschaal (1 = zeer ontevreden, 5 = zeer tevreden). Figuur 4.7 geeft de verdeling van de antwoorden weer. Ruim zes op de tien Wi2021-inbuge-

¹⁴ Respondenten die 'dat weet ik niet' hebben geantwoord op de vraag zijn niet meegenomen in deze tabel.

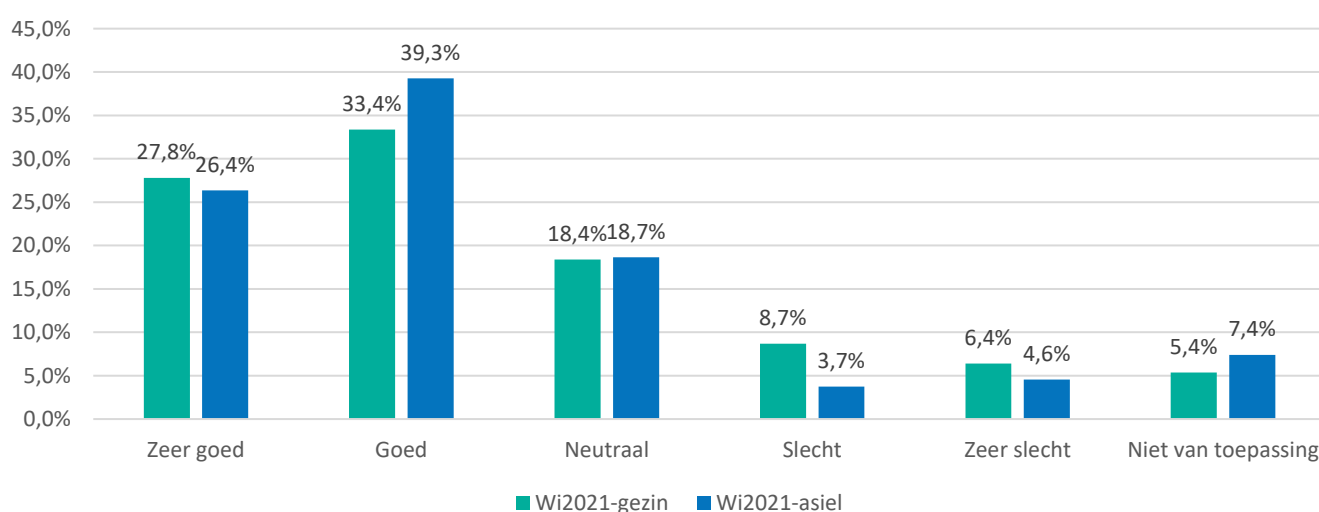
raars (63,8%) geeft aan te vinden dat het PIP goed (36,9%) of zelfs zeer goed (26,9%) bij hun toekomstplannen past. Hoewel het merendeel daarmee positief is, is dit percentage aanmerkelijk lager dan bij de vraag over de brede intake (zie hier voor figuur 4.1).

Figuur 4.7 Past het PIP bij uw plannen voor uw toekomst in Nederland? (N = 2642; Gemiddelde = 3,46)

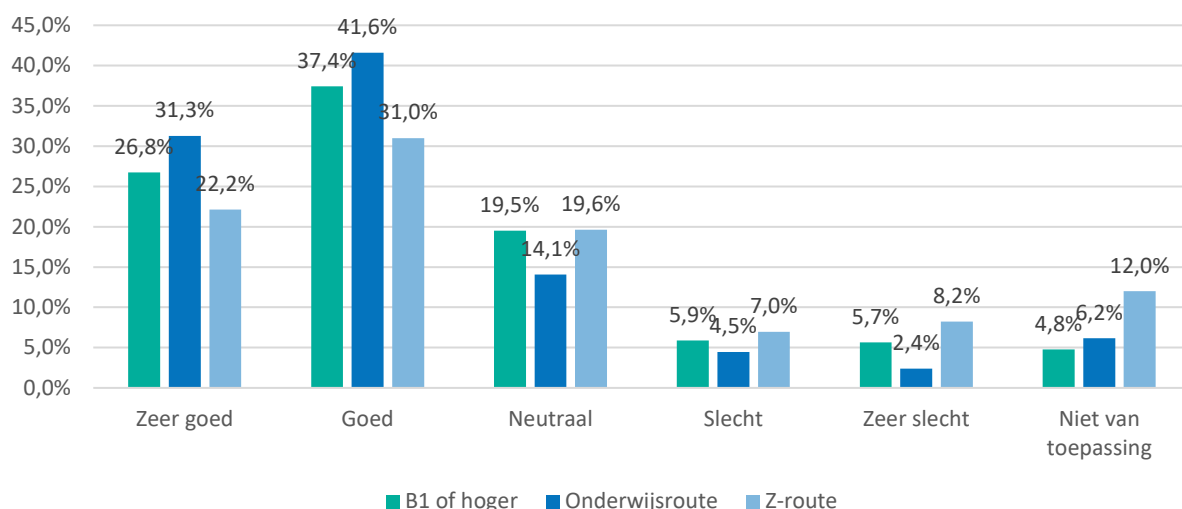
Zoals figuur 4.8 laat zien is er een verschil tussen de waardering van de PIP door Wi2021-asielmigranten enerzijds en de Wi2021-gezinmigranten anderzijds. Van de Wi2021-asielmigranten is 65,7 procent positief over de PIP en 8,3 procent negatief, vergeleken met de gezinsmigranten, waaronder 61,2 procent positief is en 15,1 procent negatief. Een verdiepende groepsvergelijking laat zien dat dit verschil tussen Wi2021-asiel- en -gezinsmigranten tevens statistisch significant is (bijlage 3). Wi2021-gezinsmigranten zijn dus gemiddeld minder positief over hun PIP dan Wi2021-asielmigranten.

Figuur 4.8 Past het PIP bij uw plannen voor uw toekomst in Nederland? Uitgesplitst voor Wi2021-asiel (N = 1581) en Wi2021-gezin (N = 1061) (Gemiddelde Wi2021-asiel = 3,58; Gemiddelde Wi2021-gezin = 3,28)

Ook voor de tevredenheid van inburgeraars over hun PIP zijn de antwoorden uitgesplitst naar de drie leerroutes. Figuur 4.9 laat zien dat de inburgeraars in de Onderwijsroute verreweg het vaakst positief zijn over hoe hun PIP bij hun toekomstplannen past: van de inburgeraars in de Onderwijsroute is ruim zeven op de tien inburgeraars (72,9%) positief over hun PIP, vergeleken met 64,2 procent bij de B1-route en 53,2 procent bij de Z-route. Dit verschil tussen de Onderwijsroute en de andere routes is ook statistisch significant (bijlage 3). Tussen de andere twee leerroutes is ook sprake van een verschil in waardering, maar dit verschil is niet significant.

Figuur 4.9 Past het PIP bij uw plannen voor uw toekomst in Nederland? Uitgesplitst voor B1-route (N = 1751), Onderwijsroute (N = 273) en Z-route (N = 139), (Gemiddelde B1-route = 3,77; Gemiddelde Onderwijsroute = 4,01 en Gemiddelde Z-route = 3,58)

Verschillende percepties over het PIP

In diverse voorbeelden geven mensen aan hun verwachtingen niet in overeenstemming waren met de doelstellingen van het PIP, wat tot ongemak leidde. Dit sluit aan bij de resultaten in het vragenlijstonderzoek, waarbij er grotere tevredenheid is over de brede intake (zie figuur 4.1), dan over het PIP (figuur 4.9) en de leerroutes (figuur 4.11). De verklaring die uit de kwalitatieve data naar voren komt, is dat de manier waarop de brede intake wordt gevoerd over het algemeen met tevredenheid wordt ervaren, en dat mensen die los zien van de acties die voortvloeien uit de brede intake. Terwijl het PIP een directer verband heeft met de route die iemand moet volgen.

Deelnemers hebben uiteenlopende percepties over hoe het PIP inspeelt op hun behoeften. Sommigen voelen zich gewaardeerd en begeleid, terwijl anderen een gebrek aan personalisatie en ondersteuning rapporteren. Deze vrouw is tevreden: *“Bijna al onze suggesties werden opgenomen in het Persoonlijk Integratie Plan. Ik geloof dat het PIP voldoende voldoet aan onze integratievereisten.”* (vrouw, 45, Turkije, B1-route)

❖ Asielmigranten en gezinsmigranten vergeleken

Terwijl asielzoekers zich soms machteloos voelden om invloed uit te oefenen op beslissingen over de integratieroute, vinden gezinsmigranten die deelnamen dat hun individuele en professionele vaardigheden niet altijd werden meegenomen. Er zijn ook overeenkomsten. Zowel bij asielmigranten als gezinsmigranten spraken we mensen die geloven dat ze naar lagere integratieroutes zijn geleid dan passend bij hun opleidingsachtergrond en verwachtingen. Beide groepen waarderen het wanneer contactpersonen elk PIP-proces als een uniek geval beschouwen. Als dat het geval is, bevordert dit het vertrouwen.

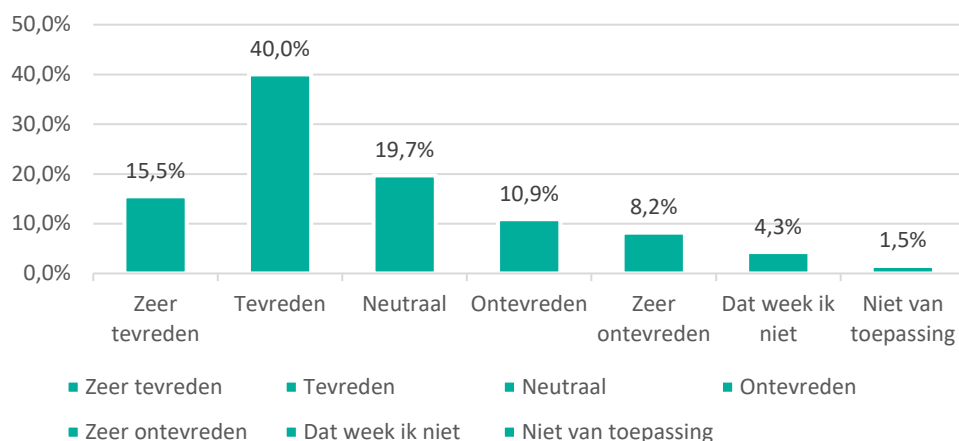
❖ PIP en de start van de inburgeringstermijn

Omdat de inburgeringstermijn van 3 jaar ingaat na het vaststellen van het PIP in het Portal Inburgering (PIB), geven deelnemers aan de expertpools aan dat dit nadelig uitpakt wanneer er wachttijden zijn in de gemeente, of wanneer de lokale processen niet goed aansluiten op elkaar. Bij deze deelnemer is de consequentie dat hij een half jaar korter heeft om in te burgeren: *“We begonnen de cursus 6 maanden na ondertekening van de PIP.”* (man, 40, Turkije, B1-route)

4.3.4 Tevredenheid over de gekozen leerroute

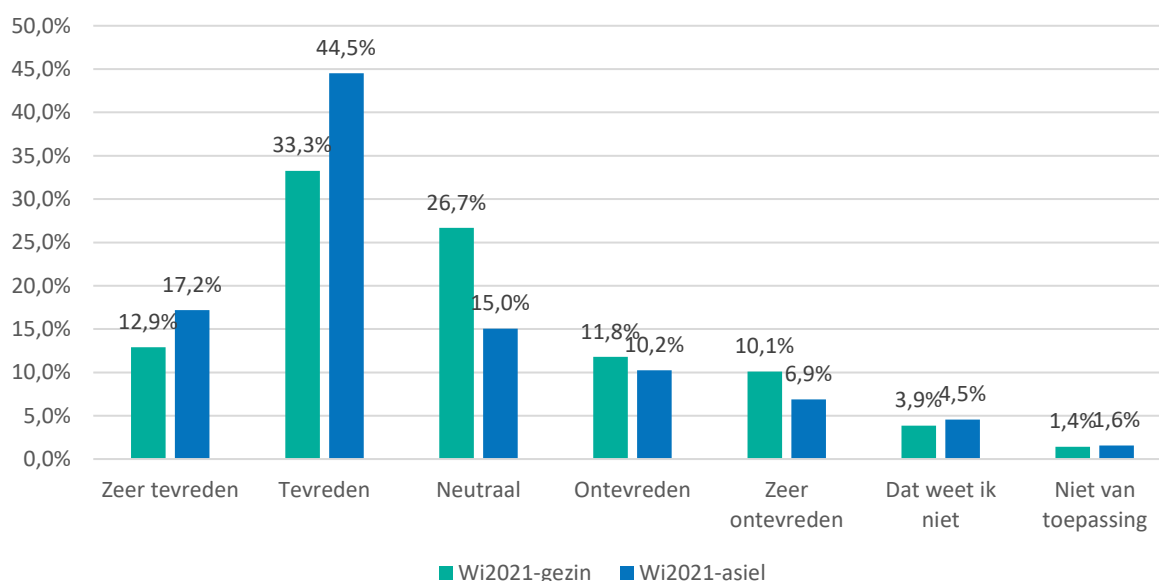
Aangezien aan de hand van de brede intake en de leerbaarheidstoets in het PIP wordt bepaald welke leerroute inburgeraars moeten volgen, is vervolgens aan alle Wi2021-inburgeraars in het vragenlijstonderzoek gevraagd hoe tevreden ze zijn met die leerroute, indien ze al een leerroute volgden. Dit is uitgevraagd met een 5-puntsschaal (1 = zeer ontevreden, 5 = zeer tevreden). Figuur 4.10 laat zien dat ongeveer de helft van de inburgeraars tevreden is over hun leerroute: 40 procent is hier tevreden over en 15,5 procent heel tevreden. Bijna een op de vijf inburgeraars noemt echter ontevreden (10,9%) of zeer ontevreden (8,2%) te zijn over hun leerroute.

Figuur 4.10 Hoe tevreden bent u over uw leerroute? (N = 2644, gemiddelde = 3,46)

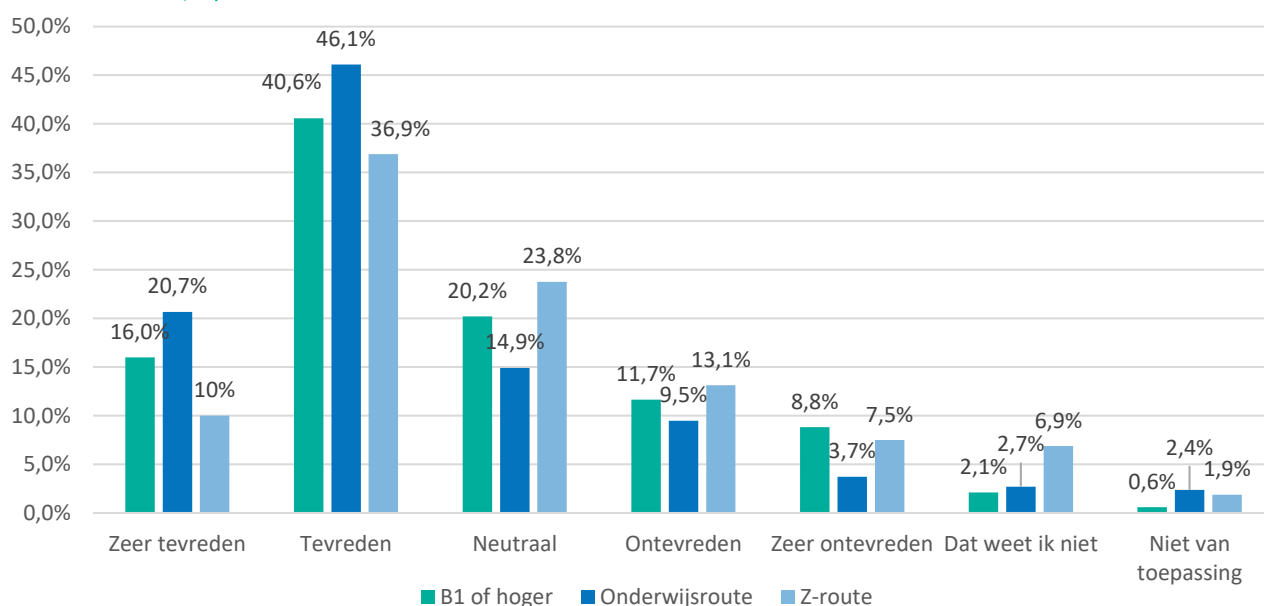
Er zijn aanzienlijke verschillen tussen Wi2021-asiel en Wi2021-gezinsmigranten bij de vraag over tevredenheid met de leerroute. Zoals figuur 4.11 laat zien is van de Wi2021-asielmigranten ongeveer zes op de tien (61,7%) positief, terwijl dit percentage voor Wi2021-gezinsmigranten aanzienlijk lager uitvalt (46,2%). Een verdiepende groepsvergelijking laat zien dat dit verschil tevens statistisch significant is (zie bijlage 3). Dit betekent dat asielmigranten onder de Wi2021 gemiddeld significant positiever zijn over de leerroute die ze moeten volgen dan Wi2021-gezinsmigranten.

Figuur 4.11 Hoe tevreden bent u over de leerroute die u moet gaan volgen? Uitgesplitst voor Wi2021-asiel (N = 1583) en Wi2021-gezin (N = 1061) (gemiddelde Wi2021-asiel = 3,58; gemiddelde Wi2021-gezin = 3,28)

In figuur 4.12 zijn antwoorden op deze vraag uitgesplitst voor de verschillende leerroutes. Hierbij valt op dat inburgeraars in de Onderwijsroute het vaakst positief zijn van de drie groepen: ruim zes op de tien inburgeraars (66,8%) in de Onderwijsroute is positief over de leerroute. Voor de B1-route en Z-route zijn die percentages aanzienlijk lager, namelijk respectievelijk 56,6% en 46,9%. Een verdiepende groepsvergelijking laat zien dat de gemiddelde score van inburgeraars in de Onderwijsroute statistisch significant hoger is dan van inburgeraars in de B1- en Z-route (zie bijlage 3). Tussen de andere twee leerroutes is ook sprake van een verschil in gemiddelde score, maar dit verschil is niet significant.

Figuur 4.12 Hoe tevreden bent u over de leerroute die u moet gaan volgen? Uitgesplitst voor B1-route (N = 1844), Onderwijsroute (N = 295) en Z-route (N = 160) (Gemiddelde B1-route = 3,44 , Gemiddelde Onderwijsroute = 3,74 , Gemiddelde Z-route = 3,31)

Ervaringen met de leerroutes

Hoewel de deelnemers aan het vragenlijstonderzoek over het algemeen positief oordelen over het proces van de brede intake, krijgen de uiteindelijk aanbevolen routes zelf echter een minder gunstige beoordeling. Deze verschillen die naar voren komen in het vragenlijstonderzoek worden bevestigd door de kwalitatieve data. Mensen koppelen de route aan de kansen om hun ambitie in Nederland waar te maken, en we zien dat er bij de verschillende routes verschillende redenen zijn voor ontevredenheid (of tevredenheid).

❖ Gebrek aan invloed op uitkomst

Een van de moeilijkheden die door deelnemers werd genoemd, is het gebrek aan transparantie of zeggenschap bij de toewijzing van routes, wat leidt tot verwarring en ontevredenheid. Zo hebben sommige deelnemers het idee dat hun mening geen rol speelt: *"Ik kon mijn route niet kiezen. Ik deed de test en zij kozen voor mij. Geen verdere uitleg."* (man, 31, Syrië, Z-route) Dit hoeft niet altijd een probleem te zijn: *"De keuze voor mijn route werd gemaakt door mijn klantmanager. Hij zei: 'Je kunt het.' Ik vind het prima, maar het was zijn keuze."* (man, 31, Pakistan, B1, Gezinsmigranten-expertpool) Er zijn ook deelnemers die zelf weten wat ze willen en daar ook om vragen: *"Ik vroeg hem [contactpersoon] om de onderwijsroute, en die gaf hij aan mij. Maar mijn vriend bijvoorbeeld vroeg om de Z-route, maar zijn contactpersoon gaf hem B1, ook al heeft hij geen opleiding."* (man, 26, Syrië, Onderwijsroute) Deze man vertelt hoe hij een andere route moest gaan doen, zonder dat hij hierbij betrokken werd: *"Na slechts 3 maanden taalcursussen werd besloten dat ik niet langer de capaciteit had om door te gaan en werd ik naar het Z-route programma gestuurd. Ik begrijp niet wat er is gebeurd."* (man, 30, Egypte, Z-route)

❖ Wisselende informatiepositie over routes bij inburgeraars

De kennis die inburgeraars hebben over de routes is wisselend. Sommige mensen weten heel goed waar de routes uit bestaan, en vooral wat je wel en niet kan met een route. Andere mensen raken verdwaald in alle inburgeringsjargon, en begrijpen niet goed de consequenties van de keuze van een route. Bijvoorbeeld wat betreft de inhoud: *"Niemand heeft mij uitgelegd hoe moeilijk B1 zou zijn. Helemaal niet!"* (man, 27, Syrië, B1-route)

❖ Verschillen tussen groepen

Net als blijkt uit het vragenlijstonderzoek (zie figuur 4.9), komt uit het kwalitatieve onderzoek naar voren dat deelnemers die de Onderwijsroute volgen het meest tevreden zijn. Dit heeft te maken met de opleidingskansen, maar ook met het niveau van het taalonderwijs. Binnen de groep van deelnemers aan de B1-route bestaan verschillende ervaringen in de expertpool. We horen meerdere voorbeelden van mensen met een duidelijke ambitie, met name met oog op werk, die vinden dat de B1-route te weinig intensief is, lang duurt en niet voldoende voorbereidt op werk. Er zijn ook voorbeelden van mensen, zoals in de alinea hierboven, van mensen voor wie het halen van B1 een moeilijkere opgave is. De Onderwijsroute lijkt vaker uit intensiever en kwalitatief beter onderwijs te bestaan. Hier tegenover staan mensen uit de Z-route,

waar we meerdere voorbeelden hebben van mensen die de route te intensief vinden. Te intensief ten opzichte van het kunnen runnen van een gezinsleven, of te intensief om te kunnen werken.

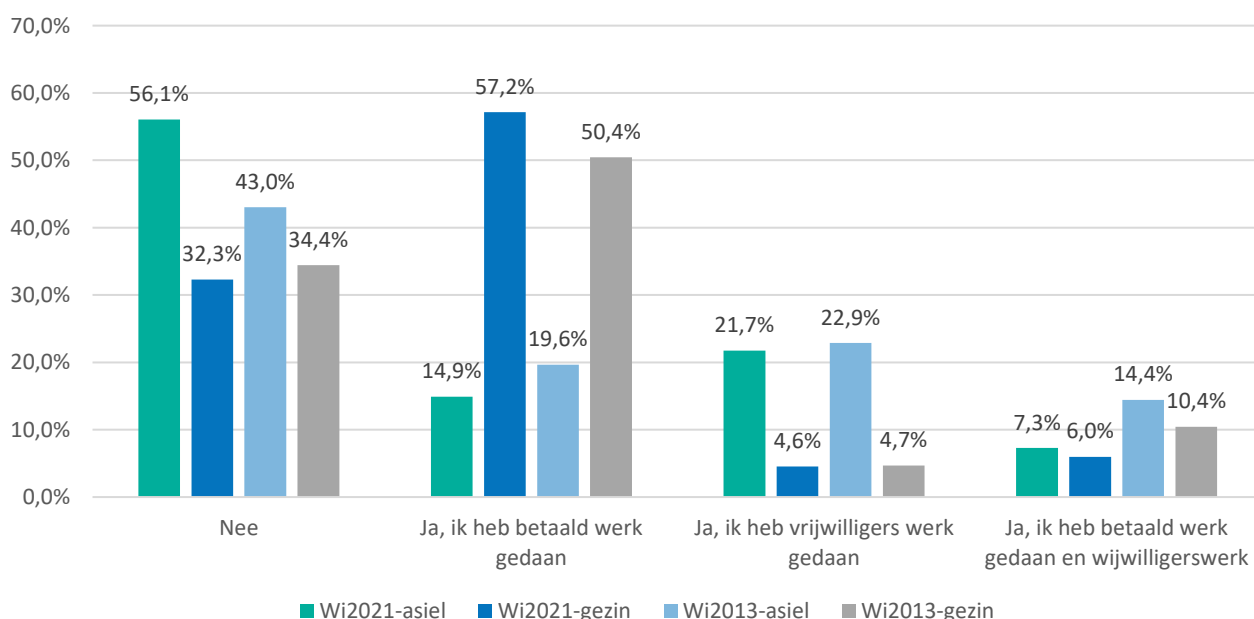
4.4 Dualiteit

In het nieuwe Inburgeringsstelsel is het de bedoeling dat inburgeraars het leren van de Nederlandse taal combineren met het participeren in de Nederlandse samenleving, bijvoorbeeld door betaald werk of vrijwilligerswerk, of het oefenen van de taal met een taalmaatje. Om dit te bevorderen kan er in de diverse leerroutes op verschillende wijzen dergelijke dualiteit in het inburgeringstraject worden ingebouwd. Om in kaart te brengen of deze dualiteit in de Wi2021 goed tot zijn recht komt, zijn zowel inburgeraars onder de Wi2013 als de Wi2021 bevraagd over of ze (vrijwilligers)werk doen/gedaan hebben, en of – als dat zo is – ze de ervaring hebben dat ze dit goed kunnen combineren met het leren van de Nederlandse taal. Dit is ook aan de Wi2013-inburgeraars gevraagd, omdat het voor deze groep eveneens relevant is om te weten of het leren van de Nederlandse taal inderdaad goed te combineren is met (vrijwilligers)werk.

4.4.1 Werk of vrijwilligerswerk

In figuur 4.13 is te zien hoeveel inburgeraars in de vragenlijst zeggen (vrijwilligers)werk te hebben verricht sinds ze hun verblijfsvergunning hebben gekregen. Het percentage inburgeraars dat zegt *niet* gewerkt te hebben is onder de Wi2021-asielmigranten het hoogst (56,1 % vergeleken met 32,2 % onder Wi2021-gezinsmigranten, 43 % onder Wi2013-asielmigranten en 34,4 % onder de Wi2013-gezinsmigranten). Inburgeraars onder Wi2013, zowel asiel- als gezinsmigranten, zijn veel langer bezig met inburgering, en dit zou deels een reden kunnen zijn waarom Wi2013-inburgeraars over het algemeen meer hebben gewerkt dan hun Wi2021-tegenhangers. We zien ook dat gezinsmigranten, zowel onder Wi2021 als Wi2013, meer betaald werk hebben gedaan dan asielmigranten onder beide stelsels. Voor vrijwilligerswerk geldt dat juist asielmigranten onder beide stelsels dat vaker hebben gedaan.

Figuur 4.13 Heeft u gewerkt sinds u uw verblijfsvergunning heeft, uitgesplitst voor Wi2021-asiel, Wi2021-gezins-, Wi2013-asiel- en Wi2013-gezinsmigranten (N = 3850)

Bij een uitsplitsing tussen leerroutes (enkel voor Wi2021-inburgeraars) is in tabel 4.15 te zien dat het percentage inburgeraars dat zegt *niet* gewerkt te hebben het hoogste is onder de inburgeraars in de Onderwijsroute (57,6%), vergeleken met 43,8 procent onder inburgeraars in de B1-route en 41,1 procent onder inburgeraars in de Z-route.

Tabel 4.15 Heeft u gewerkt sinds u uw verblijfsvergunning heeft? (N = 2.288)

	B1-route		Onderwijsroute		Z-route	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Nee	802	43,8%	171	57,6%	65	41,1%
Ja, ik heb betaald werk gedaan	614	33,5%	60	20,2%	68	43,0%
Ja, ik heb vrijwilligerswerk gedaan	277	15,1%	50	16,8%	18	11,4%
Ja, ik heb betaald werk en vrijwilligerswerk gedaan	140	7,6%	16	5,4%	7	4,4%
Totaal	1833	100%	297	100%	158	100%

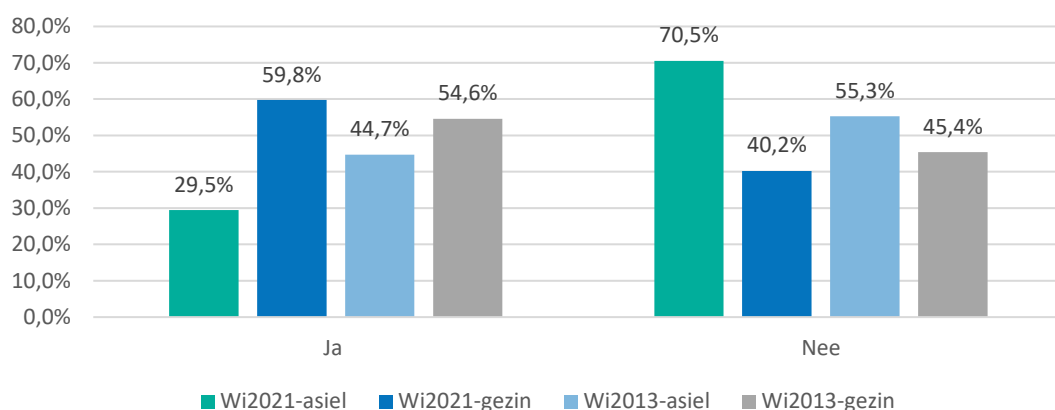
Tabel 4.16 laat zien hoeveel inburgeraars ten tijde van het invullen van deze vragenlijst betaald werk of vrijwilligerswerk doen. Ruim de helft van de inburgeraars (56%) zegt op dit moment geen (vrijwilligers)werk te hebben.

Tabel 4.16 Heeft u nu betaald werk of vrijwilligerswerk? (N = 2.286)

	Aantal	Percentage
Ja	1734	44,0%
Nee	2210	56,0%
Totaal	3944	100%

Een vergelijking tussen de Wi2013-inburgeraars en de Wi2021-inburgeraars (zie figuur 4.14) laat zien dat onder de Wi2021-asielmigranten het grootste percentage zegt dat ze op dit moment geen betaald werk of vrijwilligerswerk doen. Dit betreft onder deze groep ongeveer zeven op de tien inburgeraars (70,5%), vergeleken met 40,2 procent onder de Wi2021-gezinsmigranten, 55,3 procent onder de Wi2013-asielmigranten en 45,4 procent onder de Wi2013-gezinsmigranten.

Figuur 4.14 Heeft u nu betaald werk of vrijwilligerswerk? (N = 2.286)

Tabel 4.17 Heeft u nu betaald werk of vrijwilligerswerk? (N = 2.286)

	B1-route		Onderwijsroute		Z-route	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Nee	991	54,6%	214	72,8%	87	54,7%
Ja	824	45,4%	80	27,2%	72	45,3%
Totaal	1815	100,0%	294	100,0%	159	100,0%

Bij een vergelijking tussen de drie leertrouwen (zie tabel 4.17), is het percentage inburgeraars dat aangeeft te werken het laagst onder inburgeraars in de Onderwijsroute (27,2%). Voor inburgeraars in de B1- en Z-route is bijna de helft op dit moment werkzaam (respectievelijk 45,4% en 45,3%). Met het oog op het belang van dualiteit in het inburgeringstraject valt in de bovenstaande tabellen op dat een relatief groot percentage van de inburgeraars werkzaam is of (vrijwilligers)werkervaring heeft.

Ervaringen ten aanzien van werk en vrijwilligerswerk

Het aantal mensen dat werkte, was in ons kwalitatieve onderzoek de minderheid. De meeste deelnemers, met name asielmigranten en degenen in de onderwijsroute, hebben sinds het verkrijgen van hun verblijfsvergunning geen werk gehad (dit blijkt ook uit het vragenlijstonderzoek; zie tabel 4.13 en tabel 4.15). En als ze dat wel hadden, waren het voornamelijk bijbaantjes, zoals werk de horeca of schoonmaakwerk.

❖ *Vrijwilligerswerk versus werken*

Vrijwilligerswerk en stageplekken zijn een opstap voor veel deelnemers, waardoor ze ervaring kunnen opdoen en actief kunnen blijven terwijl ze op zoek zijn naar meer mogelijkheden. Uit het vragenlijstonderzoek komt naar voren dat van de asielmigranten ongeveer een derde vrijwilligerswerk heeft gedaan (zie figuur 4.13). Mensen waarderen vrijwilligerswerk, omdat het deelnemers in staat stelt zich bezig te houden met zinvolle activiteiten terwijl ze de overgang maken naar betaald werk. Het is dan belangrijk dat het vrijwilligerswerk ook bijdraagt aan baankansen: *"Het zou nuttig zijn, maar dit vrijwilligerswerk moet gericht zijn op het verwerven van een beroep."* (man, 35, Turkije, B1-route) Verschillende mensen willen graag bijdragen en voelen een intrinsieke behoefte om 'iets terug te geven'.

Met name in de Z-route merkten we een voorkeur voor betaald werk, ook in relatie tot de participatie-uren die onderdeel zijn van hun inburgeringsprogramma. *"In plaats van [het participatieaanbod] te volgen, zou het beter zijn om een echte baan te hebben."* (man, 42, Syrië, Z-route) Sommige mensen gaven aan dat ze behoefte hadden aan meer focus op (informatie over) werkgelegenheid. Ze voelden dat de participatie-uren, georganiseerd door contractpartners van de gemeente, niet nuttig waren voor hun ambitie om aan het werk te gaan.

Er lijkt een evenredige relatie tussen de kwaliteit van werk en de motivatie voor dualiteit in stages en vrijwilligerswerk te bestaan. *"Ik doe een traineeship bij een universiteit, dit was een gouden kans. Drie dagen stage, twee dagen school."* (vrouw, 30, Syrië, B1-route) Het type vrijwilligerswerk loopt uiteen. Mensen werken bijvoorbeeld in een bejaardentehuis, bij een jongerenorganisatie, als koffie/theepersoon bij sociale gelegenheden, in de administratie bij een school of een die-rentuin. Ook benoemen enkele mensen dat ze vóór de inburgering via COA vrijwilligerswerk hadden gedaan, bijvoorbeeld het helpen in de tuin. Tenslotte zien we dat mensen ook vaker vrijwilligerswerk doen voor de community van nieuwkomers: *"Ik werk vrijwillig bij [een taalschool]. Ik help nieuwkomers met de taal en vertalingen."* (man, 51, Eritrea, B1-route)

Verder suggereert een deelnemer dat het goed zou zijn om (in de loop der tijd) vrijwillige posities die door gemeenten worden aangeboden, om te zetten in banen die gericht zijn op het behalen van professionele kwalificaties. (man, 40, Turkije, B1-route) Een andere deelnemer vult aan: *"vrijwilligerswerk moet in lijn worden gebracht met de professionele achtergrond van nieuwkomers."* (man, 46, Syrië, Z-route) Deze deelnemer is het daar mee eens: *"Nuttig als het [vrijwilligerswerk] gericht is op het verwerven van een beroep."* (man, 44, Turkije, geswitcht v O-route naar B1 vorig jaar) Specifiek in de Z-route gaven sommige mensen aan dat ze behoefte hadden aan meer focus op (informatie over) werkgelegenheid. Ze voelden dat de participatie-uren, georganiseerd door contractpartners van de gemeente, niet nuttig waren voor hun ambitie om aan het werk te gaan.

Ook vrijwilligerswerk is niet vanzelfsprekend te combineren met inburgering. We spraken met verschillende jonge mensen die een vrijwilligersbaan hadden in de periode voordat ze begonnen met inburgering, maar stopten met deze baan toen de inburgering begon.

❖ *Rol van gemeente bij het vinden van werk of vrijwilligerswerk verschilt sterk*

De hulp die door de gemeenten wordt geboden bij het vinden van werk- of vrijwilligersmogelijkheden verschilt sterk. Sommige mensen ontvangen aanzienlijke hulp, hetzij direct via hun contactpersoon bij de gemeente, hetzij via een andere organisatie die bijvoorbeeld het Z-route programma in de gemeente uitvoert. Deze ondersteuning omvat onder andere diplomawaardering, CV-voorbereiding en het verstrekken van contactgegevens voor vrijwilligersmogelijkheden. Echter, sommige mensen ervaren helemaal geen begeleiding. *"Tot nu toe heb ik geen informatie over de arbeidsmarkt, uitkeringen en opties, en ik hoop dat de gemeente me kan helpen een geschikte baan te vinden."* (man, 41, Syrië, Z-route)

Verschillende deelnemers waardeerden de begeleiding van de gemeenten bij het vinden van banen door rekening te houden met hun eerdere werkervaring en beroepsopleiding. Deze vrouw vertelt hoe deze manier van begeleiden erg nieuw is voor haar, waardoor ze in het begin ook niet op de beste manier gebruik kon maken van de begeleiding: *"Ze namen het te serieus. Bijvoorbeeld, tijdens de lessen (...) vroegen ze ons wat we in de toekomst zouden willen doen of wat we zouden willen worden. Een keer zei ik dat ik vertaler wilde worden, een andere keer zei ik dat ik verpleegster wilde worden. Tot mijn verbazing werd dit allemaal opgeschreven. Ze zeiden: 'Wauw, je hebt veel talenten.' Ik dacht: 'Wacht, ik dacht dat dit gewoon een les was.' Maar het blijkt dat alles werd geregistreerd. Een keer ging ik naar de gemeente en vroeg ze me wat ik na mijn studie wilde doen. Ik zei dat ik met ouderen of met wezen wilde werken. Ook dit werd opgeschreven. Dus na een tijdje vroeg de gemeente me: 'Ik zie hier dat je vertaler wilt worden.' Ik zei: 'Haha, ik dacht dat het gewoon een oefening in een les was.' Daarom zeg ik dat ze mijn perspectief te serieus nemen. Waarom dacht ik dat het gewoon een oefening was? Omdat we in ons land niet gewend zijn dat onze dromen serieus worden genomen, of dat we in het algemeen serieus worden genomen. We zijn gewend dat mensen geen aandacht aan ons besteden."* (vrouw, 28, Syrië, B1-route) Ook zijn er mensen met behoefte aan beroepscoaching voor specifieke banen, zoals deze man aangeeft in het zoeken naar werk als

ingenieur: "Ik heb een baan nodig waar ik gelukkig in word. (...) Wat heb ik als ingenieur nodig in de banen die ik kan doen? Extra opleiding, certificaten, werkervaring? Hier is begeleiding bij nodig. In Nederland wordt werkervaring in het buitenland genegeerd." (man, 35, Turkije, B1-route)

Sommige gemeenten waar deelnemers aan het onderzoek inburgeren, ondersteunen actief het werken. Zo ook bij deze deelnemer: "Ze hebben mijn diploma's aangepast (aan het Europese systeem) en zij (de contactpersoon) vond werk voor mij. Ze vertelden me wat mijn stappen zijn nadat ik klaar ben met school en ze hielpen me met mijn CV. Ik kon stoppen met school en doorgaan met werken." (man, 52, Irak, Z-route). Maar er zijn ook voorbeelden van gemeente die mensen actief vertellen zich niet op werk te concentreren, maar eerst hun inburgering af te ronden.

Aan de andere kant beschreven verschillende jonge deelnemers de reactie die ze van de gemeenten ontvingen als zeer streng nadat ze hun banen hadden verlaten: "Hij werkte bij een bezorgdienst toen hij naar school ging en stopte met zijn baan. De gemeente had een zeer strenge reactie op het feit dat hij zijn baan opzegde." (man, 25, Syrië, Z-route)

Er bestaat ook onvrede bij deelnemers over het soort werk dat ze kunnen doen. Het gevoel leeft bij een aantal deelnemers dat de gemeente hen dwingt om banen te nemen die niet aansluiten bij hun competenties of ambitie: "Ook negeert de gemeente iemands 10-jarige werkverleden bij het vinden van een baan. Er is een banenpool, daar dwingen ze ons naartoe. Ze vertellen ons dat we zo snel mogelijk uit het systeem moeten stappen." (man, 44, Turkije, geswitcht v O-route naar B1 vorig jaar)

Aspecten die volgens deelnemers lijken te werken qua ondersteuning zijn: taallessen gericht op werk, toegankelijke middelen om zelf taal te leren, regelmatige check-ins met hun contactpersoon en specifieke programma-aanpassingen om aan individuele behoeften te voldoen (zoals taalcafés, taalcoaches, vaktaalopleidingen). Het kan ook helpen als contactpersonen van de gemeenten op de hoogte zijn van werkplatforms zoals LinkedIn, Indeed en Tempo-Team. Aan de andere kant gaven oudere deelnemers aan dat ze moeite hebben met het begrijpen van de inhoud van vacatures die op online platforms worden gepubliceerd, en daar zouden ze graag informatie en ondersteuning bij hebben. Hierover meer in paragraaf 5.1.

4.4.2 Oefenen van de Nederlandse taal

Om meer te kunnen zeggen over de mate waarin Nederlands leren samengaat met participeren, is aan inburgeraars in het vragenlijstonderzoek gevraagd of ze de Nederlandse taal ook buiten de taal cursus oefenen. Deze vraag is aan zowel de Wi2013- als inburgeraars onder de Wi2021 gesteld, maar is wel alleen gesteld aan inburgeraars die zeggen reeds begonnen te zijn met een taal cursus (valide N = 2,559). Zoals tabel 4.18 laat zien geeft het grootste deel van de inburgeraars aan dat ze de Nederlandse taal op een manier oefenen buiten de cursus.

Tabel 4.18 Oefent u de Nederlandse taal buiten de cursus? (N = 2.559)

	Aantal	Percentage
Ja, op mijn werk oefen ik met Nederlands	593	23,2%
Ja, tijdens mijn vrijwilligerswerk oefen ik met Nederlands	513	20%
Ja, ik oefen Nederlands met een taalmaatje/taelvrijwilliger	677	26,5%
Ja, ik oefen Nederlands in een taalcafé	449	17,5%
Ja, ik oefen Nederlands met mijn partner of mijn kinderen	854	33,4%
Ja, ik ontmoet mensen die Nederlands spreken (excl. taalmaatjes/ taalvrijwilligers)	768	30%
Anders, namelijk	179	7%
Nee	313	12,2%

Het grootste deel – ongeveer een derde van de inburgeraars – doet dit met hun partner of kinderen (33,4%), maar ook andere manieren worden vaak genoemd. Zo oefent 30 procent de taal met andere mensen die Nederlands spreken (exclusief taalmaatjes of taalvrijwilligers) en oefent 26,5 procent met een taalmaatje/taelvrijwilliger. Een aanzienlijk deel – ongeveer vier op de tien inburgeraars – oefent Nederlands op hun werk, waarvan 23,2 procent in combinatie met een betaalde baan en 20,0 procent met vrijwilligerswerk. Werk lijkt voor de inburgeraars dus inderdaad een noemenswaardige rol te spelen in het leren van de Nederlandse taal. Tot slot zegt ruim een op de tien inburgeraars (12,2%) dat ze de taal niet buiten de cursus oefenen.

❖ Het willen oefenen van de taal

De kwalitatieve data laat, net als het vragenlijstonderzoek, zien dat mensen Nederlands oefenen, maar dat er vooral behoefte is aan meer mogelijkheden om dit te doen. Dus het feit dat mensen zeggen Nederlands te oefenen, zegt nog te weinig over in hoeverre dit bijdraagt aan hun taalverbetering. Er zijn veel voorbeelden uit het kwalitatief onderzoek waarin mensen aangeven dat het kunnen oefenen van de taal buiten het klaslokaal essentieel is voor taalverwerving en

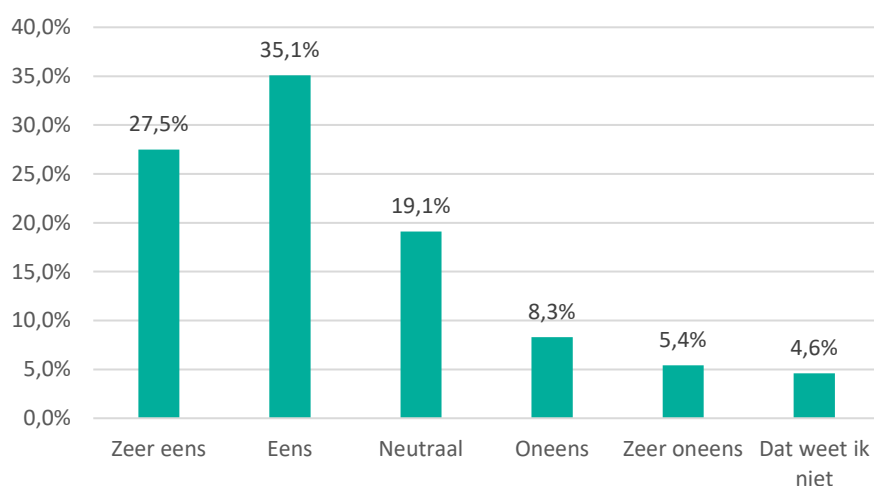
integratie. "Het was moeilijk om uit het niets zelf Nederlands te studeren. Ik wilde het in de praktijk leren." (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute) Mensen geven tegelijkertijd aan dat dit ook lastig te realiseren kan zijn in combinatie met inburgeringslessen, werken of gezin.

De gemeente of andere organisaties spelen bij meerdere deelnemers een belangrijke rol in het faciliteren van het kunnen oefenen van de Nederlandse taal via (in)formele ondersteuningsmogelijkheden zoals taalcafé's of taalmaatjes. Mensen met taalproblemen, gezondheidsproblemen of onvoldoende ondersteuning, vinden het moeilijk om mogelijkheden te vinden om de taal buiten de klas te oefenen.

4.4.3 Ervaringen met het combineren van taal en (vrijwilligers)werk

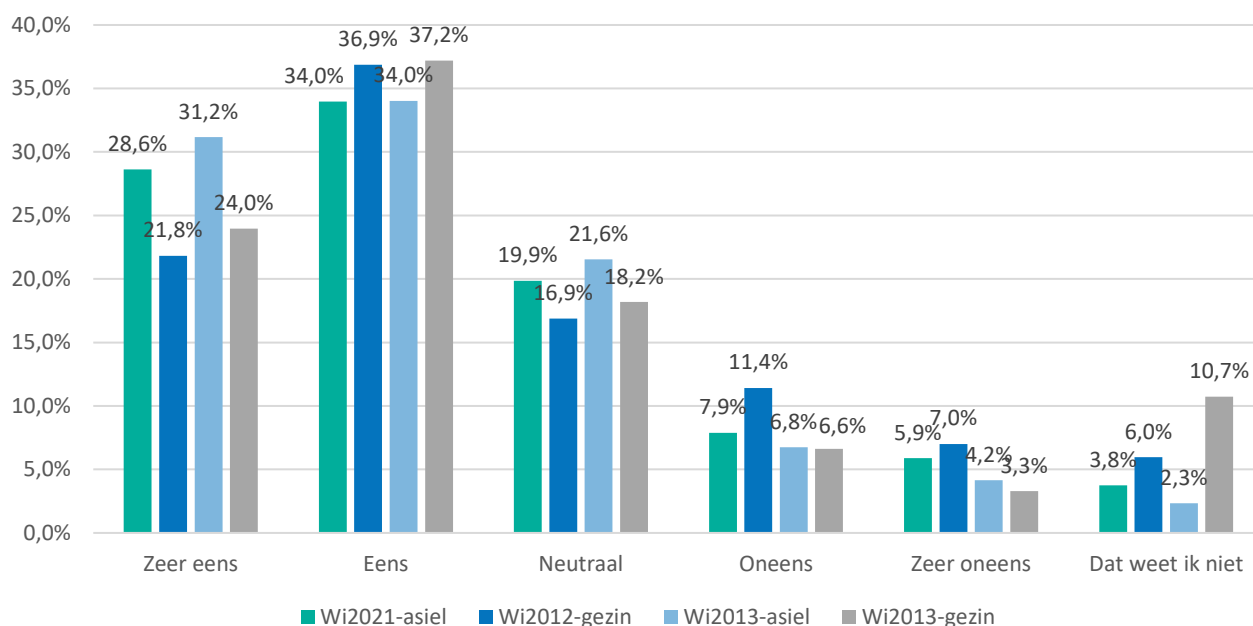
In het kader van dualiteit is niet alleen van belang om na te gaan of de taal leren en participatie (via betaald werk of vrijwilligerswerk) worden gecombineerd, maar ook om na te gaan hoe deze combinatie door inburgeraars wordt ervaren. Aan de inburgeraars die zeggen te hebben gewerkt of op dit moment te werken, is daarom een stelling voorgelegd om na te gaan of ze vinden dat het leren van Nederlands en (vrijwilligers)werk goed samen gaan (valide N = 1.424). De antwoordopties bij deze stelling zijn verdeeld volgens een 5-puntsschaal (1 = zeer oneens, 5 = zeer eens). Zoals figuur 4.15 laat zien zijn ongeveer zes op de tien inburgeraars (62,6%) het eens (35,1%) of zeer eens (27,5%) met deze stelling. Figuur 4.16 laat zien dat dit overeen komt met het beeld wanneer deze antwoorden worden uitgesplitst voor de verschillende groepen inburgeraars. Uit een verdiepende groepsvergelijking (zie bijlage 4) bleken er significante verschillen tussen Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-asielmigranten: Wi2021-gezinsmigranten zijn gemiddeld minder positief over de combinatie werken en taal leren dan Wi2013-asielmigranten. Verder zijn er geen significante verschillen tussen de groepen op deze vraag.¹⁵

Figuur 4.15 Wat vindt u: tegelijk Nederlands leren en (vrijwilligers)werk doen gaan goed samen (N = 1492)

¹⁵ Op basis van een Bonferroni post-hoc-toets ($p < 0,05$).

Figuur 4.16 Wat vindt u: tegelijk Nederlands leren en (vrijwilligers)werk doen gaan goed samen, uitgesplitst voor Wi2021-asiel en -gezin, en Wi2013-asiel en -gezin (N = 1450)

Ervaringen met het combineren van taal en (vrijwilligers)werk

Waar mensen in de eerste kwalitatieve meting (Frissen e.a., 2023) de taal als een doel op zich beschouwden, zien we nu in het kwalitatieve onderzoek meer voorbeelden van mensen die taal beschouwen als een toegangspoort tot werk en, in mindere mate, tot sociale contacten. *"Hij heeft de Nederlandse taal nodig om een baan te vinden of zijn eigen bedrijf te starten, wat zijn doel is."* (man, 46, Syrië, Z-route) Dit is niet altijd even makkelijk volgens de deelnemers, en de ervaring van deze man onderstreept dit: *"Het probleem is de taal en de manier waarop je een baan kunt vinden. Het is mijn eigen proces, maar de taal is een barrière. Taal is een probleem hier in Nederland. Ik had iets anders verwacht. Volgens de informatie was de taal niet zo'n grote barrière als het in werkelijkheid is. Dus mijn verwachting was anders."* (man, 38, Ethiopië, B1-route)

Een overeenkomst tussen B1 en de Z-route deelnemers is dat ze hun taalvaardigheid als een obstakel zien voor zowel vrijwilligerswerk als betaalde banen. We hoorden meerdere verzoeken om de taaltraining niet alleen te richten op algemene taalvaardigheid, maar ook op praktisch taalgebruik, bijvoorbeeld relevant voor specifieke werkomgevingen: *"[wat ik nodig heb is] meer taalvaardigheden om toegang te krijgen tot/vacatures online te begrijpen, maar ook om het werk zelf uit te voeren."* (man, 42, Syrië, Z-route) Daarbij ziet deze deelnemer ook een rol voor de gemeente: *"Taal is een vereiste voor werk. Er zouden ook beroepsopleidingen moeten zijn. De gemeente zou hierbij ondersteuning moeten bieden."* (man, 40, Turkije, B1-route)

Voor deze gezinsmigrant is werken juist een goede mogelijkheid om de taal te leren, zeker omdat hij ook aan zelfstudie doet: *"Als je Nederlands wilt leren, is spreken belangrijk, dus vond ik een fulltime baan bij McDonald's en McDrive, zodat ik contact heb met Nederlandse mensen. Ik werkte een jaar bij McDonald's en dat was het beste voor mij. Nu werk ik bij Picnic in het magazijn, en de voertaal is Engels, dus dit is minder nuttig. McDonald's was beter. Maar bij Picnic leer ik Engels, en het is beter omdat het flexibele uren zijn."* (man, 25, Afghanistan, B1-route)

❖ Intensiteit van inburgering maakt werken lastig

Mensen noemen dat het combineren van werk en inburgering een worsteling kan zijn. Dit heeft met name te maken met de intensiteit van de lessen en het gebrek van aansluiting tussen de lessen en het werk. Mensen ervaren het als twee los van elkaar bestaande activiteiten. Zo noemen twee deelnemers aan de onderwijsroute hun worsteling om werk en intensief onderwijs te combineren, wat leidde tot de beslissing om te stoppen met werken: *"Toen ik met school begon, was het moeilijk te combineren en ben ik gestopt met werken. Dat was mijn eigen beslissing. Ik heb erover gesproken met mijn contactpersoon en besloten te stoppen met werken vanwege de fulltime school."* (vrouw, 23, Ethiopië, Onderwijsroute)

Degenen die de onderwijsroute volgen, vinden het moeilijk om werk en taalonderwijs te combineren vanwege de intensieve lesuren. Ook uit het vragenlijstonderzoek blijkt dat deze groep het minst aan het werk is, in vergelijking met de andere leerroutes. Dit geldt ook voor mensen in de Z-route, zij ervaren de route als te intensief om het te combineren met werk: *"Het is moeilijk om de balans te vinden tussen de twee: ik werk 12 uur bij DHL. Op een gegeven moment moet je een beslissing nemen."* (man, 25, Syrië, Z-route) Deze man besluit om te stoppen met werk, maar krijgt daar een negatieve reactie op van zijn contactpersoon. Die stuurt hem berichten dat het belangrijk is om te blijven werken. Ook in een azc valt de combinatie van werken en beginnen met inburgering zwaar vertelt deze deelnemer: *"Ik werk vier dagen en heb drie dagen school. Dus ik ben de hele tijd bezig. In het huidige kamp waar ik ben, heb ik geen voordeel van inburgeringslessen."* (man, 28, Syrië, B1-route) Sommige taalcursussen duren 3 dagen, terwijl andere over de hele week zijn verspreid. Enkele deelnemers stopten toen de taalcursus over alle werkdagen werd verspreid.

❖ *Het combineren van werken, inburgeren en ouderschap is moeilijk*

Het combineren van werk met het opvoeden van een gezin is een andere beperking die we van verschillende deelnemers hebben gehoord. We zien meerdere voorbeelden van ouders in de Z-route, die het moeilijk en stressvol vinden om het grote aantal participatie-uren te combineren met hun taallessen en met de opvoeding van hun kinderen. Het beheren van al deze verschillende tijdschema's en verantwoordelijkheden wordt beschreven als een bron van stress: *"Het hebben van 4 kinderen vergt veel energie. Wanneer ik nadenk over het MBO, realiseer ik me dat er veel op mijn bordje zal liggen."* (vrouw, 28, Syrië, B1-route)

❖ *Het financiële belang van werk*

Financiële druk is een terugkerende zorg, met sommige mensen die families thuis ondersteunen of omgaan met schulden, wat het belang van betaald werk benadrukt. Financiële uitdagingen zijn wijdverbreid onder zowel individuen op de onderwijs- als de B1- en Z-route; zij hebben moeite om integratie en werk te combineren aangezien ze geld naar hun families sturen en met schulden te maken hebben. *"Ik heb financiële problemen omdat ik geld naar mijn familie stuur en een schuld heb. Ik probeer de uitkering en het geld van vrijwilligerswerk te gebruiken om die kosten (schuld en familie) te betalen."* (man, 29, Syrië, B1-route) Over financiële zelfredzaamheid meer in hoofdstuk 5.

❖ *Persoonlijke obstakels die in de weg staan van werk*

Fysieke gezondheidsproblemen hebben invloed op het vermogen om te werken, vooral in fysiek veeleisende banen, waarvoor aanpassingen en ondersteuning voor relevante werkopties noodzakelijk zijn. Zoals deze man vertelt: *"De winter hier is lang, 7-8 maanden, en ik heb een oogprobleem. Dus als het donker wordt en ik moet werken, kan ik niet zien. Ik heb iets dat Retinopathie heet."* (man, 59, Palestina, Z-route) Dit geldt ook voor mentale gezondheidsproblemen. Verschillende deelnemers uitten hun bezorgdheid over het feit dat de lange wachttijd en het onvermogen om bij te dragen aan en deel te nemen aan de samenleving/arbeidsmarkt, mentale gezondheidsproblemen vergroten en mensen op de lange termijn verhinderen deel te nemen. Andere obstakels die worden genoemd zijn een hogere leeftijd, gebrek aan mentale ruimte door zorgen over familie, en het moeten zorgen voor familie zoals deze vrouw vertelt: *"Een van mijn kinderen heeft een spraakprobleem en gaat hiervoor naar de dokter. Soms vraagt de school van ons om bepaalde buitenschoolse activiteiten te doen."* (vrouw, 28, Syrië, B1-route) Ook noemen mensen slechte woonomstandigheden, met name in het azc. *"Ik ben geplaatst in een kamer waar mensen hun nacht om 12 uur 's nachts beginnen, hasj roken en lawaai maken."* (man, 28, Syrië, B1-route)

Deelnemers geven aan dat ze een gebrek aan flexibiliteit ervaren als het aankomt op deze obstakels en hun verplichtingen tot inburgering. Dit gaat bijvoorbeeld over het kunnen aanpassen van lestijden, of intensiteit van een programma. Maar dit geldt niet altijd zo, zoals dit voorbeeld ook laat zien: *"Een tijdje geleden ontmoette ik mijn contactpersoon, zij zag mijn medische rapporten en mijn gezondheidssituatie [een operatie en mentale gezondheidsproblemen, symptomen die lijken op PTSS] en zei dat dit me niet toestaat vrijwilligerswerk te doen. In plaats van vrijwilligerswerk zou ze mijn studeeruren verhogen. Ik zei dat dit een goed idee was, maar ik heb sindsdien niets meer van haar gehoord."* (vrouw, 55, Syrië, Z-route).

4.5 Kwaliteit

Voor het bereiken van de beleidsdoelen en het maatschappelijke doel moet tot slot de kwaliteit van het inburgeringstraject op orde zijn. In de Wi2021 worden een grotere diversiteit in aanbod (via de leerroutes) en de regiepositie van gemeenten als belangrijke nieuwe elementen gezien waarmee deze kwaliteit beter kan worden geborgd dan in de Wi2013.

4.5.1 Percepties over de kwaliteit van het aanbod

Om in kaart te brengen hoe inburgeraars tegen die kwaliteit aankijken is aan hen in de vragenlijst gevraagd om de inburgeringscursus op verschillende aspecten te beoordelen. De gemiddelde scores voor zowel de Wi2021-inburgeraars als de

Wi2013-inburgeraars zijn opgenomen in tabel 4.19. Deze tabel laat zien dat inburgeraars over het algemeen (voorzichtig) positief zijn over hun inburgeringscursus.

Tabel 4.19 Wat vindt u van uw inburgeringscursus?

	Groep	Aantal	Gemiddelde
Tempo	Wi2021-asiel	1008	3,44
	Wi2021-gezin	486	3,62
	Wi2013-asiel	583	3,69
	Wi2013-gezin	163	3,54
De andere cursisten in de groep	Wi2021-asiel	952	3,46
	Wi2021-gezin	426	3,62
	Wi2013-asiel	515	3,68
	Wi2013-gezin	138	3,59
Docent	Wi2021-asiel	1011	3,99
	Wi2021-gezin	482	4,17
	Wi2013-asiel	564	4,09
	Wi2013-gezin	158	4,04
Lestijden	Wi2021-asiel	980	3,8
	Wi2021-gezin	460	3,75
	Wi2013-asiel	548	3,88
	Wi2013-gezin	155	3,88
Lesuitval	Wi2021-asiel	1022	4,24
	Wi2021-gezin	475	4,28
	Wi2013 -asiel	582	4,15
	Wi2013-gezin	153	4,1
Reistijd	Wi2021-asiel	986	3,52
	Wi2021-gezin	434	3,77
	Wi2013-asiel	527	3,62
	Wi2013-gezin	134	3,81
Reiskosten	Wi2021-asiel	938	3,32
	Wi2021-gezin	423	3,36
	Wi2013-asiel	504	3,38
	Wi2013-gezin	132	3,36

Uit tabel 4.19 is op te maken dat de Wi2021-asielmigranten op verschillende aspecten van de inburgeringscursus het minst positief zijn van de vier groepen. Verdiepende groepsvergelijkingen laten zien¹⁶ dat de Wi2021-asielmigranten significant minder positief zijn dan Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-asielmigranten op de gebieden 'tempo', en 'reistijd'. Ook zijn de Wi2021-asielmigranten significant minder positief dan Wi2021-gezinsmigranten op het gebied 'docent', maar is op dit aspect geen verschil met de groepen Wi2013-inburgeraars. Op het aspect 'Andere cursisten' zijn Wi2021-asielmigranten significant minder positief dan Wi2013-asielmigranten, maar is er geen sprake van een significant verschil met Wi2021-gezinsmigranten. Over het algemeen geldt dat alle verschillen tussen de Wi2013-gezinsmigranten en andere inburgeraars niet significant zijn. Verder valt op dat de verschillende waarderingen door de Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-inburgeraars bij geen van de aspecten statistisch significant waren.

¹⁶ Op basis van een vergelijkende Bonferroni post-hoc toets (Significantie: $p \leq .05$).

Kwaliteit van de inburgeringscursus volgens asielmigranten en gezinsmigranten

Het kwalitatieve onderzoek heeft alleen gekeken naar inburgeraars onder de Wi2021. Als we de ervaringen van gezinsmigranten vergelijken met asielmigranten, dan zien we dat gezinsmigranten weliswaar financiële beperkingen ervaren door de lening die ze moeten afsluiten, maar tegelijkertijd meer vrijheid in het vormgeven van hun inburgeringsaanbod. Asielmigranten zijn afhankelijk van wat gemeenten inkopen aan aanbod: *"Er is maar één taalcursus. De leraren zijn leraren geworden met een korte opleiding. Dit is een nadeel omdat we niet effectief kunnen leren. We hadden de kans moeten krijgen om een andere cursus te kiezen."* (man, 35, Turkije, B1-route) Gezinsmigranten stellen zelf combinaties van leermogelijkheden samen, waarbij ze cursussen combineren met online tools als duolingo en informeel aanbod als taalcoaches. De deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek met een gezinsmigranten-achtergrond waren zonder uitzondering actief bezig met het vormgeven van hun persoonlijke inburgeringsaanbod. In de digitale appgroep werden ook na de expertpool-meeTINGS nog tips uitgewisseld over kwalitatief goed en betaalbaar aanbod. De vrijheid of het gebrek eraan kan een mogelijke verklaring zijn tussen het verschil in de kwantitatieve meting. In de woorden van een deelnemer: *"Er zijn inburgeringswetten en je moet bepaalde dingen volgen die een vereiste zijn: het moet 3 jaar duren, er zijn regels om te volgen, je moet examens afleggen, je moet contact hebben. Die aspecten kunnen een uitdaging zijn, vooral als je moet doen wat je wordt verteld. Ik wil naar de Onderwijsroute, maar je kunt geen school kiezen. (...) Mijn school is veel beter dan die van mijn ouders. Zij kunnen alleen daarheen gaan, anders moeten ze zelf betalen. Het feit dat je geen opties hebt, maakt het moeilijk."* (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute)

❖ Tempo

Sommige deelnemers hebben moeite om het tempo van de taallessen bij te houden. Dit tempo wordt echter als langzaam beschouwd door sommige inburgeraars met een hogere opleidingsachtergrond die de B1-route volgen. Bij mensen die de B1-route volgen, speelt onvrede over het tempo van het inburgeringsaanbod. Zij ervaren andere obstakels dan deelnemers aan de Z-route of Onderwijsroute. Waar mensen uit de Z-route druk en intensiteit van het aanbod ervaren, geven B1-route deelnemers juist aan dat het programma niet intensief genoeg is: *"Op dit moment hebben we twee dagen per week taallessen. Dat is niet genoeg tijd. Van A1 naar A2 was het drie dagen. Van A2 naar B1 is het twee dagen. Dit is moeilijker. Ik wil meer oefenen."* (man, 51, Eritrea, B1-route) Een andere deelnemer bevestigt dit: *"Persoonlijk vind ik de les niet genoeg. De tijd is beperkt."* (man, 38, Ethiopië, B1-route)

❖ Andere cursisten in de klas en kwaliteit

De samenstelling van de klas heeft invloed op hoe mensen de kwaliteit van het inburgeringsaanbod ervaren. Er zijn verschillende voorbeelden waarin mensen te diverse groepen noemen als obstakel. Mensen met verschillende snelheden van leren, maar ook verschillende leeftijden, zitten in een klas, wat niet bevorderlijk werkt volgens de deelnemers. *"In de klassen van taalcursussen worden appels en peren bij elkaar gedaan waardoor diegenen die al aardig taalkennis hebben opgebouwd moeten zich vervelen in een klas die vanaf het prille begin gaat starten."* (man, 55, Iran, B1-route) Met name mensen die snel willen en kunnen leren, voelen zich beperkt.

Daarnaast is de motivatie van andere cursisten ook bepalend: *"Er is geen focus van de mensen; degenen die één uur deelnemen worden behandeld alsof ze de hele dag zijn gebleven. De medewerker doet haar best, maar mensen zijn niet betrokken - we zouden het aantal taaluren moeten verhogen in plaats van excursies, omdat mensen niet toegewijd zijn en dat is frustrerend."* (man, 46, Syrië, Z-route) Deze man herkent dit: *"De studenten zijn ook niet gemotiveerd om aan zelfstudie te doen. Ik vind dat je thuis moet studeren en voorbereid naar de klas moet komen."* (man, 27, Syrië, B1-route) Volgens deze man heeft dat vervolgens effect op zijn eigen motivatie: *"Ik merkte dat niet iedereen even enthousiast was en ze committeerden zich niet echt. Hierdoor verloor ik ook mijn interesse. Ik verloor motivatie toen de mensen om me heen niet zo toegewijd waren aan het proces als ik."* (man, 46, Syrië, Z-route) Als andere cursisten dezelfde taal spreken, is het verleidelijk om in de moedertaal te spreken in plaats van Nederlands te oefenen. Dit is niet goed volgens deze deelnemer: *"Nee, het was niet zoals ik had verwacht, omdat ik liever in een klas zou zitten met mensen uit andere landen, zodat ik gedwongen zou worden om de nieuwe taal te oefenen en uit mijn comfortzone te komen."* (man, 25, Syrië, Z-route)

❖ Docenten en lesuitval

In het kwalitatieve onderzoek deelden deelnemers vooral ervaringen met docenten als antwoord op de vraag wat inburgering moeilijk maakt. Daardoor hebben we geen positieve voorbeelden om te delen. Dat is een bias in het onderzoek. De twee meest gehoorde obstakels zijn de ontevredenheid over de kwaliteit van docenten, en het gebrek aan docenten. Door te weinig docenten vallen lessen uit: *"Er is een tekort aan leraren in aantal, bedoel ik, en wanneer de leraar om welke reden dan ook afwezig is, stoppen alle studenten met hun studie en dat kan voor veel dagen gebeuren."* (man, 54, Syrië, Z-route) Ook kan het zo zijn dat het lesaanbod in zijn geheel uitvalt wat vertraging oplevert: *"School is erg onvoorspelbaar. Dingen die normaal een jaar duren, duren nu 2 of 3 jaar. We leren 3 maanden en dan zeggen ze: we hebben 3 maanden pauze en annuleren deze klas. Op die manier vergeet je de taal."* (vrouw, 23, Ethiopië, Onderwijsroute) Er zijn taalscholen

die op zoek gaan naar alternatieve mogelijkheden, en dat valt niet altijd in goede aarde: *“Ik waardeer het niet [het taalonderwijs]. Het zou drie dagen per week moeten plaatsvinden, maar nu is het maar twee dagen door het docententekort. We hebben nu een docent die niet Nederlands als moedertaal heeft.”* (man, 29, Syrië, B1-route)

Er zijn deelnemers die niet begrijpen waarom de docent alleen maar Nederlands wil spreken. Ze voelen zich niet gesteund. *“Inburgering is erg moeilijk, (...) haar [de docent] eis dat we geen vertaler gebruiken is ook onproductief. Als ik belangrijke vragen heb en ik niet de woorden heb om deze te uiten, dan mis ik ook veel informatie en plaatst zij een barrière tussen ons in de communicatie.”* (vrouw, 27, Syrië, B1-route)

❖ Reistijd en reiskosten

Met name de deelnemers die de Z-route volgen, ervaren dat de reistijd een belemmering kan vormen. Zo deelt een vrouw: *“Het zou prettiger zijn geweest als de school dichterbij was, maar we moeten naar Maastricht. De transportkosten die we ontvangen zijn toereikend; ze geven ons precies dat bedrag. Soms moeten we extra betalen, en die extra kosten worden niet volledig gedekt.”* (vrouw, 55, Syrië, Z-route) Een vrouw deelt dat het gebruik van openbaar vervoer zelf ook ingewikkeld kan zijn: *“Vaker weet ik niet welke tram ik moet nemen. Ik loop maar heb pijn in mijn knie.”* (vrouw, 60, Afghanistan, Z-route)

Met name deelnemers in de Z-route spreken over de obstakels die reiskosten kunnen bieden: *“De financiële kosten van vervoer zijn hoog en duur.”* (man, 60, Syrië, Z-route) Een deelnemer vertelt over zijn behoefte om mee te kunnen doen aan activiteiten die bijdragen aan zijn integratie: *“We hebben transport nodig, (...) terwijl de gemeente deze kosten niet dekt, wat het moeilijker maakt om toegang te krijgen tot diensten die bijdragen aan integratie.”* (man, 60, Syrië, Z-route)

❖ Taaleis

Meerdere deelnemers achten de verhoging van de taaleis van A2 naar B1 als niet realistisch of stressvol. Dit terwijl er ook juist deelnemers teleurgesteld zijn dat ze niet zomaar naar B2 of C1 niveau kunnen binnen de inburgering. Dit omdat ze daarmee hun baankansen in hun ogen aanzienlijk zouden verhogen: *“Ik heb 7 maanden geworsteld om over te stappen naar B2, het is erg vermoeiend om iemand [de contactpersoon van de gemeente] te overtuigen. (...) Ik solliciteerde voor een baan bij NS, ze zeiden dat mijn niveau Nederlands onvoldoende was. Ik heb het resultaat van deze sollicitatie naar de gemeente meegenomen. Er is een systeem dat mensen die snel leren afstraft. Ze klagen: ‘Jullie Turken willen altijd B2’. Maar het is altijd B2-niveau dat vereist is voor banen.”* (man, 44, Turkije, geswitcht v O-route naar B1 vorig jaar)

❖ Verschillen in voorkeuren hoe de taal te leren

De voorkeuren voor hoe de taal te leren verschillen tussen de groepen. Sommige mensen vinden het tempo te langzaam, anderen voelen zich opgejaagd. Jonge mensen voelen zich vaak niet op hun plek in taallessen als ze samen met te veel 'oudere' deelnemers moeten leren. Voor 50-plussers is het leren van de taal vaker een uitdaging. *“Als oudere mensen is het anders om een taal te leren.”* (man, 60, Syrië, Z-route)

4.6 Wat maakt inburgeren moeilijk?

Aan alle inburgeraars onder zowel de Wi2013 als de Wi2021 die zeiden nog *niet* te zijn begonnen met de taal cursus en KNM (Wi2021-asielmigranten) of het leren van Nederlands (inburgeraars onder de Wi2013 en Wi2021-gezinsmigranten) is in de vragenlijst gevraagd welke factoren inburgeren voor hen moeilijk maken (valide N = 706).^{17/18} Tabel 4.20 geeft weer welke factoren inburgeraars als hindernis zagen. Snelheid is hierbij voor relatief veel inburgeraars een obstakel. Ongeveer een derde van de inburgeraars vindt dat ze te veel moeten leren in een te korte tijd (35,1%) en ongeveer een kwart vindt dat ze weinig tijd hebben voor inburgeren, omdat ze ook voor hun gezin moeten zorgen (26,5%). Tijdgebrek door werk (9,1%), lestijden die niet aansluiten bij school of werk (8,1%) en gebrek aan kinderopvang (6,1%) worden aanzienlijk minder vaak genoemd als bemoeilijkende factoren. Ruim vier op de tien inburgeraars die zelf voor hun cursus moeten betalen (inburgeraars onder de Wi2013 en Wi2021-gezinsmigranten) vinden dat de kosten een bemoeilijkende factor zijn. Bijna een op de vijf inburgeraars zegt geen bemoeilijkende factoren te kunnen benoemen, omdat ze inburgeren niet als moeilijk ervaren. Deze laatste groep betreft inburgeraars die nog niet zijn begonnen met de taal cursus, maar hiervoor ook geen obstakels ervaren of voorzien.

¹⁷ Deze tabel heeft een aanzienlijk lagere respons aangezien deze vraag alleen is voorgelegd aan inburgeraars die zeiden nog niet begonnen te zijn met het leren van Nederlands (N = 706). Gegeven percentages zijn berekend over de valide responsen.

¹⁸ De antwoordoptie ‘het kost veel geld’ is niet voorgelegd aan de Wi2021-asielmigranten, omdat voor deze groep geldt dat de inburgeringscursus voor hen door de gemeente wordt betaald. Om deze reden is de respons op deze antwoordoptie aanzienlijk kleiner (N = 192).

Tabel 4.20 Wat maakt inburgeren moeilijk voor u? (N = 706)

	Aantal	Percentage
Ik moet te veel leren in een te korte tijd	248	35,1%
Ik heb problemen met mijn gezondheid.	98	13,9%
Ik moet voor mijn gezin zorgen en ik heb dus weinig tijd	187	26,5%
Het kost veel geld (alleen voor Wi2013 en Wi2021-gezinsmigranten; N = 192)	82	11,6%
Er is geen kinderopvang	43	6,1%
Lestijden sluiten niet aan bij schooltijden of werk	57	8,1%
Ik werk en ik heb dus weinig tijd	64	9,1%
Niks, want inburgeren is niet moeilijk voor mij	137	19,4%
Anders namelijk	74	10,5%

4.6.1 Wat maakt inburgering moeilijk voor mensen die al zijn gestart met inburgeren?

In het kwalitatieve onderzoek is aan alle mensen gevraagd wat inburgeren moeilijk voor hen maakt, ook de mensen die al zijn begonnen met inburgeren. Er is een aantal overkoepelende obstakels voor mensen die asielmigranten zijn, en daarnaast een aantal inburgeringsroute-specifieke obstakels. Tenslotte is er een korte observatie over mensen die gezinsmigrant zijn. De uitgebreidere analyse van die groep staat in hoofdstuk 6.

Er tekenen zich twee type moeilijkheden af voor mensen die asielmigrant zijn: aspecten die zijn gerelateerd aan de manier waarop de inburgering is ingericht, en daarnaast (persoonlijke) omstandigheden en context.

Wat inburgering moeilijk maakt: de manier waarop de inburgering is ingericht

❖ *Het leren van de taal zelf is moeilijk*

In veel verhalen komt terug dat Nederlands leren inburgeren moeilijk maakt. Dit is zeker het geval wanneer iemand alleen de moedertaal beheerst: "Het is moeilijk voor mensen die geen tweede taal spreken, vooral Syriërs die alleen Arabisch spreken." (man, 29, Syrië, B1-route) Een manier om hieraan tegemoet te komen zijn vertalingen, alleen vertellen mensen dat dit maar in een beperkt aantal talen gebeurt: "De meeste mensen maken zich zorgen over de taal, ze vrezen de taal. Veel mensen hebben nooit Engels op school gehad. Ze zijn niet gewend om te vertalen. De meeste dingen zijn vertaald van Nederlands naar Arabisch of Engels, maar voor mensen die deze talen niet spreken, is het moeilijk. Het is erg moeilijk voor mensen om de taal te leren als ze geen school of training hebben gehad." (man, 38, Ethiopië, B1-route) Leeftijd kan ook een obstakel vormen: "Oudere mensen, de meesten van hen zijn analfabeet, het is erg moeilijk voor hen. De meesten van hen zitten in de Z-route. Het systeem is moeilijk voor hen. Jongere mensen hebben minder problemen." (man, 51, Eritrea, B1-route)

❖ *Gebrek aan oefenmogelijkheden*

Mensen geven aan dat taalscholen geen sociale connecties faciliteren, die noodzakelijk worden geacht voor het effectief beheersen van de taal. Hoewel formeel onderwijs het kader vormt voor taalverwerving, zijn het informele, praktische omgevingen die de taalverwerving echt verbeteren. Taalcafés spelen een belangrijke rol voor mensen, net als taalmaatjes.

"We hebben geen verbinding met Nederlandse mensen. De school is niet genoeg. Dus we hebben het taalcafé nodig."

(man, 51, Eritrea, B1-route) Het ontbreken van sociale connecties maakt inburgeren moeilijker volgens deelnemers, zo legt deze vrouw uit: "Ik heb ook niet veel Nederlandse mensen om mee te praten of mijn Nederlands mee te oefenen, mijn burens zijn geen Nederlanders. Ik zou graag willen dat een buur naar me toe komt, zodat we met elkaar kunnen praten, maar de samenleving hier is anders. Het is een geïsoleerde samenleving, anders dan in Syrië en Turkije." (vrouw, 56, Syrië, Z-route) Wat het betekent wanneer dit contact wel mogelijk is, illustreert een andere deelnemer als ze vertelt over haar ervaringen op het schoolplein van haar kinderen: "We voelden ons vroeger geïsoleerd van de Nederlandse samenleving, maar dat was alleen toen ik geen Nederlands sprak; ze waren toen niet echt interactief. Maar nu, zelfs als ik niet vloeiend spreek of zelfs fouten maak, vind ik ze heel bemoedigend en motiverend. Ze zeggen dat ik fouten moet maken en door moet gaan." (vrouw, 28, Syrië, B1-route)

Het verschilt erg per gemeente of er informeel aanbod is om de taal te oefenen, en op welke manier dit aanbod onderdeel uitmaakt van het officiële inburgeringsprogramma. Het valt op in het kwalitatieve onderzoek dat gezinsmigranten deze informele mogelijkheden actief opzoeken, ook al ervaren zij weinig steun van de gemeente in informatie over het aanbod.

Persoonlijke omstandigheden en context kunnen inburgering moeilijker maken

❖ Gebrek aan fysieke en mentale gezondheid als obstakel

Ook de omstandigheden kunnen inburgeren moeilijk maken. Zoals ook naar voren komt uit de vragenlijst, speelt gezondheid, zowel fysiek als mentaal, een grote rol: "Als je niet fit bent en slapeloze nachten heb kan je weinig vooruitgang boeken met je taalcursus maar wordt hier niet rekening mee gehouden en je moet binnen die bepaalde tijd je inburgering afronden." (vrouw, 47, Iran, B1-route) Een man heeft verminderd zicht en voelt zich daardoor niet in staat om te voldoen aan de inburgeringsplicht: "Ik heb lichamelijke beperkingen (...) Dit maakt het moeilijk om mijn inburgeringsplicht te voltooien. Mijn leeftijd en mijn taalvaardigheid maken het ook moeilijk voor mij. Ik doe echt mijn best, zelfs met mijn leeftijd, maar mijn gezichtsvermogen laat het niet toe." (man, 59, Palestina, Z-route) Ook mentale klachten kunnen in de weg staan: "Ik heb lichamelijke beperkingen (...) Dit maakt het moeilijk om mijn inburgeringsplicht te voltooien. Mijn leeftijd en mijn taalvaardigheid maken het ook moeilijk voor mij. Ik doe echt mijn best, zelfs met mijn leeftijd, maar mijn gezichtsvermogen laat het niet toe." (man, 27, Syrië, B1 route) Gezondheidsklachten hoeven niet altijd in de weg te staan van inburgering, maar wanneer er geen toegang is tot de juiste zorg, verslechtert de uitgangspositie van mensen. Een vrouw stipt een toegangsprobleem aan. Ze is afhankelijk van haar kind om te vertalen wanneer ze medische zorg nodig heeft, omdat er geen tolken beschikbaar zijn: "Ik had het geluk dat mijn kind er was om voor mij te vertalen in het ziekenhuis, maar andere mensen hebben helaas niet dat voorrecht. (...) Tolken zouden voor iedereen die ze nodig heeft geregeld moeten worden. Het zou niet de verantwoordelijkheid van het kind moeten zijn, die mogelijk andere dingen te doen heeft, om te gaan vertalen voor mensen." (vrouw, 55, Syrië, Z-route) Een man bevestigt het taalprobleem: "Gezondheid betreft, ben ik niet de enige die niet is geregistreerd bij de huisarts en dat komt door de taal." (man, 60, Syrië, Z-route)

❖ Slechte omstandigheden in azc verslechteren uitgangspositie en ambitie om in te burgeren

Een ander toegangsprobleem is de toegang tot goede faciliteiten op het azc. Mensen vertellen bijvoorbeeld over slecht internet, gebrek aan studeerruimtes, of kamergenoten die het studeren onmogelijk maken. Dit kan grote impact hebben op de mentale gesteldheid en dus op hun mogelijkheid om (vroeg) te beginnen met inburgeren: "Alles is moeilijk, omdat ik me hier in het AZC niet op mijn gemak voel, maar ook als mens in het algemeen. Ik zou zelfs gevraagd worden waarom ik een uur eerder op werk verscheen. "Wat wil je van me, ik ben hier gelukkig." En zelfs na het werk breng ik veel tijd buiten door omdat ik niet terug wil. Ik wil in mijn kamer studeren, maar dan werkt het internet niet, de ruimte is niet flexibel, de mensen om je heen maken lawaai, en dan is het voorbij... Ik spreek veel talen en heb ze heel gemakkelijk geleerd. 26 jaar van mijn leven hield ik altijd van het leven. Nu, in deze twee jaar die ik hier heb doorgebracht, ben ik mijn ouders beginnen te haten omdat ze me in dit leven hebben gebracht. Ik heb geen contact meer met iemand omdat ik niemand wil. Ik ben gezondheidstechnisch niet in orde! Dit is de realiteit waarin ik leef, en ik hoop dat het niet langer zo doorgaat, want ik weet niet meer wat ik moet doen. Mijn wens voor iedereen na mij is om niet te beginnen met inburgering terwijl ze nog in het AZC zijn, vanwege de plek, vanwege de opzet van het COA, vanwege alles" (man, 28, Syrië, B1-route)

❖ Context: vooroordelen over mensen die zijn gevlucht

Een deelnemer ervaart de Nederlandse samenleving als niet ontvankelijk genoeg: "Er zijn vooroordelen tegen vluchtelingen. Ze geloofden bijvoorbeeld het CV van een vriend van me niet. Ze zeiden: "Hoe moeten we weten of jij echt de persoon bent die in dit CV staat?". Vanwege het vluchtelingenlabel. Ik wil niet gedefinieerd worden als vluchteling, ik wil niet zo genoemd worden in de sociale omgeving. Dit oordeel moet doorbroken worden." (man, 35, Turkije, B1-route) Een andere deelnemer vult aan: "Het is moeilijk om vooroordelen over vluchtelingen te overwinnen nadat de rechtse partij de verkiezingen heeft gewonnen." (man, 44, Turkije, geswitcht v O-route naar B1 vorig jaar) Een andere deelnemer plaatst dit in de tijd: "Nederland is echt veranderd. Het verschil is heel groot. Ik was hier vanaf 2009. Toen was Nederland heel gezellig. Nu is het helemaal anders." (man, 42, Iran, B1-route) Deelnemers delen ook positieve verhalen over sociale verbondenheid. Dit zijn vaker voorbeelden van mensen in de nabije omgeving: "Mijn relatie met mijn Nederlandse burens is erg goed, en mijn andere burens hebben me ook geholpen en bijgedragen aan mijn integratie. Tot nu toe heb ik geen discriminatie of racisme ervaren." (man, 41, Syrië, Z-route)

4.6.2 Wat maakt inburgering moeilijk voor asielmigranten in de Z-route?

Naast deze meer overkoepelende ervaringen, kwamen er in de expertpool met mensen uit de Z-route deze specifieke dingen die inburgeren moeilijk maken naar voren.

❖ Het combineren van inburgeren met een gezin

Ouders met (kleine) kinderen lopen soms vast als de zorg voor hun gezin moeten combineren met inburgeren: "Ik moet zeggen dat ik een probleem heb met de schoolsituatie. Bijvoorbeeld, mijn dochter is 3 maanden oud - er is heel weinig organisatie om me te helpen met mijn kind, en om naar school te kunnen gaan. Er moet betere organisatie zijn voor situaties

met kinderen – waar laat ik mijn 3 maanden oude baby?” (vrouw, 24, Syrië, Z-route) Een vrouw geeft aan dat dit een gendergerelateerd probleem is: “Het is moeilijker voor vrouwen dan voor mannen, vanwege hun verplichtingen thuis en het opvoeden van kinderen.” (vrouw, 35, Syrië, Z-route) De andere deelnemers in het gesprek bevestigen dit. Een deelnemer die de B1-route volgt, heeft een andere ervaring: “Wanneer mijn kinderen op school zijn, kan ik mijn inburgeringslessen volgen, dus dat is niet moeilijk. Alleen het tempo en de frequentie van de dagen maken het complex voor mij. Ik vind de taal niet moeilijk, ik vind het gemakkelijk en soepel, ik hou ervan. Ik probeer het te oefenen met de ouders van andere kinderen op school, ik probeer mijn taal invoer te diversifiëren. Als ik een woord hier oppik, ga ik het op school controleren om te zien of het correct is.” (vrouw, 28, Syrië, B1-route) Het kan de moeite waard zijn om in een vervolgonderzoek meer aandacht te besteden aan de vraag of bepaalde routes beter te combineren zijn met bijvoorbeeld een gezinsleven dan andere routes.

❖ Zorgen over familie

Familie kan ook op een andere manier een rol spelen. Een man die op dit moment wacht op gezinsshereniging vertelt hoe de onzekerheid over de procedure zijn leervermogen hindert: “Wat de integratie moeilijk maakt, is de taal.” Hij heeft moeite om wat hij leert te onthouden. Hij heeft geen concentratie omdat zijn familie nog niet in Nederland is. Hij heeft al 18 maanden geen bericht meer gehad van de IND. Zijn zoon moet binnenkort het leger in, en daardoor heeft de man heel weinig motivatie nu de taal te leren. “Ik ben hierheen verhuisd voor mijn zoon, maar hij zit nog steeds vast in Syrië.” (man, 42, Syrië, Z-route)

❖ De lange wachttijden

Het wachten als obstakel komt ook terug in relatie tot de inburgering zelf. Wat al is besproken onder ‘snelheid’ benadrukken deelnemers die de Z-route volgen als ze vertellen over wat inburgering moeilijk maakt: “De wachttijd voor integratie was moeilijk en saai, omdat ik geen informatie had over de situatie, en dit droeg bij aan huwelijksproblemen thuis. Mijn vrouw is nog niet begonnen met integratie, hoewel we samen in Nederland zijn aangekomen. (...) haar wachttijd tot ze met de integratie kon beginnen duurde meer dan een jaar en drie maanden, wat een echt lange en teleurstellende periode is.” (man, 41, Syrië, Z-route)

❖ De Z-route zelf

Zoals ook naar voren komt uit de vragenlijst, kent het inburgeringsprogramma zelf ook moeilijkheden. Mensen noemen de intensiteit van het programma, de druk die ze voelen om in te burgeren, en het inburgeringsprogramma zelf. De Z-route bestaat uit 800 participatie-uren en 800 taaluren. Dit voelt voor sommige deelnemers als een grote opgave: “De tijd, het transport, de fysieke uitputting en het aantal uren in het integratieprogramma, dat 800 uur duurt, zijn erg groot. Het is echt een groot aantal en heel vermoeiend.” (man, 60, Syrië, Z-route) Over het inhoudelijke aanbod van die uren, bestaat onvrede bij sommige deelnemers. De voorbeelden die mensen gebruiken om dit te illustreren, laten zien dat het aanbod in de ervaring van mensen niet aansluit bij hun behoeften. Die behoeften zijn meermaals werk gerelateerd: “het grote probleem met nieuwkomers is dat er een groot gat is tussen praktijk en theorie. De theorie moet goed aangepast worden aan de praktijk zodat mensen hun talent kunnen gebruiken. Zodat iemand via de inburgering kan gaan werken.” (man, 54, Syrië, Z-route) Een volgende deelnemer vraagt zich hardop af wat de meerwaarde is van het inburgeringsprogramma: “Ik ben bijna klaar met mijn integratieproces, maar ik heb niets geleerd, ik kan nog steeds de taal niet spreken. Het grootste voordeel is naar taalcafés gaan om te oefenen, wat ook als uren voor integratie telt. Verder heb ik niet geprofiteerd van het integratieproces.” (man, 33, Syrië, Z-route)

Ten slotte gebruikt een aantal mensen specifiek het woord ‘druk’ of ‘tijdsdruk’ als ze delen wat inburgering moeilijk maakt: “(...) De beperkte tijd. Nu moet ik werken, voor de kinderen zorgen en vrijwilligerswerk doen. De druk die ze op me leggen.” (man, 31, Syrië, Z-route) De druk komt vaak van klantmanagers. Deze druk kwam ook eenmaal naar voren bij iemand die de onderwijsroute volgt: “In de Onderwijsroute worden je acties gevolgd. Als je de school overslaat, wordt dit geregistreerd bij de gemeente. (...) Ik begrijp dat ze moeten weten waar je bent, maar het veroorzaakt ook stress en een gevoel van druk.” (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute) De druk die mensen voelen van klantmanagers, gaat soms ook over het vinden van werk: “Er is altijd deze druk dat iemand ons uit de uitkering wil duwen, maar er is geen ondersteuning daarna.” (man, 60, Syrië, Z-route) Klantmanagers kunnen juist ook de reden zijn dat mensen geen druk ervaren. In dit voorbeeld gaat het om iemand die de B1-route volgt: “De gemeente heeft me veel opties voorgelegd, ze hebben me niet onder druk gezet, maar eerder veel keuzemogelijkheden gepresenteerd die passen bij mijn beschikbare uren en inkomen.” (vrouw, 28, Syrië, B1-route)

4.6.3 Wat maakt inburgering moeilijk voor asielmigranten in de B1-route en de Onderwijsroute?

❖ *Het belang van het begrijpen van de Nederlandse cultuur*

Een man uit Turkije geeft aan dat het kunnen doorgronden van de Nederlandse cultuur uiteindelijk de grootste uitdaging is, en dat inburgering daar te weinig bij ondersteunt. Toegang tot sociale netwerken, wat andere inburgeraars ook aangaan zoals we hierboven al lazen, zou dit proces kunnen versnellen: *“Het fundamentele probleem in het inburgerings- en integratieproces is niet alleen het leren van een nieuwe taal; het is ook belangrijk om toegang te hebben tot bestaande sociale netwerken. Deze netwerken, die vaak in de loop van de tijd worden opgebouwd, zijn essentieel voor het goed begrijpen en onderdompelen in de Nederlandse cultuur en sociale normen. Zo'n diepgaand cultureel bewustzijn kan niet alleen worden verkregen door taallessen of informele gesprekken in de buurt; het vereist actieve betrokkenheid in de samenleving.”* (man, 46, Turkije, B1-route) Andere deelnemers in het onderzoek stemmen hiermee in wanneer hij zijn ervaring deelt.

❖ *Geen goede kwaliteit van het taalonderwijs*

Er zijn ook mensen die hogere verwachtingen hebben van het aanbod: *“De kwaliteit van het taalonderwijs is niet goed. Beroepsopleiding en oriëntatie is onvoldoende. Turkse immigranten zitten op expat-niveau. Bijvoorbeeld, 13 van de 15 mensen die geslaagd zijn voor het B1 examen in Eindhoven zijn Turks.”* (man, 35, Turkije, B1-route) Meermaals delen mensen uit B1 dat het niveau te laag is: *“Dit integratiesysteem is gebaseerd op een gemiddeld persoonsprofiel. Als je bovengemiddeld bent, kan het je niet helpen.”* (man, 44, Turkije, geswitcht v O-route naar B1 vorig jaar)

❖ *De inburgeringstermijn*

De inburgeringstermijn ervaren een aantal mensen uit de B1-route als een obstakel: *“Drie jaar voor het afronden van je taal cursus tot en met B1 niveau is te kort want je moet ook andere dingen tussendoor leren.”* (vrouw, 47, Iran, B1-route) Dit hangt ook samen met het kunnen oefenen van de taal: *“Het inburgeringsproces is moeilijk vanuit taaloogpunt. Je hebt het gevoel dat het meer tijd nodig heeft en dat je altijd moet blijven oefenen. Als je niet genoeg oefent, voelt het alsof je weer van voren af aan moet beginnen.”* (vrouw, 30, Syrië, B1-route) Deze man ervaart het juist anders, en dat komt volgens hem door zijn actieve houding: *“Ik heb het gevoel dat het binnen 3 jaar haalbaar is om niveau B1 te bereiken. Mijn Engels helpt ook in dit proces. Langzaam ben ik begonnen met communiceren in het Nederlands in plaats van Engels. Ik neem altijd zelf initiatief en ben gemotiveerd om dit te doen. Ik heb mijn taalcoach ontmoet via mijn vrijwilligerswerk.”* (man, 34, Syrië, B1-route)

4.7 Samenvatting

Tijdige start: behoefte aan meer ondersteuning gericht op taal en informatie over de samenleving, inburgeren en werken

Ongeveer vier op de tien asielmigranten hebben in hun tijd op het azc Nederlandse taallessen gehad. Over de vorm en de kwaliteit van dit aanbod zijn inburgeraars wisselend tevreden. De lessen zijn veelal incidenteel en beperkt van duur. In de azc-tijd zouden inburgeraars graag meer ondersteuning ontvangen gericht op het taalaanbod en meer informatie ontvangen over de Nederlandse samenleving, over inburgeren en over werken in Nederland. De ondersteuningsbehoefte van mensen in het azc is wel sterk afhankelijk van de situatie waarin ze zich bevinden. Als asielstatushouders in het azc al contact hebben met de gemeenten, ervaren ze dat contact veelal als kort en gaat het vaak over huisvesting, hoewel mensen in het kwalitatieve onderzoek ook voorbeelden aandragen van intensiever en fysiek contact met de gemeente in het azc. Sommige gemeenten proberen zo vroeg mogelijk contact op te nemen met asielmigranten, vooral als het azc in dezelfde gemeente ligt, en richten zich op inburgering. Dit kan echter variëren, waarbij in sommige gevallen pas gestart wordt met inburgering zodra een huis wordt toegewezen.

Snelheid: niet onnodig lang wachten met de start van de inburgeringscursus

Mensen die nog niet begonnen zijn met de inburgeringscursus noemen als belangrijkste reden hiervoor dat ze nog geen aanbod hebben ontvangen. Ruim de helft van de asielmigranten die inburgeren onder de Wi2021 geven dit aan in de vragenlijst. Twee op de drie bevroegde inburgeraars vonden niet dat ze lang op een aanbod hoefden te wachten. In het kwalitatieve onderzoek noemen mensen dat ze na vestiging in de gemeente tussen de zes en negen maanden moeten wachten tot het begin van de inburgeringscursus, met uitschieters tot achttien maanden. Mensen die het wachten wel als lang ervaren noemen als gevolg hiervan een mogelijke afname van motivatie, niet alleen met inburgeren, maar soms ook met deelname aan de Nederlandse samenleving. Om te kunnen beginnen met inburgeren zijn mensen afhankelijk van verschillende stappen die moeten worden gezet, en van verschillende organisaties die daarvoor nodig zijn. Bij elke stap kan er

vertraging ontstaan, waardoor de totale wachttijd kan oplopen. Een gebrek aan tolken wordt ook genoemd als vertragende factor: mensen kunnen zichzelf minder makkelijk en minder snel uitdrukken. In de vragenlijst melden negen op de tien gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 dat ze al begonnen zijn met Nederlands leren. Gezinsmigranten brengen verschillende ervaringen naar voren met het tempo en met de wachttijden. Ze noemen lange wachttijden tot het eerste contact met de gemeente, maar melden soms ook dat er juist heel snel een afspraak met de gemeente is.

Maatwerk: grote verschillen tussen instrumenten

Maatwerk komt tot uiting in verschillende instrumenten die worden ingezet om inburgeraars te stimuleren om naar eigen vermogen en mogelijkheden te participeren. Ten aanzien van een aantal instrumenten noemen inburgeraars overwegend positieve ervaringen. Zo vindt een groot deel (bijna driekwart) van de bevroagde inburgeraars dat er tijdens de brede intake goed naar ze is geluisterd. Mannen zijn hier gemiddeld iets positiever over dan vrouwen. De term 'brede intake' kan echter ook voor verwarring zorgen, omdat sommige inburgeraars hier niet bekend mee zijn en niet weten wat dit inhoudt. Mensen vinden het vooral belangrijk dat ze zich gehoord voelen tijdens de brede intake en er oog is voor de aansluiting op persoonlijke ambities. In de intake speelt de mate waarin contactpersonen in staat zijn om te helpen, empathisch kunnen zijn en rekening houden met de omstandigheden van mensen een belangrijke rol. De aanwezigheid van een tolk tijdens de intake(s) is volgens deelnemers aan het onderzoek van belang om de eisen beter te begrijpen en de inburgeraars zich op hun gemak te laten voelen als mensen de taal niet machtig genoeg zijn.

Een groot deel van de bevroagde inburgeraars heeft de leerbaarheidstoets gemaakt en ruim zes op de tien inburgeraars is hier ook overwegend positief over, al komt deze tevredenheid minder naar voren in vergelijking tot de brede intake. Er treden verschillen op tussen groepen inburgeraars wat betreft hun ervaringen met de leerbaarheidstoets. Mannen zijn bijvoorbeeld vaker positief over de leerbaarheidstoets dan vrouwen, en dat geldt ook voor asielmigranten in vergelijking met gezinsmigranten. Gezinsmigranten uiten vooral hun frustratie over de leerbaarheidstoets, en vragen zich af wat het nut van de toets is.

Ten aanzien van het PIP vinden ongeveer zes op de tien inburgeraars dat dit (zeer) goed aansluit bij hun toekomstplannen. Mensen hebben minder positieve ervaringen met het PIP als er een mismatch is met de verwachtingen, bijvoorbeeld over de aansluiting van de uiteindelijke route op hun opleidingsachtergrond. Het valt op dat gezinsmigranten overwegend minder positief zijn over hun PIP dan asielmigranten. Inburgeraars in de B1- en Z-route zijn hier ook minder vaak positief over dan inburgeraars in de Onderwijsroute.

Aan de hand van de brede intake en de leerbaarheidstoets wordt bepaald in welke leerroute inburgeraars terechtkomen. In grote lijnen is de helft van de inburgeraars tevreden met hun leerroute, wat daarmee gemiddeld lager uitpakt dan de tevredenheid met de brede intake. Een reden voor minder tevredenheid met de uiteindelijke leerroute heeft onder andere te maken met het gebrek aan transparantie of de zeggenschap die mensen ervaren bij de toewijzing van routes. Ten aanzien van de leerroute valt verder op dat de tevredenheid hiermee gemiddeld gezien groter is bij de asielmigranten, in vergelijking tot de gezinsmigranten. Verder zijn de inburgeraars in de Onderwijsroute vaker positief over hun leerroute dan inburgeraars in de B1- en Z-route. Opleidingskansen en het niveau van het taalonderwijs worden wat betreft de Onderwijsroute positief gewaardeerd. Daarbij moet worden opgemerkt dat dit voor een deel nog om verwachtingen gaat van de routes, omdat veel mensen nog niet of pas net zijn begonnen met de routes.

Dualiteit: wisselende ervaringen over de combinatie van werken en inburgeren

Van de Wi2021-asielmigranten geven ongeveer acht op de tien mensen aan nog geen betaald werk te hebben verricht sinds ze een verblijfsvergunning hebben ontvangen. Dit aandeel is hoger dan bij de andere groepen inburgeraars. Van de gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 en onder de Wi2013 noemen ongeveer vier op de tien mensen nog geen betaald werk te hebben gehad sinds het ontvangen van de verblijfsvergunning, terwijl van de asielmigranten onder de Wi2013 ongeveer twee op de drie naar eigen zeggen nog niet heeft gewerkt.

Deelnemers aan de Onderwijsroute werken gemiddeld gezien minder vaak dan mensen in de B1- en Z-route. Mensen die de B1-route volgen noemen het taalniveau en de kwaliteit van het onderwijs soms als een belemmering in hun voorbereiding op de arbeidsmarkt. Daarnaast noemen ze dat de lage intensiteit hun kansen op de arbeidsmarkt vertraagt. Mensen in de Z-route en de Onderwijsroute brengen daarentegen juist ook naar voren dat inburgering (te) intensief is om te combineren met werken. Van mensen uit de Z-route horen we terug dat ze wel graag al aan het werk zouden willen, terwijl mensen in de B1-route zeggen dat ze zich vooral goed willen voorbereiden op werk op niveau.

Wat betreft ervaringen met vrijwilligerswerk vinden sommige mensen dat vrijwilligerswerk gericht moet zijn op het verwerven van een baan of de voorbereiding op een beroep. Ongeveer zes op de tien werkende inburgeraars vinden (vrijwilligers)werk en Nederlands leren goed te combineren. Gezinsmigranten zijn hier gemiddeld gezien minder vaak positief over dan asielmigranten.

Mensen ervaren het combineren van werken en inburgeren veelal als lastig. Zo komen we meerdere voorbeelden tegen van ouders in de Z-route, die het moeilijk en stressvol vinden om het grote aantal participatie-uren te combineren met de school, de opvoeding van hun kinderen en hun eigen taallessen. Ook andere obstakels, zoals mentale en fysieke gezondheid en een hogere leeftijd, worden genoemd in relatie tot het combineren van werken en inburgeren. Sommige mensen die een baan hadden in de periode voordat ze begonnen met inburgering, stopten met deze baan toen de inburgering begon vanwege de intensieve lesuren. De ondersteuning die inburgeraars ontvangen van gemeenten bij het voorbereiden op en vinden van werk varieert sterk. Sommige inburgeraars ontvangen aanzienlijke hulp, zoals diplomawaardering en cv-vorbereiding, terwijl anderen naar eigen zeggen helemaal geen begeleiding ontvangen. Een deel van de gemeenten biedt volgens de inburgeraars actieve ondersteuning ten aanzien van het combineren van inburgeren en werk, maar het komt ook regelmatig voor dat vanuit de gemeente mensen wordt geadviseerd om eerst de inburgering af te ronden alvorens zich op werk te concentreren.

Inburgeraars willen graag de taal kunnen oefenen, naast het volgen van inburgeringslessen. Het grootste deel van de inburgeraars geeft ook aan dat ze de Nederlandse taal oefenen buiten de cursus. Ongeveer een derde van de inburgeraars oefenen Nederlands met hun partner of kinderen. Ook noemen inburgeraars dat ze de taal oefenen met andere mensen die Nederlands spreken (drie op de tien noemen dit) en met taalmaatjes/taalvrijwilligers (ruim een kwart van de mensen geeft dit aan). Het varieert sterk of deze mogelijkheid wordt gefaciliteerd door gemeenten. Als dit wel wordt gefaciliteerd, bijvoorbeeld in de vorm van taalmaatjes of een taalcafé, dan waarderen mensen dit zeer.

Kwaliteit: positief over een aantal aspecten, verschillen tussen inburgeraars

Zowel de Wi2021-inburgeraars als de Wi2013-inburgeraars zijn over het algemeen (voorzichtig) positief over hun inburgeringscursus. Asielmigranten onder de Wi2021 zijn het minst positief over de kwaliteit van de cursus; dit geldt voor de aspecten 'tempo' en 'reistijd'. Sommige mensen zeggen dat ze moeite hebben om het tempo bij te houden, terwijl anderen (met name in de B1 route) het tempo juist als te langzaam ervaren. Hoewel gezinsmigranten niet op alle kwaliteitsaspecten even tevreden zijn, ervaren ze wel meer vrijheid in het vormgeven van hun inburgeringsaanbod. Dat aanbod bestaat vaak uit een combinatie van een cursus, online tools zoals Duolingo en aanbod als taalmaatjes. De samenstelling van de klas heeft invloed op hoe mensen de kwaliteit van het inburgeringsaanbod ervaren. Er zijn verschillende voorbeelden waarin mensen te diverse groepen noemen als obstakel. Mensen met verschillende snelheden van leren, maar ook verschillende leeftijden, zitten in één klas, wat volgens de deelnemers niet bevorderlijk werkt. Daarnaast zijn er voorbeelden van ontevredenheid over de kwaliteit van docenten, en het feit dat er lessen uitvallen omdat er niet genoeg docenten zijn, wat de kwaliteit ook niet ten goede komt.

Wat maakt inburgeren moeilijk?

Aan mensen die nog niet zijn begonnen met inburgeren is gevraagd wat inburgeren moeilijk maakt. Mensen geven als belangrijkste reden hiervoor de snelheid en de combinatie met het zorgen voor een gezin aan. Volgens ruim een derde van de inburgeraars moet er teveel geleerd worden in een korte tijd. Ruim een kwart van de mensen noemt tijdgebrek vanwege het zorgen voor het gezin als een belemmering. Twee typen moeilijkheden tekenen zich af voor asielmigranten in de inburgering: aspecten van hoe de inburgering is ingericht en daarnaast (persoonlijke) omstandigheden en context. Dit geldt ook voor mensen die al zijn begonnen met inburgeren. De inburgering zelf wordt als moeilijk ervaren vanwege het leren van de taal, vooral voor mensen die ouder zijn, niet of laaggeletterd zijn of geen tweede taal spreken. Daarnaast noemen mensen het niet kunnen oefenen van de taal door gebrek aan ondersteunende faciliteiten zoals een taalcafé of te weinig contact met Nederlanders. Als het om (persoonlijke) omstandigheden of context gaat, noemen mensen een beperkte fysieke of mentale gezondheid, slechte omstandigheden in het azc, en vooroordelen die Nederlanders hebben over mensen die zijn gevlucht.

Voor mensen in de Z-route komen als lastige punten naar voren het combineren van inburgeren en een gezin, net als zorgen over familie in het thuisland, en lange wachttijden waardoor mensen niets kunnen doen. Ook wordt de intensiteit van het programma van de Z-route genoemd, ook omdat mensen liever zouden willen werken in die tijd. Ten slotte noemen mensen druk of tijdsdruk, met name vanuit klantmanagers. In gesprek met mensen uit de B1-route komt het belang van het begrijpen van de Nederlandse cultuur naar voren, en dat de inburgering daar nog te weinig handvatten voor geeft. Ook zeggen meerdere mensen uit de B1-route dat ze het niveau van het taalonderwijs te laag vinden, met name in relatie tot kansen op de arbeidsmarkt vanuit hun eigen ambitie. Overigens zijn er juist binnen de B1-route ook mensen die het

tegenovergestelde ervaren en het niveau als hoog ervaren. Ook wordt de inburgeringstermijn van drie jaar voor de inburgering door sommige mensen als een obstakel gezien. Sommige mensen ervaren dit als te kort, terwijl anderen dit haalbaar vinden, afhankelijk van hun motivatie en inzet.

5

5. Dienstverlening

Beantwoording van onderzoeksvraag 8

In dit hoofdstuk staat het perspectief van inburgeraars op de dienstverlening en informatieverstrekking door gemeenten centraal, waarbij in sommige gevallen ook andere instanties en organisaties ter sprake komen (onderzoeksvraag 8). Ten eerste worden de ervaringen van inburgeraars met de informatieverstrekking over inburgering besproken. Vervolgens gaan we specifiek in op de gemeentelijke ondersteuning, waaronder de financiële ontzorging en de regierol van gemeenten.

5 Dienstverlening

De ondersteuning door gemeenten, instanties en organisaties voor inburgeraars onder de Wi2021 en Wi2013 verschilt van elkaar. Anders dan bij de Wi2013 ligt bij de Wi2021 de regierol tijdens de inburgering bij gemeenten en niet bij inburgeraars zelf. Middels maatwerk (zie paragraaf 4.3) ondersteunen gemeenten Wi2021-inburgeraars tijdens hun inburgering. Asielmigranten onder de Wi2021 krijgen hierbij meer ondersteuning dan gezinsmigranten onder dezelfde wet. Wi2021-gezinsmigranten worden bijvoorbeeld aan een leerroute toegewezen door de gemeente en de gemeente neemt de brede intake af, maar zij dienen zelf hun inburgeringscursus te vinden en betalen hier zelf voor. Ook worden asielmigranten onder de Wi2021 financieel ontzorgd door de gemeente, maar Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 ontvangen deze ontzorging niet. Inburgeraars onder de Wi2013 ontvangen minder gemeentelijke ondersteuning, maar binnen deze groep is er variatie in de mate waarin ze door de gemeente worden ondersteund. Sommige gemeenten hebben meer ondersteuning aangeboden dan anderen aan de groep inburgeraars onder Wi2013, ook al was dit geen onderdeel van het stelsel.

De onderstaande paragrafen brengen deze onderwerpen op basis van het kwantitatieve en kwalitatieve onderzoek verder in beeld, beginnend met de informatieverstrekking richting inburgeraars. Gezien de verschillende voorzieningen voor de verschillende groepen inburgeraars, behandelen we deze groepen voornamelijk apart.

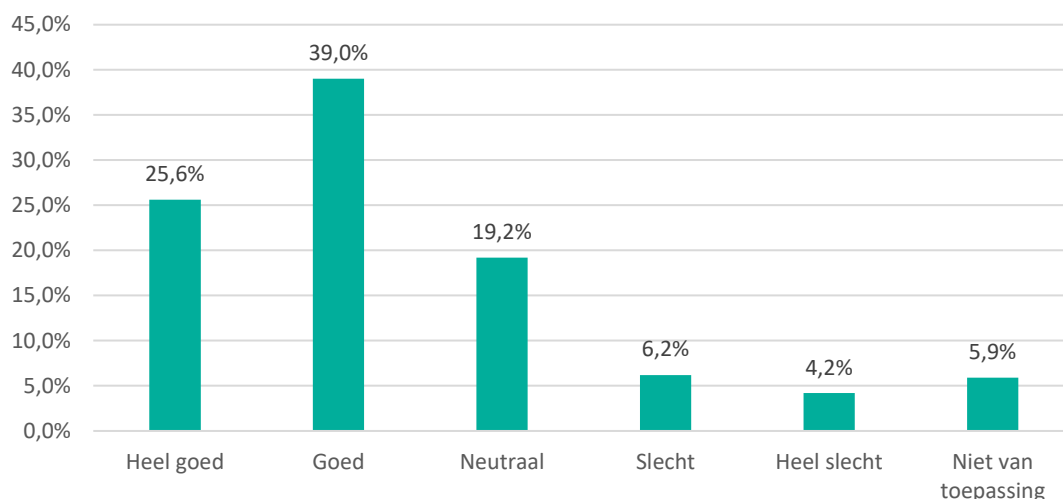
5.1 Informatieverstrekking

5.1.1 Informatieverstrekking over inburgering aan asielmigranten Wi2021

We lichten eerst de informatieverstrekking richting asielmigranten onder de Wi2021 toe. De figuren 5.1 t/m 5.3 laten de verdeling in antwoorden op drie stellingen van het vragenlijstonderzoek zien, die gaan over de informatieverstrekking door de gemeente, over de inburgering en het vinden van een studie en werk. Deze stellingen zijn uitgevraagd met een 5-puntsschaal, waarbij 1 staat voor ‘helemaal niet mee eens’ en 5 voor ‘helemaal mee eens’. Bij het toetsen van de verschillen in antwoorden van mannen en vrouwen op de vragen over informatieverstrekking, bleken verschillen tussen deze groepen niet significant te zijn.

Zoals figuur 5.1 laat zien, is het merendeel van de Wi2021-asielmigranten in het vragenlijstonderzoek positief over de uitleg die ze van de gemeente kregen over het inburgeren: ruim zes op de tien inburgeraars (64,6%) zeggen deze uitleg als goed (39%) of zelfs heel goed (25,6%) te beoordelen. Ongeveer een op de vijf inburgeraars (19,2%) is hier neutraal over. Ongeveer een op de tien vindt deze uitleg (heel) slecht (10,4%).

Figuur 5.1 De gemeente heeft mij goed uitgelegd wat ik allemaal moet doen om in te burgeren (N = 1587; Gemiddelde = 3,8)

Verschillen in ervaringen over de informatieverstrekking

In het kwalitatieve onderzoek delen mensen verschillende soorten ervaringen met de informatieverstrekking. In het algemeen viel tijdens de expertpools op dat ongeacht de route, veel mensen niet bekend waren met begrippen als brede intake of PIP.

❖ Verschillen tussen gemeenten

Afgaande op de ervaringen die zijn gedeeld in het kwalitatief onderzoek, valt op dat het erg afhankelijk is van zowel de gemeente als de contactpersonen werkzaam bij de gemeente hoe inburgeraars de informatieverstrekking van de gemeente ontvangen en ervaren. De deelnemers aan het kwalitatief onderzoek zijn verspreid over 41 verschillende gemeenten, en 12 gemeenten werden vertegenwoordigd door twee of meer deelnemers. We kunnen in beperkte mate vaststellen in hoeverre gemeenten van elkaar verschillen, maar mensen geven zelf verschillende ervaringen binnen verschillende gemeenten aan, en we zien ook een verscheidenheid aan ervaringen met contactpersonen binnen gemeenten. Zo zijn er gemeenten waar de informatieverstrekking vooral via contractpartners zoals VluchtelingenWerk loopt, gemeenten die op verschillende manieren communiceren zoals met brieven, online en in persoon, gemeenten die al actief zijn met het verspreiden van informatie als mensen nog in het azc zitten (zie ook hoofdstuk 4.1 Tijdige Start) en gemeenten die de informatie over de inburgering vooral in persoon delen tijdens de brede intake. Dit is een voorbeeld van hoe informatie vanuit verschillende kanten goed kan samengaan: *“We kregen alles via de post, alles was vrij duidelijk. Al tijdens de afspraken die we hadden [met de contactpersoon], was veel informatie helder.”* (man, 31, Syrië, Z-route) De informatie kan heel uitgebreid zijn en over meerdere gesprekken verspreid worden, zoals bij voorgaand voorbeeld, of juist heel beknopt, zoals het geval bij deze man: *“Eerlijk gezegd had alle informatie me kunnen helpen. Ze spraken heel kort en snel met me, het interview duurde 10/15 minuten (de rest was typen). Ik kan nog steeds veel meer informatie gebruiken.”* (man, 27, Syrië, B1-route).

❖ Verschillen tussen contactpersonen

De waardering van informatie is zoals gezegd ook afhankelijk van de contactpersoon. Zo deelt een man: *“De communicatie met haar [contactpersoon] verloopt via WhatsApp en ze antwoordt nooit.”* (man, 41, Syrië, Z-route) Deze vrouw heeft een andere ervaring: *“Vier maanden nadat ik naar mijn huis verhuisde begon de inburgering. Mijn contactpersoon was echt heel goed.”* (vrouw, 47, Iran, B1-route) De waardering kan samenhangen met de frequentie van contact, zoals deze man aangeeft: *“Tijdens vijf maanden heb ik slechts één interview gehad met de contactpersoon.”* (man, 60, Syrië, Z-route) Daarnaast maakt ook de kwaliteit van het contact uit: *“Mijn contactpersoon van de gemeente legde alles aan me uit. Ze legde me uit over de nieuwe inburgeringswet, dat ik de B1-route ga volgen, ze legde me de tijdlijn uit en ook alle stappen voor onderwijs, met betrekking tot het volgen van mbo.”* (vrouw, 27, Syrië, B1-route) Deze vrouw merkt op dat de contactpersoon steeds minder goed bereikbaar was: *“In het begin voelde ik dat het contact met de gemeente goed was, maar toen er steeds meer mensen naar Nederland migreerden, denk ik dat de contactpersoon overbelast raakte door de werkdruk, dus stopte ik met haar te ontmoeten omdat ze het te druk had.”* (vrouw, 24, Syrië, Z-route)

❖ *Behoeftte aan informatie is groot*

Deelnemers hebben veel behoefte aan informatie. Deze man vertelt waar hij behoefte aan heeft: *“Praktische informatie over het heden om ernstige gevolgen voor de toekomst te voorkomen en nauwkeurige informatie, ik benadruk het woord nauwkeurig, over integratieprogramma’s en praktische wegen om succesvol te integreren.”* (man, 30, Egypte, Z-route) Tijdens het kwalitatief onderzoek bleek ook dat de meeste deelnemers aan de Z-route nog niet op de hoogte waren van anderzijds de huidige eisen die gesteld worden aan naturalisatie, noch van de door het kabinet verkondigde plannen voor een verhoogde taaleis voor naturalisatie. Hoewel naturalisatie geen onderdeel is van de inburgering, is deze informatie voor hen van groot belang. De taaleis voor naturalisatie is op het moment van publicatie van dit rapport A2. Hoewel naturalisatie geen onderdeel is van de inburgering, is deze informatie voor hen van groot belang. Deze vrouw zegt wat de consequentie is van een gebrek aan informatie: *“De informatie kwam alleen wanneer ik erom vroeg. Ik was bijvoorbeeld echt bang en ontmoedigd door het proces in het begin, dus als ik had geweten dat het leerproces zo soepel zou verlopen, was ik veel eerder begonnen met mijn inburgering en met mijn taallessen.”* (vrouw, 28, Syrië, B1-route)

❖ *Belang van timing van informatie*

Een ander element dat naar voren komt is het belang van de timing van informatie. Deze vrouw illustreert dit: *“Ze kunnen ons niet alle informatie in één keer geven, ze gaven het ons beetje bij beetje. Als ze dat hadden gedaan, zou het ons niet hebben bereikt. Ze gaven het langzaam zodat we het konden begrijpen.”* (vrouw, 56, Syrië, Z-route) Deze man bevestigt dit wanneer hij vertelt dat de informatie die hij in het azc kreeg niet echt landde: *“In mijn gedachten dacht ik: oké, ik ben eindelijk in een veilig land aangekomen. Alle informatie over inburgering en dergelijke kwam niet echt bij me op of drong tot me door. Mijn gedachten waren bezig met dingen als ‘wanneer kan ik naar school’, ‘hoe neem ik de trein’, wat betekenen deze woorden voor me, maar ik was niet per se bezig met de kwaliteit van de informatievoorziening.”* (man, 59, Palestina, Z-route) Dit voorbeeld geeft tegelijkertijd aan dat de timing van informatie persoonlijk is, omdat juist een aantal mensen aangaven dat ze eerder informatie hadden willen ontvangen. Daarnaast kan de consequentie van ontbrekende of niet goed getimed informatie effect hebben op de inburgering, zoals deze man illustreert: *“Ik kwam er pas later achter dat ik vrijwilligerswerk moest doen op de B1-route. Als ik dat had geweten, had ik het zelf georganiseerd.”* (man, 35, Turkije, B1-route) Deze man verwacht niet van de gemeente of de contractpartner dat zij alles kunnen weten, hoewel hij wel het belang inziet van mensen met specialistische kennis: *“Hoewel er geen desinformatie was, had de informatievoorziening verbeterd kunnen worden en tijdiger kunnen zijn. Bijvoorbeeld, in het begin was de onderwijstoekomst van mijn dochter onbekend. Echter, als ik mezelf in hun situatie plaats, is dit begrijpelijk. Verwachten dat een gemeentelijk of VWN-functionaris alles weet is belachelijk. Misschien is er behoefte aan specialisten op het gebied van onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg en integratieprocessen. Dit zou effectievere reacties op specifieke vragen en zorgen mogelijk maken en is ook een meer methodische benadering van deze kwesties.”* (man, 46, Turkije, B1-route)

❖ *Informatie van de gemeente versus informatie van persoonlijke contacten*

Er zijn meerdere voorbeelden van mensen die hun informatie bij verschillende bronnen halen, waarbij persoonlijke contacten, naast online informatie, een van de belangrijkste bronnen vormen. Voor deze man werkt dat goed: *“Wanneer je net aankomt en deze overvloed aan informatie en e-mails ontvangt, is het natuurlijk overweldigend. Alsof je tegen een muur aanloopt. Maar ik kan naar iemand gaan die Arabisch spreekt om me te helpen het te begrijpen en dat helpt veel.”* (man, 34, Syrië, B1-route) Er zijn ook deelnemers die zeggen dat ze hun informatie in de eerste plaats via via krijgen, en die informatie vervolgens voorleggen bij de gemeente. Zulke voorbeelden worden ook wel genoemd in relatie tot het idee dat niet alle contactpersonen goed op de hoogte zijn, en er verschil is tussen contactpersonen. Deze man vindt dat informatie van andere nieuwkomers niet altijd betrouwbaar is: *“Er gaan veel geruchten rond die niet op de werkelijkheid gebaseerd zijn. Ik luisterde niet naar de mensen en zocht het zelf op. (...) Soms vraag ik mensen die voormalige vluchtelingen zijn. Ik krijg niet alles wat ik nodig heb van hen omdat de wet is veranderd.”* (man, 29, Syrië, B1-route)

❖ *Informatie in eigen taal*

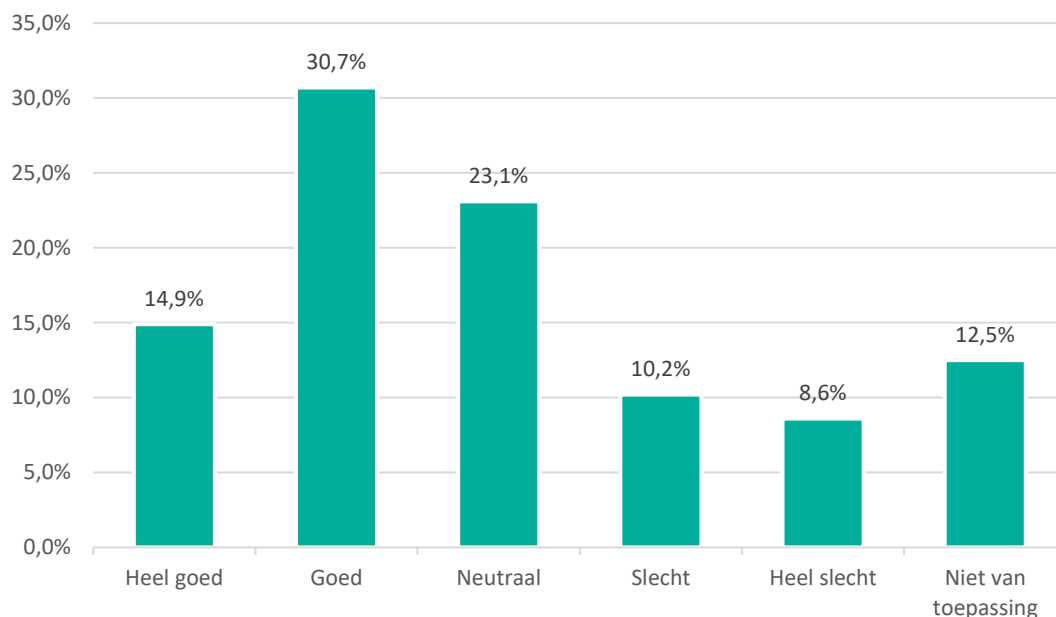
Het belang van informatie in eigen taal werd benadrukt door verschillende deelnemers. Deze man omschrijft zijn ideale situatie wat betreft toegang tot informatie: *“De contactpersoon zou Arabisch en Nederlands moeten spreken.”* (man, 54, Syrië, Z-route) Bij het ontbreken hiervan zijn mensen die geen Nederlands of Engels spreken aangewezen op hun netwerk: *“De mensen die ik ken zoals familie waren de belangrijkste mensen die me hielpen om informatie te vinden. De gemeente had een taalbarrière; het is niet hetzelfde als wanneer iemand die dezelfde taal spreekt of me kan helpen de informatie levert.”* (man, 46, Syrië, Z-route)

5.1.2 Informatieverstrekking over het vinden van werk

Wat de uitleg van de gemeente over het vinden van werk betreft, zijn inburgeraars in het vragenlijstonderzoek aanzienlijk minder positief dan over de uitleg wat ze moeten doen om in te burgeren (zie figuur 5.2): iets minder dan de helft van de

asielmigranten onder de Wi2021 (45,6%) is positief over deze uitleg, waarvan 30,7 procent de uitleg als goed en 14,9 procent als heel goed beoordeelt. Bijna een op de vier asielmigranten (23,1%) is hier neutraal over.

Figuur 5.2 De gemeente heeft mij goed uitgelegd hoe ik werk kan vinden (N = 1406; Gemiddelde = 3,4)

Behoefte aan informatieverstrekking

De uitkomsten van de vragenlijst komen overeen met het beeld dat ontstaat in het kwalitatief onderzoek. De meeste voorbeelden zijn van mensen die meer informatie hadden gewild.

❖ Informatie over carrièremogelijkheden

Verschillende deelnemers vinden dat gemeenten en lokale organisaties duidelijke, toegankelijke informatie en hulp moeten bieden over carrièremogelijkheden. *"Ik heb geen informatie over werk. Ik doe vrijwilligerswerk, maar dat zie ik niet als een baan."* (man, 38, Ethiopië, B1-route) Deze vrouw bevestigt dit: *"Nee, ik heb niet voldoende informatie. Er moeten organisaties voor zijn, of op zijn minst meer informatievoorziening via de gemeente of VWN."* (vrouw, 55, Syrië, Z-route) Maar er zijn ook voorbeelden van mensen die informatie willen over arbeidswetten, belastingimplicaties en contractuele verplichtingen om effectief op de arbeidsmarkt te kunnen navigeren. *"Ik ben bang voor de arbeidsmarkt omdat ik heb gehoord over de ervaringen van veel bewoners over hun mislukking op de arbeidsmarkt vanwege de complexiteit, contracten en verzekeringen."* (man, 41, Syrië, Z-route) Ook kan het zijn dat er wel informatie wordt gedeeld, maar dat dit nog niet voldoende is, zo leren we ook uit dit voorbeeld: *"Ze gaven me informatie over de arbeidsmarkt via de gemeente en andere kanalen(...) De waarheid is dat ik niet genoeg informatie heb, hoewel de gemeente me wat informatie heeft gegeven, is het niet genoeg, vooral omdat de arbeidswet hier ingewikkeld is."* (man, 54, Syrië, Z-route)

❖ Praktische informatie

We spraken deelnemers die benadrukten dat de informatie die door de gemeente werd verstrekt, niet in overeenstemming was met de praktische kennis die op de arbeidsmarkt vereist is, of in het algemeen niet toereikend was. Zo vertelt deze vrouw: *"Meer hulp over hoe je naar vacatures kunt kijken zou fijn zijn. Mijn man doet dat zelfstandig, maar het zou geweldig zijn geweest als ze ons hierbij hadden begeleid."* (vrouw, 24, Syrië, Z-route) Deze man zegt dat hij daarom voor informatie naar zijn kennissen gaat: *"De informatie van de gemeente is mooi opgesteld, maar in de praktijk is het toch anders, daarom zocht ik info bij mijn kennissen."* (man, 55, Iran, B1-route)

De meeste voorbeelden zijn van mensen die nog niet aan het werk zijn, en behoefte hebben aan concrete informatie over hoe werken in Nederland werkt, en hoe je het vinden van werk aanpakt. Deze man vertelt dat hij behoefte aan informatie heeft juist omdat hij al aan het werk is: *"Ik wist niet hoe dingen hier werken, bijvoorbeeld dat je 30% extra krijgt als je in het weekend werkt, of 100% als je op vakantiedagen werkt. Ook dingen over bruto en netto begrijp ik niet. Soms is mijn salaris lager dan normaal en ik weet niet waarom."* (man, 28, Syrië, B1-route)

❖ Informatie gecombineerd met begeleiding

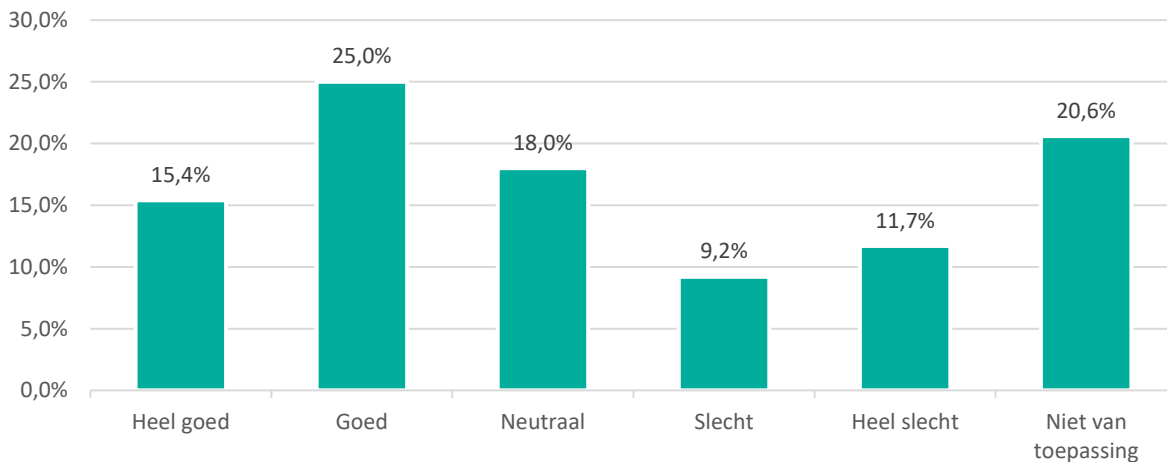
Er zijn ook voorbeelden waaruit blijkt dat er een combinatie moet bestaan tussen informatie delen en tegelijkertijd praktische ondersteuning bieden bij het vinden van werk. Dat maakt dit voorbeeld duidelijk, waarbij een man zegt dat hij niet goed kan inschatten welke informatie hij nodig heeft, en daarnaast vooral begeleiding zoekt: *“Ik wist niet: als ik meer werk moet ik meer belasting betalen. (...) Ik weet niet precies welke informatie ik nodig heb. Maar tot nu toe heb ik niets aangeboden gekregen (...) Ik wil graag iets doen. Ik heb iemand nodig die mij iets aanbiedt en kan pushen om iets te proberen. Op dit moment is dat er niet.”* (man, 42, Iran, B1-route) Deze man illustreert hoe die combinatie van informatie en begeleiding goed uitpakt: *“Ze vroegen me wat ik van plan was na mijn studie. Ik vertelde hen dat ik een chef ben. Maar wat ik echt graag zou willen doen, is vrijwilligerswerk bij de politie, omdat ik graag mensen help. (...) Dus mijn contactpersoon nam contact op met een politiebureau en vertelde hun over mij en mijn wens om vrijwilligerswerk bij hen te doen. Ze vroeg hun welke criteria ik nodig had om deel te nemen. Ze waren erg aardig en zeiden dat ik een geschikte kandidaat was, maar dat ik meer aan mijn taalvaardigheden moest werken. Nadat ik de taal heb geleerd, zal ik naar hen toe gaan.”* (man, 28, Syrië, B1-route)

Er zijn ook gemeenten waar de informatie wordt verstrekt door professionals die specifiek gericht zijn op het vinden van werk, zoals jobcoaches. Voor deze vrouw werkt dit prettig: *“Als ik vragen heb, kan ik gewoon contact opnemen met de gemeente, met mijn jobcoach. Als ik vrijwilligerswerk wil doen of een school wil kiezen, helpen ze me, godzijdank. Ik communiceer zelfs gemakkelijk met hen via WhatsApp; tot dit niveau is er gemak in communicatie. Ik kan altijd een afspraak maken met de contactpersoon of jobcoach.”* (vrouw, 30, Syrië, B1-route)

5.1.3 Informatieverstrekking over het vinden van een studie

Wi2021-asielzoekers zijn in het vragenlijstonderzoek gemiddeld het minst positief over de uitleg over het vinden van een studie (zie figuur 5.3), in vergelijking tot de uitleg over eisen aan de inburgering (figuur 5.1) en uitleg over het vinden van werk (figuur 5.2). Slechts vier op de tien inburgeraars (40,4%) zijn hier positief over, waarvan 25 procent de uitleg als goed en 15,4 procent als heel goed beoordeelt. Ruim twee op de tien inburgeraars (21%) is negatief over deze uitleg. Ongeveer 18 procent antwoordt ‘Neutraal’ en 20,6 procent heeft aangegeven dat dit voor hen ‘Niet van toepassing’ was.

Figuur 5.3 De gemeente heeft mij goed uitgelegd hoe ik een studie kan vinden (N = 1547; Gemiddelde = 3,3)

Verschillende behoeften aan informatie t.a.v. het vinden van een studie

Er is in het kwalitatief onderzoek verschil in behoefte aan informatie over het vinden van een studie. Er zijn deelnemers die geen wens hebben om te studeren, zoals mensen die ouder zijn, en we zagen diverse voorbeelden van mensen in de Z-route die geen behoefte hadden aan deze informatie en bij wie leeftijd minder een rol speelde.

❖ Behoeften aan informatie over studiemogelijkheden van mensen in de B1-route

Er zijn verschillende voorbeelden van mensen in de B1-route die niet tevreden zijn over de informatieverstrekking, maar dit hangt in de voorbeelden wel samen met de boodschap dat studeren vanwege hun leeftijd niet mogelijk is. Dit voorbeeld is illustratief: *“De communicatie [met de contactpersoon] was verwarrend, ook wat betreft het plan [PIP], en zelfs terwijl het plan in het Engels was. Bijvoorbeeld, toen ik mijn contactpersoon ontmoette, wilde ik studeren, maar omdat ik bijna dertig ben, ging ze ervan uit dat ik niet wilde studeren, dus sprak ze er niet over. Ik zit nu in de B1-route, maar had de Onderwijsroute geprefereerd.”* (man, 29, Syrië, B1-route) Bij deze vrouw pakt dat anders uit, zij volgt na stimulans van haar

contactpersoon een B1-route die voorbereidt op het mbo, terwijl ze haar middelbare school niet heeft afgemaakt, en weinig mogelijkheden voor zichzelf zag: *“De contactpersoon vertelde me: oké, je hebt deze routes en deze mogelijkheden en deze niveaus. Ik persoonlijk moet B1-niveau doen. Ik vertelde haar over mijn opleidingsachtergrond, en eigenlijk voelde ik me zelfs gemotiveerd door haar. Ze legde me de mogelijkheid uit om een mbo-opleiding te volgen, en alle andere mogelijkheden die ik hier voor mijn toekomst kon volgen. Toen ik bij haar was, dacht ik bij mezelf: ‘Het is besloten... Er is geen andere weg... Ik wil studeren!’.* Er waren geen obstakels, ze gaf op een zeer correcte manier begeleiding.” (vrouw, 27, Syrië, B1-route) Deze man ervoer de informatievoorziening als beperkt, maar toch passend, omdat hij door zijn ervaringen tijdens zijn vlucht weinig mentale ruimte had voor intensief onderwijs: *“Ze gaven me geen keuze over wat ik wilde doen of studeren. Ze zeiden dat ik verplicht was om B1 te doen en dat ik daarna, als ik iets in gedachten had, het kon studeren. Achteraf was ik tevreden; ik wilde in het begin iets eenvoudigs, om eerlijk te zijn.”* (man, 27, Syrië, B1-route)

❖ *Gevolgen van (geen) goede informatieverstrekking over studiemogelijkheden*

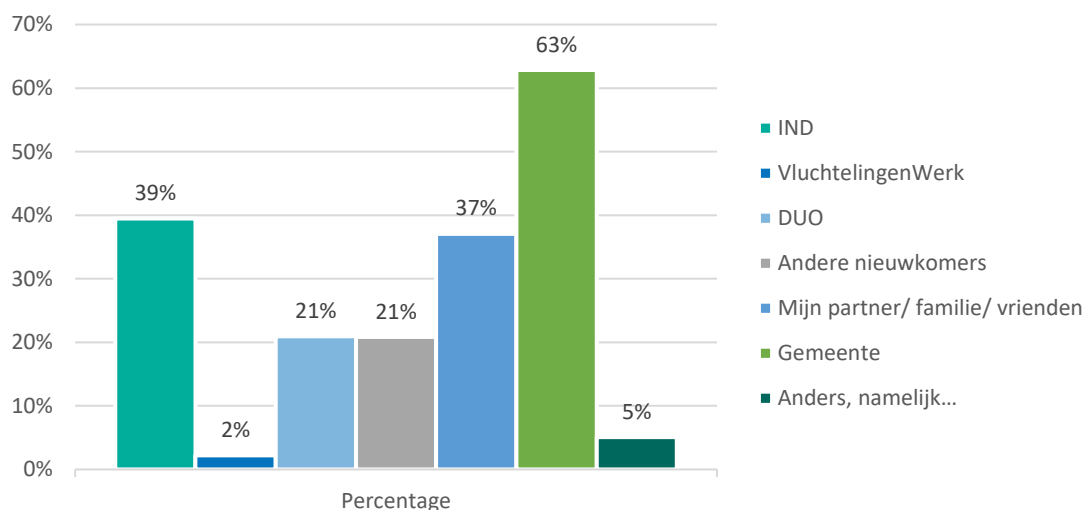
De juiste informatie op het juiste moment kan niet alleen praktisch handig zijn, maar ook motiverend werken zoals we hierboven zagen in het mbo-voorbeeld, en ook in het verhaal van deze vrouw: *“Ze spraken uitgebreid met mijn 16-jarige dochter over haar toekomst en legden de onderwijsmogelijkheden in Nederland uit, wat een positieve ervaring voor haar was. Ze stelden zulke inzichtelijke vragen dat we aan het einde het gevoel hadden dat we geen verdere problemen hadden met betrekking tot integratie.”* (vrouw, 45, Turkije, B1-route) Zonder juiste informatie kunnen mensen ook aannames doen die mogelijk niet kloppen, zoals dit voorbeeld illustreert: *“Ik ken iemand die farmacie wil studeren, maar ze heeft in Syrië nog niet eens de zesde klas gehaald. Ze is nu 22 jaar oud, dus logistiek gezien heeft dat geen zin.”* (man, 26, Syrië, Onderwijsroute)

5.1.4 Informatie aan gezinsmigranten onder de Wi2021

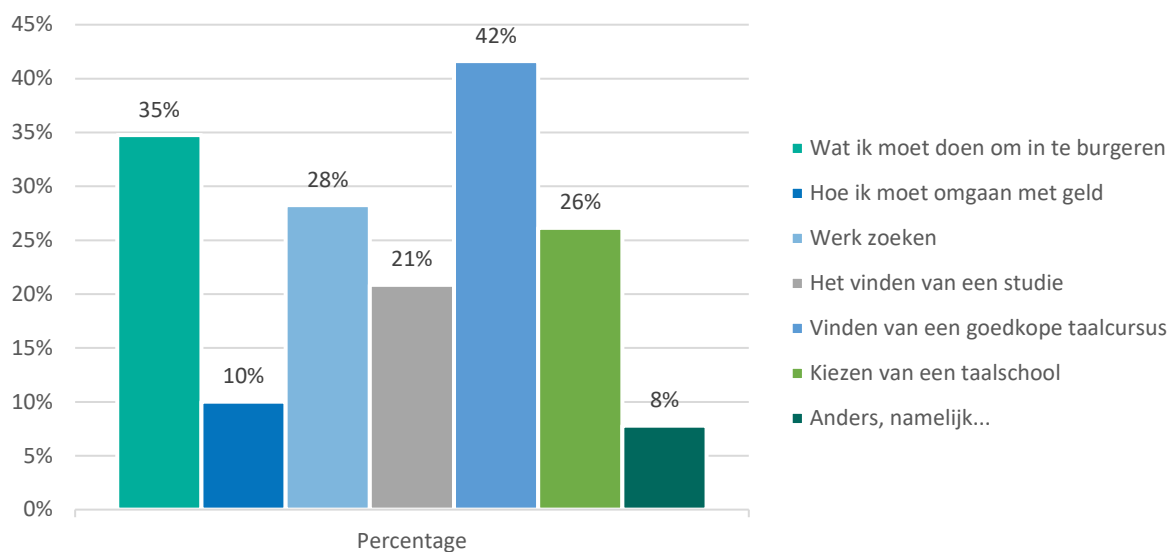
Aan gezinsmigranten onder de Wi2021 is gevraagd van welke instantie of organisatie ze informatie hebben gekregen over inburgering. Ze konden hierbij meerdere antwoordcategorieën selecteren. Figuur 5.4 laat zien dat de gemeente de grootste bron van informatie over inburgering is voor deze groep (62,8%), gevolgd door de IND (39,5%) en de partner, familie en/of vrienden van de inburgeraar (37,1%).

Gezinsmigranten onder de Wi2021 zijn zelf verantwoordelijk voor het vinden en betalen van een inburgeringscursus. Gevraagd naar de onderwerpen waar ze meer informatie over zouden willen hebben gehad, zegt ruim 40 procent aan dat ze meer informatie zouden willen over het vinden van een goedkope taal cursus. Dit is te zien in figuur 5.5. Ook het ontvangen van meer informatie over ‘wat ik moet doen om in te burgeren’ wordt door een relatief grote groep gezinsmigranten genoemd (34,8%), net als informatie over werk zoeken (28,3%) en het kiezen van een taalschool (26,1%). Ook zegt 16,4% dat ze voldoende informatie hebben gekregen over inburgering.

Figuur 5.4 Informatiebron voor Wi2021-gezinsmigranten (N = 1.079)

Figuur 5.5 Onderwerpen waar Wi2021-gezinsmigranten meer informatie over zouden willen (N = 1.079)

Mix aan informatiebronnen

In het kwalitatief onderzoek zijn er verschillende voorbeelden van mensen die hun informatie krijgen van de gemeente, en tegelijkertijd dat dit vaak gaat om een diverse mix aan informatiebronnen. Deze vrouw vertelt dat die bronnen elkaar kunnen tegenspreken: *“Er is veel misinformatie of verwarrende informatie. Ik krijg verschillende antwoorden van IND en de gemeente. Ik kwam er pas na vier maanden achter dat ik moest inburgeren. Mijn coach wist het ook niet zeker, ik weet niet of ze het niet wist of dat het haar niet interesseerde. (...) Ik werkte al in Nederland voordat ik mijn baan opzegde. Mijn coach zei dat ik geen recht zou hebben op een werkloosheidsuitkering, maar achteraf leek het alsof ik daar wel recht op had. Misschien kwam het door Brexit? Maar het was moeilijk om de juiste informatie te krijgen en ook om te weten wat een betrouwbare bron is.”* (vrouw, 30, VK, B1-route)

❖ Partners als informatiebron

Een andere bron is de partner van mensen, maar het voelt niet altijd even comfortabel om daar gebruik van te maken, legt deze man uit: *“Mijn partner is erg druk en ze werkt fulltime, dus ik wil haar niet overal mee lastigvallen. En mijn gemeente heeft me veel geholpen; als ik iets wil vragen, helpen ze me.”* (man, 25, Afghanistan, B1-route) Deze vrouw ervaart hetzelfde, maar ontvangt niet dezelfde ondersteuning van haar gemeente: *“Mijn partner werkt 60 uur per week en hij heeft niet de tijd om alles te doen. Er is niet veel tijd om te helpen. Hij sponsort me, dus hij is verantwoordelijk, maar wat hulp zou fijn zijn.”* (vrouw, 33, VS, B1-route) Deze man herkent deze situatie, maar werkt zelf ook, wat de situatie nog moeilijker maakt: *“Op een bepaald moment dacht ik: zo veel puzzelstukjes en ik weet het niet meer. Mijn partner werkt fulltime. Maar ik werkte ook fulltime tot drie maanden geleden. Dus ik moest alles zelf uitzoeken terwijl ik werkte, en de dure optie met scholen heb ik niet gekozen.”* (man, 31, Pakistan, B1-route) Daarnaast zegt deze vrouw dat haar partner ook niet op de hoogte is: *“En onze partners zijn net zo verdwaald als wij. De gemeente zegt: je hebt een Nederlandse partner, hij kan je helpen, wij helpen je niet. Maar als je deze ondersteuning aan anderen geeft, waarom dan niet aan ons?”* (vrouw, 33, USA, B1-route)

❖ Goedkope taalcursus

Het voorgaande citaat illustreert ook dat wanneer mensen kiezen voor een taalcursus die goedkoper is, dit meer zoekwerk vraagt. Diverse voorbeelden laten zien dat gemeenten vooral taalcursussen aanraden die een Blik Op Werk-keurmerk hebben, en dat dit volgens deelnemers ook meteen duurdere cursussen zijn. De deelnemers tijdens de expertpool maakten graag gebruik van de aanwezige kennis in de groep zelf over goede betaalbare taalcursussen. In de WhatsApp-groep van de onderzoeksparticipanten delen mensen tot op de dag van schrijven tips met elkaar.

❖ Behoeftte aan algemene informatie over het opbouwen van een leven

De informatie over inburgeren is nodig, maar valt ook samen met het moment dat mensen hun leven aan het opbouwen zijn. Deze vrouw omschrijft hoe goed toegankelijke informatie over meerdere onderwerpen prettig zou zijn geweest: *“Ik wist bijvoorbeeld niet dat er een DUO-website is. Alleen al naar de supermarkt gaan kostte me anderhalf uur. Dus in het begin verloor ik zo veel energie aan simpelweg opstarten, al die grote veranderingen. Het zou nuttig zijn geweest als er een formulier was met alle bronnen.”* Specifiek over de inburgering heeft ze ook veel vragen: *“Hoeveel tijd kost het? Wanneer moet je beginnen om alles op tijd af te ronden? Van tevoren weten: als je een leestoets aflegt, begint de inschrijving in mei,*

er is concurrentie om een plek te krijgen, dus je moet de tijd nemen, en als je geregistreerd bent, krijg je enkele maanden voor het examen, en daarna enkele maanden voor de resultaten.” (vrouw, 33, USA, B1-route)

❖ Online en offline community's

Er zijn deelnemers die zelf op zoek gaan naar goede informatiebronnen, en ze noemen daarbij online en offline community's. Zo heeft deze man in zijn buurt een fijne lokale groep gevonden: *“We hebben 's avonds wat community's in het buurthuis die me helpen.”* Deze man vervolgt dat hij online op Reddit ook goede informatie vindt, maar dat het fijn zou zijn als er een centrale community zou zijn: *“Het zou fijn zijn als er een officiële gemeenschap is van mensen die hun ervaringen kunnen delen. Voor Nederland zou er een gemeenschap moeten zijn van mensen die dit hebben gedaan en nieuwe mensen kunnen helpen.”* (man, 31, Pakistan, B1-route) Voor deze vrouw zou dat ook welkom zijn, ze voelt zich alleen in haar ervaring: *“Anderen snappen niet hoe lastig het is en hoe zwaar het kan zijn. Er zijn geen andere 'lotgenoten' die hetzelfde meemaken en elkaar kunnen begrijpen. Anderen (van buitenaf) bagatelliseren de ervaring ('Ah joh, komt wel goed').”* (vrouw, 44, Japan, B1-route) Deze deelnemer heeft een vrouwengroep gevonden waar ze veel steun en kennis uit haalt: *“Ik ga naar een groep alleen voor vrouwen, en alleen voor hoogopgeleide vrouwen. Ze bieden lessen aan tegen lage kosten. Alle vrouwen delen middelen en vormen een fijne gemeenschap die elkaar ondersteunt.”* (vrouw, 33, USA, B1-route)

❖ Informatie in thuisland

Er zijn verschillende voorbeelden van mensen die in hun thuisland niet op de hoogte waren van het feit dat ze moeten inburgeren. Het had een groot effect wanneer ze zich dit realiseerden. Zo moest deze man terug naar zijn thuisland door gebrek aan informatie vooraf: *“De gemeente was goed, maar één ding dat me niet werd verteld, was de legalisatie van mijn documenten. Het was veel werk. Ik kwam hier en moest mijn document legaliseren, en dat wist ik niet. Ze hadden me dit moeten vertellen. Het kostte me 2500 euro, ik moest terug naar mijn land om het te regelen.”* (man, 35, Ghana, B1-route) Een man uit Marokko vertelt dat hij dezelfde ervaring had, maar dat hij een neef het heeft laten regelen.

5.2 Gemeentelijke financiële ondersteuning

5.2.1 Wi2021: financiële ontzorging

Financiële ontzorging houdt in dat gemeenten vanuit de bijstandsuitkering de huur, zorgverzekering en gas, water en licht betalen voor [asielmigranten onder de Wi2021](#). Dit doen gemeenten in het eerste half jaar dat inburgeraars een bijstandsuitkering hebben. Van de Wi2021-asielmigranten die de vragenlijst hebben ingevuld, worden voor 61 procent van hen de vaste lasten betaald door de gemeente. Bijna driekwart van deze inburgeraars (74,7%) is hier tevreden mee, omdat het voor hen moeilijk is om dit zelf te betalen. 18,4 procent zegt echter dit liever zelf gedaan te hebben. 6,9 procent weet hier geen antwoord op te geven (zie tabel 5.1).

Tabel 5.1 Tevredenheid over betalen van huur, gas/water/stroom en zorgverzekering door de gemeente (N = 1953)

	Aantal	Percentage
Ja, voor mij is het moeilijk om het zelf te betalen	712	74,7%
Nee, ik had het liever zelf gedaan	175	18,4%
Dat weet ik niet	66	6,9%
Totaal	953	100%

Ervaringen met het ontzorgen door gemeenten

❖ Veel tevredenheid

Net als in het vragenlijstonderzoek (zie tabel 5.1), zien we ook in het kwalitatieve onderzoek veel voorbeelden van mensen die tevreden zijn met het ontzorgen. *“Onze uitkering kwam op onze bankrekeningen binnen, en de eerste zes maanden kregen we alleen het resterende bedrag na de huur en rekeningen etc., (...). Het is goed, het is beter. Zo komen we niet in de schulden of leningen. Ik sta achter dat beleid.”* (vrouw, 55, Syrië, Z-route) Dat noemen deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek, ongeacht welke route mensen volgen, gender, leeftijd, opleidingsniveau of land van herkomst. *“Een van de dingen die ik echt waardeer, is dat ze alles wat met huisbetalingen te maken had overnamen. Je bent helemaal in de war in de eerste periode. Hoe je een contract moet openen. Het was perfect.”* (man, 29, Syrië, B1-route). Wanneer mensen zeggen het ontzorgen niet echt nodig te hebben, heeft dit te maken met een familielid die de kennis al heeft, of dat mensen zich comfortabel genoeg voelen om alles zelf uit te zoeken. *“Ze wezen ons een persoon toe voor zes maanden, maar eigenlijk wist mijn man hoe hij alles moest regelen. Maar we moesten de routine voor de zes maanden volgen. Het was iemand*

van de gemeente, maar eerlijk gezegd nam mijn man alles op zich. Hij werkte samen met de contactpersoon van de gemeente.” (vrouw, 42, Jemen, Z-route)

❖ Ook gemeenten of situaties waar geen financiële ontzorging wordt aangeboden

Een deelnemer waar geen financieel ontzorgen werd georganiseerd heeft wel hulp aangeboden gekregen, maar regelde desondanks alles zelf: “VWN biedt veel hulp aan. Maar ze dwongen me niet om deze hulp te accepteren. Ik had deze hulp niet nodig. Eerlijk gezegd heb ik alles zelf gedaan. Over ontzorging; ik kreeg geen informatie.” (man, 26, Syrië, Z-route)

Voor andere deelnemers zorgde het ontbreken van financiële ontzorging wel voor problemen. Deze deelnemer vertelt hoe stressvol het was om alles zelf te moeten regelen: “Ik kreeg geen financiële ontzorging, het geld ging direct op mijn rekening, terwijl andere mensen 300 euro kregen. De huur werd al van hun rekeningen afgeschreven. Ik sprak met VWN om automatische betalingen van mijn rekeningen te regelen omdat ik daar niet zelf mee wilde dealen.” (man, 42, Syrië, Z-route)

Er zijn ook specifieke situaties waarin ontzorging niet wordt aangeboden, bijvoorbeeld wanneer iemand werkt of wanneer iemand via gezinshereniging naar Nederland komt.

❖ Onvoldoende beheersen van de taal

De tevredenheid met financieel ontzorgen leggen de deelnemers herhaaldelijk uit in relatie tot het nog niet voldoende beheersen van de Nederlandse taal: “Ik denk niet dat ik mijn eigen budget kan beheren, want mijn taal is niet goed en ik weet niet genoeg over systemen zoals belastingen of onderwijs voor kinderen.” (man, 40, Turkije, B1-route). Mensen ervaren daarin een afhankelijkheid. In gezinnen spelen de kinderen in zulke situaties vaker een brugfunctie omdat zij de Nederlandse of Engelse taal wel beter beheersen, of beter begrijpen hoe ze gebruik kunnen maken van digitale tools om te vertalen. Ouders maken hier gebruik van, maar vinden dit niet altijd prettig: “Mijn zoon helpt me. (...) Bijvoorbeeld bij het lezen van een brief of het ondernemen van actie met betrekking tot financiën. Kortom, ik mis enkele taalvaardigheden om de informatie die ik ontvang volledig te begrijpen en om goed voor mijn financiën te zorgen. Daarom ben ik niet in staat om dingen volledig zelfstandig te doen.” (man, 59, Palestina, Z-route)

❖ Tevreden, maar het liefst zo snel mogelijk onafhankelijk

Deze behoefte aan onafhankelijkheid hebben veel deelnemers. Ze voelen de noodzaak om in het begin financieel ontzorgd te worden, maar streven naar een situatie waarin ze deze hulp niet meer nodig hebben: “Wat ik zou willen, is voldoende taalvaardigheden bezitten om dit alles zelfstandig te kunnen doen zonder te hoeven vertrouwen op de contactpersoon van VWN. En om geen afspraken meer met hen te hebben.” (man, 42, Syrië, Z-route) De gevoelde afhankelijkheid heeft ook in meerdere gevallen een relatie met een ervaren gebrek aan de juiste informatie. Als mensen meer kennis hebben, voelen ze zich sterker om dingen zelf te organiseren: “Ik zou willen dat ik genoeg kennis had om dit soort situaties zelf te kunnen navigeren. Specifiek zou ik willen dat ik zelf beter met verzekeringszaken kon omgaan. Ik wist vroeger niets over verzekeringen, maar 6/7 maanden geleden kregen we een online les voor een week van VWN, we kregen ook een certificaat hiervoor. Deze informatie was niet volledig voldoende, maar het gaf ons een beter basisbegrip van zorgverzekeringen.” (vrouw, 27, Syrië, B1-route)

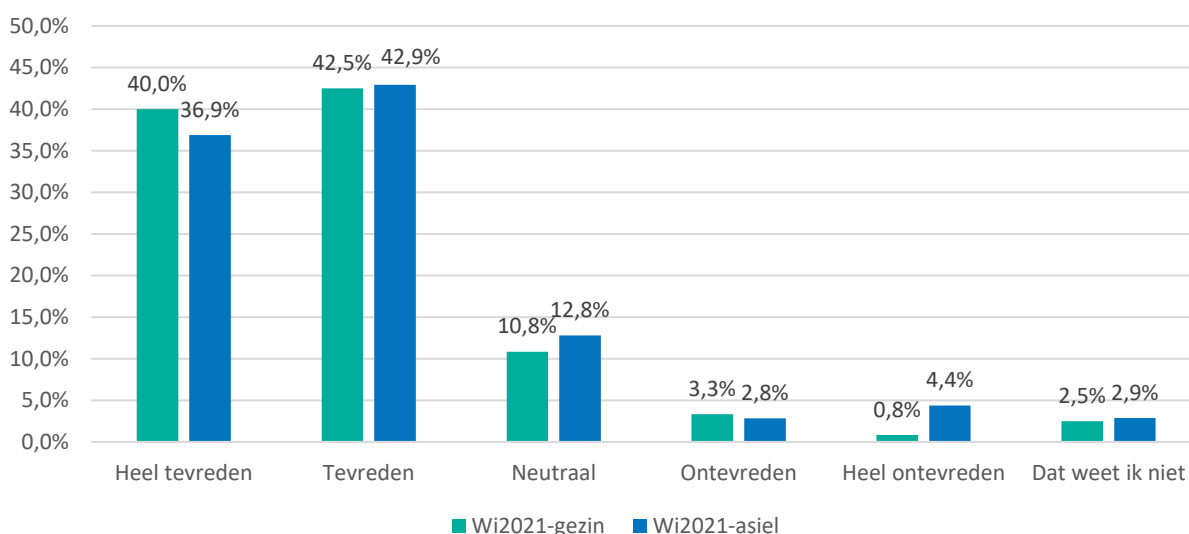
❖ Afhankelijkheid van organisaties kan ook negatieve gevolgen hebben

Mensen zijn in alle gevallen afhankelijk van organisaties om het ontzorgen goed te organiseren. Als dit niet lukt, ervaren ze de directe consequenties terwijl ze er weinig invloed op hebben. Mensen die direct bij aanvang van de Wi2021 te maken kregen met financieel ontzorgen, ervoeren dat gemeenten zelf niet altijd al hun zaken goed op orde hadden, waardoor het ontzorgen niet goed werd geregeld. Ook zijn er voorbeelden van uitvoerende professionals die niet de juiste vaardigheden hebben: “Uiteindelijk kreeg ik 175 euro per week, wat minder was dan ik had gevraagd en ik had kleren en dergelijke nodig. Ik moest zuinig aan doen. Mijn contactpersoon was een student die veel fouten maakte. Drie maanden zat ik in een crisis totdat er een verandering kwam in de gemeente en ik beter werd geholpen.” (man, 60, Syrië, Z-route) In sommige gemeenten sluit de gemeente of de uitvoerende organisatie ook vaste-lasten contracten af voor mensen. Het blijkt dat zij niet altijd de scherpste prijs weten te regelen: “In het begin had ik het ook moeilijk. Dit bedrijf [welzijnsorganisatie] registreerde me bij een bedrijf waar ik 300 euro moest betalen. Ik woonde alleen in een appartement en dat was een groot nadeel. Ik had niet voldoende informatie. Iedereen was verbaasd: ‘Hoe is dit mogelijk?’ Ik kon het contract pas na een jaar veranderen. (...). Na een jaar kreeg ik wat ervaring en stapte ik over naar een ander bedrijf. Nu betaal ik 180 euro per maand en aan het eind van het jaar krijg ik geld terug.” (man, 34, Syrië, B1-route)

5.2.2 Wi2021: Ondersteuning in het omgaan met geld

Behalve financieel ontzorgen kunnen inburgeraars onder de Wi2021 – **zowel asiel- als gezinsmigranten** – ook ondersteuning krijgen bij het leren omgaan met geld, alhoewel er in de wet niets is opgenomen over de financiële ondersteuning aan gezinsmigranten. Dit kan een cursus zijn, lessen in een groep of een persoonlijk gesprek. Ongeveer 52 procent van de asielmigranten en 11 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2021 geven aan ondersteuning van de gemeente te hebben ontvangen in het omgaan met geld. In figuur 5.6 zijn deze antwoorden op de vraag hoe tevreden mensen zijn met de ondersteuning van de gemeente in het omgaan met geld uitgesplitst naar asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 die ondersteuning hebben ontvangen. Zoals de figuur laat zien, geldt voor beide groepen dat het overgrote deel de gemeentelijke ondersteuning in het omgaan met geld positief waardeert: 79,8 procent van de Wi2021-asielmigranten is tevreden (42,9%) of zelfs heel tevreden (36,9%); van de Wi2021-gezinsmigranten is 82,5 procent tevreden (42,5%) of heel tevreden (40,0%).

Figuur 5.6 Hoe tevreden bent u met de ondersteuning van de gemeente in het omgaan met geld? Uitgesplitst voor Wi2021-asiel (N = 843) en Wi2021-gezin (N = 120) (Gemiddelde Wi2021-asiel = 4,1; Gemiddelde Wi2021-gezin = 4,2)

Ervaringen van asielmigranten met de ondersteuning in het omgaan met geld

Zoals ook naar voren komt in het vragenlijstonderzoek, krijgen niet alle deelnemers van het kwalitatieve onderzoek een budgetcursus of financiële informatie. We horen in het kwalitatieve onderzoek meerdere mensen die dit wel op prijs zouden stellen, omdat veel zaken in Nederland nieuw zijn. *“Het zou interessant zijn om informatie te krijgen over zaken als energie, boodschappen doen waarop je kunt besparen, het beheren van de behoeften van kinderen, enz.”* (man, 30, Egypte, Z-route) Hoewel het gewenst is om te leren omgaan met geld in Nederland, sluit het aanbod niet altijd aan: *“We hebben een cursus budgettering gevolgd, maar die was niet op ons niveau.”* (man, 35, Turkije, B1-route)

❖ Informatieverstrekking over betalingen en omgaan met geld

Het kwalitatieve onderzoek maakt duidelijk dat mensen veel behoefte hebben aan informatie over betalingen en omgaan met geld in Nederland, ongeacht of ze financieel ontzorgd zijn. Goede informatie is namelijk niet vanzelfsprekend: *“Voor goede informatie moet je mazzel hebben. Er is geen alles omvattend informatiecentrum.”* (man, 55, Iran, B1-route)

Mensen hebben uiteenlopende ervaringen met de informatieverstrekking op basis van de gemeenten waar mensen wonen, en welke diensten wel of niet zijn ingekocht. Mensen krijgen informatie van verschillende bronnen. We zien vaker dat mensen het liefst een duidelijk aanspreekpunt hebben, en dit is meestal de gemeente of een maatschappelijke organisatie. Daarnaast krijgen mensen vaker informatie van vrienden, en zoeken ze het zelf online op. In het geval van deze deelnemer levert zijn diverse set aan informatiebronnen hem voordeel op: *“De gemeente heeft mij niet geïnformeerd over het noodfonds energie. Ik hoorde erover van een vriend en ik kreeg 300 euro terug, maar ik hoorde dit niet van officiële instanties (niet van de gemeente en niet van [participatieorganisatie]), maar eerder van mijn eigen netwerk.”* (man, 34, Syrië, B1-route) Deze vrouw heeft een vergelijkbare ervaring, wat aangeeft dat er nog winst te behalen valt als het gaat om toegang tot sociale voorzieningen: *“(W)e hoorden erover [de stadspas]] en vroegen vervolgens aan de contactpersoon naar de kaarten voor de kinderen. We hoorden het eigenlijk via ons netwerk en gingen daarna naar de gemeente. De enige keer dat een organisatie contact met ons opnam, was toen we net aankwamen. Ze kwamen naar ons huis om de kinderen aan te*

melden voor zwemmen en voetbal, enzovoort. Maar geen informatie over financiële ondersteuning.” (vrouw, 42, Jemen, B1-route)

Met name mensen uit de B1-route halen hun informatie graag bij bekenden, aangevuld met informatie die ze zelf opzoeken. Bij de Z-route horen we meer over de contactpersonen en instanties, en hoe prettig het is dat zij voorlichting geven. Deze vrouw – die geen hoger onderwijs heeft genoten – vormt daarop een uitzondering, en laat daarmee goed de variëteit in de groep zien in vindingrijkheid: *“We hebben een goed begrip en voldoende informatie over financiën. Wat we niet begrijpen, vertalen we. We deden zelfstandig onderzoekwerk, maar de gemeente stelde een paar verzekeringen of energieleveranciers voor. Toch besloten we om op ons eigen oordeel te vertrouwen.”* (vrouw, 56, Syrië, Z-route)

Iemand die via hervestiging is gekomen, kreeg al informatie in het land van vertrek: *“Ik kreeg genoeg informatie in Libanon over de financiën in Nederland. Zij [de contactpersoon] liet me vanaf dag één de realiteit onder ogen zien.”* (man, 60, Syrië, Z-route)

❖ Informatiebehoefte over belastingen

Meerdere malen delen mensen dat ze meer zouden willen weten over het belastingstelsel. In enkele gevallen gerelateerd aan werk, en vaker met oog op lokale belastingen of toeslagen, omdat zulke zaken voor iedereen echt nieuw zijn. *“Ik heb de training budgetbeheer 1 jaar na thuiskomst gevolgd. Deze cursus zou de eerste moeten zijn. We weten bijvoorbeeld niet hoe we een beroep moeten doen op de water- en vuilnisbelasting. Dat kunnen we beter zelf doen. Voor belastingen is er bijvoorbeeld geen informatie.”* (man, 44, Turkije, vorig jaar geswitcht van O-route naar B1-route) Deze man ontving in het azc van het COA al informatie, wat voor hem erg nuttig was: *“Wat ik wel begrijp, is hoe belastingen werken in Nederland, dat het belastinggeld naar het algemeen welzijn gaat. Ik had 20 lessen met COA, waarvan één over belastingen en financiële zaken in Nederland. Ze hielpen ons te begrijpen waar het belastinggeld naartoe gaat en hoe het nieuwkomers of andere mensen die het nodig hebben, helpt.”* (man, 28, Syrië, B1-route)

❖ Rolverdeling op basis van gender

Een aantal keer komt in de gesprekken naar voren dat er in sommige gezinnen een verdeling is, waarbij de man de kennis over de financiën heeft of ontwikkeld, en de vrouw het aan de man overlaat: *“Om eerlijk te zijn, begrijp ik financiën niet goed, maar mijn man neemt de leiding over deze zaken, hij weet alles. Hij heeft zijn informatie van VWN gekregen. Ik weet niet wat voor soort informatie dit was.”* (vrouw, 27, Syrië, B1-route)

❖ Financiële situatie: kunnen mensen rondkomen?

In het kwalitatief onderzoek deelden mensen die asielmigrant zijn ook hun ervaringen over hun financiële zelfredzaamheid: lukt het hen om rond te komen? Vrijwel alle deelnemers zitten in dezelfde financiële situatie van een uitkering, met een aantal mensen die nog in het azc verblijven en al dan niet een baan(tje) hebben. Mensen die een uitkering ontvangen komen net wel of net niet rond. We horen meerdere verhalen over dat het geld op is aan het einde van de maand. Hoe mensen deze situatie waarderen verschilt. De meeste mensen hebben er moeite mee, en ervaren het als schaarste. *“We komen nauwelijks rond, we leven van het absolute minimum. Je moet echt slim zijn om het einde van de maand te halen. Soms vragen we onze dochter om ons financieel te helpen, omdat ze op DUO leeft. ‘Kun je dit voor ons kopen met je kaart of deze boodschappen betalen?’ Dus ja, we proberen overal waar kortingen zijn, voedsel en water te kopen. En voor kleding is het meestal tweedehands of speciale kortingen.”* (man, 59, Palestina, Z-route) Enkele mensen knopen ook de eindjes aan elkaar, maar beoordelen hun situatie desondanks als ok. *“We leven van de uitkering, en zoals je weet, zeggen we in het Arabisch: ‘Zo groot als je tapijt is, spreid je voeten’. Godzijdank, we hebben niets nodig. ‘Wie tevreden is, mag leven’.”* (vrouw, 56, Syrië, Z-route) De uitkering is goed voor de basis zet iemand, maar niet voor de dingen die het leven ook aangenaam maken: *“De uitkering is genoeg voor de eerste levensbehoeften. Niet genoeg om een museum te bezoeken of naar een andere stad te reizen, maar wel genoeg om te eten.”* (man, 35, Turkije, B1-route)

❖ Rondkomen: verschillen tussen asielmigranten

Een uitkering is leeftijdsafhankelijk, en dit pakt niet goed uit volgens deze jonge vrouw: *“Oudere mensen krijgen meer geld dan jonge mensen, maar jonge mensen hebben meer geld nodig dan de ouderen.”* (vrouw, 22, Syrië, Z-route) Net kunnen rondkomen lijkt soms ook afhankelijk te zijn van hoe groot het gezin is: *“Voor een gezin met kinderen hebben we meer nodig. (...) Voor mijn gevoel verdelen ze de uitkering niet eerlijk; mijn broer, die alleenstaand is, krijgt bijvoorbeeld een bedrag dat net iets beter is dan het onze. Ze zeggen ‘oh, jullie zijn een gezin, dus jullie krijgen ook ‘koningsgeld’ (elke zes maanden krijgen we geld voor de kinderen).’ Maar we hebben veel maandelijkse rekeningen en betalingen, onze elektriciteitsrekening is 640 euro, en andere zeer dure rekeningen.”* (vrouw, 28, Syrië, B1-route)

❖ *Gewend zijn aan weinig geld*

Het rondkomen is iets waar mensen ervaring mee hebben. Nog los van de ervaring van het net kunnen rondkomen, valt op dat mensen gewend zijn om verantwoordelijk met (weinig) geld om te gaan: *“Mijn vrouw en ik waren al erg verantwoordelijk met onze financiën toen we nog in Syrië waren. Alles is binnen de perken, en we proberen ons elektriciteitsverbruik en dergelijke te beperken.”* (man, 59, Palestina, Z-route)

❖ *Schulden*

Een enkele persoon met wie we spreken heeft schulden. Dit komt bijvoorbeeld omdat iemand een betaling miste aan een vastelastenpost, waarna de schulden vermeerderden. Maar er was ook een deelnemer die net niet rondkomt vanwege schuld aan het COA: *“Eerlijk gezegd, nee, het is niet altijd mogelijk om rond te komen. Sterker nog, veel maanden komen we tekort. (...) Onze situatie is moeilijk, omdat mijn man werkte terwijl we onder de begeleiding van het COA stonden, moesten we hen terugbetalen. Dit begon zich op te stapelen, in de zin dat we nu afbetalingen hebben voor het bedrag dat we schuldig zijn. Elke maand nemen ze 50 euro, het totale bedrag is 1000 euro, en tot nu toe zijn we nog niet klaar met de afbetalingen.”* (vrouw, 27, Syrië, B1-route) Andere oorzaken van schulden zijn het financieel willen of moeten ondersteunen van familie of vrienden in het buitenland, of schulden die zijn opgedaan om de overtocht naar Nederland te kunnen maken.

❖ *Voedselbank*

Een belangrijke overeenkomst is dat veel deelnemers gebruikmaken van de voedselbank, en soms ook de kledingbank als die er is. De voedselbank is meestal van tijdelijke duur, wat mensen zorgen geeft. *“De uitkering is niet genoeg. We ontvangen toeslagen (huur- en zorgtoeslag) en we hebben allemaal een stadspas. We maken ook gebruik van de voedselbank, al een jaar lang, maar in juni/juli stopt dit. Wat kleding betreft, stuurde de verzekering me twee dozen met kleding toen mijn dochter werd geboren.”* (vrouw, 27, Syrië, B1-route) De voedselbank gebruiken lijkt breder verspreid binnen de community: *“In [gemeente] is het in de eerste periode moeilijk, omdat je maar een klein deel van de uitkering krijgt, en dat is zwaar, vooral als je een gezin hebt. Maar hier is er ook een voedselbank. En iedereen kan daarheen gaan als hun inkomen wat laag is. Ik ben er zelf heen gegaan, en veel van mijn vrienden gingen erheen omdat het noodzakelijk is. Als je in een moeilijke situatie zit, moet je wel!”* (man, 34, Syrië, B1-route) Het gebruik van de voedselbank kan ook vervelende situaties opleveren, zoals deze vrouw deelt: *“Eén keer toen we naar de voedselbank gingen, zei de persoon die het eten uitdeelde: ‘Hoe lang blijven jullie nog eten halen?’ Dit maakte ons erg gefrustreerd en we schaamden ons om nog terug te gaan.”* (vrouw, 28, Syrië, B1-route)

5.3 Samenvatting

Wat betreft de Wi2021 ligt de regierol bij de gemeenten. Dat betekent dat gemeenten een taak hebben in het bieden van ondersteuning aan inburgeraars. Daarbij zijn verschillen te onderscheiden in ondersteuning aan asielmigranten en gezinsmigranten. Zo dienen de gezinsmigranten zelf hun inburgeringscursus te vinden en betalen, dat geldt niet voor asielmigranten onder de Wi2021. Inburgeraars onder de Wi2013 ontvangen soms ook ondersteuning van gemeenten, bijvoorbeeld bij het vinden van een taalschool, maar vanuit de wettelijke taak is de ondersteuning aan deze groep beperkt. In dit hoofdstuk zagen we terugkomen dat verschillende typen inburgeraars ook verschillende ervaringen hebben met de informatieverstrekking en gemeentelijke ondersteuning.

Asielmigranten Wi2021: overwegend tevreden met uitleg over inburgeren, maar graag meer informatie over het vinden van werk en studie

Twee derde van de asielmigranten die inburgeren onder de Wi2021 is tevreden met de uitleg van gemeenten over inburgering, hoewel uit het kwalitatieve onderzoek naar voren komt dat de ervaringen met de informatieverstrekking erg kan verschillen per gemeente en afhankelijk is van specifieke contactpersonen binnen gemeenten. Zo komen verschillende percepties naar voren wat betreft de intensiteit van het contact en bereikbaarheid van contactpersonen. Deelnemers vertellen veel behoefte te hebben aan, vooral praktische, informatie over inburgering, bij voorkeur ook via persoonlijk contact. De timing van informatie is belangrijk, en ook van de persoon afhankelijk. Informatie in eigen taal wordt gewaardeerd of zelfs als cruciaal gezien. In vergelijking met de informatieverstrekking over wat mensen moeten doen om in te burgeren, zijn asielmigranten minder tevreden met de informatieverstrekking vanuit de gemeente over het vinden van werk en een studie. Ook hier wordt duidelijk dat mensen behoefte hebben aan praktische informatie en concrete tips over hoe je het vinden van werk of een studie aanpakt.

Asielmigranten Wi2021 over financieel ontzorgen: veel tevredenheid, maar ook graag snel meer onafhankelijkheid

Van ongeveer zes op de tien asielmigranten onder de Wi2021 die de vragenlijst hebben ingevuld wordt de vaste lasten betaald door de gemeente. Bijna drie kwart van de personen die financiële ontzorging heeft gehad, is hier tevreden over.

Dit komt ook terug in de expertpools en interviews. Daarnaast worden sommige inburgeraars ondersteund in het omgaan met geld, bijvoorbeeld via een cursus of een persoonlijke gesprek. Zo'n tachtig procent van de bevroegde inburgeraars is hier tevreden mee, hoewel er ook wordt aangegeven dat er situaties zijn waarin het financieel ontzorgen niet wordt aangeboden. In het kwalitatieve onderzoek wordt dit bevestigd, en noemen mensen daarnaast behoefte te hebben aan onafhankelijkheid en te streven naar een situatie waarin deze hulp niet meer nodig is. Ook zijn er voorbeelden waarbij de ontzorging niet goed werd vormgegeven wat serieuze gevolgen had bijvoorbeeld in de vorm van schulden. Mensen hebben daarnaast veel behoefte aan informatie over betalingen en omgaan met geld in Nederland en bijvoorbeeld ook over het belastingstelsel.

Aan mensen die asielmigrant zijn, is ook gevraagd of ze kunnen rondkomen. Het merendeel moet rondkomen op basis van een uitkering, en dat lukt net wel of net niet. Er zijn mensen die hier geen problemen mee hebben, bijvoorbeeld omdat ze in het land van herkomst in oorlogstijd al gewend zijn aan het rondkomen met weinig geld, maar er zijn vooral veel voorbeelden van mensen waaruit blijkt dat dit stressvol is. Deelnemers geven aan veel gebruik te (moeten) maken van voorzieningen als de voedselbank of kledingbank. Er is onvrede over verschillen tussen groepen, waarbij jonge mensen het gevoel hebben niet goed uit te komen met een lagere uitkering, evenals mensen met kinderen.

6

6. Inkoop inburgerings- trajecten

Beantwoording van onderzoeksvraag 10

Gemeenten hebben in de Wi2021 een regierol. Zij moeten in het nieuwe inburgeringsstelsel zorgen voor een passend inburgeringsaanbod aan asielstatushouders dat aansluit bij het PIP. Gezinsmigranten onder de Wi2021 en inburgeraars onder de Wi2013 zijn echter zelf verantwoordelijk voor het vinden en bekostigen van taallessen. In dit hoofdstuk staan de ervaringen van Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 met het inkopen van inburgeringstrajecten centraal (onderzoeksvraag 10).

6 Inkoop en kosten van inburgeringstrajecten

De Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 is gevraagd naar hun ervaringen met twee aspecten van de inkoop van inburgeringstrajecten. Ten eerste naar de wijze waarop ze hun taalschool hebben gevonden en hun ervaringen met deze zoektocht, en vervolgens naar de kosten van taallessen en het belang hiervan voor de keuzes die ze hebben gemaakt bij de inkoop. We gaan hieronder zowel in op de uitkomsten uit het vragenlijstonderzoek als het kwalitatieve onderzoek.

6.1 Vinden van een taalschool

In hoofdstuk 5 hebben we beschreven dat inburgeraars die zelf voor hun taalwerving moeten zorgen informatieverstrekking over het vinden van een taalschool en (gemeentelijke) begeleiding hierbij belangrijk vinden.

6.1.2 De zoektocht naar een taalschool

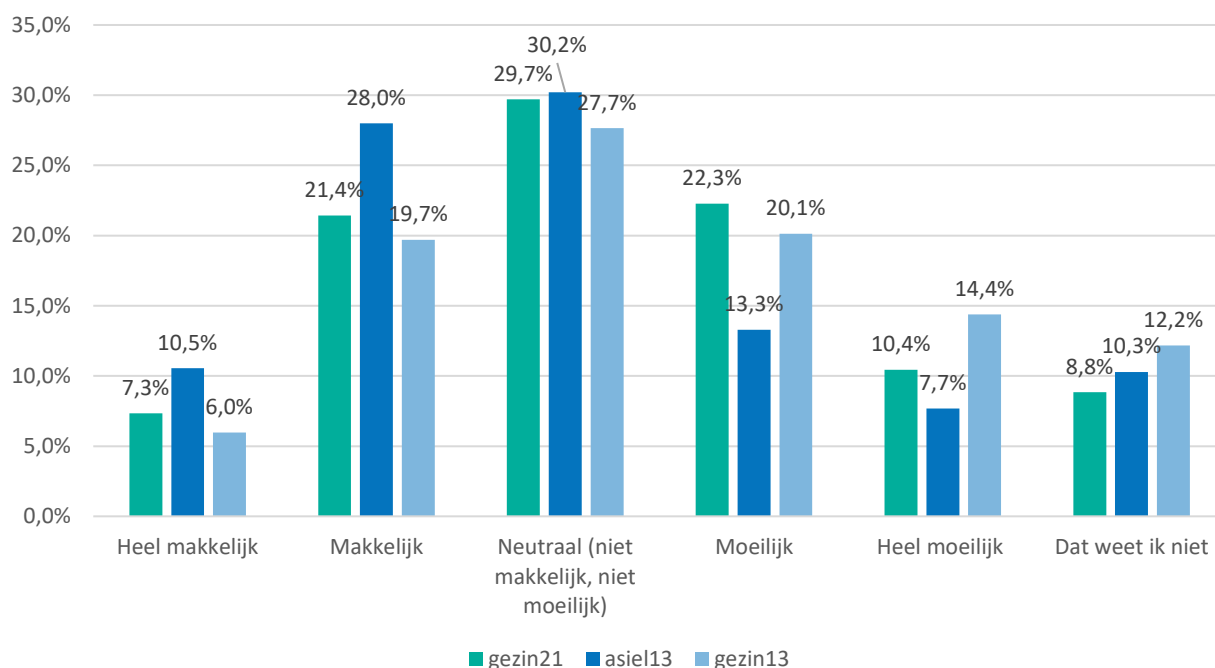
Allereerst valt het op te merken dat niet alle inburgeraars een cursus bij een taalschool vinden. Sommige inburgeraars volgen juist online taallessen, leren door zelfstudie, of door vrienden of familieleden. Tabel 6.1 geeft weer hoe de verschillende groepen inburgeraars Nederlands leren. Wi2013-asielmigranten volgen het vaakst een cursus bij een taalschool, ruim 74 procent. Gezinsmigranten, zowel onder Wi2013 als Wi2021, leren vaker van familie en vrienden dan asielmigranten, respectievelijk 10 en 14 procent. Ook zelfstudie is populairder onder deze groepen; ruim 27 procent van de Wi2021 gezinsmigranten en ruim 28 procent van Wi2013-gezinsmigranten leren door zelfstudie. Deze cijfers kunnen deels te verklaren zijn doordat de meeste gezinsmigranten naar Nederland toe emigreren voor een Nederlandssprekende partner en via die weg de taal kunnen leren. Ook kunnen ze hierdoor meer middelen voor zelfstudie ter beschikking hebben.

Tabel 6.1 Hoe leert u Nederlands? (N = 2121)

	Wi2021-gezin		Wi2013-gezin		Wi2013-asiel	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Cursus bij een taalschool	423	44%	137	32,8%	551	74,4%
Online taallessen	139	14,4%	60	14,3%	86	11,6%
Zelfstudie	263	27,3%	118	28,2%	49	6,6%
Via partner, familie of vrienden	95	9,9%	58	13,9%	9	1,2%
Anders	42	4,4%	45	10,8%	46	6,2%
Totaal	962	100%	418	100%	741	100%

De resultaten van de vragenlijst laten zien dat de zoektocht naar een taalschool niet altijd gemakkelijk is. Figuur 6.1 laat zien dat ruim 32 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2021 het (heel) moeilijk vond of vindt om zelf een inburgeringscursus te vinden. Van de gezinsmigranten onder de Wi2013 zegt 34 procent dit en van de asielmigranten onder de Wi2013 20 procent. Een wat kleiner aandeel van de Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-gezinsmigranten zegt dit (heel) makkelijk te vinden: 29 procent van de Wi2021-gezinsmigranten en 26 procent van de Wi2013-gezinsmigranten. Van de Wi2013-asielmigranten vindt juist een wat groter deel van de respondenten het (heel) makkelijk om een taalschool te vinden: 38,5 procent.

Figuur 6.1 Hoe vond/vindt u het om zelf een taalschool te vinden? Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-asiel- en gezinsmigranten (N = 2.407)

Ervaringen met de zoektocht naar een taalschool

Ook in het kwalitatief onderzoek is er verdeeldheid onder de gezinsmigranten over de vraag hoe makkelijk ze een taalschool vonden. Gezinsmigranten uiten behoefte aan gecentraliseerde en betrouwbare informatie over het leren van Nederlands en het vinden van goede scholen. Het verschilt namelijk sterk hoe lokale overheden gezinsmigranten met dit soort informatie ondersteunen. Zo zegt een deelnemer: *“De gemeente heeft me niet geholpen, ik vond taalcursussen voordat ik contact met hen had.”* (vrouw, 22, VS, B1-route) Deze vrouw vertelt dat er geen keuze was: *“Ik kreeg geen opties. Er was één specifieke school waar ik naartoe moest gaan. Ik hoorde dat sommige mensen een lijst met tien scholen kregen. Ik heb niet met de gemeente gesproken, maar ze vertelden me dat mijn coach erover zou praten. Uiteindelijk ben ik veranderd naar een goedkopere school. A2 op school en toen ben ik gestopt. De studie die ik volg vereist een vreemde taal, dus ik koos voor Nederlands. En ik doe dit meestal door zelfstudie.”* (vrouw, 27, Zimbabwe, B1-route) Het kan ook een gevoel van verwarring opleveren, zegt deze vrouw: *“Bij elkaar opgeteld heb ik me volledig verloren en niet gesteund gevoeld tijdens dit proces. Ik weet nog steeds niet zeker wat de beste manier is om Nederlands te leren en ben daar zelf mijn weg in aan het vinden.”* (vrouw, 30, VK, B1-route)

Als de gemeente wel helpt, kan dat tot een goed afgewogen uitkomst leiden vertelt deze man: *“Ik ontmoette mijn contactpersoon en we bespraken de intake en dergelijke. Hij deed enkele suggesties over scholen en ik kon de meest geschikte optie kiezen, evenals de tijd van de les. Dus vond ik een optie dicht bij mij. De gemeente hielp me. Alles bij elkaar genomen: de contactpersoon deed goed werk.”* (man, 35, Ghana, B1-route)

Het kan ook zo zijn dat er beperkte mogelijkheden zijn in een gemeente. Deze man vertelt dat zijn gemeente wel informatie gaf over scholen, maar dat hij door een verkeerde plaatsing en wissel in school niets anders kon doen dan zelfstudie: *“Waar ik woon, in Leeuwarden, werden maar twee scholen aangeraden door mijn contactpersoon. Ze zouden me eigenlijk in B1-les plaatsen, maar het werd A1. Daar ben ik mee gestopt. Het duurde een heel jaar om geaccepteerd te worden bij de andere taalschool. En het was alleen die school of zelfstudie, dus ben ik zelf begonnen.”* (man, 27, Marokko, B1-route)

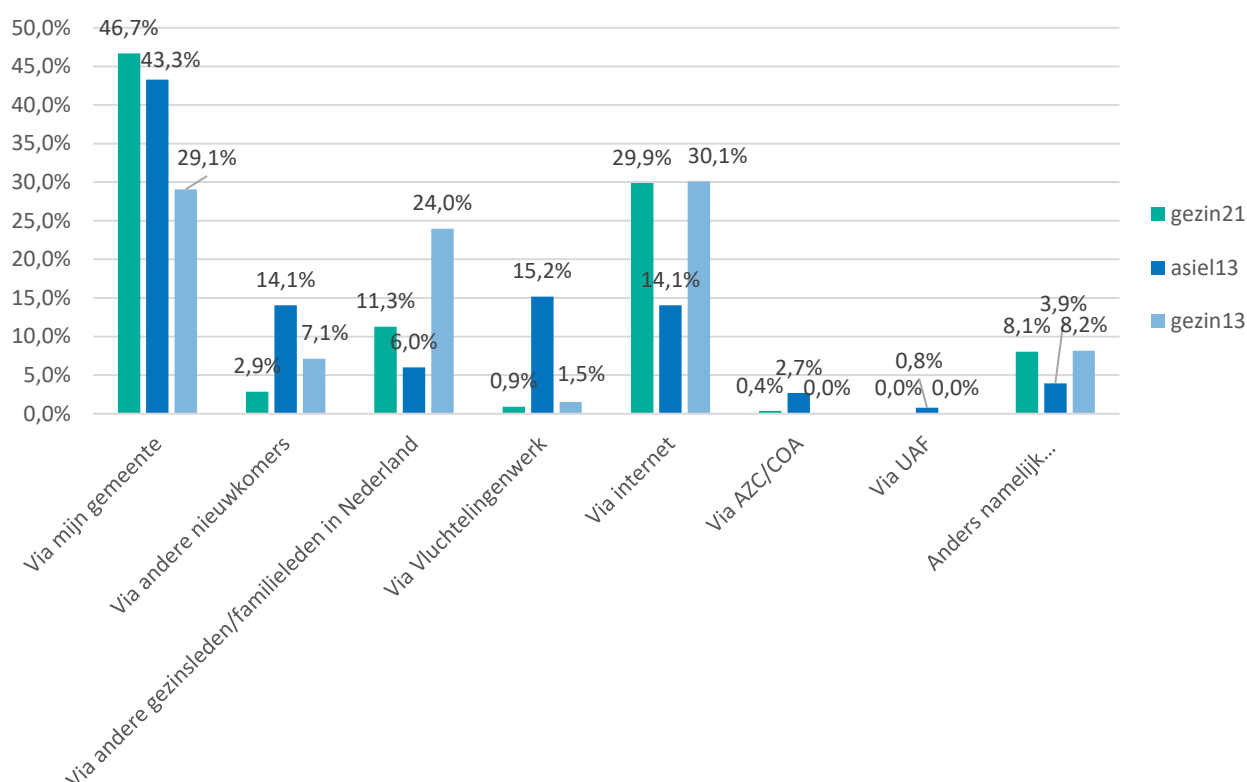
Ook leeft het idee onder verschillende deelnemers dat hun gemeente bepaalde afspraken heeft met taalscholen, wat mensen wantrouwen omdat het vaak taalscholen zijn met in de ogen van de deelnemers duur aanbod. Zo vertelt deze vrouw: *“Tijdens de eerste afspraak bespraken we de opties en ze [contactpersoon] gaf me een vel papier met drie opties. (...) Ik maakte me zorgen over de kosten. Ik heb in het kantoor gehuild omdat de lessen tussen de 12.000 en 17.000 euro kosten. Ik deed mijn eigen onderzoek. Mensen in mijn netwerk zeiden dat je zelfstudie kunt doen. Ik klaagde bij de gemeente over verkeerde informatie. Het leek alsof ze commissie kreeg van de taalschool.”* (vrouw, 30, VK, B1-route) Bij doorvragen blijkt het te gaan om taalscholen die het Blik Op Werk-keurmerk dragen. Er zijn deelnemers die de gemeente

om advies vragen, maar op basis van de voorbeelden zien we ook dat dit advies niet altijd wordt opgevolgd. Mensen kiezen in dat geval een eigen, vaak goedkopere, taalschool. Drie deelnemers van de expertpool zijn bekend met het feit dat je alleen met les bij een Blik Op Werk-keurmerk taalschool de mogelijkheid hebt om af te schalen naar A2, de overige deelnemers niet.

6.1.2 Hoe inburgeraars een taalschool hebben gevonden

In figuur 6.2 is te zien hoe de inburgeraars die zelf verantwoordelijk zijn voor de inkoop van hun inburgeringstraject de inburgeringscursus hebben gevonden. Deze vraag is ingevuld door Wi2021-gezinsmigranten, gezins- en asielmigranten onder de Wi2013 die zijn begonnen met hun inburgering bij een taalschool of middels online taallessen. Te zien is dat het grootste deel van hen (46,7% van de Wi2021-gezinsmigranten, 29,1% van de Wi2013-gezinsmigranten en 43,3% van de Wi2013 asielmigranten) de inburgeringscursus heeft gevonden via de gemeente. Ook heeft een relatief grote groep de cursus gevonden via internet (29,9% van de Wi2021-gezinsmigranten, 30,1% van de Wi2013-gezinsmigranten en 14,1% van de Wi2013 asielmigranten).

Figuur 6.2 Hoe Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-inburgeraars hun taalschool hebben gevonden (N = 1.463)¹⁹

❖ Een mix van instrumenten om de taal te leren

Vanwege het feit dat mensen zelf de taallessen moeten betalen (waarover hieronder meer) laten sommige deelnemers vindingrijkheid zien door de taal te leren via een combinatie van een taal cursus (hoewel vaak niet door het keurmerk erkend), online bronnen en informele mogelijkheden zoals een taalcafé, coach of maatje. Een Canadese vrouw vertelt dat ze via een taalcafé een persoonlijke coach heeft gevonden, en dat ze wekelijks in een communitycentrum in kleine groepjes de taal oefent. (vrouw, 54, Canada, B1-route) Een vrouw begon haar leerproces al in haar thuisland, met behulp van een website. “Ik gebruik *babbel.com* en vond het online voordat ik naar Nederland verhuisde.” Ook maakt ze gebruik van een lokaal initiatief: “Het taalhuis, ik weet niet meer waar ik het vond, waarschijnlijk online of een familielid noemde het. (...) De gemeente heeft me niet geholpen, ik vond hen [website en taalhuis] voordat ik contact met hen had. Vanwege een systeemfout had ik een jaar lang geen contact met hen na mijn aankomst. Toen ik wel contact had, gaven ze me een papier met alle taalcafés en toonden ze hogescholen, maar dit was geen optie vanwege financiële redenen. Ik heb ze zelf gevonden.” (vrouw, 22, USA, B1-route)

¹⁹ Een deel van de respondenten heeft deze vraag niet ingevuld, wat de relatief lage N verklaart.

Over de mix aan instrumenten om de taal te leren, valt tevens meer te lezen in 5.1 waarin we het hebben over informatiebronnen van gezinsmigranten.

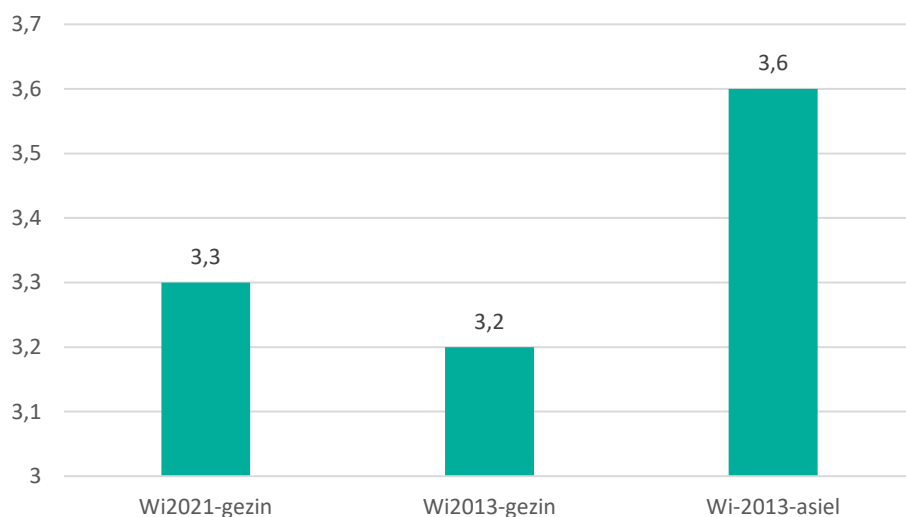
❖ *Andere nieuwkomers als bron*

Uit de online vragenlijst blijkt dat gezinsmigranten onder Wi2021 nauwelijks andere nieuwkomers gebruiken als bron om een taal cursus te vinden. Uit de expertpool komt het beeld naar voren dat mensen inderdaad niet erg verbonden zijn met andere gezinsmigranten. Zoals in hoofdstuk 5.1 al is geciteerd, zegt een Pakistaanse man dat het fijn zou zijn als er een landelijke community zou zijn.

6.1.3 Ondersteuning bij het vinden van een taalschool

Als we specifiek de ervaringen van inburgeraars met de ondersteuning van de gemeente bij het zoeken naar een taalschool in kaart brengen, zien we verschillen tussen inburgeraars onder de Wi2013 en Wi2021-gezinsmigranten (zie figuur 6.3). Op een schaal van 1 (heel ontevreden) tot 5 (heel tevreden) scoren de verschillende groepen iets boven het middelpunt van de schaal: de gemiddelde score voor Wi2013-asielmigranten komt uit op 3,6, voor Wi2013-gezinsmigranten op 3,2 en voor Wi2021-gezinsmigranten op 3,3. Een verdiepende groepsvergelijking (zie bijlage 4) laat zien dat deze verschillen statistisch significant is. Dit betekent dat Wi2013-gezinsmigranten significant minder tevreden zijn met de ondersteuning van de gemeente bij het vinden van een taalschool dan Wi2013-asielmigranten en dat de gemiddelde waardering van Wi2021-gezinsmigranten lager is dan voor inburgeraars onder de Wi2013. Het is hierbij belangrijk om te vermelden dat ook een deel van de Wi2013 asielmigranten beleidsmatige ondersteuning krijgt vanuit de gemeente vanuit extra middelen die worden ingezet ter ondersteuning van asielmigranten. De gemeenten hebben onder de Wi2013 vanuit de participatiewet een taak om bijstandsgerechtigde asielmigranten naar werk te begeleiden.

Figuur 6.3 Hoe tevreden bent u met de ondersteuning die u heeft gekregen van de gemeente bij het vinden van een taalschool? (Wi2021-gezin, Wi2013-gezin en Wi2013_asiel, N=1647)

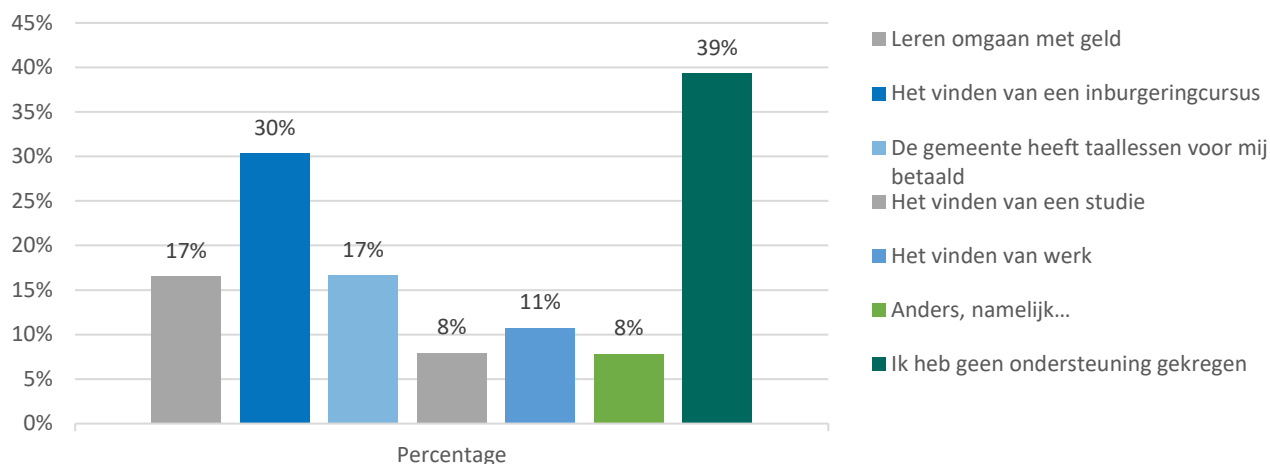

De gemeente plaatst gezinsmigranten onder de Wi2021 in een leerroute, maar kan hen wel adviseren over een mogelijk passende onderwijsinstelling. De gezinsmigranten is in de vragenlijst daarom gevraagd naar de ervaringen met deze ondersteunde rol van de gemeente bij het vinden van een taal cursus. Hierbij zegt ruim de helft van de respondenten (52%) deze ondersteuning belangrijk te vinden omdat ze dit nodig hebben. 19,3 procent vindt dit echter vervelend, omdat ze naar eigen zeggen volgens het advies van de gemeente een te dure cursus moeten volgen en 17,4 procent vindt het niet nodig omdat ze dit naar eigen zeggen zelf kunnen regelen.

Hoewel de regierol van de gemeente niet van toepassing was voor inburgeraars onder de Wi2013, heeft ook deze groep in variërende mate ondersteuning gekregen van de gemeente. In figuur 6.4 is te zien dat volgens het vragenlijstonderzoek 60,6 procent enige vorm van ondersteuning heeft ontvangen van de gemeente en dat dit voor 39,4 procent van hen niet het geval is. Ze konden in de vragenlijst meerdere antwoordcategorieën selecteren om aan te geven welke ondersteuning ze gekregen hebben van de gemeente. Het grootste deel van de groep heeft ondersteuning gekregen bij het vinden van een inburgeringscursus (30,4%). Op een schaal van 1 (heel ontevreden) tot 5 (heel tevreden) scoren ze deze ondersteuning gemiddeld met een 3,8 (N = 762), waarbij er geen statistisch significant verschil is tussen de waarderingen van asiel-

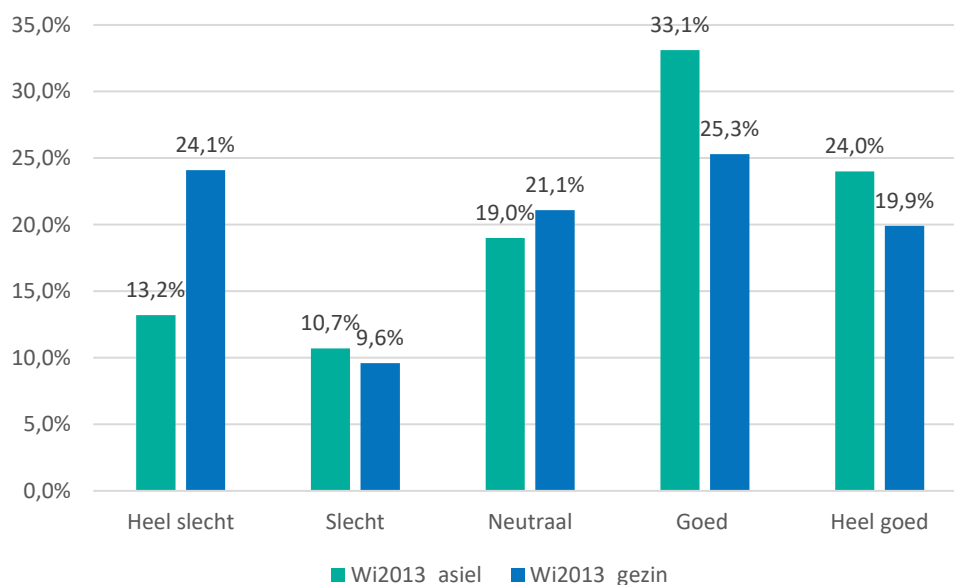
en gezinsmigranten onder de Wi2013. Inburgeraars onder de Wi2013 zijn dus gemiddeld relatief tevreden met de ondersteuning die ze hebben gekregen van de gemeente, in het geval ze daadwerkelijke enige vorm van ondersteuning hebben gekregen.

Figuur 6.4 Ontvangen ondersteuning van gemeente door Wi2013 (N = 1.377)

Specifiek voor inburgeraars onder de Wi2013 is in de vragenlijst een stelling voorgelegd over in hoeverre de gemeente hun heeft uitgelegd hoe ze een goede taalschool kunnen vinden, op een 5-puntsschaal waarbij 1 staat voor 'helemaal niet mee eens' en 5 voor 'helemaal mee eens'. Figuur 6.5 laat zien dat van de asielmigranten onder de Wi2013 57 procent vindt dat de gemeente goed of heel goed heeft uitgelegd hoe een goede taalschool te vinden; van de gezinsmigranten onder de Wi2013 vindt bijna 45 procent dat. Een deel van de respondenten vindt echter dat de gemeente er niet goed in is geslaagd om uit te leggen hoe een goede taalschool te vinden. Gemeenten hebben hier overigens ook geen wettelijke taak in. Van de asielmigranten onder de Wi2013 vindt 24 procent de informatieverstrekking hierover slecht of heel slecht; van de gezinsmigranten vindt ruim 33 procent dat.

Figuur 6.5 De gemeente heeft mij goed uitgelegd hoe ik een goede taalschool kan vinden (N = 1.079)

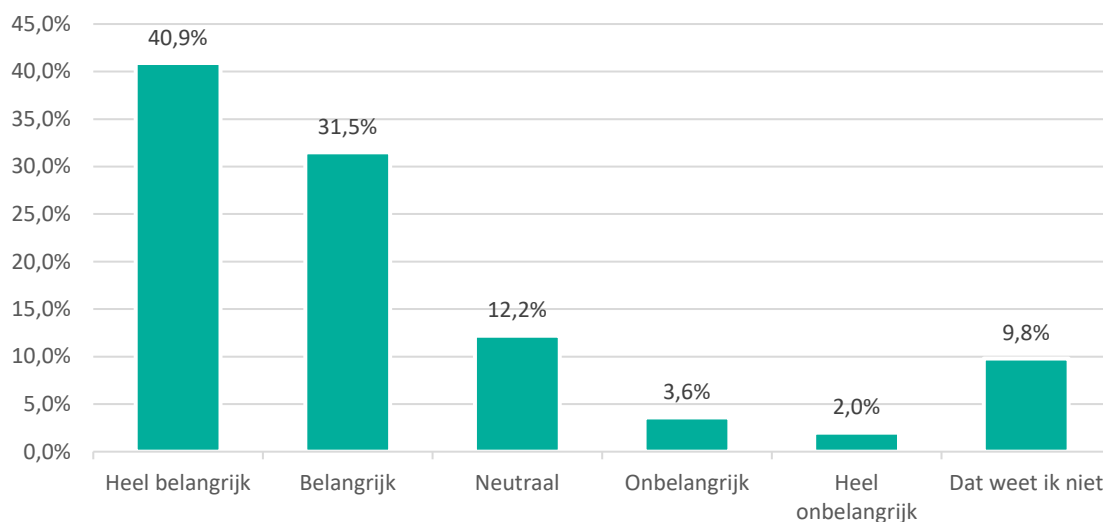

6.2 Kosten van de taallessen

6.2.1 Belang van kosten voor keuze taalschool

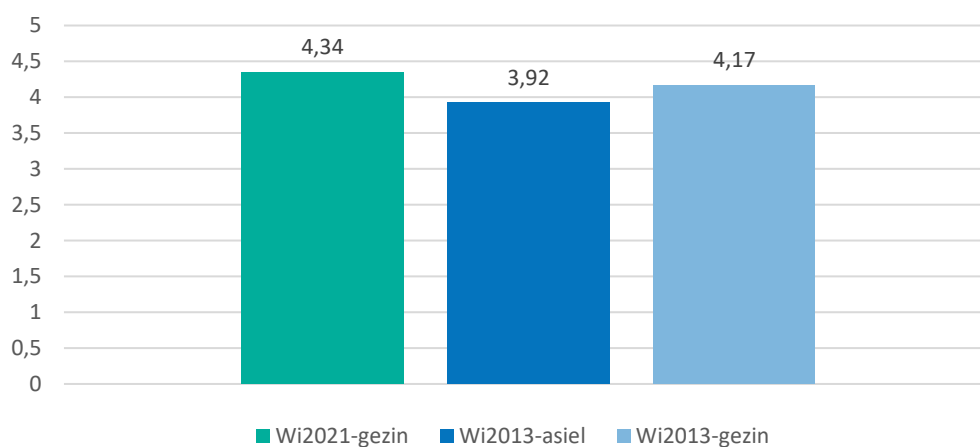
Gezinsmigranten onder de Wi2021 en inburgeraars onder de Wi2013 dienen zelf te betalen voor hun inburgeringscursus, eventueel met een lening van DUO. De inburgeraars die onder deze groepen vallen is in de vragenlijst gevraagd naar het belang van de kosten bij het maken van een keuze voor een taalschool. Figuur 6.6 laat zien dat de kosten van belang zijn bij het maken van deze keuze: ruim zeven op de tien inburgeraars die onder deze groepen vallen (72,4%) zeggen dat ze de kosten belangrijk (31,5%) of zelfs heel belangrijk vinden (40,9%). Figuur 6.7 geeft verschillen hierin weer tussen de diverse groepen inburgeraars.

Figuur 6.6 Zijn de kosten van de taallessen belangrijk (geweest) voor uw keuze van een taalschool? (N = 2377; Gemiddelde = 4,17)

Een verdiepende groepsvergelijking tussen Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-inburgeraars (zowel gezins- als asielmigranten) laat zien dat Wi2021-gezinsmigranten de kosten hierbij gemiddeld belangrijker vinden dan Wi2013-asielmigranten en Wi2013-gezinsmigranten. Dit verschil is ook significant (zie bijlage 5). Op een schaal van 1 (heel onbelangrijk) tot 5 (heel belangrijk) geven gezinsmigranten onder de Wi2021 hier een gemiddelde score van 4,3, terwijl de gemiddelde score voor gezinsmigranten onder de Wi2013 uitkomt op 4,1 en voor asielmigranten onder de Wi2013 op 3,9. Hierbij is het goed om te vermelden dat de verschillen tussen de gezinsmigranten en asielmigranten wat betreft het belang van kosten niet groot zijn.

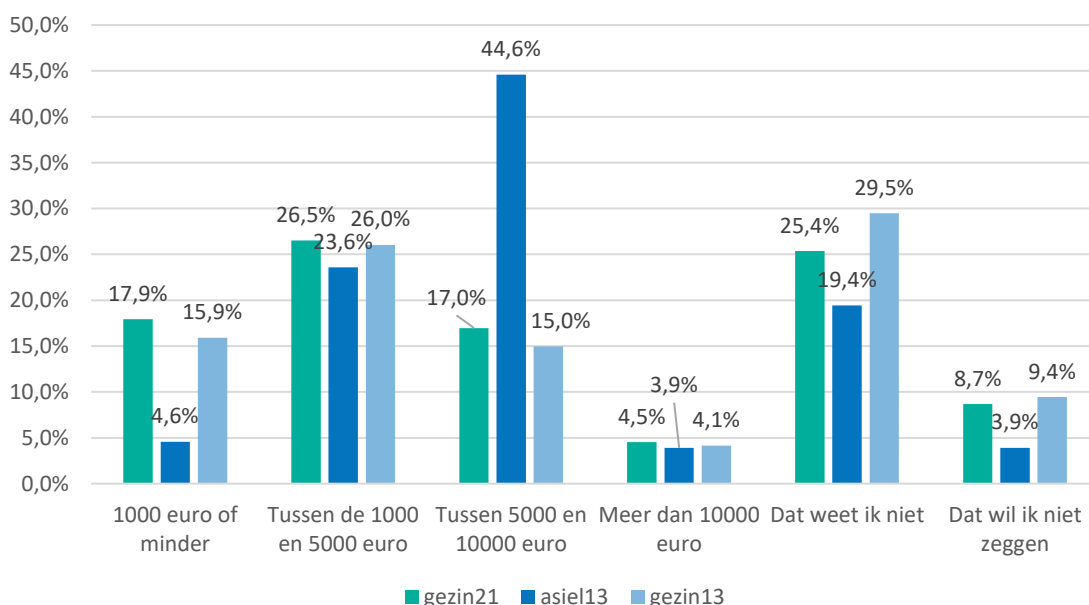
Figuur 6.7 Belang van kosten taallessen voor keuze van een taalschool (N = 2038)

6.2.2 Feitelijke kosten van de taalcursus

Wi2021-gezinsmigranten, Wi2013-asiel- en Wi2013-gezinsmigranten is in de vragenlijst ook gevraagd naar de feitelijke kosten van hun taalcursus. Hierbij is het goed om te benoemen dat het inburgeraars lastig kan zijn om de kosten van hun taalcursus in te schatten, aangezien veel mensen nog vroeg in het inburgeringsproces zitten. In figuur 6.8 is dan ook te zien dat een vrij grote groep niet weet wat de kosten van een taalcursus zijn; dit geldt voor een kwart van de gezinsmigranten-Wi2021, voor 19 procent van de asielmigranten-Wi2013 en voor een op de drie gezinsmigranten-Wi2013. Ook is in figuur 6.8 te zien dat de genoemde kosten van de taallessen variëren tussen de verschillende groepen inburgeraars. Ruim een kwart van de gezinsmigranten (zowel onder de Wi2013 als onder de Wi2021) stellen dat de taalcursus tussen de 1000 euro en 5000 euro kost. Een wat kleiner aandeel van de gezinsmigranten (ongeveer een op de zes) laat weten dat de cursus 1000 euro of minder, of tussen de 5000 en 10.000 euro kost. Van de asielmigranten die inburgeren onder de Wi2013 zeggen ruim vier op de tien dat de kosten uitkomen op een bedrag tussen de 5000 en 10.000 euro en meent kleiner aandeel dat de kosten lager uitpakken (bijna een kwart van de asielmigranten onder de Wi2013 noemt een bedrag tussen de 1000 en 5000 euro en ongeveer vijf procent een bedrag van minder dan 1000 euro). Deze verschillen zijn wellicht te verklaren door hoe deze migranten hun kosten financieren: grofweg 90 procent van de asielmigranten onder Wi2013 krijgt een DUO-lening en gebruikt geen eigen geld of dat van een partner om de taalschool te bekostigen. Wanneer er gebruikgemaakt wordt van een DUO-lening is de inburgeraar gebonden aan een door Blik Op Werk goedgekeurde aanbieder, waardoor ze daarin minder keuze hebben.

Figuur 6.8 Kosten van taalcursus voor Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-inburgeraars (N = 2,358)

Kosten zijn bepalend voor de keuze van de taalschool

In de gezinsmigranten-expertpool tekent zich hetzelfde beeld af als in het kwantitatief onderzoek. De kosten van de taalcursus zijn erg bepalend voor de keuze van een taalschool. Hieronder volgt een inkijk in de variëteit in overwegingen die mensen maken in het bekostigen van hun taalcursus.

❖ Hoogte van de prijzen voor de cursussen

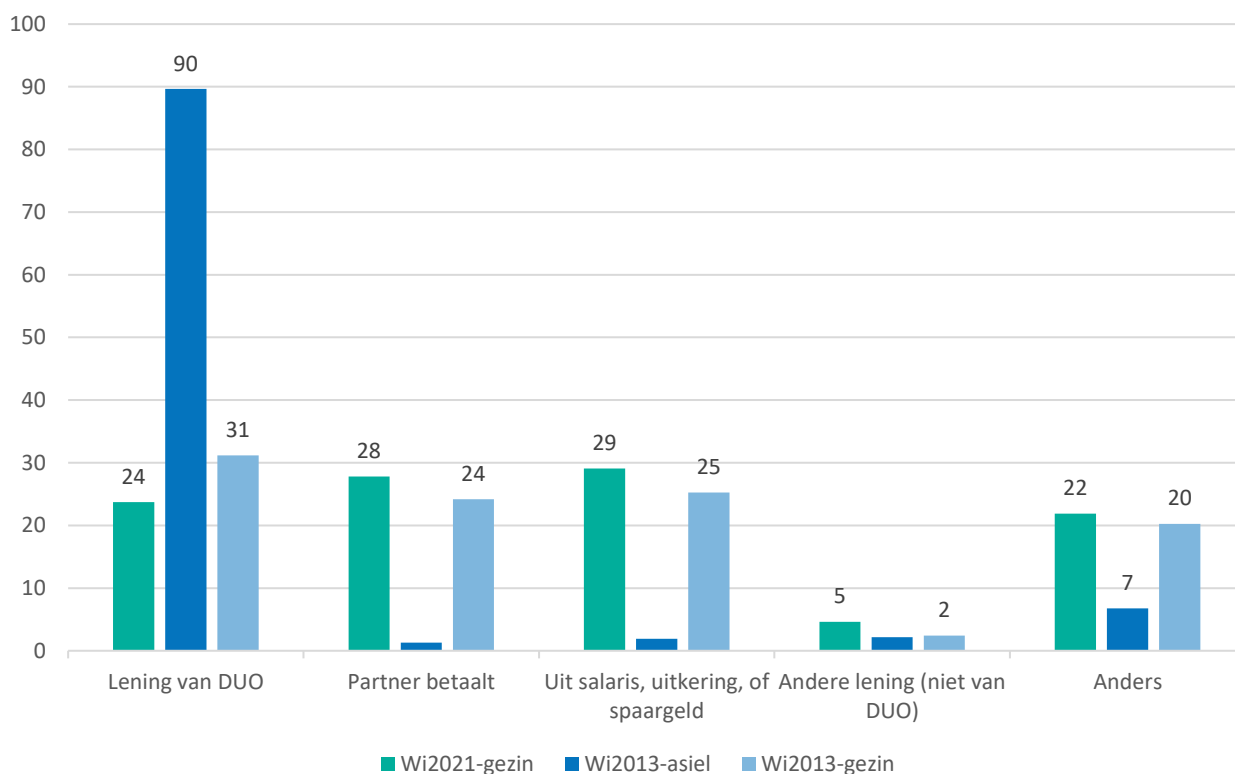
De deelnemers aan de expertpool gezinsmigranten geven verschillende voorbeelden van de kosten van hun taalcursus, waarbij veel van hen opmerken dat er een groot verschil is in de prijzen. Deze vrouw vindt de cursus die ze volgt erg duur, terwijl ze ook niet tevreden is over haar medecursisten en het niveau: *“Het is heel duur! 550 euro per maand. 9 uur per week.”* (vrouw, 44, Japan, B1-route) De deelnemers spreken over verschillende bedragen, en vaker bedragen tussen de €5000 en €6000. Dit is een veel hoger bedrag dan wat deze man betaalde voor zijn taalcursus: *“Ik heb zelf voor mijn cursussen betaald. Ik heb A1 en A2 gedaan, en die kostten €400-€500 per cursus. Ik voel me prettig bij dit bedrag. Ik ben niet van plan om meer geld dan dit uit te geven aan een cursus.”* (man, 35, Canada, B1-route) Deze man heeft het ook zelf gefinancierd, en besloot wel om een school met keurmerk te kiezen: *“2000 euro voor de eerste cursus (A0-A2) voor de officiële. Ik vond de school leuk. De eerste cursus was het waard. Goede docent, die wist alles. Ik heb voor B1 in totaal 1200 euro in termijnen van acht weken betaald. Het was dezelfde school, maar moeilijk om huiswerk zelfstandig te doen. Ik had liever een intensief programma gehad.”* (man, 44, Mexico, B1-route)

Onder andere met het oog op de kosten kiezen deelnemers voor een mix aan instrumenten om te leren. Formele cursussen, informele mogelijkheden zoals taalmaatjes, maar ook zelfstudie. Deze man kiest ervoor om deels zelf te studeren, omdat hij het anders niet kan betalen: *“Velen van ons werken, dus we hebben niet zo veel tijd, het enige wat je kunt leren is op school. Ik heb anders geen tijd om te rusten. Er is ook veel huiswerk. Om met rente terug te betalen, met alles wat er gaande is, moet er waarde aan zitten. Het is een investering.”* (man, 35, Ghana, B1) Ook deze vrouw kiest voor zelfstudie vanwege de kosten: *“Toen ik hierheen verhuisde, had ik mijn spaargeld uit de VS, en ik wilde daar niet veel van gebruiken voor een lening voor een cursus. Ik heb er vertrouwen in dat ik B1 zelf kan halen. Ik weet dat ik een taal kan leren, en het is toch zelfstudie, ook in een betaalde cursus.”* (vrouw, 33, VS, B1-route)

6.2.3 Financieringsbron

De Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars (asiel- en gezinsmigranten) onder de Wi2013 is ook gevraagd naar de manier waarop zij de taal cursus bekostigen. Ze konden hierbij meerdere antwoordcategorieën selecteren. Ongeveer de helft van de inburgeraars maakt gebruik van een lening bij DUO (47,9%), voor ongeveer een vijfde van de respondenten betaalt de partner (17,5%) en ongeveer een vijfde betaalt de kosten uit het salaris, de uitkering of uit spaargeld (19,2%). Relatief weinig inburgeraars moeten schulden maken (ergens anders dan bij DUO) om de inburgering te betalen (3,4%). Figuur 6.9 laat zien hoe deze kosten worden betaald door de verschillende groepen inburgeraars. Zo leent maar liefst 90 procent van de asielmigranten onder Wi2013 van DUO en maken ze nauwelijks gebruik van andere manieren om te betalen. Bij gezinsmigranten, zowel onder Wi2021 als Wi2013, zien we meer diversiteit in hoe ze de taalscholen bekostigen. Van de gezinsmigranten onder de Wi2013 maken een op de drie mensen gebruik van een DUO lening, betaalt ongeveer een kwart van de mensen de kosten uit hun salaris, uitkering of spaargeld en betaalt van een kwart de partner de kosten. Voor gezinsmigranten onder de Wi2012 maakt ongeveer een kwart van de mensen gebruik van een DUO lening, betalen bijna een op de drie mensen de kosten uit hun salaris, uitkering of spaargeld en betalen van ook bijna een op de drie mensen de partner de kosten van de taalschool. Mensen kunnen de kosten vanuit verschillende bronnen bekostigen, zo kunnen ze tegelijkertijd een DUO-lening hebben en dat aanvullen met eigen geld, of met eigen geld en met aanvullende contributie van de partner betalen. De meeste mensen bekostigen de cursus via één financieringsbron.

Figuur 6.9 Hoe financieren inburgeraars hun taalschool (N = 2320).

❖ Wel of geen lening

Het willen vermijden van schulden is een vaak genoemde overweging die mensen ertoe brengt hun opleiding zelf te financieren of goedkopere alternatieven te zoeken. Zo vertelt een deelnemer: *“Ik wilde de lening niet aangaan omdat het een*

soort valstrik is. Toen ik hierheen verhuisde, had ik wat spaargeld en een baan. (...) Mijn baan was niet voldoende om de lening te dragen en af te lossen. En de Nederlandse opties waren duur. Ik wilde het zelf doen. Ik betaalde ook voor mijn eigen uitgaven en wilde mijn partner niet belasten met alle kosten. Dus zocht ik online en vond andere goedkope opties. (...) De zelfstudie werkt.” (man, 31, Pakistan, B1-route) De financiële positie van iemand kan juist ook een rol spelen in het aangaan van een lening: “Ik heb de lening genomen, gezien mijn achtergrond kom ik niet uit een gunstige economische situatie, met niet zo’n goede valuta. Ik moest een lening nemen. Ik heb 6000 euro gebruikt vanaf het eerste deel van B1 tot nu. (...) De prijs hield me tegen om alles in één keer te leren.” (man, 35, Ghana, B1-route) Deze man wil ook een lening voorkomen, maar zegt dat de inburgeringstermijn daarnaast van invloed is op zijn beslissing: “Ik wil geen lening aangaan en in de schulden komen [drie groepsgenoten van de expertpool beamen dit]. Dingen kunnen veranderen wanneer ik dichterbij mijn drie jaar kom. Ik wil een cursus in persoon volgen en misschien wat meer geld uitgeven in plaats van een online cursus. Ik ben gezakt voor mijn laatste online cursus.” (man, 35, Canada, B1-route)

❖ *Andere afwegingen*

Er zijn ook deelnemers die een andere afweging maken, niet (helemaal) gebaseerd op geld. Deze vrouw stelt dat geld niet de belangrijkste motivatie was, maar intensiteit: “[geld] was minder belangrijk, belangrijker was tijd. Ik moet elke dag naar mijn opleiding, dus dat combineren met Nederlands zou te veel zijn. Ik zeg tegen mezelf: je leert de taal sneller door te spreken.” (vrouw, 27, Zimbabwe, B1-route) Voor deze man speelt geld deels een rol: “De prijs speelde voor 50 procent een rol. Voordat ik verhuisde, deed ik een A1-cursus. Dat kostte ongeveer 1000 euro. Toen ik hier kwam, zocht ik naar een intensieve diepgaande cursus. Ik wilde een langere cursus dan slechts twee weken. Ik vond een cursus van 10 weken en 4 uur per dag. Dus eerst: vind ik het leuk? Daarna: kan ik het betalen?” (man, 44, Mexico, B1-route) Deze man vertelt dat hij een balans zoekt tussen betaalbaarheid en effectieve leerresultaten: “Prijs is belangrijk, maar als je vooruitgang ziet, moet je het niet als verspilling zien.” (man, 27, Marokko, B1-route)

❖ *Vragen over bekostiging van inburgering*

Dat mensen zelf verantwoordelijk zijn voor de financiering van hun taalcursus, roept vragen op. “Het zou fijn zijn als er een andere optie is voor een intensieve cursus. Dit zou door de overheid gefinancierd kunnen worden, in plaats van te volgen wat de markt vraagt.” (man, 44, Mexico, B1-route) Dat er andere regels gelden voor mensen die van buiten Europa komen, begrijpt niet iedereen: “Het is heel stressvol. Het voelt raar dat migranten uit Europese landen dit niet hoeven en anderen wel.” (vrouw, 44, Japan, B1-route) Dit geldt in zekere zin ook voor het onderscheid tussen gezinsmigranten en asielmigranten, vertelt deze vrouw: “Ik begrijp niet waarom de overheid niet in ons investeert, zoals ze bij vluchtelingen wel doen. Wij willen ook bijdragen, dus ik begrijp niet waarom wij niet de ondersteuning krijgen, hoewel ik natuurlijk begrijp dat mijn situatie anders is dan een vluchteling.” (vrouw, 33, USA, B1-route)

6.2.3 Wi2021-gezin: aankomst in Nederland en Basisexamen inburgering Buitenland

Tot slot is er een aantal vragen specifiek gesteld aan gezinsmigranten onder de Wi2021, over de informatieverstrekking over inburgering na aankomst in Nederland en het Basisexamen inburgering Buitenland. Gezinsmigranten onder de Wi2021 moeten bij aankomst in Nederland zelf een afspraak maken bij de gemeente over de inburgering. Van Wi2021-gezinsmigranten die de enquête hebben ingevuld, was ongeveer twee derde hiervan op de hoogte bij aankomst in Nederland (61,6%) en ongeveer een derde was hiervan niet op de hoogte (34,2%).

Daarnaast moeten gezinsmigranten onder de Wi2021 al met hun inburgering beginnen in hun land van herkomst. Zij moeten voordat ze naar Nederland komen het Basisexamen inburgering Buitenland succesvol hebben afgelegd. Onder bepaalde omstandigheden kunnen inburgeraars hiervoor een ontheffing aanvragen, bijvoorbeeld bij ziekte. Ongeveer twee derde (63,5%) van de Wi2021-gezinsmigranten die de vragenlijst hebben ingevuld zeggen dat ze dit examen in het land van herkomst hebben afgelegd. 34 procent zegt dit examen niet te hebben afgelegd. Van de inburgeraars die dit examen wel hebben afgelegd, zegt 98,2 procent het examen ook te hebben gehaald.

Wachttijden voor examens

Er zijn verschillende voorbeelden van mensen die last hebben van wachttijden voor examens. Zo vertelt deze man dat hij in zijn thuisland al een afspraak probeerde te maken voor een A1-examen: “Toen ik mijn A1-slot thuis boekte, duurde het vijf maanden om de eerste beschikbare plek te vinden. Dus ik moest vijf maanden wachten in mijn thuisland. Deze slots zouden voor iedereen open moeten zijn.” (man, 31, Pakistan, B1-route)

6.3 Samenvatting

Het vinden van een taalschool

Gezinsmigranten onder de Wi2021 en inburgeraars onder de Wi2013 zijn zelf verantwoordelijk voor het vinden en bekostigen van taallessen. Het grootste deel van de Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 heeft de taallessen via de gemeente gevonden. Ook het internet is een veelgenoemde bron voor het vinden van taalscholen. Deze zoektocht is niet altijd makkelijk en de behoefte wordt geuit aan gecentraliseerde en betrouwbare informatie over het vinden van een goede taalschool. Gezinsmigranten uiten behoefte aan gecentraliseerde en betrouwbare informatie over het leren van Nederlands en het vinden van goede scholen. Het verschilt namelijk sterk hoe lokale overheden gezinsmigranten met dit soort informatie ondersteunen. Alle achttien gezinsmigranten uit de expertpool laten vindingrijkheid zien door de taal te leren via een combinatie van een taalcursus (hoewel vaak niet door het keurmerk erkend), online bronnen en informele mogelijkheden zoals een taalcafé, coach of maatje.

Informatie over taalcursus en taalschool

Een deel van de gezinsmigranten onder de Wi2021 (in het vragenlijstonderzoek vier op de tien) zou graag met name meer informatie willen ontvangen over het vinden van een goedkope taalcursus. Een groot deel van de informatie krijgen ze nu van de gemeente, al gaat het in de praktijk vaak over een mix aan informatiebronnen. Inburgeraars onder de Wi2013 zijn wisselend tevreden over de uitleg van de gemeente over het vinden van een goede taalschool. Ongeveer de helft van de bevroegde mensen is hier tevreden over, maar een deel stelt dit minder positief te ervaren. Bijna een kwart van de asielmigranten die inburgeren onder de Wi2013 en ongeveer een derde van de gezinsmigranten onder de Wi2013 noemen dat de uitleg van de gemeente op dit punt (heel) slecht. Gezinsmigranten onder de Wi2021 zijn over het algemeen minder tevreden met de ondersteuning van de gemeente bij het vinden van een taalschool dan inburgeraars onder de Wi2013.

Belang van de kosten in de zoektocht naar een taalschool

In de keuze voor een taalschool vinden inburgeraars de kosten van de taallessen een belangrijke overweging. Vooral gezinsmigranten onder de Wi2021, in vergelijking tot inburgeraars onder de Wi2013, noemen de kosten als belangrijk voor hun keuze. Wat hiermee te maken kan hebben is dat de kosten voor gezinsmigranten onder de Wi2021 ook hoger uit kunnen vallen, vanwege de verhoging van de taaleis naar B1 en omdat het aanbod voor de onderwijs- en Z-route ook moeilijk te verkrijgen is buiten de gemeentelijke markt. Ongeveer de helft van de Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 die de vragenlijst hebben ingevuld betalen de taallessen met een lening van DUO. De kosten van de taallessen variëren hierbij onder de inburgeraars. Het willen vermijden van schulden is een vaak genoemde overweging die mensen ertoe brengt hun opleiding zelf te financieren of goedkopere alternatieven te zoeken. Er zijn aanzienlijke verschillen in de kosten van taalcursussen, waarbij sommige cursussen als erg duur worden ervaren. Meestal zijn dit cursussen met een keurmerk. Gezinsmigranten begrijpen niet altijd waarom er voor hen andere regels gelden.

7. Conclusie

Rode draden en reflectie op belangrijkste inzichten

Deze rapportage beschrijft de uitkomsten van het eerste vragenlijstonderzoek uitgevoerd in het najaar van 2023 en de tweede kwalitatieve meting uitgevoerd in het voorjaar van 2024 van het onderzoek *Perspectief inburgeraar*. In het onderzoek wordt vanuit het perspectief van inburgeraars onderzocht in hoeverre de Wi2021 werkt zoals de wetgever heeft beoogd en in hoeverre er voor de inburgeraars onder de Wi2013 voldoende geschikt aanbod beschikbaar blijft en ze ondersteuning van gemeenten ontvangen bij het inburgeren. In dit afsluitende hoofdstuk benoemen we de rode draden uit de bevindingen en reflecteren we op de belangrijkste inzichten die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen.

7 Conclusie

7.1 Rode draden uit het onderzoek

7.1.1 Verschil tussen instrumenten die in de ‘inburgeringsreis’ worden ingezet en het effect van wachten

Het aanbod en wachttijden in het azc

Uit ons onderzoek blijkt dat de tevredenheid van inburgeraars met de instrumenten die worden ingezet vanuit de Wi2021 verschilt tussen de instrumenten. In de periode in het azc ontvangt een minderheid van de inburgeraars inburgeringsaanbod, waaronder Nederlandse taallessen of Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM). Ongeveer vier op de tien inburgeraars hebben in hun tijd op het azc Nederlandse taallessen gehad en ongeveer een op de vijf heeft de training KNM gevolgd. Dit aanbod ervaren mensen als beperkt. De ervaringen wat betreft beschikbaarheid en kwaliteit van het aanbod zijn erg wisselend.

Inburgeraars ervaren in het azc veel wachttijd voordat ze kunnen beginnen met het inburgeringsaanbod, tenzij mensen zelf actief op zoek gaan naar mogelijkheden om de taal te leren of vrijwilligerswerk te doen. In de Memorie van Toelichting van de Wi2021 wordt de ambitie uitgesproken dat gemeenten starten met het reguliere inburgeringstraject wanneer statushouders nog verblijven in het azc vanaf het moment dat de statushouder aan een gemeente is gekoppeld. Gemeenten hoeven niet al in het azc te beginnen met het inburgeringstraject, omdat ze volgens de Wi2021 pas bij huisvesting van de statushouders in hun gemeente verplicht worden het inburgeringstraject te starten. Het is wel de bedoeling dat gemeenten zo snel als mogelijk starten met het reguliere inburgeringstraject, conform de ambitie in Wi2021. Hoewel mensen zeggen liever actief aan de slag te zijn in die periode, hangt dit ook af van hun persoonlijke situatie. Het hebben van (jonge) kinderen en de fysieke en mentale gezondheid zijn factoren die van invloed zijn op de ontvankelijkheid van mensen voor inburgering. Persoonlijke omstandigheden kunnen ook van invloed zijn op de bereidheid of mogelijkheid de aangeboden informatie te ontvangen. Dit maakt de timing van informatie belangrijk.

De periode in het azc kan volgens inburgeraars beter worden benut om mensen zo snel mogelijk mee te laten doen. Ongeveer twee op de drie inburgeraars hadden in het azc meer ondersteuning willen krijgen bij het leren van Nederlands. Ruim een derde van de inburgeraars zou ondersteuning gericht op het leren van de Nederlandse taal en cultuur wenselijk vinden. Daarnaast hebben mensen behoefte aan persoonlijk contact en dan met name gericht op praktische informatie en concrete tips. Tijdens het verblijf in het azc geven mensen aan relatief weinig contact te hebben met gemeenten. Het contact dat er is, is over het algemeen kort en vooral gericht op huisvesting. We zien ook voorbeelden van inburgeraars die in een azc verblijven in de gemeente waar ze aan gekoppeld zijn, waarbij er wel persoonlijke begeleiding en intensiever contact is. Dit resulteert volgens deelnemers aan het kwalitatief onderzoek in meer kansen voor participatie en inburgering.

Gezinsmigranten hoeven niet in het azc te wachten en beginnen hun inburgeringsreis in hun woonplaats. Negen op de tien gezinsmigranten zeggen dat ze reeds begonnen zijn met Nederlands leren. Het is afhankelijk van de gemeente hoe snel gezinsmigranten hun eerste gesprek over de inburgering hebben, evenals de mate van betrokkenheid of kundigheid als het om ondersteuning van gezinsmigranten gaat. Niet alle gezinsmigranten weten dat ze moeten inburgeren. Ook stelden vier van de achttien gezinsmigranten in de expertpool dat hun in het land van herkomst onterecht verteld is dat zij niet hoeven in te burgeren.

Ervaringen tijdens de inburgeringsreis

Als mensen eenmaal beginnen met hun inburgeringsreis, dan zien we dat die reis in het begin beter wordt gewaardeerd dan verderop in het inburgeringsproces. Mensen zijn het meest positief over de brede intake en over financieel ontzorgen. De persoonlijke aandacht en het gevoel gehoord te worden zijn succesfactoren bij de brede intake. De ruimte om te wennen aan de nieuwe situatie in een nieuwe woonplaats zonder direct bezig te hoeven zijn met financiële zaken, ontlast mensen. Naarmate de keuze voor de inburgeringsroute dichterbij komt, neemt de waardering voor de inburgeringsinstrumenten af. Het PIP wordt iets minder positief beoordeeld dan de brede intake, en daarnaast zijn er voorbeelden van mensen die het onderscheid tussen brede intake of PIP niet kunnen maken. Het is in hun ogen meer een serie afspraken zonder duidelijke afbakening. Het valt op dat gezinsmigranten overwegend minder positief zijn over hun PIP dan asielmigranten. Inburgeraars in de B1- en Z-route zijn hier ook minder vaak positief over dan inburgeraars in de Onderwijsroute.

Zo kan het ook zijn dat de leerbaarheidstoets als een verrassing komt, terwijl in andere gemeenten meer tijd wordt genomen om via aanvullende activiteiten de leerbaarheid van inburgeraars in te schatten. Hoewel het merendeel van de inburgeraars in de vragenlijst noemt tevreden te zijn met de leerbaarheidstoets, delen met name gezinsmigranten negatieve ervaringen met de leerbaarheidstoets. Dit heeft er onder andere mee te maken dat de relatie tussen dat wat wordt getoetst en de inburgering niet duidelijk is voor sommige gezinsmigranten.

Wat betreft de selectie van de inburgeringsroute is het voor mensen vooral belangrijk dat de route aansluit op hun ambitie of persoonlijke situatie. De kans op werk, de mogelijkheid tot het volgen van een opleiding en het beginnen met werken, en de mogelijkheid om de route te combineren met een gezin lijken de belangrijkste factoren te zijn die een rol spelen in de waardering van de keuze voor en ervaring met een inburgeringsroute. De belangrijkste redenen voor (on)tevredenheid gaan over de mogelijkheden te participeren binnen een route, middels (vrijwilligers)werk (dit geldt vooral voor de Z-route) of de kans die een route biedt op (passend) werk en opleiding (dit geldt voor alle routes).

Het combineren van het leren van de Nederlandse taal en werken, oftewel dualiteit, is een van de beoogde werkzame mechanismen van de Wi2021. In de praktijk zegt een klein deel van de asielmigranten die inburgeren onder de Wi2021 betaald werk te hebben gedaan sinds ze een verblijfsvergunning hebben ontvangen; ongeveer twee op de tien. Dit aandeel komt voor deze groep lager uit dan voor gezinsmigranten. Van de gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 zeggen ongeveer zes op de tien betaald werk te hebben verricht sinds het ontvangen van de verblijfsvergunning. Ongeveer zes op de tien werkende inburgeraars vinden (vrijwilligers)werk en Nederlands leren goed te combineren. Daarnaast vindt een deel van deze groep de combinatie van werken en de taal leren moeilijk. In het kwalitatief onderzoek kwam in gesprek met asielmigranten naar voren dat werken en taal in het inburgeringsaanbod niet met elkaar verbonden worden. Ook zijn er voorbeelden uit het kwalitatief onderzoek van mensen die hun baan hebben opgezegd toen ze begonnen met inburgeren omdat ze het combineren van inburgeren en werken te intensief vinden. Dit geldt vooral voor mensen uit de Z-route en de Onderwijsroute.

Het effect van wachten tijdens de inburgeringreis

Ook komt naar voren dat de Wi2021 veel van elkaar afhankelijke onderdelen bevat. Hoewel in de vragenlijst de meerderheid van de inburgeraars noemt geen last te hebben van lange wachttijden, kunnen de van elkaar afhankelijke onderdelen in de ogen van inburgeraars ook resulteren in (te) veel wachten. Mensen wachten tot de contactpersoon van de gekoppelde gemeente contact opneemt, ze wachten op de brede intake, op de leerbaarheidstoets, op het PIP en op de start van hun cursus. Als een gemeente met een uitgebreider aanbod werkt, bijvoorbeeld met een leerbaarheidstoets die aangevuld wordt met een observatieperiode van een aantal werken, of een schakeltraject, kan het wachten tussen de onderdelen toenemen. Inburgeraars delen voorbeelden over een beperkt aantal instroommomenten in verschillende inburgeringsonderdelen wat resulteert in meer wachttijd, maar ook voorbeelden van contactpersonen van de gemeenten die uitvallen of overbelast zijn. Het feit dat mensen moeten wachten kan leiden tot een gevoel van verlies. Dit gaat om het letterlijke verlies van tijd, maar daarmee ook van een leven dat er (al) had kunnen zijn. Met als keerzijde dat er mensen zijn die hun ambitie verliezen als het wachten te lang duurt. Er zijn ook mensen die iets willen doen om de verveling tegen te gaan.

Behoeft aan praktische informatie die aansluit bij de persoonlijke situatie

Als er in de gemeente ruimte is voor voldoende contactmomenten, inlevingsvermogen in de persoonlijke situatie en de mogelijkheid tot het spreken van de moedertaal, draagt dat bij aan de positieve ervaring van de inburgeringsreis, ook als mensen moeten wachten. Deelnemers geven aan dat er veel behoefte is aan praktische en betrouwbare informatie, met name over werk en inburgering, op een goed vindbare plek. Daarbij is hulp met de duiding van die informatie op hun persoonlijke situatie ook belangrijk. Met name gezinsmigranten zouden een centrale informatiebron over taalcursussen op prijs stellen.

Ten slotte merken we op dat de Wi2021 ruim twee jaar geleden is ingegaan, en dat dus veel inburgeraars nog beperkte ervaringen hebben met de inburgeringsroutes.

7.1.2 Verschillen in ervaringen tussen groepen inburgeraars

In dit onderzoek hebben mensen die inburgeren onder de Wi2013 en de Wi2021 hun ervaringen gedeeld. Binnen die groepen maken we een onderscheid tussen mensen die asielmigrant zijn en mensen die gezinsmigrant zijn. Binnen de Wi2021 zijn er verschillende routes waar mensen onder vallen. Ook zijn er verschillen in overige persoonskenmerken zoals opleidingsniveau, leeftijd of gender. We staan stil bij een aantal verschillen.

Verschillen in ervaringen tussen gezinsmigranten en asielmigranten

Voor gezinsmigranten geldt een andere inburgeringsreis dan voor asielmigranten. Hieronder bespreken we een aantal consequenties die uit die verschillen volgen. Opvallend is dat gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 op veel verschillende aspecten minder positief zijn dan de andere groepen inburgeraars.

❖ *De beginfase*

Asielmigranten beginnen – op een deel van de nareizigers en mensen die onder de regeling van hervestiging komen na – hun nieuwe leven in Nederland in het azc, waar gezinsmigranten dit vanuit het huis van de partner doen. De impact van het verblijf in het azc kan groot zijn, zeker wanneer mensen lange wachttijden ervaren voor ze in hun huis kunnen trekken. Dit is relevant voor de inburgering omdat we hebben gezien dat het lange wachten van invloed kan zijn op de mentale gesteldheid van mensen en hun motivatie om te beginnen met inburgeren. Gezinsmigranten kunnen weliswaar ook te maken hebben met wachttijden, maar mensen noemen in dit onderzoek niet dat dit van invloed is op de motivatie om in te burgeren of te integreren.

❖ *Financiering van de inburgeringscursus*

Een belangrijk verschil is dat gezinsmigranten zelf verantwoordelijk zijn om een inburgeringscursus in te kopen en financieren. Het is niet altijd eenvoudig aanbod te vinden dat passend en betaalbaar is voor gezinsmigranten. Ongeveer een op de drie gezinsmigranten onder de Wi2021 en de Wi2013 vindt het (heel) moeilijk om zelf een inburgeringscursus te vinden. Ter vergelijking, van de asielmigranten onder de Wi2013 noemt een op de vijf dit (heel) moeilijk. Ongeveer vier op de tien gezinsmigranten leren Nederlands wel via een cursus bij een taalschool. Andere veelgenoemde manieren om Nederlands te leren zijn via zelfstudie en via online taallessen. Het niet willen aangaan van schulden kan een belemmerende factor zijn in het vinden van taalaanbod met een keurmerk. Het ervaren voordeel ten opzichte van asielmigranten betreft de autonomie die gezinsmigranten ondervinden in het kiezen van een cursus. Asielmigranten zijn beperkt tot het aanbod dat de gemeente inkoopt, wat in sommige gevallen tot onvrede leidt door een ervaren gebrek aan kwaliteit.

❖ *Begeleiding door gemeente*

Asielmigranten en gezinsmigranten hebben allebei in de gemeenten toegang tot contactpersonen die hen kunnen begeleiden met de inburgering. Een andere overeenkomst is dat het van de gemeente afhankelijk is hoe betrokken of bereikbaar contactpersonen zijn. Asielmigranten waarderen de informatievoorziening van de gemeente. Hoewel gezinsmigranten de informatie over inburgeren uit een mix van bronnen halen, zien ze de gemeente als hun belangrijkste informatiebron. Het onderwerp waar gezinsmigranten vooral graag meer informatie over zouden willen hebben is over het vinden van een goedkope taal cursus. Uit de gedeelde verhalen tekent zich een beeld af van contactpersonen die bij asielmigranten directer en intensiever betrokken zijn dan bij gezinsmigranten, hoewel dit per gemeente verschilt. Van gezinsmigranten wordt (meer) zelfredzaamheid op basis van het sociale netwerk verwacht. Ook zijn er voorbeelden van gezinsmigranten die teleurgesteld zijn in de informatie die de gemeente kan bieden, bijvoorbeeld over het vinden van een betaalbare taal cursus.

❖ *Sociale verbondenheid*

In de gesprekken met inburgeraars delen met name asielmigranten de behoefte om meer in contact te zijn met Nederlanders. Er lijkt overeenstemming te zijn dat voor integratie en het echt goed beheersen van de Nederlandse taal, sociale verbondenheid essentieel is. Bij gezinsmigranten komt dit onderwerp minder uitgesproken aan bod. De aanname is dat zij via hun partner directer toegang hebben tot Nederlanders. Gezinsmigranten uit het kwalitatief onderzoek die deel uitmaakten van een (online) gemeenschap van bijvoorbeeld vrouwen in dezelfde positie, waardeerden dit zeer.

Verschillen in ervaringen tussen mannen en vrouwen

Met name in het vragenlijstonderzoek zagen we een aantal verschillen tussen mannen en vrouwen optreden. Vrouwen geven gemiddeld een lagere waardering aan de bijdrage van inburgering aan de doelen van de wet: (arbeids)participatie, het leren van de Nederlandse taal en kennis van de Nederlandse samenleving. Zij voelen zich daarnaast minder vaak gehoord dan mannen tijdens hun brede intake, en dit trekt zich door naar het verschil in waardering voor het PIP. Mannen waarderen dit hoger dan vrouwen. In de gesprekken met mensen valt op dat de combinatie van zorgen voor kinderen en inburgeren moeilijk kan zijn. Wat effect heeft op vrouwen, omdat zij veel vaker die zorgtaken op zich nemen. Dit zagen we met name bij gezinnen in de Z-route en gezinnen die ver of veel moeten reizen voor hun inburgeringsaanbod.

Verschillen in ervaringen tussen mensen in verschillende inburgeringsroutes

De inrichting van de B1-route, de Z-route en Onderwijsroute verschilt met als gevolg dat deze routes onderling ook verschillend worden ervaren.

❖ Z-route

De Z-route bestaat uit taaluren en participatie-uren en de hoeveelheid uren ervaren mensen als intensief, en er zijn voorbeelden van mensen die het moeilijk vinden dit te combineren met werken. Dit terwijl er mensen zijn die wel willen werken, maar het aanbod lang niet altijd vinden aansluiten bij die ambitie. Dat geldt voor het taalniveau maar ook voor (het gebrek aan) aansluiting van de participatie-uren op werk. Ook zien we meerdere voorbeelden van ouders in de Z-route, die het moeilijk en stressvol vinden om het grote aantal participatie-uren te combineren met de opvoeding van hun kinderen en hun eigen taallessen. Het woord druk of tijdsdruk valt regelmatig in de gesprekken met mensen uit de Z-route.

❖ B1-route

Met de B1-route komen op basis van de gesprekken wisselende ervaringen naar voren. Soms als te weinig intensief met name met het oog op het willen halen van een bepaald taalniveau om deel te kunnen nemen aan de arbeidsmarkt. Soms juist als te intensief en moeilijk. Ook noemen vooral deelnemers aan de B1-route het gebrek aan aansluiting op toekomstig werk als een obstakel, vooral als mensen zelf al een duidelijk beeld hebben van hun eigen ambitie.

❖ Onderwijsroute

Onder asielmigranten werden de meeste positieve voorbeelden gedeeld over de Onderwijsroute. In het kwalitatief onderzoek deelden deelnemers bijvoorbeeld positieve voorbeelden van onderwijs verzorgd door universiteiten. Mensen die deze route volgen ervaren deze meestal als intensief. Daarbij is het goed op te merken dat de ervaringen met het daadwerkelijke aanbod nog beperkt zijn, gezien het feit dat de Wet ten tijde van de dataverzameling voor dit rapport ongeveer tweeëneenhalf jaar van kracht was en de Onderwijsroute in sommige gemeenten later van start ging na een langer inkooptraject.

Bij de B1-route lijkt de meeste ruimte te zijn om te werken. De Z-route en de Onderwijsroute worden als het meest intensief ervaren, terwijl mensen uit de Z-route wel werken of juist willen werken.

❖ Opleidingsniveau

In het kwantitatief onderzoek waren mensen met een praktische opleiding of geen opleiding ondervertegenwoordigd. Daarom zijn er acht diepte-interviews gevoerd met mensen die voldoen aan dat profiel. Het valt op dat er een verschil lijkt te zijn tussen mensen die door omstandigheden hun opleiding niet hebben kunnen afmaken, maar daar cognitief wel mogelijkheid toe hebben, en mensen waarbij de kans op een vervolgopleiding minder groot is. In het geval van ons onderzoek betreft de laatste groep mensen die wat ouder zijn. Voor de laatste groep zijn er beperkte mogelijkheden voor een goede taalondersteuning. Voor mensen die wel een vervolgopleiding zouden kunnen doen, geldt dat zij afhankelijk zijn van maatwerk en goede begeleiding om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.

Dit zijn gemeenschappelijke ervaringen van de geïnterviewden, die in directe relatie tot hun (gebrek aan) opleiding staan.

- ❖ **Het leren van de Nederlandse taal zonder of met weinig opleidingsachtergrond.** De helft van de geïnterviewden (4) zegt dat het leren van de taal moeilijk is, met name omdat de lessen volgens de deelnemers vaak te snel gingen en er onvoldoende aandacht was voor hun basisniveau: *“De lessen gaan te snel voor mij. Ik begrijp soms niet alles en dan gaan ze al verder naar het volgende onderwerp. Er is weinig tijd om alles goed te verwerken, vooral omdat ik de taal nog niet goed spreek. Als ik thuis kom, moet ik ook nog voor mijn familie zorgen, en ik heb niet genoeg tijd om alles te herhalen.”* (man, 34, Irak, B1) En: *“In mijn thuisland leerden we nooit op deze manier. Alles is hier zo snel, en ik heb meer tijd nodig om te begrijpen wat er gebeurt.”* (man, 45, Eritrea, Z-route)

- ❖ **Het leren van de Nederlandse taal in een digitale omgeving.** In het bijzonder valt het digitale aspect van de lessen de deelnemers zwaar, vijf van de acht geïnterviewden gaven hier voorbeelden van. Zoals: *“In Syrië had ik nooit een computer gebruikt, en nu is alles online. Ik weet niet hoe ik het moet doen, en niemand heeft me echt geholpen om dit te leren.”* (man, 35, Syrië, B1)
- ❖ **Arbeidsmarktkansen en participatie op de arbeidsmarkt.** Deelnemers zeiden dat het vinden van werk moeilijk was, vooral vanwege de taalbarrière en het gebrek aan erkenning van hun vaardigheden. Voor veel mensen was het moeilijk om passende banen te vinden die aansloten bij hun achtergrond. Zeven van de acht geïnterviewden droegen concrete voorbeelden aan om dit te onderschrijven. Hier zijn drie van deze voorbeelden: *“In mijn thuisland werkte ik als manager in een hotel, maar hier werd ik gezien als een eenvoudige receptionist. Ze begrepen niet dat mijn werk veel meer inhield dan dat.”* (Man, 60 jaar, Syrië, Z-route) *“Ik heb ervaring als kok, maar hier moet ik opnieuw beginnen en ze vragen om diploma's die ik niet heb, hoewel ik al jarenlang in keukens heb gewerkt.”* (Man, 38 jaar, Syrië, B1-route) *“Ik wil dolgraag werken, maar met mijn taalniveau en gebrek aan Nederlandse werkervaring, lijkt het bijna onmogelijk om een baan te vinden.”* (Vrouw, 34 jaar, Syrië, B1-route) Voor de deelnemers is vrijwilligerswerk vaak de enige haalbare optie, maar dit levert weinig financiële zekerheid op. Het gebrek aan formele kwalificaties beperkte hun kansen op de arbeidsmarkt, en volgens deze deelnemers voelt vrijwilligerswerk als een noodoplossing in plaats van een stap richting betaalde arbeid: *“Ze beloofden ons dat we zouden kunnen werken om aan de inburgeringsplicht te voldoen, en dat deden we, maar het was vrijwilligerswerk. Dat betaalt niet, en we kunnen niet rondkomen van de uitkering.”* (vrouw, 30, Syrië, Z-route)
- ❖ **Toegang tot informatieverstrekking.** Hoewel we in het bredere onderzoek bevindingen hebben gedaan over (gebrek aan) toegang tot informatieverstrekking, geldt dit ook specifiek voor de geïnterviewden. Mensen hebben moeite met het begrijpen van de informatie die ze van instanties ontvangen. Zelfs met tolken of vertaalapps missen ze cruciale informatie, vooral omdat de manier waarop de informatie werd gepresenteerd te complex was: *“Mijn contactpersoon legde alles uit via de vertaler, maar ik begrijp het nog steeds niet volledig. Misschien mis ik dingen door hoe het vertaald wordt.”* (man, 31, Irak, Z-route) Deelnemers stellen dat officiële documenten en correspondentie vaak onduidelijk zijn. Ze hebben moeite met het begrijpen van juridische termen en de procedures die ze moeten volgen. Het gebrek aan taalvaardigheden en een educatieve achtergrond zorgt ervoor dat ze afhankelijk zijn van anderen om hen te helpen met deze taken.
- ❖ **Waardevolle leerervaringen.** Hoewel hun scholing onderbroken is in hun eigen land, hebben de jongere participanten door hun ervaringen in verschillende landen waardevolle vaardigheden in meerdere talen ontwikkeld. *“Ik was 10 maanden in Griekenland, de mensen die er 7 jaar waren, waren verrast hoe goed ik sprak. In Turkije hetzelfde, ik kreeg vragen als: ‘waar heb je gestudeerd, wie heeft je dat geleerd? Hoe heb je dat gedaan?’. Ik spreek veel talen en ik heb ze supermakkelijk geleerd.”* (man, 28, Syrië, B1) Ook hebben mensen specifieke waardevolle kwaliteiten opgedaan tijdens hun reis, bijvoorbeeld wat betreft interpersoonlijke vaardigheden. Dit laat zien dat eerdere leerervaringen, zoals het leren van een vreemde taal, voordelen kunnen bieden en effectief benut kunnen worden tijdens hun integratieproces.

7.1.3 Positieve elementen en verbeterpunten in de ogen van inburgeraars

Een aantal opvallende punten, zowel positieve elementen als verbeterpunten, die vanuit het perspectief van de inburgeraars uit het onderzoek naar voren zijn gekomen, zetten we hieronder op een rij.

Wat gaat goed in de ogen van inburgeraars?

- ❖ Wanneer het azc waar mensen verblijven in dezelfde gemeente ligt als waar inburgeraars aan gekoppeld zijn, is de begeleiding door contactpersonen van de gemeente makkelijker en kunnen mensen sneller beginnen met inburgeren.
- ❖ Over het algemeen zijn mensen die inburgeren onder de Wi2021 tevreden met het maatwerk dat wordt geleverd. Zo waarderen ze hoe de brede intake wordt gedaan, zijn ze over het algemeen positief over de leerbaarheidstoets en vinden ze het PIP over het algemeen goed passen bij hun plannen voor de toekomst.
- ❖ Ook over het financieel ontzorgen dat vanuit gemeenten wordt aangeboden zijn asielmigranten onder de Wi2021 goed te spreken. Een groot deel van alle inburgeraars onder Wi2021 is tevens tevreden met hoe de gemeente hen ondersteunt om te leren omgaan met geld.
- ❖ Een groot deel van de inburgeraars vindt dat er goed naar ze is geluisterd tijdens de brede intake. Gehoord voelen hangt samen met individuele aandacht, empathie en persoonlijke begeleiding.
- ❖ Toegang tot tolken of een contactpersoon die dezelfde taal spreekt, draagt bij aan het gevoel gehoord te worden.
- ❖ Toegang tot aanbod om de Nederlandse taal te oefenen, zoals taalmaatjes of taalcafé's, worden gewaardeerd indien dit aanbod er is.

Wat kan beter in de ogen van inburgeraars?

- ❖ Hoewel er positieve geluiden naar voren komen over de informatieverstrekking vanuit gemeenten, hebben mensen in alle fases van de inburgering behoefte aan meer, betrouwbare en goed vindbare informatie. De informatiebehoefte gaat onder andere over werk, inburgering, financiën en belastingen. Bij gezinsmigranten gaat dit specifiek ook om informatie over (goedkoop) taalaanbod. Daarbij is het belangrijk dat de timing van informatie afhankelijk van de persoon is, dus flexibiliteit in het verspreiden en ontvangen van informatie is belangrijk. Ook werd door verschillende deelnemers het belang van informatie in hun eigen taal benadrukt.
- ❖ Veel van de inburgeraars die nog niet zijn gestart met de inburgering zijn van mening dat ze te veel moeten leren in een te korte tijd, wat inburgeren voor hen moeilijk maakt. Dit veroorzaakt stress, vooral bij gezinsmigranten die ook zorgen voor hun gezin.
- ❖ We zien dat een deel van de inburgeraars al in het azc stappen heeft gezet richting inburgering, vooral bij het volgen van Nederlandse taallessen. Wel zegt een meerderheid van de inburgeraars nog meer ondersteuning te hebben gewild in hun azc-tijd, vooral gericht op het taalaanbod.
- ❖ Twee op de drie inburgeraars die de vragenlijst hebben ingevuld vonden dat ze niet lang op een aanbod hoefden te wachten. Uit het kwalitatief onderzoek blijkt dat er ook een groep is die te maken heeft met (lang) wachten. Asielmigranten ervaren dit ook in het azc. Lang wachten op inburgering zorgt vaak voor verlies van motivatie en het gevoel dat kostbare tijd verloren gaat. Specifiek voor mensen onder Wi2021 geldt dat er veel afhankelijkheden zitten in het inburgeringssysteem. Pas na de brede intake kan er een PIP worden opgesteld, daarvoor is ook een leerbaarheidstoets nodig. Er kunnen beperkte instroommomenten per jaar zijn in het inburgeringsaanbod. Ook kunnen extra elementen worden toegevoegd, zoals een schakeltraject of een langere observatieperiode om de leerbaarheid vast te stellen. Hoe meer verschillende onderdelen, hoe groter de kans dat er (extra) wachttijd ontstaat tussen de verschillende onderdelen. Dit wachten kan gepaard gaan met een gevoel van verlies van de mogelijkheid om snel mee te doen, of van de ambitie om in te burgeren of mee te doen in de samenleving.
- ❖ De dienstverlening die inburgeraars ervaren is afhankelijk van de (kwaliteit van de) contactpersoon. Verloop, gebrek aan contact, gebrek aan tolken of gebrek aan inlevingsvermogen worden genoemd als verbeterpunten. De kwaliteit van de dienstverlening varieert sterk tussen gemeenten en is afhankelijk van specifieke contactpersonen, wat leidt tot zeer uiteenlopende ervaringen.
- ❖ Mensen die de Z-route afleggen en afronden met een certificaat kunnen daarmee niet naturaliseren. Voor naturalisatie is op dit moment minimaal een A2-diploma nodig (of een ontheffing daarvan).²⁰ Dit feit kwam voor de meeste deelnemers aan het kwalitatief onderzoek als een onaangename verrassing. Mensen begrijpen dat er verschillende routes zijn op basis van het vermogen de taal te leren of te participeren, maar dit gebrek aan naturalisatieopties creëert stress onder deelnemers in lagere taalroutes.
- ❖ Hoewel de leerbaarheidstoets door ongeveer zes op de tien inburgeraars als overwegend positief wordt ervaren, zijn er gezinsmigranten die de leerbaarheidstoets als frustrerend ervaren, vooral omdat er volgens gezinsmigranten uit verschillende gemeenten geen duidelijkheid is over hoe deze test samenhangt met hun inburgering. Dit heeft voor een deel te maken met de juiste verwachtingen en kennis over de toets.
- ❖ Mensen die willen werken zien het leren van de taal als een middel tot een baan. Die combinatie van werken en leren komt nog onvoldoende naar voren tijdens de inburgering, volgens de ervaringen van inburgeraars. Van deze groep zijn er mensen in de B1-route die zouden willen dat hun taalniveau meer aansluit op hun ambitie op de arbeidsmarkt die ze na de inburgering willen waarmaken. Ook zijn er mensen in de Z-route die de participatie-uren gericht willen gebruiken om te werken of zich daarop voor te bereiden.
- ❖ Gezinsmigranten stellen vaker zelf aanbod samen, waarbij ze meerdere lesbronnen combineren (cursus, taalmaatje, zelfstudie, taalapp). Dit werkt in hun ervaring positief. Daarentegen zeggen asielmigranten in de gesprekken voor dit onderzoek dat ze meer mogelijkheden zouden willen hebben om de taal te oefenen. Meer contact met Nederlanders zou daarin wenselijk zijn. Het gebrek aan mogelijkheden om de taal in de praktijk te oefenen wordt door veel inburgeraars als een gemis ervaren, vooral bij asielmigranten.
- ❖ Taal leren op latere leeftijd of wanneer iemand laag- of niet geletterd is, is moeilijk. Mensen vinden dat er lagere verwachtingen moeten zijn van wat er nog mogelijk is op zo'n moment. Voor oudere of laaggeletterde inburgeraars kan de taaleis als bijzonder zwaar worden ervaren.

²⁰ <https://ind.nl/nl/nederlanderschap/nederlander-worden-door-naturalisatie>

7.2 Reflectie op de bevindingen

De hierboven beschreven rode draden uit het onderzoek leveren inzichten op over hoe de Wi2021 werkt vanuit het perspectief van de inburgeraars (hoofdvraag 1 van dit onderzoek) en hoe de inburgeraars die onder de Wi2013 vallen het inburgeringsaanbod en de ondersteuning van gemeenten ervaren (hoofdvraag 2). Een aantal punten is belangrijk om als reflectie op deze inzichten mee te nemen. Deze punten hebben betrekking op de ontwikkeling van de Wi2021 en op de responsgroep van dit onderzoek, en wat dit betekent voor de ervaringen die mensen in dit onderzoek naar voren brengen.

Een groot deel van de inburgeraars die zijn betrokken in het onderzoek bevindt zich ten tijde van de dataverzameling nog in de eerste fase van het inburgeren. Zo hebben nog niet alle inburgeraars ervaring opgedaan met het cursusaanbod of met het doen van examens. Dit betekent dat het daarom ook nog te vroeg is om op dit moment de hoofdvragen van het onderzoek te beantwoorden. Ook betekent dit dat we in de volgende metingen verder in zullen gaan op ervaringen van mensen met het inburgeringsaanbod en met het doen van examens. We verwachten daarmee op een aantal aspecten in het vervolg van het onderzoek meer verdiepende inzichten op te kunnen doen.

Als tweede reflectiepunt is het goed om te vermelden dat op een aantal kenmerken de responsgroep van dit onderzoek wat afwijkt van de gehele populatie van inburgeraars. Zo zijn in het vragenlijstonderzoek inburgeraars die de B1-route volgen oververtegenwoordigd in de sample van de Wi2021-asielmigranten, terwijl inburgeraars binnen deze groep die de Z-route volgen ondervertegenwoordigd zijn. Ook zien we, net als in veel (online) vragenlijstonderzoek, dat mensen met een hoog/theoretisch opleidingsniveau oververtegenwoordigd zijn in het onderzoek. Om toch voldoende ervaringen op te kunnen halen van asielmigranten die in de Wi2021 de Z-route volgen en van mensen met geen of een praktisch opleidingsniveau, zijn deze groepen nadrukkelijk vertegenwoordigd in het kwalitatieve onderzoek. Toch kan de samenstelling van de responsgroep betekenen dat de uitkomsten van het onderzoek niet op alle punten helemaal representatief is voor de totale populatie aan inburgeraars.

Desalniettemin laten de inzichten beschreven in deze rapportage zien dat de ervaringen en percepties van inburgeraars heel divers zijn. Op alle onderdelen die in dit onderzoek aan bod komen, zien we zowel positieve punten als belemmerende elementen naar voren komen vanuit het perspectief van de inburgeraars. De aangedragen ervaringen bieden aanknopingspunten om wat goed loopt nog verder te kunnen versterken en om te werken aan het tegengaan van ervaren knelpunten die het bereiken van de doelen van de Wi2021 in de weg kunnen staan.

B

Bijlagen

Bijlagen

B.1 Methodologische verantwoording vragenlijstonderzoek

Respons

Datascreening en a priori poweranalyses laten zien dat er voldoende respondenten hebben gereageerd op de vragenlijsten om relevante groepsvergelijkingen te kunnen maken met voldoende statistische power. Uitzonderingen hierbij zijn met name de vragen over de maatschappelijke en beleidsdoelen die in hoofdstuk 3 beschreven zijn. Op deze vragen hebben te weinig mensen uit de Z-route gereageerd om voor deze subgroep met voldoende statistische power verdiepende groepsvergelijkingen te maken.²¹ Andere groepsvergelijkingen zijn bij deze vragen wel mogelijk (zie hiervoor hoofdstuk 3).

Spreiding

We zien over het algemeen een goede spreiding van respondenten in de data. Er zijn voor de inburgeringsstelsels ruim voldoende respondenten en ook wat betreft persoonlijke kenmerken zien we genoeg variatie en spreiding. Ook is de incidentele oververtegenwoordiging van subgroepen, bijvoorbeeld van mannen onder asielmigranten en vrouwen onder gezinsmigranten, goed te verklaren aan de hand van bredere populatiegegevens.

Twee uitzonderingen moeten hierbij genoemd worden. Ten eerste zijn asielmigranten die binnen de Wi2021 de Z-route volgen ondervertegenwoordigd in de sample. Ook inburgeraars die relatief minder opleiding genoten hebben lijken ondervertegenwoordigd, hoewel geschikte populatiegegevens hiervan ontbreken. Dit betekent niet dat we hiervoor geen beschrijvende uitkomsten kunnen rapporteren, maar hier dient in de analyse en rapportage rekening mee gehouden te worden, met name bij het maken van groepsvergelijkingen met voldoende statistische power (zoals hierboven beschreven). In het kwalitatieve onderzoek is extra aandacht besteed aan het meenemen van deze subgroepen in de onderzoekspopulatie.

Missing data

Over het algemeen is het aantal missing values in de data beperkt. Met name 'feitelijke vragen' die niet gaan over ervaringen of waarderungen zijn meestal zo goed als compleet ingevuld. Bij vragen die juist gaan over ervaringen en waarderungen is relatief meer missing data. Zoals beschreven gaat dit met name om de vragen over de maatschappelijke en beleidsdoelen van de inburgeringswetten. Mogelijk komt dit door de subjectiviteit van de vragen, of het feit dat dit de laatste vragen van de vragenlijst waren en respondenten hier niet altijd de tijd voor namen. Ook kan het zijn dat de respondenten geen mening hadden over deze stellingen omdat zij nog niet lang genoeg aan het inburgeren zijn om een mening te hebben over de opbrengst van de inburgering. Voor de rest van de vragen met missing data geldt dat er voldoende data beschikbaar is om statistisch betekenisvolle groepsvergelijkingen te maken, indien relevant.

In deze fase van de rapportage van de enquêteresultaten hebben we geen respondenten met missing data uit de dataset verwijderd. In plaats hiervan rapporteren we de mate van missing data bij specifieke vragen op een transparante manier (de omvang van de responsgroep is in de titel van de verschillende tabellen en grafieken weergegeven) en kiezen we er hiermee voor om geen betekenisvolle data te verwijderen.

Mismatch vragenlijsten en controlevraag verblijfsvergunning

De wervingsmethode was erop gericht dat inburgeraars met behulp van filtervragen zelf de juiste vragenlijst konden invullen die voor hen relevant is. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld Wi2021-gezinmigranten specifiek de vragenlijst voor Wi2021-gezinmigranten dienden in te vullen. In de vragenlijsten zelf hebben we hierover een controlevraag toegevoegd, waarbij respondenten konden aangeven welke verblijfsvergunning ze hebben gekregen.

Hoewel we hier nauwkeurig mee zijn omgegaan in de informatieverstrekking over de vragenlijsten, is het niet ondenkbaar dat er respondenten zijn die de verkeerde vragenlijst hebben ingevuld, of de controlevraag onjuist hebben ingevuld. Dit blijkt ook uit de data. Van de groep Wi2021-asiel geeft 8,5 procent bij de controlevraag aan een verblijfsvergunning voor gezinsmigratie te hebben. Bij de groep Wi2021-gezin geeft 7,4 procent bij de controlevraag aan een verblijfsvergunning voor asielmigratie te hebben. We hebben respondenten met deze 'mismatch' in de dataset gehouden, omdat niet vast te stellen is dat zij daadwerkelijk de verkeerde vragenlijst hebben ingevuld of simpelweg de controlevraag niet begrepen hebben. Het feit dat er bij deze controlevraag ook relatief veel open antwoorden zijn ingevuld die wel verwijzen naar de antwoordcategorieën, geeft ook aan dat deze controlevraag voor veel mensen ingewikkeld was om in te vullen.

²¹ Zo hebben er gemiddeld 73 inburgeraars in de Z-route antwoord gegeven op de zes stellingen, terwijl er bij een minimale respons van 107 per groep (leerroute) genoeg variatie en respons is om tot voldoende statistische power te komen om relevante groepsvergelijkingen te maken tussen de drie leerroutes (uitgaande van $power = .9$ en effectgrootte $f = .2$). We hebben bij de analyse van alle enquêtevragen een minimale respons van 100 vastgesteld als grens om betekenisvolle groepsvergelijkingen te kunnen maken tussen drie groepen (bijvoorbeeld tussen leerroutes).

Analysemethoden

Tijdens de dataverzameling zijn we de analyse al gestart met een a priori poweranalyse die we met behulp van analyse-software G*Power hebben toegepast. De data-analyses hebben we vervolgens in SPSS uitgevoerd. De uitkomst op de meeste enquêtevragen rapporteren we aan de hand van beschrijvende frequentietabellen. Voor verdiepende vergelijkingen van groepsgemiddelden gebruiken we gangbare analysemethoden zoals t-toetsen, ANOVA-toetsen en post-hoc-toetsen. Als post-hoc-toets gebruiken we de Bonferroni post-hoc-toets, voor een laatste analyseslag bij het vergelijken van groepsgemiddelden.²²

Inzet van de gemeenteroute

Met de gemeenteroute kiezen we voor een ‘warme benadering’, waarbij we gemeenten, taalscholen en andere actoren die contact hebben met inburgeraars hebben verzocht om flyers te verspreiden met informatie over de vragenlijsten en mensen te attenderen op het onderzoek. Op deze manier konden we gericht op zoek naar groepen inburgeraars van wie de respons op de vragenlijsten wat achterbleef. Zo hebben we bijvoorbeeld taalscholen bezocht om mensen in de Z-route tijdens hun taalles uit te nodigen om de vragenlijst ter plekke in te vullen.

Het doel van de gemeenteroute was om de respons op de vragenlijst aan te vullen. Bij de selectie van gemeenten hebben we zo veel mogelijk rekening gehouden met geografische spreiding, spreiding naar grootteklasse en beleidskeuzes. Bij de beleidskeuzes hebben we gekeken naar het werken met dedicated klantmanagers, de inzet van duale trajecten en samenwerking met andere gemeenten. Daarnaast hebben we ook rekening gehouden met praktische zaken, namelijk de mate waarin we goede ingangen hebben in de betreffende gemeente en het aantal inburgeringsplichtige statushouders en het aantal gezinsmigranten in een gemeente. We weten namelijk dat in een gemeente soms veel statushouders kunnen wonen, maar dat het aantal inburgeringsplichtige statushouders een stuk lager kan liggen. Zodoende zijn de onderstaande gemeenten in beeld gekomen. Uiteindelijk zagen de gemeenten Breda en Utrecht geen mogelijkheid nu mee te werken.

Samen met de in de tabel opgenomen gemeenten zijn specifieke en lokale contactmomenten in beeld gebracht, zoals het verspreiden van papieren flyers of het inzetten van een digitaal bericht (inclusief afbeelding). Deze vormen van contact staan in de onderstaande tabel. De tabel vermeldt ook het soort contact. De flyers over het onderzoek waren zowel digitaal als fysiek beschikbaar. Daarbij is ook een afbeelding en tekst ontwikkeld en beschikbaar gesteld om via digitale kanalen te verspreiden, zoals WhatsApp, Telegram of Facebook Messenger. De flyer en het digitaal bericht waren beschikbaar in het Nederlands, Engels, Arabisch, Turks en in het Tigrinya.

Vaak vormt de contactpersoon vanuit de gemeente of andere uitvoerende organisatie een belangrijke informatiebron voor inburgeraars. Een ander, veelvuldig contactmoment betreft de taalaanbieder, al dan niet gedurende de taallessen. Een derde moment zijn informatie- of voorlichtingsbijeenkomsten in het kader van de participatieverklaring. Verder zijn maatschappelijke organisaties met hun activiteiten een plek om informatie over het onderzoek te verspreiden. Hierbij valt te denken aan een spreekuur, een taalcafé of een vrouwengroep. Sommige gemeenten kennen een adviesraad of een eigen sleutelpersonennetwerk. Zij konden naast het WhatsApp-bericht ook de flyers verspreiden. Tot slot zijn met enkele gemeenten of organisaties in die gemeenten afspraken gemaakt over veldonderzoek. Daarbij is gewerkt met de papieren vragenlijsten. Bij een taalschool in de gemeente Alkmaar zijn we langsgeslagen om samen met inburgeraars de papieren vragenlijsten in te vullen. Hieronder een overzicht van de bovengenoemde inzet per gemeente.

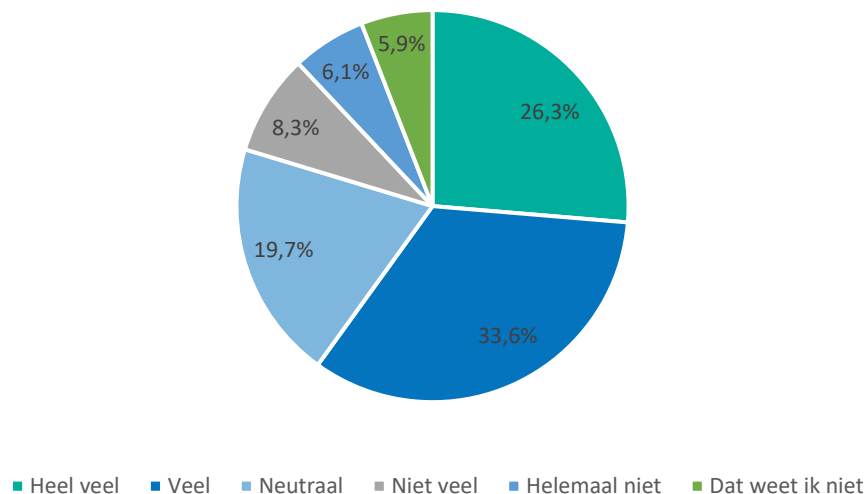
Gemeente	Papieren Flyers	Whats-App-bericht	Taalschool	Consulent/contactpersoon	Adviesraad/sleutel personen	Informatie bijeenkomst	Maatschappelijke organisatie	Papieren vragenlijst
Alkmaar	X	X	X	X			X	X
Breda								
Den Haag		X		X				
Eindhoven	X	X	X					X
Groningen	X		X	X			X	
Leeuwarden	X		X	X			X	
Tilburg	X	X	X	X	X			X
Utrecht								
Venlo	X		X	X	X	X	X	X
Regio Achterhoek	X		X		X	X		

²² De Bonferroni post-hoc-toets is een gangbare toets wanneer meerdere gemiddelden worden vergeleken en corrigeert voor Type 1 error (dat wil zeggen, vals-positieve significante uitkomsten bij het vergelijken van meerdere groepsgemiddelden). De Bonferroni post-hoc-toets is conservatiever dan de LSD post-hoc-toets, maar heeft meer statistische power dan de Tukey post-hoc-toets wanneer een relatief klein aantal gemiddelden wordt vergeleken. Voor de verdiepende groepsvergelijkingen in dit onderzoek is de Bonferroni post-hoc-toets daarom het meest geschikt.

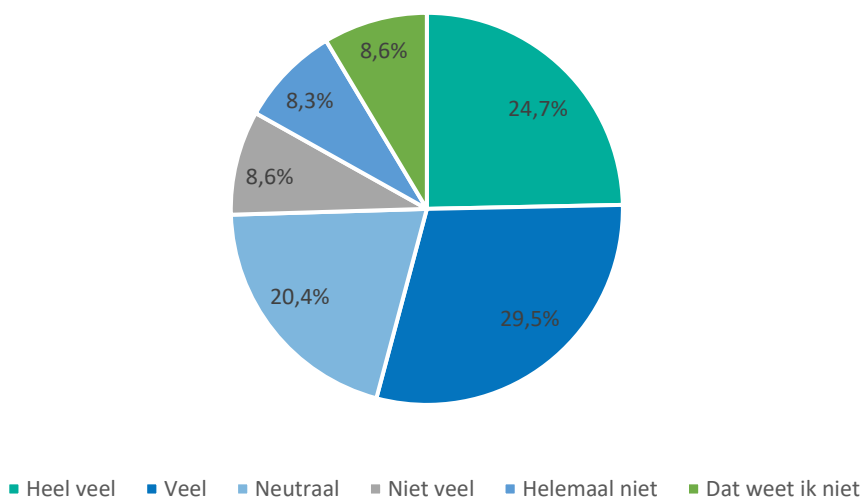
B.2 Aanvullende tabellen en grafieken hoofdstuk 3

B.2.1 Cirkeldiagrammen antwoordfrequenties bij stellingen over het maatschappelijke doel

1. Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland (N = 2533)

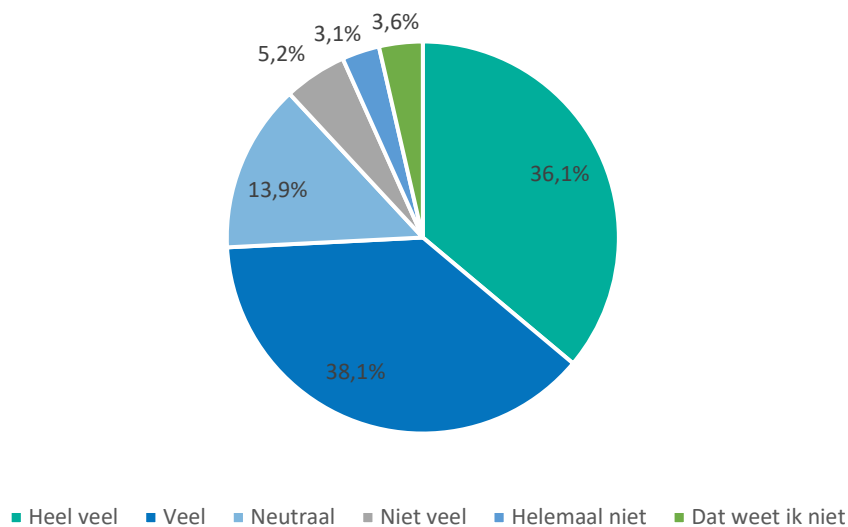

2. Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau (N = 2478)

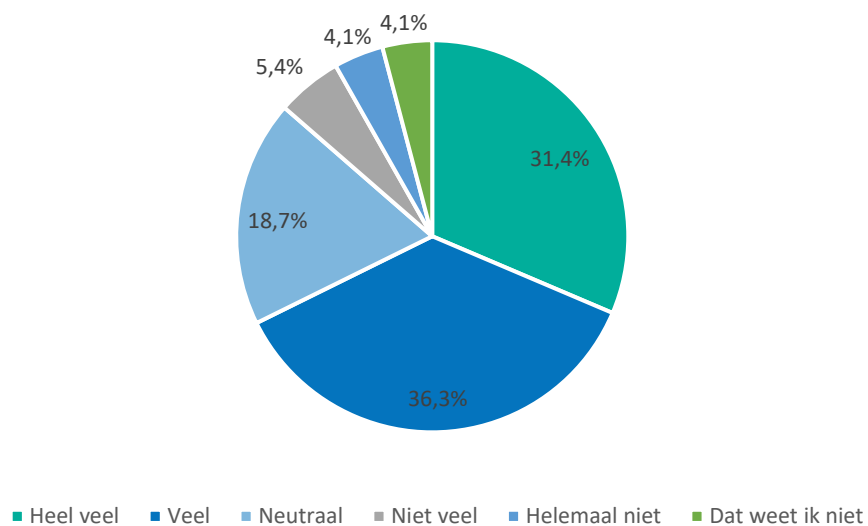

B.2.2 Cirkeldiagrammen antwoordfrequenties bij stellingen over de beleidsdoelen

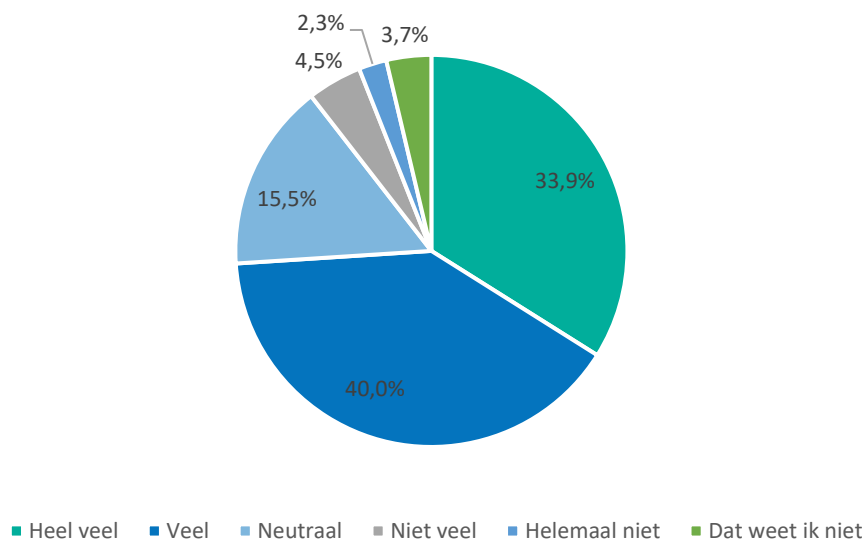
1. Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (N = 2460)

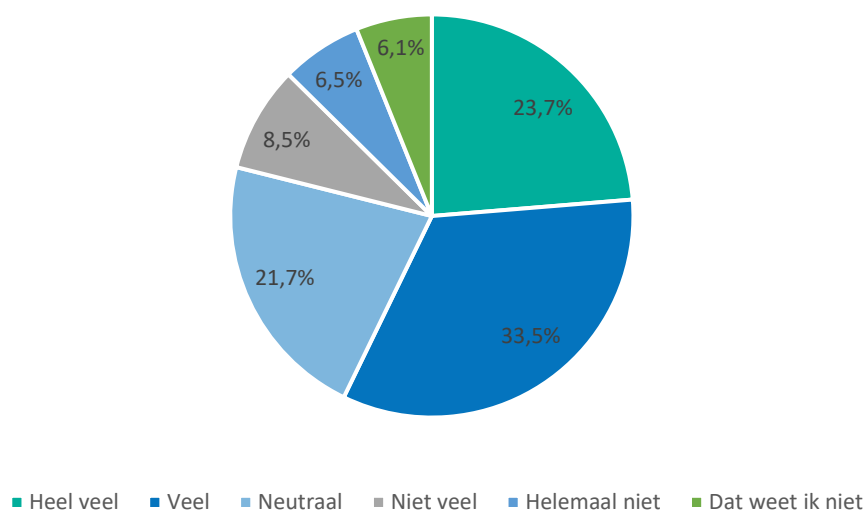
2. Door de inburgering leer ik goed Nederlands (N = 2475)

3. Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving (N = 2466)

4. Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen (N = 2484)

B.2.3 Tabellen antwoordfrequenties bij stellingen over het maatschappelijke doel (uitgesplitst voor Wi2021-asiel, Wi2021-gezin, Wi2013-asiel en Wi2013-gezinsmigranten)

1. Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland (N = 2533)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel veel	25,6%	23,2%	30,0%	24,2%
Veel	35,4%	32,0%	32,4%	31,4%
Neutraal	20,1%	20,4%	18,6%	21,6%
Niet veel	8,9%	8,7%	7,8%	6,7%
Helemaal niet	5,0%	7,9%	6,3%	7,2%
Dat weet ik niet	5,0%	7,9%	4,9%	8,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

2. Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau (N = 2456)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel veel	24,5%	22,7%	27,1%	21,8%
Veel	31,1%	27,9%	28,7%	27,1%
Neutraal	20,8%	18,9%	21,3%	20,7%
Niet veel	8,7%	10,3%	6,9%	10,6%
Helemaal niet	7,6%	10,2%	7,9%	8,5%
Dat weet ik niet	7,3%	10,0%	8,0%	11,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

B.2.4 Tabellen antwoordfrequenties bij stellingen over het maatschappelijke doel (uitgesplitst voor mannen en vrouwen)

1. Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau (N = 2401)

	Man	Vrouw
Heel veel	28,1%	20,7%
Veel	29,9%	29,7%
Neutraal	20,1%	21,0%
Niet veel	7,7%	9,2%
Helemaal niet	8,0%	8,5%
Dat weet ik niet	6,1%	10,9%
Totaal	100,0%	100,0%

2. Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland (N = 2453)

	Man	Vrouw
Heel veel	30,4%	21,5%
Veel	33,9%	33,9%
Neutraal	18,7%	20,8%
Niet veel	7,4%	9,2%
Helemaal niet	5,2%	7,2%
Dat weet ik niet	4,3%	7,5%
Totaal	100,0%	100,0%

B.2.5 Tabellen antwoordfrequenties bij stellingen over beleidsdoelen (uitgesplitst voor mannen en vrouwen)

1. Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (N = 2384)

	Man	Vrouw
Heel veel	39,4%	32,7%
Veel	37,6%	38,8%
Neutraal	12,8%	15,0%
Niet veel	4,3%	6,1%
Helemaal niet	2,8%	3,4%
Dat weet ik niet	3,2%	4,0%
Totaal	100,0%	100,0%

2. Door de inburgering leer ik goed Nederlands (N = 2396)

	Man	Vrouw
Heel veel	33,7%	28,6%
Veel	36,1%	36,9%
Neutraal	17,6%	19,9%
Niet veel	5,0%	5,9%
Helemaal niet	3,9%	4,2%
Dat weet ik niet	3,7%	4,5%
Totaal	100,0%	100,0%

3. Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving (N = 2389)

	Man	Vrouw
Heel veel	35,9%	32,3%
Veel	39,8%	40,2%
Neutraal	15,0%	16,0%
Niet veel	4,0%	4,9%
Helemaal niet	1,9%	2,8%
Dat weet ik niet	3,5%	3,9%
Totaal	100,0%	100,0%

4. Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen (N = 2405)

	Man	Vrouw
Heel veel	26,0%	20,9%
Veel	34,8%	32,7%
Neutraal	20,3%	23,4%
Niet veel	7,9%	8,9%
Helemaal niet	5,6%	7,4%
Dat weet ik niet	5,4%	6,7%
Totaal	100,0%	100,0%

B.2.6 Vergelijkende t-toets (Wi2021 [totaal] -Wi2013)

	t	df	p
Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)	1,43	2369	0,15
Door de inburgering leer ik goed Nederlands	0,22	2371	0,83
Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving	1,95	2372	0,05
Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen	1,65	2330	0,10
Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland	1,74	2381	0,08
Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau	1,27	2264	0,20

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.2.7 Vergelijkende ANOVA-toets (Wi2021-asiel en -gezin, Wi2013-asiel en -gezin)

	t	df	p
Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)	5,75	3	0,001
Door de inburgering leer ik goed Nederlands	0,981	3	0,401
Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving	4,59	3	0,003
Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen	7,37	3	0
Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland	2,26	3	0,079
Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau	2,42	3	0,064

Noot. Significantie $p \leq .05$.

Verschillen tussen de vier groepen (Wi2021-asiel, Wi2021-gezin, Wi2013-asiel en Wi2013-gezin) zijn tevens op significantie getoetst middels een vergelijkende Bonferroni post-hoc toets (Significantie $p \leq .05$). Uitspraken in het rapport zijn mede op deze toetsing gebaseerd.

B.2.8 Vergelijkende t-toets (mannen-vrouwen [totaal])

	t	df	P
Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)	-3,546	2296	0,000
Door de inburgering leer ik goed Nederlands	-2,438	2296	0,015
Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving	-2,377	2296	0,018
Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen	-3,518	2258	0,000
Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland	-4,730	2308	0,000
Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau	-3,089	2196	0,002

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.3 Aanvullende tabellen hoofdstuk 4

B.3.1 Vergelijkende t-toets (mannen-vrouwen [Wi2021])

	t	df	p
Hoe vindt u dat er naar u is geluisterd tijdens de brede intake?	-1,968	2015,167	0,049

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.3.2 Vergelijkende t-toets (Wi2021-asiel en -gezin)

	t	df	p
Hoe tevreden bent u met de leerbaarheids-toets?	3,512	1746,036	0,000

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.3.3 Vergelijkende t-toets (mannen-vrouwen [Wi2021])

	t	df	p
Hoe tevreden bent u met de leerbaarheids-toets?	-2,95	2088,728	0,003

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.3.4 Vergelijkende t-toets (Wi2021-asiel en -gezin)

	t	df	p
Hoe tevreden bent u over de leerroute die u moet volgen?	6,340	2100,511	0,000

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.3.5 Vergelijkende ANOVA (leerroutes)

	F	df	p
Hoe tevreden bent u over de leerroute die u moet volgen?	9,699	2	0,000

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.3.6 Vergelijkende t-toets (Wi2021-asiel en -gezin)

	t	df	p
Past het PIP bij uw plannen voor een toekomst in Nederland?	3,093	1969,404	0,002

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.3.7 Vergelijkende ANOVA-toets (leerroutes)

	F	df	p
Past het PIP bij uw plannen voor een toekomst in Nederland?	9,061	2	0,000

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.3.98 Vergelijkende ANOVA-toets (Wi2021-asiel en -gezin, Wi2013-asiel en -gezin)

	F	df	p
Wat vindt u: tegelijk Nederlands leren en (vrijwilligers)werk doen gaan goed samen.	3,172	3	0,023

Noot. Significantie $p \leq .05$.

Verschillen tussen de vier groepen (Wi2021-asiel, Wi2021-gezin, Wi2013-asiel en Wi2013-gezin) in antwoorden op deze stelling zijn tevens op significantie getoetst middels een vergelijkende Bonferroni post-hoc-toets (Significantie $p \leq .05$). Uitspraken in het rapport zijn mede op deze toetsing gebaseerd.

B.4 Aanvullende tabellen hoofdstuk 5

B.4.1 Vergelijkende t-toets (Wi2021-asiel en -gezin)

	t	df	p
Hoe tevreden bent u met de ondersteuning die u heeft gekregen van de gemeente bij het zoeken van een taalschool?	-5,059	1645	0,00

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.4.2 Vergelijkende t-toets (Wi2013-asiel en -gezin)

	t	df	p
Hoe tevreden bent u met de ondersteuning die u heeft gekregen van de gemeente bij het zoeken van een taalschool?	6,153	1504	0,00

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.5 Aanvullende tabellen hoofdstuk 6

B.5.1 Vergelijkende t-toets (Wi2021-gezin, Wi2013)

	t	df	p
Zijn de kosten van de taallessen belangrijk (geweest) voor uw keuze van een taalschool?	7,61	2141	0,00

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.5.2 Vergelijkende t-toets (Wi2013-gezin en -asiel)

	t	df	p
Zijn de kosten van de taallessen belangrijk (geweest) voor uw keuze van een taalschool?	-8,128	1960	0,00

Noot. Significantie $p \leq .05$.

B.5.3 Vergelijkende ANOVA (Wi2021-gezin; Wi2013-gezin en -asiel)

	F	df	p
Zijn de kosten van de taallessen belangrijk (geweest) voor uw keuze van een taalschool?	38,841	2	0,00

Noot. Significantie $p \leq .05$.

Verschillen tussen deze drie groepen in antwoorden op deze vraag zijn tevens op significantie getoetst middels een vergelijkende Bonferroni post-hoc-toets (Significantie $p \leq .05$). Uitspraken in het rapport zijn mede op deze toetsing gebaseerd.

Regioplan

Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl

REGIOPLAN
PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT